

DOKUMENTUMOK DARÁZS ÁRPÁDRÓL

A világhírű karnagy és karmester Jászberényben született 1922-ben. 1956-ban az Amerikai Egyesült Államokban telepedett le és ott is hunyt el. Szülővárosában jelenleg egy emléktábla őrzi emlékét a Lehel Vezér Gimnázium falán, amelyet Jászberény város Önkormányzata és Mizsei Béla volt országgyűlési képviselő állíttatott. A volt országgyűlési képviselő szívügyének tekintette és tekinti a mai napig is, hogy Jászberény városa méltóképpen őrizzze meg nagy szülöttének emlékét. Az ő kezdeményezésére készült el az emléktábla is. Mizsei Béla segítségével két dokumentummal emlékezünk a világhírű karnagyra.

Ronald Reagan levele Darázs Árpádhoz

FEHÉR HÁZ

WASHINGTON

1986. november 10.

Kedves Darázs!

A betegségéről szóló hírek épp most értek el hozzám. Tudatában vagyok, hogy ez bizonyára különösen nehéz időszak az Ön számára, de vigaszt meríthet abból a tudatból, hogy az imádkozók, valamint számtalan barátja és csodálója támogatását bírja.

Jeles zenei karrierje két földrészt ölel át. Az Ön kreativitása és a tökély elérésére irányuló elkötelezettsége ragyogó példát jelentett és jelent kollegáinak, és az inspiráció forrása mindannyiunk számára, – kezdve attól, hogy a Liszt Ferenc Zeneakadémián, Magyarországon diák volt, egészen a Dél-Karolinai Zeneiskolánál és az USC Koncert Kórusánál betöltött jelenlegi helyzetéig. Lévéen, hogy a Kodály-módszer szerinti kórustanításban a világ egyik vezető szaktekintélye, a koncert kórusa számára lehetővé tette, hogy a világon számtalan ember szemében a kórusműveknek nagyobb megbecsülést szerezzen.

Üdvözlöm Önt és köszönöm, hogy életünket fényesebbé tette tehetsége ragyogásával. *Isten áldja!*

Szívbéli üdvözléttel: Ronald Reagan

Darázs Árpád

4602 Bellefield Lane

Columbia, South Carolina 29206

¹ Az Amerikai Egyesült Államok egykori elnökének levele Darázs Árpád testvérének, Darázs Margitnak a tulajdonából került a volt országgyűlési képviselőhöz. A levelet Darázs Margit fordításában tesszük közzé.

DARÁZS ÁRPÁD²

Darázs Árpád 1922-ben született Jászberényben, Magyarországon. A zene – különösen a kóruszene – iránti érdeklődése a középiskolában kezdődött. Második osztályos gimnazista korában férfi dalegyletet szervezett, amellyel iskolai és városi rendezvényeken lépett fel. Darázs 1944-ben kapott karvezetői diplomát a budapesti Liszt Ferenc Zeneakadémián, ahol a legendás zeneszerző és karmester, Kodály Zoltán tanítványa volt. 1946-ban és 1947-ben zenetanári diplomákat is szerzett. A diplomák megszerzése után karvezetőként dolgozott a Magyar Rádió és Televíziónál, valamint a Magyar Állami Balett Kórus és Zenekar karmestere volt.

1956 májusában Darázs narancssal és csokoládéval megvesztegetett egy határőrt, és kiszöktette feleségét és három gyermekét Magyarországról. Darázs karmesterként 1957. január 16-án debütált az Egyesült Államokban, amikor a tizennégy napos hajójút végén menekültek százai énekelték vezényletével a hajó fedélzetén az amerikai himnuszt angolul, a Szabadság szobor előtt, a New York-i kikötőben.

Darázs eleinte szobafestőként és pincérként dolgozott Massachusettsben és Connecticutban. Később a New York állambeli híres farmingdale-i St. Killian Fiúkórus karnagyává nevezték ki. Zeneigazgatói tevékenysége idején fiúkórusa Leonard Bernstein, William Steinberg és André Kostelanetz vezényletével is énekelt.

Darázs a vezénylet mellett lelkes zenetanár is volt. Sok éven át egyike volt annak a néhány embernek ezen a féltekén, akik Kodály módszere alapján tevékenykedtek. Annak a módszernek volt elkötelezett képviselője, amely kézjelek és hallásgyakorlatok segítségével megkönnyíti a zene lényegének gyors megértését. Az USA minden államából és külföldről is rendszeresen kapott meghívásokat, hogy módszerét karvezetőknek és zenetanároknak tanítsa. Sok cikket írt a zenei nevelésről zenei szaklapokba, társszerzője volt az Éneklés és hangzás című, a kóruséneklésről szóló könyvnek. 1961 és 1966 között a New York állambeli Rockville Centre Molloy College-ának fakultásán tanított. 1972-ben zenetanári és karvezetői doktorátust szerzett a Columbia Egyetemen.

Darázs gyakran mondta, hogy életének egyik legboldogabb napja az a nap volt, amikor 1966-ban átkerült a Dél-Karolina Egyetem zenei fakultására. Nem sok időbe telt, mire azzal foglalkozhatott, amit igazán szeretett: a kóruszenével. Ebben az évben megalapította az egyetem Hangversenykórusát. A következő három évben vezényelte a Columbia Fiúkórust, a Columbia Kórust és az Első Presbiteriánus Egyházi Énekkart is.

1976-ban a Hangversenykórus volt a legelső egyesült államokbeli énekkar, amelyik első helyezést ért el a nemzetközi Bartók Béla Kórusversenyen Magyarországon.

² A dokumentum a Darázs Árpád nevet viselő és az emlékéét nagy szeretettel őrző Dél-Karolina állambeli énekkar internetes honlapjának (<http://www.adsingers.org>) a fordítása, összefoglalása. Ez az internetes honlap elérhető a <http://www.jaszbereny.lap.hu> oldalról is. Fordította: Kiss Henriette

Ennek a díjnak, mivel szülőhazájában nyerte el, különösen örült Darázs. 1980-ban a Hangversenykórus Kodály: Öregek című művének előadásával ismét elnyerte ezt a rangos díjat. Darázs munkáját a fakultáson három alkalommal ismerték el diákjai a „Kiváló Fakultás” címmel. 1979-ben a Hangversenykórus végzett diákjainak csoportja Darázs Árpád nevével fémjelzett ösztöndíjat alapított karvezető hallgatók részére.

Darázst nemcsak a diákjai szerették, hanem Columbia városa és Dél-Karolina állama is elismerte és nagyra értékelte munkáját. 1972-ben vezényelni hívták meg a Columbia Filharmonikus Zenekarhoz, s 1980-ig maradt az együttesnél. 1981-ben Darázs megalapította a Palmettói Mesterdalnokok nevű férfikart, és 1984-ben ezzel az együttesével a kritikusok elismerését is elnyerte a Walesben és Magyarországon megrendezett zenei versenyeken.

1985-ben Darázsnak az Elizabeth O'Neill Verner kormánykitüntetését adományozták a Dél-Karolina államban kifejtett kiemelkedő művészi tevékenységéért. 1986-ban a Columbia Bicentenáriumi Bizottság is kitüntette azért a tevékenységéért, amellyel államunk zenei életét gazdagította húsz éven át.

1986. október 18-án a Carolina Coliseumban megrendezett Columbia bicentenáriumi ünnepségen vezényelt utoljára. Két hónappal később, 1986. december 16-án hunyt el. 64 éves volt.

Mindig emlékezni fogunk Darázusra, kifogyhatatlan energiájára, választott hazája iránti mély szeretetére és a kiváló zenei minőség iránti elkötelezettségére.

A Dél-Karolina Egyetem 2001-ben ünnepelte fennállásának kétszáz éves évfordulóját. A Bicentenáriumi Bizottság megválasztotta a kétszáz év száz legkiválóbb professzorát, és száz fán táblát helyezett el emlékükre az egyetem eredeti campusának helyén. 2001 októberében az Elnöki Ház előtti fát Darázs emlékének ajánlották.

Emlékének tiszteletére a Dél-Karolina Egyetem Hangversenykórusa és a Palmettói Mesterdalnokok (mindkét együttest Darázs alapította), valamint a Darázs Árpád Énekkar (ez az együttes 1987-ben alakult meg Darázs emlékére) közösen lépett fel az emlékünnepségen. A kórusok először önállóan énekeltek, majd a három kórus közösen adta elő a Dél-Karolina Egyetem alma materének dalát.

Kórustagság

A Darázs Árpád Énekkarhoz a meghallgatást követően bárki csatlakozhat, aki szeret kislétszámú, bensőséges hangulatú vegyeskarban énekelni, olyan vegyeskarban, amely a magas színvonal elérését tűzte ki céljául. Az énekkar tagjai elsősorban Dél-Karolina középső részén laknak, és minden társadalmi csoportot képviselnek: diákok, üzletemberek, oktatók, háztartásbeliek és nyugdíjasok egyaránt énekelnek a kórusban. Bár az énekkar tagjai különböző környezetből érkeznek, összetartja őket a zene szeretete.

Az Énekkar

A Darázs Árpád Énekkar 1987-ben alakult meg a karmester emlékére. Darázs, a magyar bevándorló a Dél-Karolina Egyetem fakultásának volt a tagja. Ő alapította meg a Dél-Karolina Egyetem Hangversenykórusát 1966-ban. 1986-ban bekövetkezett haláláig volt a kórus karnagya. A Darázs Árpád Énekkart végzett egyetemi hallgatók alapították, így róva le kegyeletüket Darázs előtt. További céljuk a karmester által képviselt és megalapozott színvonal megőrzése.

A Darázs Árpád Énekkar egyedülálló kórus az ország középső részében: olyan kórus, amely tehetséges zenészekből áll, klasszikus és kortárs művekből álló változatos repertoárral rendelkezik. A kórus egyházi, világi, kísérletes és a capella műveket egyaránt énekel. A hangversenyen az Énekkar gyakran énekel magyar zeneszerzők műveit Darázs szülőhazájának tiszteletére.

A Darázs Árpád Énekkar minden év májusában és decemberében ad hangversenyt, továbbá Dél-Karolina egész területén fellép városi és kulturális ünnepségek alkalmával. A műsorok, amelyeket úgy állítanak össze, hogy elsősorban a közönség élvezetére gondolnak, ismert darabokból és olyan zeneművekből állnak, amelyeket máshol nem lehet hallani.

A vezetőség

Robert Neese karnagynak mindig is a zenei tökéletesség elérése volt a célja. Neese, miként tanára, Darázs, szereti a kórusmuzsikát, és minden lehetőségnek örül, amikor kórusműveket adhat elő.

Neese 1974-ben szerzett zenei főiskolai diplomát a Dél-Karolina Egyetemen, ahol Darázsnál tanult karvezetést. Tanulmányait a New Orleans-i Teológiai Szemináriumban folytatta, és itt szerzett egyetemi diplomát orgona szakon 1978-ban.

Neese sok dél-karolinai és louisianiai templomban dolgozott karigazgatóként és vezető orgonistaként: Southside Baptista Templom, Columbia; St. George Püspökségi Palota, New Orleans; Valance Street Baptista Templom, New Orleans; Első Baptista Templom, West Columbia; Asbury Memorial Egyesült Metodista Templom, Columbia; és a Szent Pál Egyesült Metodisták, St. Matthews.

Kísérőként és társkarnagyként dolgozott a Palmettó-i Mesterdalnokoknál; zenei igazgatója volt a greenville-i Piedmont Gateway Kórusnak; igazgatója a Cayce-West Columbia Közösségi Kórusnak; kísérője az Anderson Városi Kórusnak; tagja a columbiai Kórustársaságnak; társzeneigazgatója a columbiai St. Martin's-in-the-Fields Püspöki Palotának.

Karnagyi és orgonista munkája mellett Neese több mint húsz évig tanított zongorát, orgonát és zeneelméletet. Jelenleg a Carolina Zeneakadémián tanít Columbiában. Neese-t 1985-ben kitüntette a Cora Cox Lucas Zenei Klub, 1984-ben neve felkerült

az Amerika Kiváló Fiataljai listára, 1989-ben gyülekezeti orgonista volt a Dél-Karolinai Baptista Gyülekezetnél. Gyakran hívják meg zsúritagnak az állam egész területén megrendezett kórusfesztiválokra.

A Dél-Karolina Egyetem néhány végzett zenész diákja egyikeként Neese is a Darázs Árpád Énekkar alapítói között volt. 1987 óta ő a kórus egyetlen karnagya.

Sarah Fletcher, a Darázs Árpád Énekkar kísérője Lake Cityben, Dél-Karolinában született, zenei tanulmányait is ott kezdte. Hétéves korában kezdett el zongorázni. Tizenkét éves korában kísért először énekkart. A korai kezdet után zongoristaként és orgonistaként is sokat szerepelt. Egyházi, városi és iskolai csoportokat kísért.

Fletcher asszony a Dél-Karolina Egyetemen szerzett zeneművészeti főiskolai diplomát. Az egyetemen William Batesnél orgonálni, Jerry Currynél csembalózni tanult. A Duke Divinity Schoolban teológiai tanulmányokat folytatott, itt David Arcusnál tanult orgonálni. Ebben az intézményben egyetemi diplomát szerzett.

A Dél-Karolina Egyetem Filharmóniai Kórusának, a Hartsville Városi Kórusnak, a Hartsville Community Gyermekkórusnak, és a Coker College Zenei Tanszékének volt kísérője, orgonistaként a Dél-Karolinai Governor's Carol Lighting Servicenél dolgozott. Sok színházi produkcióban (The King and I, Little Shop of Horrors, és legújabban Always Patsy Cline) dolgozott zeneigazgatóként.

Fletcher asszony, mint metodista diakónus több templomban teljesített szolgálatot: Lake City, Dél-Karolina; Durham, Észak-Karolina; Harstville, Dél-Karolina; és Vancouver, Washington. Jelenleg a Szent Dávid Püspöki Templomban, Columbia északkeleti részében dolgozik karigazgatóként és orgonistaként.

(Fordították: Darázs Margit és Kiss Henriett)

Kelényi István

A TÁJ ÉS SZELLEME

„Térkép-vázlat” jászsági művészekről

Tudtam már róla, olvastam és tapasztaltam, hogy van a „helynek szelleme”, akadnak művészek, akik az irodalomban és festészetben is kötődnek ehhez, (sőt a zenében is tapasztalni), hogy helyi színezete van a műnek. Műsőt is kerítették rá, a „couleur locale” kifejezést, mely nemzetek, korok és tájak „*egyéniségének*”, egyediségének összefüggéseit sugallja. Taine, a francia filozófus, történetíró felfogásában esztétikai vezérelvként is megjelenik, mint „*milió*”-elmélet. Aztán modernista koncepciók vagy „marxista” művészet-elméletek elsöpörték a mű=opusz vizsgálati asztaláról. Pedig sokkal termékenyebb szempont lehet, mint a strukturalista elemzés-elképzelések sora. Persze a Jászság nem egyetlen város, mint Firenze, vagy Velence, hogy annak levegőjéből is már a helyi történelem százados színei áradjanak felénk-belénk, vagy Róma, ahol évezredek pora és fényei csillámlanak. A jászsági embert is hagyományai kötik a történelemhez, ragaszkodás a megszerzett hajdani önállóság emlékeihez, felidézésük pedig újra megerősíti őt öntudatában. Az önmegváltódás magasztos pillanatait idézi az 1745. május 6-i „*redemptio*”, azaz a visszaváltás dátumának emlegetése is. (Ekkor váltják vissza 500 ezer aranyforintért újra az I. Lipót által önkényesen elvett kiváltságaikat!) De maga a táj is, mely nem annyira jellegzetesen nagyalföldi világ, hanem már kisebb tájegység, miként a szociológus (Pethő László) nevezi: manapság *mikrorégió* inkább, kistáji egység: etnikai, félig-meddig földrajzi és vallási alapon is. Mert a valójában 18 településkörként összetartozó jászsági települések kulturálisan tágabban kapcsolódnak egymáshoz, s nem csupán a Zagyva-medence vidékét jelentik. A Mátra-aljáig és Szolnokig terjed holdudvara, vasúton Budapest felől Hatvanon át éppúgy megközelíthető, mint Sátoraljaújhely–Miskolc–Vámosgyörk irányából, vagy Kecskeméttől, de e szellemileg sokfelől érintkező mikrokultúra mégis egyedi és egységes szemléletű maradhatott. Ebben nyilván megőrző szerepe van magának a tájnak, mely ismétlem alföldi síksági és egyúttal észak felé dombsági jellegű, sőt nem „kunsági” – pusztaság, hisz vizek partja is jellemzi, a Tisza-Zagyva völgye bővülve a ma Nógrád, Heves, Pest megyéhez tartozó festőileg is megragadó *tájképek* sziluettjeivel. A Jászságból elszármazott művészek közül régebben a szolnoki művésztelephez is sokan kapcsolódtak, de már az előző századtól (az 1900-as évek első évtizedeitől) kialakították a maguk művészeti kolóniáit, művész-telepeit. Akként, hogy a két, e téren élen járó város, Jászberény és Jászapáti lett a központja ezen művészeti összekapcsolódásoknak. Van tehát hagyománya a művész-közösségeknek is ezen a tájon. Mert hát inkább a jászsági kötelék az, ami összetartja ezt a XIII. század óta, a tatárjárás után

Szalkári Rózsza: Nyári vihar

Szabari Zoltán: Kálvária

mánynak a szelleme lebeg a mostani alkotótábor, művésztelep fölött és körül is. Jászdózsán pedig Nemzetközi Művésztelep körvonalai kezdődnek. Voltak *Jászberényi Nyolcak* is 1936 táján, majd *Jászsági festőművészekként* szerepeltek. Jászárószálláson is szerveződött az 1990-es években képzőművészeti *műhely*, mely mára megszűnni látszik, de a kezdeményező készség sosem hiányzik az innen elszármazott művészek köréből.

Ekként történhetett, hogy immár 10 éves jubileuma felé közeledik a JAK, azaz a Jászságból elszármazott Alkotók Köre. Tagságuk minden évben megrendezi alkotótáborukat Jászapátin, illetve bemutatkoznak egyénien és közösen az ország különböző pontjain is. Legutóbb 2004. ápr. 15-én volt közös JAK kiállítás a fővárosban, melyet e sorok írója nyitott meg az Erzsébetvárosi Közösségi Ház I. emeleti dísztermé-

betelepedett és magyarrá vált népet, akik a keleti származás emlékezetét ismételtén felfrissítve mintegy önálló szál szövődtek bele a magyarság történetébe. S ekként a jász alkotók megérdemlik, hogy önálló színtként jelenjenek meg a magyarországi művészet palettáján. Maga a Jász Múzeum képzőművészeti gyűjteménye Jászberényben 1873 táján került a helyi, egyre inkább specializálódó és szaporodó gyűjtemény keretébe. Ma már másfélszáz körüli alkotást tartanak számon, történelmi arcképek és vallásos tárgyú művek, tájképek és csendéletek egyaránt vannak itt. A Jászapáti művésztelep először 1922 körül szerveződött meg, kiállítással debütáltak az itt összegyűjtött művésznövendékek, s manapság ennek a hagyomány-

ben. 1995-ben a Hotel Gelértben is volt egy reprezentatív vernisszázs, az első fővárosi bemutatkozás. Persze egyénenként előtte is, utána is volt számos kiállításuk, sőt a nyári tábor zárásaként ismét közös alkotótábori képzemlére került sor Jászapátin. A nyári összejöveteleket sokan támogatják a Jászságból, elsősorban a Jászok Egyesülete, hisz fontosnak tartják létét, működésüket. Az önkormányzat Jászapátin, az ottani baráti kör és a turisztikai szervek éppúgy segítik évente, miként a helyi vállalkozók. Egyszóval virul és fejlődik a magvetők nyomán a jó mag, szárba szökken és érdemes évenkénti hozama van, jó termés is akad. Csak előljáró-

Szabari Zoltán: Csendélet

ban a kezdeményezőkről. Az 1995-ben alakult kör egyesületi háttérrel már 1997-től rendszeresen kezdett összejönni Vágó Pál hajdani házában *Borbás P. Zsuzsa* szakmai irányításával, *Szalkári Rózsa* ambiciózus szervező-készségével, aki azóta is „szíve” a szerveződéseknek. 1991-től létezett ugyan Jászsági Művésztelep is (Berény mellett, Tötevényen), a szűkebb pátriabéliek által mégis a Jászapáti Művésztelep a kedveltebb, sokan jelennek meg itt alapítótagok és újonnan kapcsolódók is. Az öntevékeny, fejlődni vágyó fiatalok az utánpótlás reményét hozzák, színesítik a tábor életét. A munka és az eredmény, azaz a bemutatkozás bizonyítja, egyre gazdagodik a művészeti élet a Jászságban. Tehát nem csupán a földrajzi-népi jász hagyományok mutatják immár a jászság életerejét, *helyi színeit*, hanem a művészi színvonal emelkedése is. Ne feledjük el a műpártoló közösséget sem, akik nélkül csak légüres térben mozognának. A Jászsági Műgyűjtők Társasága is szervezeti formát öltött, s ekként mint másik pólus, az *alkotó és mű* szükségességéhez kapcsolódó *befogadó* hármasságban jelen van a műélvező, illetve műgyűjtő *közönség* is. Jelen vannak a

kiállításokon, s ezzel is támogatják művészeiket. A budapesti tavaszi tárlat megmutatta, hogy a JAK életképes. A gyakran együtt és külön szereplők a táj különböző településeiről jöttek. *Jászapáti* szülötte *Borbás P.Zsuzsa*, *Deli Julianna*, *Szalkári Rózsa*, *Utassy Mária*. *Jászkisérről* való *Gara Gizella*, *Gócza Eszter*, *Gomola György*, utóbbi ismert grafikusként, sőt költői formákban, versekkel is jelentkezik. Méltó párja a sokoldalú *Kaszner Margit*, akinek múltja, rajzfilm-tevékenysége mutatja a kipoentírozott, groteszk és karikatúrisztikus látásmód finomságait. Vannak, akik távolabbról kapcsolódnak – szüleik, férjük révén – a körhöz, de egyéniségük itt is teljesebbé teszi a művészi látásmódot. *Bendéné May Mária* önálló kiállításán is megmutatta, hogy az impresszionisztikus hatások mellett a téma (pl. *A fák állva halnak meg*) mindig és mindenkor egyszersmind jelképesse válik – akár egy *Téli táj* is – a festői intenció szerint. *Litkeyné Fábián Rózsa* mindig új és új műfajokat hódít meg, kollázsai remeklések, s érdekes színvilágot mutatnak (*Szárnyalás*). Festői kifejezőmódjaiban is – miként Feledy Balázs írta róla – „színhátekai” vannak, miként a különféle képi műfajokban, tűzzománcban, tus-lavírozásban, akvarellben is. Ő maga meri vallani: „mosolygó világot” teremt. Bár Kőbányán él régóta, saját művésze-

Gara Gizella: Barlanglakások

tének kiteljesítésén túl férjének hagyatékát is gondolja, segíti annak megismertetését a Jászságban és országszerte. *Gomola Erika* pedig akként kötődik *Jászapátihoz*, hogy ott érettségizett. Ír, fest, szobrokat készít, talán nagyapjára ütött, bár édesapja is munkásfestő és fotós volt. Van köztük jogász, tanár, orvos és hivatásos is, mindez együtt adja a kör sokarcúságát.

Gócza Eszter is orvosként működött, majd családtagjait festve tért vissza a portrézás területére. Nála az emlékezet megszépítő pillanatai találkoznak a művészi készség kifejezés-formáival, s adják az intim familiáris-emberi hangulatokat. A hivatásos ambíciók sem hiányoznak közülük, akad köztük rajztanár, főiskolát végzett, s egyéni utakon mestereknél tanult festő is. A témák sokoldalúságát mutatják *Borbás P. Zsuzsanna* önálló tárlata, a millió nála is a hajdanit idézi. Napraforgókat, egyéni gyerekkori emlékeket, az egyszerű hétköznapi világát, a nagyvilági érzések (*Bachanália*) kavalkádját éppúgy megtaláljuk nála, mint dédszülei rekvizitumait. Ezen művészek alkotásait szemlélve rájövünk, nem csupán egy-egy városnak, műnek van „szelleme”, s magának a népnek, vagy országnak, hanem országrésznek, tájegységnek, melynek megkötő ereje vonzza és tartja meg az egyén és a közösség egyediségét, *faji és személyi* jellegét. Ez a személyesség is adja a jászsági művészek hiteles összekapcsolódását. *Jászkiséren* született *Gara Gizella*, akinek szintén a szülőföld szeretete adja olaj- és akvarellképeiben azt a melegséget, amit sugároznak fái, tájai, múltba pillantó jászsági pillanatai. *Kiss Bertalan jászdózsai*, tehát a dózsai híd (Holtág a Tarnán), a legelő gulya, más ottani emlék-nyomok és reális látványtöredékek állnak

Kiss Bertalan: Téli Tarna

Kiss Bertalan: Holtág a Tarnán Jászdózsánál

össze műveiben mintegy körképpé, tájat és embert összekötve. A régebben elszármazottaknál is – a múltból és jelenből összekapcsolódva – az egykori jázsági élet kellékei jelennek meg mindig reális közelségben, mint *Zarkóczy Béla* festményeiben, rajzaiban. *Szabari Zoltán* drámaiban fogja fel a témát, s ekként jeleníti meg *Kálvária*-ját a realitás szűrőjén. Az egyébként nyomdász, de magát festőként is alföldinek és jázságinak valló *Bobák László* is realista, tanyái mégis líraiak. Portré-émlékezései egyszerre valóságosak és merengően poetikusak, akárcsak *Tiszapartja* és *Erdőrészlete*, mintha az egészet akarná átölelni egy villanásnyi tisztásban. Emlékező emlékeztetés ez a festői attitűd, a lokális-színek természeti szépségének megőrzésére is mozgósít, s fölfedeztetni környezetünk értékeit. *Molnár János* szülei révén kapcsolódik a Jázsághoz, sokoldalú művész, hivatásos grafikus, akinek festői stúdiumai is eredetiek. Kitekintő alkat, egyszerre lát innen és túl, határainkon is át, erdélyi és felvidéki magyarság-mozzanatok *dúsulnak* nála jelképpé. A szepességi oltárképek reminiscenciája éppúgy felvillan nála, (*Szent László a Tátrában*, *Szent Sebestyén*, *Siratás*), mint a *hazátlanság* kifejeződése, az erdélyi-csángó és határon kívüli magyarság hazátlanságának mementója (*Bozgor*, *hazátlan*). A *jákóhalmi Szöllősi Edit* – aki a tavaszi tárlaton a jövőndő nemzedéket képviselte – fekete-fehér dramaturgiája éppúgy érdekes, mint az egymáson áttűnő

Litkeiné Fábrián Rózsa: Szárnyalás

Halrajké-k- fehér ritmusa, remek *grafikusi* ötletességgel debütált. *G. Utassy Mária-nál*, akinek festői készsége a kézi festésű textilek színvilágában fejlődött, valamint *Utassy Petronellánál* is finom pasztellszínek és erőteljes dekorativitás együtt jelenik meg, csendéletben és selyemkendők harmóniájában egyaránt. Rajztanár *D. Kovács Júlia*, akinek tankönyv-illusztrációi éppúgy önkifejezési formái, mint a tájhoz (*Jászfelsőszentgyörgy*) születése okán és vonzódása miatt kötődő, emberi érzelmeket is kifejező *tájképei*. *Laki Ida Jászfákóhalmán* (saját szülőfalujának adományozva több művét, Képtárat létesítve) mutatja be földijeinek az egyszerű köznapi helyzetektől az absztrakcióig ívelő sokrétű látásmódját, festészetét. *Olvasó leány* és *Mere-gő* portréja éppúgy szerepel itt, mint utazási élmény, s a bioritmikus (áramkörök-imitáció) lenyomatok festői *képzelete*. S végül, de nem utolsósorban mutatjuk be az alkotótábor ritmikus visszatértét személyében is megtestesítő *Szalkári Rózsát*, akinek jászapáti temploma nem csupán a bravúrosan megfestett témát jeleníti meg, hanem az emlékező pillanat-fölvétele is, a viharos ég és napsütés találkozása fény és árnyék határán! Az egykori *életképek* megőrző hangulatát – „*Már csak emlék*” – képcímében jelképesen is kifejezi, *amint az Élet a malomnál* örök és megismétlő témájában a múlt, a hagyomány ismerete és az érzést átadni szándékozó művész

Bendéné May Mária: Téli táj

Szőllősi Edit: Halraj →

Bobák László: Tisztás

életszeretete felsejlik. Tiszteletadás a szülőföldnek, ahová visszatér társaival, hogy ott sokoldalúan fejtsse ki munkásságát, grafikában, festményben, szervezésben és fáradhatatlan összetartásban egyaránt. Ezzel adja maga-magát a tájnak, ahonnan vétetett minden emberi rezdülése. Virágok, földdarabkák és életszeletkéik mind-mind a *táj szellemét* és fölmagasztosító légkörét idézik. Már-már hallani véljük, s nem csupán látjuk az *Éjféλι mise* felmagasztaló földi-égi hangjait, a szülőföld dallamát, miként őrzik egy grafikája is a *Jász-himnusz* zendülését. Mindannyiunkban fölkeltek az évszakonként megújuló és mégis maradandóan állandó jász-föld vetéseinek zöldülését, s a mögötte élő emberek szív-lüktetését.

Molnár János: Bozgor hazátlan

Ötvös Nagy Ferenc

AMIKOR A SZÜLŐFÖLD HÍV

Édesanyám emlékére

Sok minden szól amellett, hogy életem eseményeit összefoglaljam. Elértem már azt a kort, amikor az ember – nyilvánosan vagy magányosan – megteszi ezt. Jó néhányszor meg is kértek erre az összegzésre. Ám mindig húzódoztam attól, hogy a nyilvánosság elé tárjam életem, mert mindig úgy éreztem, jobb, ha helyettem munkáim beszélnek.

Az első igazán belülről jövő késztetést arra, hogy magamról szóljak, a szülőfalumban, Jászkiséren, a Jászok Világtalálkozója alkalmából rendezett életmű-kiállításom kapcsán éreztem. A külső késztető pedig döntően Füzi László irodalomtörténész barátom, a Forrás főszerkesztője volt, amikor Zománcművéség című, 1997-ben megjelent könyvem ajánlásában ezt írta:

„Önéletrajznak, hiányos önéletrajznak neveztem azt a munkát, mely mögött Ötvös Nagy Ferenc személye áll. Ez a munka valójában nem azért hiányos, mert nem szól szerzője személyes törekvéseiről, elképzeléseiről, csalódásairól, kísérletezéseiről, gyötrelmeiről és örömeiről, és arról az útról sem, amelynek bejárásával az ötvöszománc, a sodronyománc és az a'jour (áttört) zománc elismert művésze lett, hanem azért, mert csak az anyagról, az eljárásokról és a technikáról beszél, a műalkotás mibenlétének kérdését nem érinti, pedig erről is lenne, - lehetne mondanivalója. Mintha költőink csak nyelvről beszélnének, de a versről egyetlen szót sem szólnának. Úgy gondolom, ennek is megvan a magyarázata: Ötvös Nagy Ferenc csak a taníthatót akarja megtanítani, ennek határán túllevőt rábízta arra, aki az általa leírt-megrajzolt úton hajlandó végigmenni. A tanítványoknak pedig már van kitől és miből tanulni.”

Most kísérletet teszek e hiányos önéletrajz kiegészítésére. Az eredmény várhatóan keveréke lesz egy szokványos önéletrajznak és egy szakmai fejlődési naplónak. Esetemben a kettőt lehetetlen szétválasztani. Életem eseményeinek, fordulatainak jelentős részét ugyanis eddig döntően a szakmai előrelépés lehetősége, vágya motiválta.

Szülőhelyem, a Jászság

A Szűz jegyében születtem, 1948. augusztus 26-án, Jászkiséren. A Jászságban, a mai Jász-Nagykun-Szolnok megye területén található 7230 lelkes faluban. Szegény polgári család gyermeke vagyok. Édesapám ma is Jászkiséren él, édesanyám pedig az itteni temetőben nyugszik. Testvéreim: öcsém, Attila és húgom, Mária. A Jászságból nősültem, feleségem, Sziknai Mária jászladányi születésű.

Első rajzolóssal, festéssel kapcsolatos emlékem a jászkiséri régi, öreg házunkhoz kötődik. Szép fehér, meszelt fala volt. Én meg kiscgyerekként néhány színes krétához jutottam. Mit mondjak? Ameddig fölértem, telerajzoltam a falat. Édesanyámnak szokatlan lehetett, mert erősen megfeddett.

A helyi általános iskolába jártam, ahol rajztanárom, Szirze Gyula ötödik osztályos koromban figyelt fel rám. Külön feladatokat adott, én meg csak rajzoltam és rajzoltam. A mindig velem lévő rajzfűzet volt a társam a kiséri erdőkön, mezőkön, réteken tett kalandozásaim során is. Ekkor szinte egy életre feltöltekeztem a természet, a falusi élet hangulataival.

Szüleim kívánságára a géplakatos szakmát tanultam ki a szomszédos település, Jászapáti ipari szakmunkásképzőjében. Egyik legemlékezetesebb élményem 1967-ből való. Harmadéves lakatosinasként az adott feladatot - kerti munkát - végeztük társaimmal: faültetés, díszkerítés készítése és ehhez hasonló. A munkák során festési feladatok is voltak: kerítés, virágkarók és egyebek. S ki kaphatta volna e „magasztos” feladatot más, mint jómagam. Már abban az időben köztudott volt rólam, hogy rengeteget rajzolok, festegetek, és igencsak otthonosan mozgok az ecsetkezelésben. Elvégezvén a szükséges objektumok festését, valahogy nem sikerült abbahagynom, és folytattam tovább a frissen ültetett fákkal. Tetőtől talpig bemázoltam piros nitrófestéssel valamennyit, majd mint ki jól végezte dolgát, kissé fáradtan, de hallatlan elégedettséggel szemléltem művem, mely azonnal élővé varázsolta a kicsike kertet. A következményekről inkább nem szólnék.

Az iskola után energetikusként és lakatosként dolgoztam, majd Szolnokon elvégezvén a gépipari technikumot, 1975-ben technikus oklevelet kaptam. E végzettséggel Jászkiséren dolgoztam gépésztechnikusként 1984-ig. Ám a szabadidőmben, mint hajdan nebulóként, csak rajzoltam és rajzoltam. Kipróbáltam a festés és a grafikázás több módját is. Ezekben az években sok keserűségben is részem volt. Jászkiséren meglehetősen lekicsinylően tekintettek szenvedélyemre. Abban a környezetben, ahol én éltem, az emberek nem voltak hozzászokva ahhoz, hogy valaki „firkálgat”. A jász emberekből általában kemény munkásember lett, akik deklarált művészi ambícióimat kevésbé értékelték, munkáimat nem értékelték. Rajzaimról nem sok jó szavuk volt, lassan szégyellni kezdtem, hogy rajzolok. De soha nem tettem le arról, hogy egyszer a Képzőművészeti Főiskolára járjak.

Igazán jelentős fordulat akkor következett be az életemben, amikor nagy szerencsémre elvetődtem egy rajzpedagógus táborba. Itt ismerkedtem meg Bokros László festőművésszel, akit azóta mesteremnek tekintek. Ő hívta fel a figyelmemet arra, hogy a festményeim „zománcszerűek”. Arra biztatott, hogy próbálkozzam a zománctechnika kipróbálásával. Erről akkor még igen keveset tudtam, azonban kapóra jött, hogy a lakóhelyemen működött egy Zománcipari Szövetkezet. Itt közönséges zománcárukat készítettek: vizesvödrot, kannát, bögrét, bödönt és egyéb konyhai edényeket. Engem csak az érdekelt, hogy a zománcozás mesterségéhez

közelebb kerüljek. Ezért, családom nem kis rémületére, otthagytam az addigi MÁV-os technikus állásomat, és feleannyi pénzért munkába álltam a szövetkezetnél. Megismertem az ipari zománc csínját-bínját, és elkezdtem e csodálatos, ám nehezen kiismerhető anyaggal a kísérletezést. Persze gyorsan kiderült, az ipari zománc csak távoli rokona az ősi ötvöszománcnak. Ezt a döntésem azonban máig sem bánom, hiszen jó iskola volt, és én a tanulópénzt is megfizettem érte.

Közben otthon egyre felszereltebb műhelyt alakítottam ki: egy mérnök barátommal elektromos kemencét is építettünk. S mikor ráébredtem a zománc adta lehetőségekre, felmerült bennem a kérdés: hogyan lehetne bonyolultabb formákat zománcozni. A választ nem adták könnyen. Nekem kellett megtalálnom azt. Az 1980-as évek elejétől

Bakos csanak 1999

minden égetésemről elemző igénnyel készítettem el feljegyzéseimet, rögzítettem a technológiai folyamatokat. Igyekeztem tanulni a saját hibáimból. Fizettem itt is a tanulópénzt. Ám amit csak lehetett, kipróbáltam: festőzománcról a rekeszzománcig, s annak legszebb válfajáig, a sodronyzománcig. Miközben a technikával kísérleteztem, igyekeztem minél több, mások által készített zománcmunkát megismerni: itthon és külföldön jártam a múzeumokat, gyűjteményeket.

Erre az időszakra esett, hogy Jászberényben ötödmagammal megalapítottuk az Alkotárs Képzőművészeti Csoportot (1980). Mi, az akkori fiatal művészek, értelmiségiek: Bangócs Gábor grafikus, Czobor Sándor festő-fafaragó, Fecske József fotós és Telek Zsolt irodalmár a művészeti szabadság légkörében éltünk. Ártalmatlan, azonban az átlagostól mégis eltérő ténykedésünk, életfelfogásunk az akkori rendkívül konzervatív jázsági politikai vezetésnek szemet szúrt. Ezért voltaképpen védekező gesztusként tömörültünk össze. Egybekapcsolt bennünket a magyarság hagyományai iránti olthatatlan érdeklődésünk is. Legjelentősebb közös akciónk egy játszótér elkészítése volt Jászberényben, az akkori Május 1. szigeten. Ez a faelemekből épített játékkomplexum akkor országos visszhangot váltott ki. Büszke vagyok rá, hogy még ma is áll. Az Alkotárs Csoport meghatározó volt számomra az erkölcsi tartás, a művészi összetartozás szempontjából.

Termékenység kehely 1988

Nagy serleg 1989

Ez idő alatt a jászkiséri műhelyemben tovább dolgoztam, és megszülettek első sodronyománc faliképeim. Kiállításokon szerepeltem velük, és eljutottak a képek Kecskemétre is. Itt felfigyeltek rám, és ennek köszönhetően meghívtak az 1983-as Kecskeméti Nemzetközi Zománcművészeti Szimpóziumra. A tábor egyetlen autodidakta résztvevőjeként, 35 évesen úgy tűnt, révbé értem.

Megpróbáltam persze kenyérkereső munkámban is még közelebb kerülni a vágyott célhoz, meg nyilván megértőbb közegre is vágytam, ezért 1984-ben elszegődtem művészeti előadónak a Jászkiséri Művelődési Házba. Képzőművészeti programok és gyermekek számára indítandó szakkörök szervezésével foglalkoztam.

De térjünk vissza az életutamat azóta is meghatározó Kecskeméthez. A „hírös város” a 70-es, 80-as években rendkívül felvilágosult, ügyes megyei és városi vezetői révén olyan kulturális értékeket tudott felmutatni mint talán egyik más megyeszékhely sem az országban. Kiváló színháza, magas színvonalú kiállításairól elhíresült múzeumai (Képtár, Szókratémusz, Naív Művészek Múzeuma, Ráday Múzeum), alkotóműhelyei (Forrás folyóirat, Kerámia Stúdió, Kodály Intézet) nevezetes helyévé tették. Vonzását csak fokozta az akkor kivételesnek számító művészeti mecenatúra: művek vásárlása és megrendelése, ösztöndíjrendszer.

Kecskeméten 1975-től nyaranta Nemzetközi Zománcművészeti Alkotótelepet is szerveztek. Ez utóbbi a tűzománcművészet magyarországi központjává vált. A művészeti munka feladatainak megfogalmazásához a Magyar Képzőművészek Szövetsége, a technológiai feltételek kialakításához a Lampart Zománcipari Művek (később a Kecskeméti Zománc- és Kádgyár), a munkafeltételek biztosításához és az elszállásoláshoz a Gépipari és Automatizálási Főiskola nyújtott segítséget. Mint

Barátkehely 1988

látható, a Bács-Kiskun Megyei Tanács elképzeléseihez jó partnereket talált. Az első években a zománctelep zömében táblakép igényű, építészetben – pontosabban a környezetalakításban – nem, vagy alig használható művei mellett már megjelentek az iparilag sokszorosítható, mai épületekre hangolt tervek is. A megszületett gondolatok egy része nemcsak a népművészet hagyományait élesztette fel, hanem összhangban volt a szecesszió épületdíszítési törekvéseivel is. Az évről évre megrendezett alkotótelepek és a Zománc- és Kádgyár helyben léte olyan alapot jelentettek, melyre építve a Bács-Kiskun Megyei Tanács 1984-ben létrehozhatta a Nemzetközi Zománcművészeti Alkotóműhelyt, mint állandóan működő intézményt.

A kitűzött célok, a megfogalmazott tervek tisztán mutatják a törekvések lényegét. Egyrészt lehetőséget adtak a különböző zománctechnikák megismerésére, továbbfejlesztésére, alapos elsajátítására és gyakorlására. Ez az első fázisban természetesen egyedi, kísérleti darabokon folytatható eredményesen. Másrészt az alkotótelepek a pályázatok kihirdetése útján módot adtak arra, hogy a pályázó művészek alaposan felkészülhessenek valamely konkrét feladatra, programra. Az eltelt csaknem 30 év termésében nyomon követhető a programok állandó változása, amely változás egyre inkább egy-egy művész teljesítményét teszi karakteresebbé. Ez a nyitottság tette oly vonzóvá a telepen való részvételt, és vezetett igazi műhelytevékenység kialakulásához.

Bokros László, első mesterem, akitől először hallottam a zománccról, és aki elindított a zománcművéség útján, ott volt a Kecskeméti Zománcművészeti Alkotótelep alakulásánál.

Másik mesterem, Péri József ötvösművész. Pályafutását szintén gépészmérnök-ként kezdte, s így vált a modern magyar ötvösség legképzettebb, legkarizmatikusabb egyéniségévé. Mikor 1986-ban felvételem kértem a Művészeti Alapba, Périt kérték fel mellém konzulensnek. Szakmai kvalitás alapján az Alapba olyan alkotót is felvehetnek, aki nem végzett művészeti főiskolát, de csak úgy, ha kijelölnek mellé egy szakmai vezetőt. Péri vállalta a feladatot, és egy évig jártam hozzá szakmai megbeszélésekre. Az esztendő leteltével következett a bizottsági bírálat, ahol egyhangú szavazással a Művészeti Alap tagjává választottak. Az ide való bekerülésem életem egyik nagy célja volt, hiszen addigi küzdelmeim, munkám igazolását adta. Nem volt hát hiába a sok tanulópénz!

Eközben nem adtam föl a továbbtanulással kapcsolatos elképzeléseimet sem. A nyolcvanas években, 1986-ot követően háromszor jelentkeztem sikertelenül a szegedi Juhász Gyula Tanárképző Főiskola rajz-földrajz szakára. Életem úgy alakult, hogy az ötven évet betöltvén kezdtem meg egyetemi tanulmányaimat: 2000 őszétől a Debreceni Egyetem néprajz-muzeológia szakos hallgatója vagyok.

Péri Józseffel a kapcsolatom továbbra is meghatározó maradt, azonban a mester-tanítvány viszony szakmai barátsággá szelídült. Fájdalmasan vettem búcsút tőle 2001-ben.

Az évek során egyre komolyabban foglalkoztatott az ötvöszománc-művéség története, a régi technikák megismerésének vágya. Rájöttem, e téren nagyon hiányosak az elérhető ismeretek. Az évszázadok során e tudás nagyjából feledésbe ment, manapság kevesen ismerik és művelik. Megszületett bennem az elhatározás: megpróbálom újraéleszteni e régi technikákat. Először a sodronyzománc, majd annak magyar válfaja, az erdélyi sodronyzománc technika foglalkoztatott. Aztán eljutottam egy másik ősi technikához, az áttört, más néven a 'jour zománchoz. Ezek közül a sodronyzománc technika újjáélesztését már a nevemhez köti a szakirodalom. Az erdélyi sodronyzománcnak rendkívül csekély az irodalma Magyarországon. A pusztán technológiával foglalkozó szakirodalom pedig szinte nem létezik. Csak leírások, kritikák, műelemzések vannak. Ezekből nem lehetett a technológiát megismerni. Csak egyetlen járható út maradt: kellő technikai ismerettel a kész ötvösművekből kellett visszafelé megismerni, rekonstruálni az alkotási folyamatot.

Turi Endre, a Kecskeméti Zománcművészeti Alkotótelep vezetője eközben a már meglévő ékszerzománccal kísérletezett, amit Tóth Lajos vegyész készített. (Ő lett az évekkel később elkészült Zománcművéség című könyvem anyagismereti részének szerzője.) Az ékszerzománc, amely lényegesen különbözik az ipari, más néven festek- vagy iszapzománctól, egy áttetsző, átlátszó zománctípus. Turi felhasználta ezeket az anyagokat művein, és a különböző fémekhez való kapcsolódásukat vizsgálta.

Turi Endrével 1986 telén egy magyar művészeti delegáció tagjaként Szocsiba utaztunk az ott megrendezésre került zománcművészeti szimpóziumra. A több hetes együttlét és alkotómunka során megosztottuk egymással gondjainkat, beszéltünk a mindkettőnket foglalkoztató technikai, technológiai problémákról. Rájöttünk, hasonlóak az elképzeléseink és egy a célunk: a régi ötvöstechnikák rejtélyeinek megfejtése és azok felélesztése. Így nem ért váratlanul a lehetőség, amit Turi Endre a helyi vezetéssel együtt felajánlott. Felkértek ugyanis a Kecskeméti Zománcművészeti Alkotóműhely ötvösműhelyének kialakítására és vezetésére.

A Szocsiból történt visszaérkezésünket követő két héten belül kellett döntenem, elhagyom-e szülőhelyem, a Jászságot, és átköltözöm-e családommal együtt Kecskemétre. Nehéz döntés volt, hiszen addigi életem jól ismert színterét kellett elhagynom az ismeretlenért. De nagy volt a kísértés, mert a lehetőségek – műhely, rendszeres ösztöndíj és kiállítási lehetőségek – ígéretek voltak. És végül, de nem utolsósorban, életemben először, azért a gyönyörűséggel végzett munkáért kaptam a fizetésem, amit eddig csak szabadidőmben végezhettem. Minden lehetőség közül pedig a legvonzóbb az volt, hogy az általam kialakítandó műhely deklarált célja egybeesett azzal az elképzeléssel, amit akkor már eltökélt szándékkal akartam megvalósítani: fel kell éleszteni a régi ötvöstechnikákat, és meg kell azokat ismertetni a mai ötvösgenerációval.

Kecskemét

1987 elején a „hírös városba” költöztem családommal együtt. A Kecskeméti Zománcművészeti Alkotóműhelyben töltött 9 esztendő sok örömet hozott, megkaptam a szakmai fejlődés lehetőségét, de sok bánatot is okozott.

Számba véve ezen évek történéseit, nagyon nagy eredményekről kell szólnom. 1988-ban Jászkiséren, szülőfalumban állították ki munkáimat. Erről a Szolnok Megyei Néplap az „Izzás varázsa” című kritikájában többek között a következőket írta: „A tárlat ivén érződik, hogy munkái nem egy alkalmi kiállításra készültek, hanem az eddigi életút egy-egy fontosabb szakaszának termékei. Ezen belül nincsenek nagy minőségi váltások, az alkotó művészi arcéle minden kompozícióban jól felismerhető akkor is, amikor figurális vagy konstruktívizmusba áthajló tűzzománcait nézzük. Ifjú Nagy Ferenc munkáiból bizonyosságot kapunk arra, hogy a tűzzománc mennyire a „finom kezek” művészete.”

1989-ben a katalógusok már iparművészként emlegetnek, 1990-től kezdődően pedig ötvösművészként tartanak számon.

Sok megbízást kaptam Kecskeméten. A megrendelők között voltak egyetemek (rektori láncok), önkormányzatok (polgármesteri láncok, városi és megyei címerek), bankok és középületek (feliratok, cégérek). Magánmegrendelők is akadtak szép számmal, akik karkötőket és gyűrűket rendeltek tőlem. Többek között egyik legkedve-

sebb munkám volt ebben az időben a Magyar Művészetért Díj aranyozott plakettjének elkészítése. Ebből közel 300 darabot készítettem. Büszkén mondhatom, hogy egy munkám eljutott az angol királyi udvarba is, hiszen Erzsébet királynő 1995-ös kecskeméti látogatásakor a város díszkulcsát kapta ajándékkul, melyet én készítettem.

A megrendelések mellett saját elképzeléseimet is megvalósíthattam. E személyes indíttatású munkák közül ki kell emelnem az 1990-ben készült „Csanakot” és a „Nagy Serleget”. Utóbbinak a másik neve „Családi-kehely”, melyen jelképesen a családomat jelenítettem meg csillagjegyek képében. E munkáimmal jelentős szakmai elismerést értem el.

A „Csanakról” Pap Gábor művészettörténész a Kecskeméti Lapokban így nyilatkozott: „Nagyon szép példa ez a csanak arra, hogy a jellegzetes népi forma a legmagasabb udvari szintű művészet csúcán álló zománcművészet eszközeivel is meg-

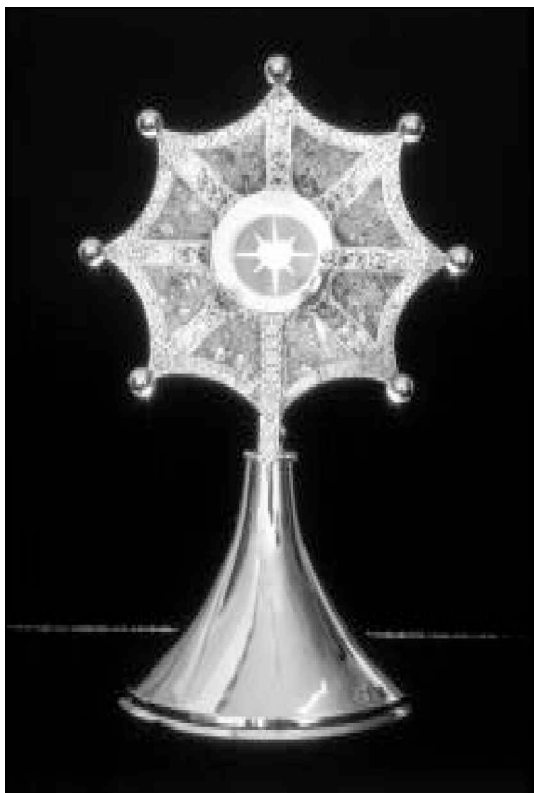
fogalmazható. Itt semmiféle műfajtörést nem érzek. Ezt, mint teljesítményt nagyon nagyra kell értékelni. Egyelőre inkább úgy, mint egy nagy múltú mesterségbeli tudás jelenkori lecsapódását, de rajzi készségének továbbfejlesztése esetén a művész még jelentőset léphet előre ezen a téren is.” Nesze neked! – gondoltam. Nagytudású barátom egyetlen mondatával lesöpörte egy évnyi kínlódásom eredményét. Ma, – noha a „Csanak” máig kedves munkám, sok kiállításom méltán népszerű darabja, – már úgy gondolom, ez a kritika is segített továbblépnem. Még átgondoltabbá tett.

A Kecskeméti Lapok 1993-ban a „Nagy Serlegről” írta a következőket: „A sodronyzo-

*Ebesi monstrancia
2000*

mánc betétekkel gazdagon díszített serleg a művész technikai felkészültségének és tehetségének újabb bizonyítéka. Ez a serleg... mindenképpen megérdemli a figyelmünket. Az egyes családtagok születési hónapját megidéző állatövi jegy-ábrák Abd-Al-Wahid iráni mester 1563/4-es Zodiákus ábrázolásából emelődtek át ide, persze jelentős mértékben átfogalmazva. A négy, oldalt feltűnő négy figura a Halak, az Ikrek, a Szűz és a Mérleg képviselőiben egyszerre a Tél, a Tavasz, a Nyár és az Ősz hírnökei is. A szóban forgó jelek vésvé, háttérzománcozással kerültek a kehelyre. Mellettük, körülöttük, alattuk sodronyzománc növényi díszítések sorakoznak." Az imént már idézett Pap Gábor a kehelyről így nyilatkozott: „Nekem szerencsémre megadatott, hogy a művész jóvoltából végigkövethetem a kehely élethalakulását, úgyszólván az első tapogatózó vázlatrajzoktól egészen a kész, befejezett remekműig. Mondhatom, páratlan élmény volt! Azt hiszem, rajta kívül ma kevesen tudnak Magyarországon – de a világon is – ilyen műveket alkotni.” Nemcsak a hazai szakma szólt elismeréssel munkáimról, a külföldi művészeti lapok is mind gyakrabban emlegették nevemet. Többek között a német Ötvösűjság, a Coburgi Múzeum Hírlevele, az amerikai Glass and Metal, az angol British Society of Enamellers hírlevele, az osztrák Goldschmidth című folyóirat szólt rólam. Örömmel töltött el, hogy egy, a Verduni-oltárt elemző műleírásban – a technológia ismertetése kapcsán – az én szakkönyvemre hivatkoztak.

Az évek gyorsan repültek, 1994-ben már az Alkotóműhely megalakulásának 10 éves jubileuma érkezett el. Az ünnepi kiállítást Siófokon rendeztük, ahol én is számos munkával szerepeltem. Ezen anyaggal kapcsolatosan Sári Katalin művészettörté-

Monstrancia 2000

nészt idézem: „... a kiállítás számomra legnagyobb meglepetése Ötvös Nagy Ferenc aszúrtechnikával készített remekművei, amelyeket világhírű múzeumgyűjtemények is megirigyelhetnének... E művészeti teljesítmény mögött hallatlanul nagy emberi, művészi erőfeszítés rejlik, s nem utolsósorban mesterségbeli tudás, a szakma iránti kíváncsiság és elhivatottság. ...

Tíz évvel ezelőtt ismertem meg Ferencet a Kecskeméti Nemzetközi Zománcművészeti Alkotótelepen készített mives rekeszszománc kompozíciói révén. Akkor már sejteni lehetett, hogy ez a fiatalember nemcsak a zománcművészet kítűnő ismerője, megszállott kísérletező, hanem sokat ígérő tehetség is. Igaz, nevét a zománcművészeti szakma ismeri, de szeretném bemutatásával elérni azt, hogy a szakma „ítészei” – az ötvösséggel, zománcművészettel foglalkozó elméleti szakemberek – is „számoljanak” virtuóz, remekműveket létrehozó tehetségével, aki önzetlenül másokat tanít mindarra az ötvössománcmal kapcsolatban saját tapasztalat útján szerzett szakmai tudásra, amely hozzájárulhat a neves, mives aszúr-zománc hagyományának felélesztéséhez.”

A kecskeméti évek, de nem csak Kecskemét, megadtak számomra egy olyan lehetőséget is, amelyről még csak álmodni sem mertem. Magányosan, autodidaktaként megszerzett tudásom átadhattam másoknak, taníthattam. 1993 szeptemberétől már nemcsak a kecskeméti szimpóziumok résztvevőit ismertettem meg az ötvössománc rejtelmivel, hanem fiatal tanulókkal is megoszthattam tudásomat. A Debreceni Művészeti és Kézművesipari Szakképző Iskola ugyanis óraadásra kért fel. A tanítás nem volt ugyan előzmény nélküli az életben, hiszen Tiszakürtön 1984 óta vezetem a rajztanároknak nyaranta zománcművészeti alkotótáborát. Azonban a fiatal tanítványokkal való foglalkozás igazi életfeladatommá vált. A hallgatók fogékonysága, kíváncsisága, alakíthatósága kihívás és jelentős feladat, egyben erkölcsi felelősség számomra. Örülök, hogy nekik megadhatom, amire én csak vágytam: a szakma elismert mesterétől megtanulhatják az ötvösség, a zománczás fortélyait. Óvó, féltő szemek, segítő kezek mellett fejlődhetnek. Nagy öröm számomra, hogy mellettük lehetek. Ennél csodálatosabb dolog nem hiszem, hogy létezik!

Az 1996-os esztendő újabb fordulópont életemben. Történtek ebben az évben jó és rossz dolgok is velem. Végül minden szerencsésen alakult. Talán igaz a mondás: a siker nem más, mint a lehetőségek helyes felismerése.

1996 őszén egy vándorkiállítás indult újtára – többek között – Bécsből Kecskeméten át Kiskunfélegyházára: Magyar Művészetért Vándorúton címmel. A hazai művészet prominensei, így például Melocco Miklós és Kő Pál szobrász, Makovecz Imre építész is nevét adta e nemes küldetést betöltő bemutató sorozathoz. Nagy boldogsággal töltött el, hogy e neves kiállító csapatba engem is meghívtak, azt pedig, hogy egy újságcikk „a kiállítás legnagyobb értékű alkotásának” az én munkámat minősítette, már kommentálni sem tudom.

Ez az esztendő egy jelentős kiállítást is hozott számomra. Jelentőségét a lehetőség – hiszen minden kecskeméti sikerem ellenére sem kértek még fel önálló bemutatkozásra a városban – és a kiállítóhely jellege adta: a Dunamelléki Református Egyházkerület Ráday Múzeumában évszázados egyházművészeti ötvösremek társaságában állíthattam ki munkáimat. A gyűjteményes kiállításról katalógus készült. A megnyitón annyian szorongtunk a múzeum időszakos kiállítótermében, hogy már-már munkáim épségéért kellett aggódnom. A bemutatott anyagról a múzeum 1997-es évkönyvében az intézményt igazgató Fogarasi Zsuzsa művészettörténész így írt:

„Az alkotás az anyaggal vívott küzdelem. Ez közhelyszámba menő kijelentés. Azonban Ötvös Nagy Ferenc Ráday Múzeumban kiállított művein nyomon

Őseim kelyhe 1995

követhető, hogy az anyag szabta korlátok hogyan válnak felismert lehetőségekké, hogyan oldódik a kiszolgáltatottság, hogyan válik egyenrangúvá a nemes anyag és az azt formáló ember.

A kiállításon jelen voltak első művei, a nagyméretű absztrakt zománcablaképek. Láthattuk a Barcsay mester hatását tükröző sodronyzománc munkákat. Megismerhettük népművészet ihlette műveit. Tapasztalhattuk, hogy az 1980-as évek közepétől a munkáin megjelenő ornamentika egyre elvontabbá, absztraháltabbá, érzékenyebbé válik, s megfogalmazásában közelít a szecesszió formavilágához. A századforduló ihletésében jelennek meg a faliképek mellett finom, apró használati tárgyai, a sokszor kiállított és díjakat nyerő „Fésű” és a „Bross”. Ettől az időszaktól kezdve válik gyakoribbá az a 'jour zománc alkalmazása („Csanak”, „Csipke-tál”, „Termékenység- és Barát-kehely”). Legfrissebb művei között láthattuk azt a két monstranciát is, melyet a süllyesztett rekesz-zománc és az áttört (a' jour) zománc mellett szép filigrán munka gazdagít. . .

A kiállított munkák arról vallanak, hogy Ötvös Nagy Ferenc tehetséges, jó ötvös. Fejlődése töretlen. Az anyaggal vívott küzdelme eredményes. Teljes birtokosa immár az isteni eredetű tudásnak: a fémmegmunkálásnak.”

Az 1996-os év nemcsak a kiállítások felemelő élményei miatt emlékezetes, hanem azért is, mert ekkor hagytam el a Kecskeméti Zománcművészeti Alkotóműhelyt. Erre az időre a szakmai és a szakmai eredetű emberi ellentétek oly mértékben gátolták a közös munkát, hogy meg kellett válnunk egymástól. Hogy milyen ellentétek voltak ezek? Elsősorban az, hogy nem tudtam elfogadni a titkolózás, a szakmai ismeretek visszatartásának elvét. Én azért szegődtem a műhelybe, hogy tanuljak, dolgozzak, de tudásomat, az általam felfedett fortélyokat osszam meg másokkal. Nem azért kutattam lázas eltökéltséggel a régi ötvöszománc technikák titkát, hogy a tudás csak az enyém legyen. Mire a sok munka, próbálkozás, keserűség, ha az utánam jövő nemzedék ismét kezdheti előlről, ha nem adhatom át nekik tudásomat. A zománcművesség jövője számomra fontosabb volt a pillanatnyi saját érdekérvényesítésnél. Nem értettem egyet a színvonalatlan, művészi tartalom nélküli művek rangra emelésével sem. Nem jó az, ha művészi minőség helyett más szempontok vezetnek az értékelést. Az ellentétek, viták odáig fajultak, hogy érveim erősítendő, no meg elkeseredésemben is, összetörtem egy három hónap kemény munkájával elkészült a 'jour kelyhemet. (Jóval később újra megcsináltam, de idő kellett, hogy feldolgozzam a történeteket.)

Debrecen

Váltanom kellett tehát. Ma már látom, hogy az új irány egyértelmű volt, noha akkor még bizonytalannak tűnt a jövő. Nem állhattam a titkolózást? Félttem a felfedett fortélyok elfeledésétől? Mit tehettem? Közkinccsé tettem mindent, amit kemény munkával megtanultam. Hogyan? Könyvet írtam, és belevetettem magam a tanításba.

Megjelentettem a Zománcművesség című munkámat, melyet nevezhetünk szak-könyvnek, de tankönyvnek is. Számos művészeti iskola használja ma Magyarországon. A debreceni Kós Károly Művészeti Szakiskolában pedig az alapját képezi a zománc- és ötvösműves oktatásnak. A könyvet a Scolar Kiadó jelentette meg 1997 decemberében. A Könyvtárellátó ajánlójában a következő mondattal hívta fel rá a figyelmet: "...a szakmai kiadványnak – elsősorban az ötvösművészek, mesterek veszik hasznát, akik meg kívánnak ismerkedni a különféle zománctechnikákkal, illetve már megszerzett tudásukat szeretnék elmélyíteni."

A könyv megjelenése előtt még egy fontos döntést kellett meghoznom. Milyen név kerüljön a könyv borítójára? Az Ötvös előnév már 1994 óta „működött”. Előnevem keresztapja Gyergyádesz László, a kecskeméti műhely művészeti titkára volt. Indoka nagyon egyszerű. Úgyes-bajos dolgaim intézése közben gyakorta összetévesztettek – vezetéknevem gyakorisága miatt – más Nagy Ferencel. Ekkor jött az ötlet, a régi korok mestereihez hasonlóan, a nevem elé illeszttem a mesterségemre utaló szócskát. Én boldogan vállaltam e hagyomány továbbélését. Így a könyv Ötvös Nagy Ferenc névvel jelent meg.

A Zománcművesség című munkámban 15 év kutatását, a technikák rekonstruálását foglaltam össze. Néhány fejezetben segítőtársaim is voltak, így Pálfalvi István tanulmánya a tűzzománc technikatörténetét mutatja be, míg Tóth Lajos vegyész vállalkozott az anyagismereti rész megírására.

A könyvet a Magyar Iparművészet című szakmai folyóirat is bemutatta, hangsúlyozva: "...sok évtizedes hiányt pótol a hazai ötvösművészet kiemelkedő alkotója nemrég megjelent könyvével, amely alapvetően szakmai jellegű tankönyv, de művészi hitvallás is. Tiszteletre méltó az a szakmai és írói alázat, amivel a szerző tárgyához, a mesterséghez és anyagához viszonyul.... Kiváló kézikönyv az ötvöstanulóknak a kezdetektől a mesterfokig..."

A könyv tehát szakmai siker lett. Olvassák, használják. Egy helyet kivéve. A kecskeméti Zománcművészeti Alkotóműhelyből kitiltották. Ez és folyamatos mellözésem az ottaniak részéről egyszerűen érthetetlen számomra. Máig fájó seb.

Már beszámoltam arról, hogy milyen jelentős helyet foglalt el az életemben a tanítás. Különösen a fiatalok oktatása okozott örömet. Erre 1993 óta Debrecenben volt lehetőségem. Először 2 évig zománcozottdísz tárgy-készítő osztályt vezettem itt. Majd egyik volt tanítványom vette át ezt a képzést, jómagam pedig a frissen létrehozott osztállyal ötvös-aranyműves képzéssel kezdtem el foglalkozni. Debrecen 1996-os kecskeméti fiaskó után befogadott. Ebben nem csekély érdeme volt Csobán Péterné igazgató asszonynak.

Újra biztos talajt érzek a talpam alatt, mióta minden erőmmel debreceni diákjaimnak szentelhetem magam. Az iskolából kétéves szakmai képzés után teljes értékű szakmai bizonyítvánnyal, művészeti szakképesítéssel bocsátunk ki zománcműveseket és ötvös-aranyműveseket. Az ő kezük alatt meglevenedik az ősi kézműves hagyomány

rendje, a régi mesterségek megőrizte forma- és mintakincs. Tanítványaim eredményesen szerepelnek országos kiállításokon, 2003-ban és 2004-ben pedig Münchenben mutatkoztak be sikerrel.

Az oktatómunkámról szóljon a másik fél is. Király Adrienn ötvöstanítványom szavait idézem: „Úgy érzem tanárként minden tőle telhetőt megtesz annak érdekében, hogy a lehető legtöbbet kihozza diákjaiból. Nagyon az elvárásai, szigorúan osztályozza az éppen soron következő munkákat, ami így van rendjén, hiszen egyes ötvöstárgyak, ékszerek elkészítéséhez igencsak szükség van precizitásra és fegyelemre. Az óráin nemcsak tanárként van jelen, hanem mint ember is. Nem hagyja diákjait elkallódní. Ezt úgy értem, hogy ha valamelyik nebuló éppen nem a legjobb formáját mutatja, a mester segít neki kilábalni a problémáiból, és visszazökkenni a rendes kerékvágásba. Szakmai szempontból megkapjuk tőle azt a maximális ismeretanyagot, ami munkáink elkészítéséhez szükséges. Az már tőlünk függ, hogy ki mennyit képes vagy akar magába fogadni ebből.”

A debreceni iskolám azonban nemcsak az ötvös- és zománcműves oktatás egyedülálló helye az országban, hanem 1999 óta színhelye a Debreceni Ötvöszománc Szimpóziumnak (ÖZO) is. A következő évben pedig már nemzetközi rangra emelkedett. A szimpózium megszervezésének és egy, az ott készült művekből kialakítandó gyűjtemény létrehozásának vágyát már régóta dédelgettem. Miután gondolataim megsztottam az iskola vezetésével, elképzeléseimet magukévá tették. Az igazgató asszony vállalta a nagy technikai háttérrel igénylő, cseppet sem olcsó szimpózium pénzügyi-gazdasági feltételeinek megteremtését, és ő lett a kuratórium elnöke is. A művészeti vezetéssel engem bíztak meg. Így, ilyen előkészületek után rendeztük meg 1999-ben az első szimpóziumot a millenniumi előkészületek jegyében, annak szellemiségében, azzal a hagyományteremtő szándékkal, hogy a szimpóziumok gyümölcse egy párrját ritkító ÖZO-gyűjtemény legyen. Lett. Évről évre gyarapszik.

Összegzésül

Minden ember életében eljön egyszer az összegzés időszaka. Így van ezzel az alkotó ember is, azzal a különbséggel, hogy ilyenkor alkotásain keresztül akarja megmutatni magát másoknak is. De különösen számot akar adni eredményeiről azoknak, akik gyermek- és ifjúkora tanúi voltak. Persze a művészember szemérmes is, nem akarja senkire ráerőszakolni magát. Nekem ezért nagyon fontos és meghatározó pillanat volt az életemben, mikor elhagyott szülőfalom, Jászkisér 2000-ben, a Jászok Világtalálkozója alkalmából megszólított, kiállítani hívott.

Amikor a szülőföld hív, természetesen az ember boldogan megy, bár van egy kis félelme is. Elgondolkodik, hogy valóban őt hívják-e, azt az embert, aki bizonyos

értelembe hűtlen lett szülőhelyéhez, hiszen elhagyta. Aztán rájön, hogy igen, őt hívják, rá kíváncsiak, mert büszkéek arra, amit született jászként elért.

Ezért e kiállításon igyekeztem magamról mindent megmutatni: 25 éves munkásságom közel száz alkotását állítottam ki. Ezt az önéletrajzot is erre az alkalomra kezdtem összeszedgetni, és őszintén örülök, hogy 2004-ben meg is jelenhet nyomtatásban a szülőhelyemen.

Nem tudom azonban, mennyire fontos, hogy önmagamról, a belsőmről, az alkotás mibenlétéről valljak. Még nem tettem soha, mert műveim beszéltek, beszélnek ezekről. Talán a szülőföldről érkezett felszólítás feloldja gátlásaimat. Tehát fontos is, nem is: kifejezni szeretném magam, de elárulni nem. Szemérmesen önérzetes ember vagyok, talán ez is jászságom öröksége. Ennek a palástolásnak köszönhető, hogy az alkotásban – csakúgy mint álmaimban – egyedül vagyok. Az elfojtott érzelmek egy új, általam kontrollált, alkotott tárgyban, munkáimban objektíválódnak. És ettől kezdve közös az azt szemlélő, befogadó közönséggel az élvezet, a kielégülés. A mű létrejötte mind nekem, mind a szemlélőjének alkalmat ad olyan feszültségek oldására, amelyek – éppen elfojtásuk révén – mérhetetlenül felduzzadtak, és feloldásuk más-ként lehetetlen volt. Ez az elfojtó-feloldó mechanizmus lendít előre munkámban.

1996 óta kétlaki életet élek: ingázom kecskeméti otthonom és debreceni munka- és tanulóhelyem között. Az idő telik, lányaim férjhez készülődnek. Tanulok, tanítok, alkotok. Néha boldog vagyok.

Lejegyezte, s kusza mondataimat rendezte: Fogarasi Zsuzsa művészettörténész, a kecskeméti Ráday Múzeum igazgatója.

Darabos Pál

HAMVAS BÉLA HALÁLÉLMÉNYEI

Hamvas Béla életútja (1897-1968)

I.

Húsz évvel halála (1968) és negyven évvel hallgatásra ítéltetése után (1948) kezdte csak megérdemelt reneszánszát élni a XX. századi magyar szellemi élet legmélyebben szántó gondolkodójának és kivételes erejű írásművészenek, Hamvas Bélának az életműve. Régi hívei mellett a fiatal értelmiség köreiben hatalmas olvasótábort toboroztak ezekben az években kéziratot hagyatékának közkezen forgó darabjai, majd e művek sorban kiadott kötetei. Mondanivalójának elmélyült komolysága páratlanul könnyednek tűnő stílusának eleganciájával társulva mind szépirodalmi műveiben, mind pedig esszéiben a legnehezebb létkérdéseket is olyan meggyőző erővel fejtí ki, ami a szellemileg igényes olvasót magával ragadja, elvarázsolja és a szerző további műveinek felkutatására, és gondolatvilágának mind teljesebb megismerésére ösztönzi.

Életművének középpontjában a lét és az élet egységének gondolatát a hagyomány, a tradíció gondolatával társító Hamvas Bélának a XX. század magyar gondolkodójának sajátos útját kellett végigjárnia ahhoz, hogy mondanivalóját a modern magyar szellemi életben példa nélkül álló kristálytípusú művekben fogalmazhassa meg. 1897-ben született lutheránus paptanár-édesapa családjában a felvidéki Eperjesen. Gondos és szeretetteljes gyermekkori nevelés után éppen az első világháború kitörésének évében, 1914-ben érettségizett a pozsonyi evangélikus líceumban. A korábban tervezett egyetemi tanulmányok megkezdése helyett azonban önkéntesként a keleti orosz, majd később az olasz frontra került, és katonai szolgálata során kétszer is megsérült. A háborús események közepette azonban hamar ráébredt arra, hogy a háború az emberiség és az egyes ember valódi kérdéseiből a különféle propaganda-szólamokkal ellentétben egyetlen egyet sem old meg, hanem éppen ellenkezőleg, az egyes ember és az egész emberiség rendezetlen kérdéseinek elmélyült válságát fejezi ki. E tapasztalat alapján merült fel benne és erősödött meg a következő évek folyamán az a gondolat, hogy ez az élet az eddig megszokott formák között nem élhető tovább, és hogy tenni kell valamit, hogy „a nagyon rossz valóság” élhető valósággá váljék. A háború utáni évektől kezdve törekvéseinek középpontjába az igazságkeresésnek ez a gondolata került, és egész életén át végigkísérte. Élete utolsó harminc évében pedig már joggal érezhette úgy, hogy a megoldás lehetőségét megtalálta.

Ugyanakkor mindig hangoztatta azt is, hogy semmi újat nem talált fel, mert mindazt, amit végiggondolt és megfogalmazott írásaiban, az megtalálható az emberiség szent-

könyveiben; ez a gondolat-együttes összefoglalóan megnevezve a hagyomány, a tradíció. A hagyomány szavának írásban fennmaradt holt betűit megelevenítő és az ő saját műveiben megtalálható többlet az a személyes állásfoglalása, ami a hagyomány időtől és helytől függetlenül érvényes mondanivalóját a modern korral, a XX. század aktuális kérdéseivel nem pusztán elméleti gondolatrendszer révén kapcsolta össze, hanem egyéni életében megvalósítani igyekezett, és ezzel elméleti és irodalmi műveit is átítatta. Éppen ez a személyes átéltség, személyes hit és tudás egysége: a meggyőződés avatja hitelessé és paradigmatickussá életművét olyan nagy nyugat-európai kortárs gondolkodók művei és törekvései mellett, és részben nyomukban, akik az övénel összehasonlíthatatlanabban kedvezőbb szellemi, társadalmi és anyagi körülmények között valóban lenyűgöző életműveket hoztak létre. Olyan tradicionalista gondolkodók neve merül itt fel, mint a francia René Guénon, a német Leopold Ziegler, az olasz Giulio Evola, vagy az angol-indiai származású Ananda K. Coomaraswamy. Hamvas Béla személyiségében az élet és az életmű végső egysége, vagyis azonosságá nyilvánult meg, és elementáris hatását is ez magyarázza.

II.

A hagyomány gondolata nem azonnal és nem közvetlenül jelent meg életművében. Az „élhető élet” kérdésének megoldására a feleletet először az irodalomban kereste. 1919-ben irodalomkritikusként kezdte pályáját a pozsonyi Tavasz című folyóiratnál. A budapesti Pázmány Péter tudományegyetem bölcsészkarán a magyar-német tanári szak elvégzése után (1919-1923) a trianoni Magyarország nehéz gazdasági helyzetében néhány évig újságíróként kereste meg kenyerét (1923-1926). Majd szakadatlan önképzés és számos kiadatlanul maradt irodalmi és elméleti mű megírása után a Fővárosi Könyvtárban igen szerény, de szellemi fejlődése számára mégis nyugodtabb körülményeket biztosító állásba került. Egyetemes tájékozódásra törekedett, de nem „polihisztori” hajlamból, hanem hogy a különböző diszciplínák közös bázisát megtalálja és megismerje. Az irodalmon túl a korszak vezető szellemi áramlatai kínálta megoldásokat sorra végigtanulmányozta, és jelentőségüket felmérte: a világválság irodalmát, az egzisztencializmus, az orosz vallás- és történetfilozófiát, a kultúrморfológiát, Nietzsche filozófiáján keresztül pedig a görögséget, mint a heroisztikus európai szellemi magatartás öspéldáját.

Tanulmányai során a korabeli folyóiratok tucatjaival került kapcsolatba, és írásai olyan vezető folyóiratokban jelentek meg rendszeresen, mint a Nyugat, Napkelet, Társadalomtudomány, Athenaeum, Válasz, Esztétikai Szemle, Protestáns Szemle, Katholikus Szemle, stb. Mindkettejük szempontjából jelentős szerepe volt a klasszika-filológus Kerényi Károllyal fenntartott barátságának, ami a Sziget című évkönyv két kötetében (1935, 1936) csúcsonyosodott ki.

Szemlélete ezekben az években (1930-1944) egyszerre volt személyes, népi-nem-

zeti-közösségi és egyetemes, anélkül, hogy egyik elem a másik rovására eluralkodott volna benne. E kérdéstömeget a teljesség igényével levélformában megírt A magyar Hyperion című esszékötetében fogalmazta meg (1937); a nemzeti és az egyetemes kérdések összefüggését pedig a magyar nép sorskérdéseit kifejtő Az öt géniusz földje című tanulmányában tárta fel (1940). Az egyén, a közösség és a történelem válságának összefüggését most már egyetemes szempontból fogta fel, és a világválság értelmezését az emberiség egész történetére kiterjesztette. A világválság gondját és a válságból kivezető lehetséges szellemi magatartások kérdését összefüggő esszésorozat keretében egy „brahmani” szellemiségű kötetben, A láthatatlan történetben (1943) foglalta össze. Ez a hatalmas gondolati ívű munkája már nyitányt jelentett a hagyománnyal kapcsolatos gondolatait összefoglaló alapvető művéhez, a Scientia Sacrához (1943-1944), amely „az őskori emberiség szellemi hagyománya” alcímet viseli. A hagyománynak itt kifejtett gondolata metafizika: az emberiség isteni eredete gondolatának fenntartása és e gondolatnak nemzedékről-nemzedékre történő áthagyományozása. Ez az egyetlen lehetséges metafizika, amin kívül minden más úgynevezett metafizika csak egyéni spekulációk, kitalációk gyűjteménye. Hamvas ezt a metafizikát, ezt a hagyományt egyszerre látja mindenféle írott művel szemben támasztott alapvető kritikai elvnek, ugyanakkor pedig alapvetően megvalósítandó metafizikai létmegoldásnak is: szent tudásnak, vagyis scientia sacrának.

III.

A Scientia sacra című művét a háború utolsó éveit során, a katonai behívások közti szünetekben írta meg, Budapest ostromát pedig katonaszökevényként a budai kiscelli múzeum pincéjében élte át. Az ostrom után lázas tevékenységbe kezdett a szellemi újjáépítés érdekében. Több szellemi, irodalmi, művészeti műhellyel került kapcsolatba, és együttműködésük során megállapította, hogy immár nem a hagyomány aranykorának, az archaikus közösségnek a megalapozása a cél, hanem a teljes emberiség egységének, vagyis az „Egyház”-nak, tehát „Isten országának” a felépítése vált elodázhatatlan szükségyszerűséggé. Meggyőződésévé vált, hogy egyedül a kereszténység hirdeti a minden ember testvériségét megteremtő szeretetet, ezért tartotta elodázhatatlanul szükségesnek a „keresztény megoldást”. Metafizikai állásfoglalása során a modern művészet propagálását is vállalta, mert a művészet nélkülözhetetlen létértelmező és létmegújító szerepét hitte és vallotta. Ennek jegyében írta meg feleségével, Kemény Katalinnal közösen a Forradalom a művészetben. Absztrakció és szürrealizmus Magyarországon című úttörő jelentőségű tanulmányát (1947). Ebben az időszakban nyíltan hirdette a művész és a költő feltétlen elsőbbségét tisztánlátás tekintetében a politikussal szemben. Ezért már a kezdet kezdetén szembe került az egyre erősödő és egyre türelmetlenebb kommunista kultúrpolitika képviselőivel, és sok támadás érte hivatalos körök részéről, aminek nyomán könyvtárosi

állásától is megfosztották, 52 évesen B-listázták, nyugdíjazták, és a további publikálás lehetőségétől is megfosztották (1948-1949).

Ebben az új helyzetben, vidéki száműzetésben élve az egyén és a közösség helyzetét felmérve úgy ítélte meg, hogy az új politikai és világhelyzetben többé már nem az ember műve fontos, hanem az üdv, és önmaga megtisztítása révén a hiteles élet megvalósítása. Befelé fordulva saját üdvprogramja kialakítása során írt arról az emberről, aki ezt a hiteles létet megvalósítja (Unicornis, 1948), és megírta az ember életét megtisztító sorsfelszámolás európai módszerét, megmutatva ebben az ember életképezetének, imaginációjának döntő szerepét is (Mágia Szútra, 1950). Az ember üdvoszomjáról és üdvútjáról beszélve megállapította a modern regénynek ebben játszott rendkívül fontos szerepét; mert, mondja, ezzel a kérdéssel egyedül a regény foglalkozik, miután a tudomány az embert az üdv kérdésében elárulta és cserbenhagyta (Regényelméleti fragmentum, 1948).

Mindazon túllépve, amit az emberről, a közösségről, a történelemtől, a létről és a metafizikumról elméletileg tudott és műveiben megfogalmazott, mindezt a tudást egy monumentális regény óriási tablóján meg is jelenítette. Ez a Karnevál című regénye (1948-1951), amely első megjelenése (1986) ellenére is a magyar szellemi élet részéről még igazi felfedezésre és megtermékenyítő befogadásra vár. A magyar irodalomban ez meglehetősen egyedülálló jelenség, legfeljebb a XVIII. században élő Bessenyei György nagyszabású kísérletei és Madách Imre tragédiája árul el hasonló vállalkozói kedvet. A világirodalomban is találunk hozzá hasonló egyetemes igényű párhuzamokat, többek között Dante, Cervantes, Sterne, Hölderlin, Dosztojevskij, és a XX. században Kafka, Proust, Joyce, J. C. Powys és Musil életművében.

Állásától történt megfosztása után Szentendrén töltött művekben gazdag három évet (1948-1951), majd vidéki építkezésekre szorult raktárosi munkára 1964-ig, amit egy végső, újabb „nyugdíjas” korszak követett. Ezt az életszakaszát letisztult öregkori elmélyülés és az emberi létnek megfelelő teljes értékű világnak, a lét tiszta világának megfogalmazására való törekvés jellemzi. Ekkor született kései műveit már „üdv-történeti aktusnak” szánta: bennük egyrészt a modern világnak az üdvhöz vezető úttól való eltávolodását világította át, másrészt az üdvhöz vezető út meglévő tényezőiről írt. Ez a témája mind kései regényeinek (Szilveszter, 1957 – Bizonyos tekintetben, 1961 – Ugyanis, 1967), mind pedig esszéköteteteinek (Szarepta, 1951-1955 – Patmosz I-III. rész, 1959. 1966 – Scientia Sacra II. rész, 1960-1963 – Öt meg nem tartott előadás, 1965). E műveink fő gondolatai a korrupszió felszámolására, a korrump ember megváltoztatásának lehetőségeire, és a korrump létállapotból kivezetni képes „hiteles ember” alakjának megmutatására irányultak. Ebben a hallatlanul kényes tevékenységben megjelölt a művészet alapvető szerepét is, amennyiben a művészet a „lét tiszta világát” képes megmutatni az ember számára. Hamvas végső szava a „lét végső bázisának”, a létegyeséget képviselő „istenembernek” a megformálásához szükséges erőt, a szeretetet, vagyis a „lét alpműveletével” cselekvő kereszténységet illeti.

Az életterve megvalósításán sűrű betegeskedései közepette is fáradhatatlanul munkálkodó, és több eltervezett mű megírásának gondolatával foglalkozó Hamvas Bélát 1968. november hetedikén szólította el a halál szeretett és bírált világából.

A Magyar Írószövetség emlékgülésén tartott előadás¹

Kedves Vendégeink, kedves Barátaim,

immár egy teljes emberöltőnyi életidő, 30 év pergett le Hamvas Béla halála, 1968 novembere óta. Egy nemzedék, nemzedéke, követve őt, eltávozott, egy újabb és az újabbak pedig megjelentek és itt élnek köreinkben. Az életkerék, a szanszára forgása szemvillanásnyit sem szünetelt, és az általa vájt úton járva ballagunk az ősök vége-láthatatlan sorát követve. Itt azonban rögtön feltehetjük a kérdést: Valóban mindenki ezen az úton, az *ősök útján* jár születésétől életén át a befejezésig, a halálig?

Biztosan tudjuk, hogy nem, mert kétféle út áll az ember előtt: az egyik az *ősök útja*, amelyiken mindennapi emberek, mi járunk; de van egy másik is, az *istenek útja*, amelyen azok az elszántak járnak, akik tudják, hogy az élet nem merő biológiai jelenség, és hogy a halál nem az élet lezárása, és a halálküszöb átlépésével éppen hogy elkezdődik a lét legfontosabb kérdéseinek elszámoltatása. Hamvas elveti a természet-tudomány mítoszát az ember állati eredetéről, a szellemnek mint az idegrendszer termékéről szóló tanításnak az érvényességét, mint szcientifizmust, amit a megzavarodott élet, a *turba* termékének tart.

Elgondolásának bázisa a létegyiség gondolata: az, hogy az élet, a túlvilág és az egyetemes lét azonos. Ezek egységének szétválasztása csak az archaikus kor után kezdődött meg. Az archaikus korban a túlvilágot az élettől, mint mondja, nem választotta el a később támadt félelmetes küszöb, a halál.

Erről a kérdéstömegről a XX. században a legtöbbit Hamvas Béla tudta, mert az egyetemes hagyományt nemcsak tanulmányozta, és annak mára szétszóródott elemeit nemcsak átfogóan integrálta és egyben közvetítette, hanem a legteljesebben át is élte, mert a halállal kapcsolatos problémák vizsgálatába „bevetette” személyes lényét is. E személyes érdekeltség érvényesítése nélkül pedig e kérdésekről csak értekezni lehet, de hitelesen megnyilatkozni nem.

Hamvas az élet és halál kérdésének megoldását az Isten–ember közti személyes kapcsolat legfontosabb feladatának tartotta, és ebből eredően mindenkivel szemben, önmagát elsősorban beleértve, legfontosabb kíváncsónaként a halálküszöb éber átlépését támasztotta. A hagyomány legnagyobb szava az *éberség*, és ennek szellemében vallotta, hogy az embert éberségből alkották, és hogy sorsa halála után a túlvilágon olyan lesz, amilyen éberséget evilágon elért. Mert, mondja, a lélek halhatat-

¹ Hamvas Béla halálának 30. évfordulója alkalmából, az 1998. nov. 12-én elhangzott előadás szövege

lansága nem a halállal kezdődik, ennek észrevételéhez azonban éberség kell. Az „éberség” itt természetesen metafizikai fogalom, ami a léleknek a „valóság”-ra való érzékenységét jelenti. Ezért mondja más helyen azt, hogy „az éberség nem tulajdonság, hanem a lét intenzitása”, és hogy az „ember a túlvilágra csak éber isteni énjét viheti”.

Ezért fontos a túlvilággal fenntartott kapcsolat, vagyis a lét két formája, az élet és a halál utáni lét közti kapcsolat, azaz a *nyílt lét* fenntartása, mert ez az erők kölcsönös áramlását biztosítja. Erre, mondja, elsősorban az élőknek van szüksége, mert a lét súlypontja odaát van. Ellenben a földi lét, az élet fontossága abban áll, hogy csak itt különböztethetők meg egymástól a dolgok az értelem, a gondolat és a kifejező nyelv révén. A földi léten túl az értelem és a belőle következő gondolat és nyelv elvész, és ott a valóság, a csoda és a káprázat megkülönböztethetetlené válik. Ezért a „túlvilág a pszichológia világa”, vagyis a képek, a mágia világa. A túlvilág csak evilágon ismerhető meg az értelem segítségével, mert, és ezt Hamvas az itt egyedül lehetséges módon, paradoxonnal fejezi ki: a léleknek a túlvilágon nincsenek gondolatai, hanem ő maga evilági gondolatainak, tetteinek, vágyainak képpé formálódott eredménye. Úgy, ahogy ezt a *halottaskönyvek* egymással egybehangzóan kifejezik: a túlvilágon a lélek előtt jó és rossz tettei szépséges illetve ijesztően rút nő, vagy az iszlámban férfi formájában megjelennek. A lélek végső alakja kristály, de ezt csak nagyon kevés éber lélek éri el. Másutt ezt még teljesebben így fogalmazza meg: „A túlvilág nem olyan értelemben vett világ, mint az anyagi természet, hanem az abszolút és univerzális szubjektum különböző fokain való realizálódása. A túlvilágon nincs más, csak személy, spirituális szubjektum, lélek: az éberség különböző fokain, – ami annyit jelent, hogy a tökéletes, kvintesszenciális lét realizálásának különböző fokain – a homályosan derengő állapottól kezdve egészen a tündöklően éber világosságig.”

Hamvas a *nyílt létnek* ezt a felfogását vallotta a harmincas évektől kezdve, és esszéiben erről tanúságot is tett. A hagyományban való tudatos elmélyülése után pedig egymás után mutatta fel a *nyílt lét* nyomait az élet jelenségei között is. Így például a virágszedés mindennapi tevékenységében meglátta, hogy a virág a *nyílt lét* szimbóluma, ami összeköti a két világot, a föld alatti halottakét, a lelkek és a szellem föld feletti világát. Ezért áldozatnak nevezi a virágszedést, melynek során a lélek lelket tép a lélek számára, és ebből levonja a következtetést, hogy „A virág az egyetlen kép a földön, amiben a lélek önmagára ismer”.

A létezésnek ebbe a misztériumába a beavatás vezet be, mondja a hagyomány alapján: Minden *ős kori beavatás* azon nyugszik, hogy a beavatás lépcsőfokai megegyeznek azokkal a lépcsőkkel, amelyeket a lélek a halál után a túlvilágon megtesz. A racionalizmus segítségével, mondja, a létnek csak egészen szűk sávja érhető. A teljes lét megértéséhez a *tudatot át kell szervezni, ki kell tágítani*. Európai módszer erre nincs, ezért kölcsön kell venni (kínaiak, görögök, héberek, középkor, Egyiptom). (Az európai módszerek: *misztika, alkímia, hermetizmus* elkallódtak és hozzáférhetetlenek!). Ezek a tudattágító módszerek a *beavatások*!

A beavatások az egyre magasabb tudatállapotokhoz vezető ajtók kulcsait adják meg.

Itt felteszi azt az azonnal felmerülő kérdést is, hogy miért azonos a beavatás útja az élet során a lélek túlvilágon megtett útjával?

A választ alapvető metafizikai tétellel fejezi ki: mert nincs kétféle létezés, csak egy. Minden az Egy varázslata, a lét kétféle formájának látszata is, a májá.

A *létegyesség* e tanát a nagy keleti hagyományok mellett megtalálja az európai hagyomány letéteményeseinél is, így Eckhart mesternél, Jacob Böhménél, vagy a még későbben, a XVIII. században élt Emmanuel Swedenborgnál is. Ez utóbbival kapcsolatban írja egyik barátjának: „Ebben a könyvben az történik, hogy Swedenborg az egész létet egyetlen Egynek tekinti, és nem hajlandó a halálvonalat elválasztó határnak tekinteni. Ez megegyezik a hindu tanítással: a létegyesség helyreállítása *már itt a Földön*. Ilyesmire csak olyan ember képes, aki a kinyilatkoztatás birtokában van”.

Hamvas azonban nemcsak a hagyományos tanításokat derítette fel, hanem, ahogy korábban említettem, saját személyét is bevetette a létegyesség, az élethalál kérdésének megoldásába. A lét és élet egybelátása alapján újraértelmezi az egzisztencia fogalmát is kifogásolván, hogy az egzisztencia modern értelme pusztán élet; ettől vissza kellene térni, mondja, az eredeti kierkegaard-i értelemezéshez, miszerint az egzisztencia annyit jelent, mint ténylegesen jelen lenni itt, minden pillanatban. Ebből a tételtől levonja azt a következtetést, hogy a pillanatban ekkor az örök nyílik meg: ennek értelmében a lét minden pillanatban megszerezhető itt az életben, és nem kell az öskorba sóvárogni utána, csak ma, itt ténylegesen jelen kell lenni. Mert, mint mondja, a pillanat nem idő: „Az élet egyetlen élet-halál pillanat”. Az aranykor is, mint lehetőség itt van minden pillanatban.

Az életben való tényleges jelenlét azonban nem életélvezetet jelent, hanem arra való ráébredést, megvilágosodást, hogy halhatatlanok vagyunk. Ezt írja egyik levelében, 1959-ben barátja eligazítására törekedve: „Úgy láttam, hogy a *legnagyobb nehézség ott támad, amikor az ember az »élet«-et nem tudja mélyebben megfogalmazni és beleesik abba a hibába, hogy a földet örömtanyának nézi, ahová azért jött, hogy minden cseppet kiélvezzen*. Ezt a reneszánsz óta korszerűvé lett felfogást teljesen ki kell küszöbölni. *Számolni kell azzal, hogy lényünk örök és halhatatlanságunk nem a halál után kezdődik, hanem abban a pillanatban, amikor észrevesszük, hogy halhatatlanok vagyunk*. Minden pillanatban megtörténhet, csak elég világosságunk legyen hozzá. *Amit pedig most mondtam, az nem vallás, hanem a legelemibb léttörvény, olyan biztos, mint a gravitáció*. Mérlegeld magadban azt, ami így önkéntelenül belőlem kifakadt, mint élettanulságaimnak egyik legfontosabbika. A dolog nem egyszerű, különösen nem az, hogy ezt az ember olyan szigorúsággal vegye, mint például napi kötelességét. Ennél sokkalta fontosabb és ezért még szigorúbban kell venni.”

Egzisztenciálissá, személyére közvetlenül vonatkozóvá, és aktuálissá ez a kérdés a nagy világgégés, a második világháború után vált, amikor egészen új külső életformát kellett élnie, amiről ekként vall:

„Nem kellett, mint a gazdag ifjúnak, eladni semmit. A bomba ettől a fáradságtól megkímélt. Sem elnök, sem igazgató, sem vezér, sem gazdag nem akarok lenni. Ilyen kicsiny céljaim nincsenek. Szabad koldusnak lenni, aki még azt sem tartja számon, hogy valami nagyot akar, nincs becsvágya, nem akar parancsolni és semmit sem tud jobban, mint más. Ez a *szannjászín*. Az ifjúkorban kezdődött bomlás ide ért. Nem kívánok nagy műveket teremteni, hanem magát a létezést elérni úgy, hogy ezt sugározzam arra, akinek kell. Mert attól, hogy a világot magammal húzzam, nem mondok le. *Ha feljutok, a világot magammal húzom, ez az imitatio Christi. Ebben a távlatban a halál nem túl jelentékeny.* Nem vagyok elhagyatva. A gondviselést minden pillanatban érzem. És nem hagyok el senkit.”

Felidézte ekkoriban egy élményét a harmincas évek végéről, negyvenes évek elejéről, abból az időből, amikor még mestere segítette; élménye nem a haláltól, hanem a nyom nélküli megsemmisüléstől való félelemmel függött össze: „Túlvilági éjszaka volt. Egyedül laktam a hegyoldalon. Akkor tudtam meg, hogy mi a különbség a halál és a megsemmisülés között. Egész éjjel a nihil előterében lebegtem, felhőszerűk és feneketlen szakadékban. Imádkoztam és köszöntem, minden tanult és olvasott varázslatot felidéztem. Semmi sem használt és senki sem felelt. *Másnap azt kérdezték: Halálfélelmed van? Azt mondom, nem, nem a haláltól, a megsemmisüléstől félek.* Dideregtem. A Mester nagyszerűen viselkedett. Ahelyett, hogy vigasztalt volna, még nagyobbát sújtott reám. Öngyilkos lettem volna, ha ezt a kiutat meghagyta volna. De ezt is elvette. El akartam égetni műveimet, de a Mester fitymálva mondta: Ez az öngyilkosságnak csak másik faja. Nem lehetett elbújni.”

Hamvas a hagyomány tanításai és mestere segítségével félelmeitől megszabadult, és ezért határozottan kimondhatta, hogy „Az élet nem hatvan, vagy nyolcvan év, hanem örök létezés, és nem úgy kell élni, hogy az ember a végén megsemmisül, hanem úgy, hogy ha még akarna, se tudna soha megsemmisülni.”

Ebben a szellemi és lelki meggyőződésben élve fő céljának azt tartotta, hogy Hénochhoz, a Matatronhoz hasonlóan (vagyis aki Isten után elsőként a lelkek világának helytartója), aki tudatosan lépte át a halál küszöbét, és akit ezért regénye, a *Karnevál V.* könyve túlvilágjárásában hőse egyik túlvilági vezetőjének választott, – tehát hogy Hénochhoz hasonlóan ő is éberrel léphesse át a halálküszöböt.

Az éber átlépés során átélendő élményeiből katalógust készített ekkortájt, hogy semmi lényegest el ne mulasszon:

„Ebben a percben megjelenik bennem az anyaméhben átélt legeslegesítő élettapasztalattól kezdve a halálig minden előérzet, sejtelem, ösztön, vágy, kívánság és szenvedély; megjelenik minden íz, amit valaha átéltem és minden illat, az is, amit anyán mellén éreztem, az is, amit kedvesem ajkán, amit nyáron a hegyoldalon a fenyvesben,

az is, amit a háborúban a foszló hullák között; megjelenne minden szó, amit hallottam és mondtam és olvastam, és minden mondatra és könyvre emlékeznek pontosan és világosan, minden arcra, amit láttam; megjelenne minden nő, akít megkívántam, látnám a sirályokat a tenger fölött, és a bombázott várost, a halott katonákat, és halanám Schumann a-moll koncertjét, és az esőcseppet a víz színén, a sziréna üvöltését és a déli szél suttogását éjszaka; látnám Velencét és Párizst, a fűvészkertet nyári délután, és átélném írásaim és gondolataim izgalmát, a félelmeket és a sóvár álmokat, mind egyidőben és egyszerre az egészet. *A halál világossága a létezés legrejtettebb rétegeit is áthatja.* Ebben a percben nincs titok. *Olyan fénybe lépek, amelyben koszos bűneim éppen olyan láthatók, mint hazugságaim, aljas szándékaim, állhatatlan, nyugtalan, gyenge próbálkozásaim a jóra, a tényleges jó, a buta, az értelmes, a nagy és a silány.*"

Lénye és hite túllendíti a háború befejezése és könyvtári állásából való eltávolítása után jelentkező pesszimista gondolatokon, és újra meg újra újabb megfogalmazásokra ösztönzi. A felismert elemi léttörvénynek a nevében nyújt ezekben az években biztos vígasztalást a rászorulóknak, és az ima segítő hatását hangsúlyozza több levelében is.

Az egyikben saját halálán túli sorsára is utal: „& köszönöm neked azt a megtiszteltést, hogy gyászodról értesítettél. Kérlek arra, hogy tudjad lényed mellett a magamét. Minden este imádkozom halottaimért – »adj nekik világosságodból és szeretetedből a túlvilágon és vedd őket vedelmedbe, hogy a feltámadást elérjék«. Most jó Anyádat is imámba foglalom. *Minden igaz ember tudja, hogy a túlvilágiaknak a mi imánkra milyen szüksége van.* Ha családotban van ilyesmire érzékeny lélek, figyelmeztessd őt erre. Nyáron beszélgettünk arról, hogy a *halál misztériuma számomra milyen aktuális és sokszor gondolok arra, ki fog értem imádkozni*”.

Személyét foglalkoztató és magánleveleiben elküldött gondolatait ekkortájt írt műveibe is gyakran beleszővi, így a *Patmosz* kötet szubjektív beszámolójába, az *Interviewba* is, ahol a következőket mondja többek között:

„Mit ért élettudat alatt?

Amely a halhatatlanságba való belépést nem halasztja el a halál utánra, hanem itt és most kezd meg. Számomra ez a híd, amely az őskort és a századot összeköti. Az ember örök halhatatlanságideálja. Régebben az életet feláldozták a túlvilági üdvnek. Újabban a túlvilági üdvöt feláldozzák az életnek. Ezzel az életet és az örökléteket kettészakították. Az élet megbecsülhetetlensége abban van, hogy aki tudja, annak minden pillanatban az örök nyílik meg. Erről csak a régiek tudtak. Az öröket nem kell küzdeni, azt nem kell jótettekkel megérdemelni, mert az nem jutalom. Abban a pillanatban, amikor az egyiket eldobom a másikért, mindkettőt eldobtam.”

A *Patmosz* esszéivel egyidejűleg írt *Scientia Sacra II.* részének tervezése során módszeresen ki akarta fejteni felfogását a halál kérdésével kapcsolatban a

hagyomány tanításának tükrében. Összegyűjtötte a halottaskönyveket, és többször is nekikezdett a megírásnak, amint erről barátaihoz írt leveleiből értesülünk. Először 1961-ben beszél erről, majd öt évvel később ismét megemlíti, mint amely munkával külső nehézségek miatt nagyon lassan halad.

Ahogy halad előre az időben és növekszenek személyes problémái, és amilyen mértékben távolodik e mű realizálásának lehetőségétől, annál jobban érzi személyes halálproblémáinak akuttá válását: „*A Scientia Sacra* II-ben a *halottak könyvének* megírása késik, – írja egyik levelében. – Ezen a télen akartam ezzel foglalkozni. Töméntelen zavar akadályozott meg. *Egyébként én is szüntelenül halálközelségben vagyok és érlelődöm a végső földi útra.*”

1967/1968 telén egészsége már nagyon megrendült, amit barátai szomorúan tapasztaltak; ez az állapota sugalmazta 70. születésnapja alkalmából írt levelét is; ez a jelentékeny személyes esemény is csak halálgondolatai megfogalmazására nyújt alkalmat: „– Küldeményedet, & – írja barátjának – *hetvenedik születésem napján* reggel kaptam meg. El tudod hinni, hogy ennek a napnak milyen jelentősége volt számomra. *Jó apámra gondoltam, halott húgaimra, évekre és helyekre, anyámra, boldog gyermekkoromra, közben kínozott a hipochondria és egy csepp öröm sem volt bennem, hogy ilyen kort értem el aránylag ép lélekkel.*”

Ebben a helyzetben a végső következtetéseket is levonja, aminek szintén levélben adott kifejezést barátja tanácsaira reflektálva egészségi állapotával kapcsolatban: „Azokon a bajokon, – amelyekben vagyok, az ilyesmi ügysem segít. Csak az segítene, amit évek, hosszú évek óta írok, mondok, anélkül, hogy tudnék, és megtanultam volna. Ez az egyetlen, nyugalommal és békével elviselni azt, ami következik. Testi zavarokat, főképpen, nyavalyákat, amelyek együtt járnak a hetvenes korral és azokkal az adottságokkal, amelyek vannak. Vannak. Nagyon vannak. *Azt hiszem, lényemben van valami alapvető hazugság, amit eddig észrevettem, de másik hazugsággal tetéztem, azzal, hogy nem akartam észrevenni. Most a halál közeledte kényszerít rá és ez nagyon keserves.* Igyekszem arra, hogy bevalljak minden gyarlóságot, de ez kevés. Bevallani? Ha ezzel segíteni lehetne. Húgom halála februárban egyik pillanatról a másikra szembe állított vele. Régebben írtad is, hogy írjam meg mindazt, amit a halál tényéről tudok. *Nos, rengeteget olvastam és nem tudok semmit. Nagyon nagy könyvek, Upanisadok, Böhme, tanítanak, és most látom, hogy az egészen más.*”

Ez volt tehát az elmélet és az élet szembenállása, mert élete utolsó két évében sokat betegeskedett. 1968-ban kétszer is kórházi ápolásra szorult, februárban és júliusban, majd harmadszorra, november negyedikén agyvérzést szenvedve utójára szállították kórházi intézménybe, ahonnan már nem tért vissza, mert november hetedikén ugyanott meghalt.

Halála előtt hét évvel már a *Scientia sacra* II. részének írása közben pontos lát-leletet írt önmagáról, és a meghalással kapcsolatos helyzetéről, amikor a következőket mondta:

„Az *Antikrisztus*ról szóló fejezet elején megakadtam. Most hallatlan erővel tört rám az egész, és alig egy hét alatt csaknem a felét sikerült megcsinálnom, de a második fele is kész, csak idegekkel bíriam, mert az írásdémon élethalálra hajt. Mindegy. Meg kell csinálnom, *mert biztos vagyok abban, hogy ezt így senki sem írja meg.* Sokszor örjítő feszültség. Egy–két alma segít, vagy kinyitom az ablakot, és friss levegőt szívok. A bronchitis kínoz, krákogok és köpködök, fejfájásrohamok, amelyeket a következő két percben már kénytelen voltam elfelejteni. Teljesen abnormis. Ilyen művet gyümölcsösben kellene írni árnyékos diófa alatt, közben nézni a vizet és a madarakat hallgatni. *Persze az ember nem válogathatja meg még meghalásának körülményeit sem: nyáron és délutáni napfényben, cseresznyeéréskor meghalni, miután az ember a pontot letette. Kész.*”

A halottaskönyvekről, a halálról megírni tervezett művét azonban már nem készítette el, bármennyire is hajtotta az írásdémon, és hiába tudta, hogy azt úgy, ahogy ő elgondolta, senki sem írhatja meg; meghalásának körülményeit sem választhatta meg, mert nem nyáron és délutáni napfényben, cseresznyeéréskor távozott el a létnek erről a síkjáról, hanem ködös, párás, fénytelen novemberi napon, és olyankor, amikor még egyáltalán nem tette le a pontot az életmű végére. És mégis, ebben is megnyilatkozott emberi nagysága: halálával is példát mutatott a még maradóknak: úgy élt, mint ahogy nagyon kevesen éltek és élnek, és az „Isteni igazságra vezérlő kalauz”-on, vagyis esszéin és regényein munkálkodva mindnyájunk számára mondta el életről és halálról gondolatait, – ugyanakkor pedig úgy halt meg, mint bármely más halandó ember, osztozva mindenki közös sorsában!

Köszönöm figyelmüket!

Györi Gyula

ÚJABB LATIN NYELVŰ FELIRATOK JÁSZBERÉNYBEN

A Jászsági Évkönyv 2003. évi kötetében kilenc olyan régi jászberényi latin nyelvű feliratot ismerhettünk meg, amelyek mindegyike (egy jelenleg lebontott állapotú kivételével) könnyen hozzáférhető. Az ott kifejtettek kiegészítése kedvéért az alábbiakban három további felirat bemutatására kerül sor. Ezek több tekintetben eltérnek a már bemutatottaktól. Más a sorsuk, állapotuk, keletkezési koruk. Tartalmi, formai szempontból is mutatnak olyan vonásokat, amelyek témakörünkön belül külön figyelmet érdemelnek. Ismerkedjünk meg velük keletkezésük időrendjében.

Az első bemutatandó felirat 1723-ból való. Csonkán maradt ránk, sőt legalább másfél évszázadon keresztül nem is volt látható. Létére 2002-ben derült fény, amikor a Szent Rozália kápolna melletti, Bánkódó Krisztus néven ismert szobrot felújítás céljából hosszabb időre leemelték a talapzatáról. Ekkor vált olvashatóvá a talapzat tetejére vízszintesen elhelyezett, téglalap alakú kőtáblába vésett feliratrész:

HANC
TVRRIM EXTRVI CVRAVIT PRIVILEGIAT
IÁSZBERNY SVB RËNDISSIMO ÏNO G
ZKI PRAEPOSITO DE ROCHENITI VRBIS
AGRIENSIS CANONICO ET OPPIDI
PLEBANO
ANNO
1723

A szövegben szereplő személyi adatok, töredékek és a logikai összefüggések alapján a középső négy hosszú sor hiányzó végeit sikerült kikövetkeztetni. E négy csonka sor végéhez sorrendben a következő négy kiegészítés tartozhatott: VM OPPIDVM – EORGIO BEREC – CAPITVLI – ÁSZBERÉNY. (Az alapszövegben lévő rövidítések feloldása: REVERENDISSIMO DOMINO; VENERABILIS). Az így kiegészített felirat fordítása: „Ezt a tornyot a kiváltságos Jászberény városa építtette főtisztelendő Bereczki György úr, rohonci prépost, a tiszteletreméltó egri káptalan kanonoka és Jászberény város plébánosa idejében, 1723-ban.”

A szobor által most (2004) már újból eltakart felirat tehát nem a Krisztus-szoborra vonatkozik; ezt különben is jelenlegi helyétől kissé távolabb „1732-ben jezsuita misszionáriusok a nép felajánlásaiból emelték”. (Idézet az 1829. évi Canonica Visitatióból.) Maga a tárgyalt feliratszöveg is elárulja, hogy abban egy torony

„Az *Antikrisztus*ról szóló fejezet elején megakadtam. Most hallatlan erővel tört rám az egész, és alig egy hét alatt csaknem a felét sikerült megcsinálnom, de a második fele is kész, csak idegekkel bíriam, mert az írásdémon élethalálra hajt. Mindegy. Meg kell csinálnom, *mert biztos vagyok abban, hogy ezt így senki sem írja meg.* Sokszor örjítő feszültség. Egy–két alma segít, vagy kinyitom az ablakot, és friss levegőt szívok. A bronchitis kínoz, krákogok és köpködök, fejfájásrohamok, amelyeket a következő két percben már kénytelen voltam elfelejteni. Teljesen abnormis. Ilyen művet gyümölcsösben kellene írni árnyékos diófa alatt, közben nézni a vizet és a madarakat hallgatni. *Persze az ember nem válogathatja meg még meghalásának körülményeit sem: nyáron és délutáni napfényben, cseresznyeéréskor meghalni, miután az ember a pontot letette. Kész.*”

A halottaskönyvekről, a halálról megírni tervezett művét azonban már nem készítette el, bármennyire is hajtotta az írásdémon, és hiába tudta, hogy azt úgy, ahogy ő elgondolta, senki sem írhatja meg; meghalásának körülményeit sem választhatta meg, mert nem nyáron és délutáni napfényben, cseresznyeéréskor távozott el a létnek erről a síkjáról, hanem ködös, párás, fénytelen novemberi napon, és olyankor, amikor még egyáltalán nem tette le a pontot az életmű végére. És mégis, ebben is megnyilatkozott emberi nagysága: halálával is példát mutatott a még maradóknak: úgy élt, mint ahogy nagyon kevesen éltek és élnek, és az „Isteni igazságra vezérlő kalauz”-on, vagyis esszéin és regényein munkálkodva mindnyájunk számára mondta el életről és halálról gondolatait, – ugyanakkor pedig úgy halt meg, mint bármely más halandó ember, osztozva mindenki közös sorsában!

Köszönöm figyelmüket!

Györi Gyula

ÚJABB LATIN NYELVŰ FELIRATOK JÁSZBERÉNYBEN

A Jászsági Évkönyv 2003. évi kötetében kilenc olyan régi jászberényi latin nyelvű feliratot ismerhettünk meg, amelyek mindegyike (egy jelenleg lebontott állapotú kivételével) könnyen hozzáférhető. Az ott kifejtettek kiegészítése kedvéért az alábbiakban három további felirat bemutatására kerül sor. Ezek több tekintetben eltérnek a már bemutatottaktól. Más a sorsuk, állapotuk, keletkezési koruk. Tartalmi, formai szempontból is mutatnak olyan vonásokat, amelyek témakörünkön belül külön figyelmet érdemelnek. Ismerkedjünk meg velük keletkezésük időrendjében.

Az első bemutatandó felirat 1723-ból való. Csonkán maradt ránk, sőt legalább másfél évszázadon keresztül nem is volt látható. Létére 2002-ben derült fény, amikor a Szent Rozália kápolna melletti, Bánkódó Krisztus néven ismert szobrot felújítás céljából hosszabb időre leemelték a talapzatáról. Ekkor vált olvashatóvá a talapzat tetejére vízszintesen elhelyezett, téglalap alakú kötőablaka vésett feliratrész:

HANC
TVRRIM EXTRVI CVRAVIT PRIVILEGIAT
IÁSZBERNY SVB RËNDISSIMO ÏNO G
ZKI PRAEPOSITO DE ROCHENITI VRBIS
AGRIENSIS CANONICO ET OPPIDI
PLEBANO
ANNO
1723

A szövegben szereplő személyi adatok, töredékek és a logikai összefüggések alapján a középső négy hosszú sor hiányzó végeit sikerült kikövetkeztetni. E négy csonka sor végéhez sorrendben a következő négy kiegészítés tartozhatott: VM OPPIDVM – EORGIO BEREC – CAPITVLI – ÁSZBERÉNY. (Az alapszövegben lévő rövidítések feloldása: REVERENDISSIMO DOMINO; VENERABILIS). Az így kiegészített felirat fordítása: „Ezt a tornyot a kiváltságos Jászberény városa építtette főtisztelendő Bereczki György úr, rohonci prépost, a tiszteletreméltó egri káptalan kanonoka és Jászberény város plébánosa idejében, 1723-ban.”

A szobor által most (2004) már újból eltakart felirat tehát nem a Krisztus-szoborra vonatkozik; ezt különben is jelenlegi helyétől kissé távolabb „1732-ben jezsuita misszionáriusok a nép felajánlásaiból emelték”. (Idézet az 1829. évi Canonica Visitatióból.) Maga a tárgyalt feliratszöveg is elárulja, hogy abban egy torony

megépüléséről és építetőről van szó. Természetesen vetődik fel a kérdés, milyen torony elkészültéről kapunk hírt, mi lett ennek a toronynak a sorsa, felirata miért került máshová.

Az 1691-ben újjáépített (bővített) templomnak nem volt az épülethez méltó méretű tornya. Ezért a templom déli oldalához új tornyot építettek. Ennek alapkövetétele 1722. április 15-én történt, 1723-ban pedig harangot is szenteltek föl az új toronyban. 1723 lehet a torony elkészültének éve is, ezért szerepel ez a tárgyalt feliraton. A torony tehát rövid idő alatt elkészült, de a jászberényiek nagy sajnálatára – tisztázatlan, hogy építészeti okokból, vagy természeti csapások következtében – néhány évtized múlva további fenntartása lehetetlenné vált. A városi tanács 1753. december 27-i jegyzőkönyvében már ezt olvashatjuk róla: „... nagyobb kártól és veszedelemtől az eldülés miatt tartván, azt földig lerombolni kénytelenítettünk.” Ezek után a torony felirata elvesztette funkcióját, fölöslegessé vált, illetve az öt hordozó kőtábla építőanyagga fokozódott le. Feltehető, hogy a Krisztus-szobor korábbi helyéről való áthelyezése során kerülhetett a felirattábla a talapzat tetejére, a szobor alá – miután az új alkalmazáshoz fölösleges részt levágták róla. Így vált a felirat csonkává, egyben láthatatlanná is. Története, sorsa így is emlékeztet a főtemplom toronyépítéseinek egyik érdekes epizódjára.

A következő bemutatandó felirat tipikus példája a XVIII. század sírfeliratainak. A jellegzetes barokk vonásokat mutató síremlék évekkel ezelőtt elpusztult. Ma már csak fényképen látható a Jász Múzeumban. Szerencsére a fényképről – apróbb bizonytalansággal – még rekonstruálható a felirat latin szövege:

HIC IACET NOBI
 LIS DNA BARBA
 RA PÁLDY AETATIS
 SUAE AN 46 OBIIT
 DIE 15 NOV B AD 1788

Magyarul: Itt nyugszik nemes Páldy Borbála úrnő, 46 éves korában halt meg november 15-én az Úr 1788. esztendejében.

A kor szokása szerint a nagyobb felületű síremlékeken a néven kívül gondosan jelzik az elhunyt társadalmi rangját (pl. NOBILIS DOMINA – nemes úrnő) és az elhalálozás dátumát. A halál idejének ez a pontos (év, hó, nap) feltüntetése az adatközlésen kívül érzékelteti azt a vallásos meggyőződést, hogy a földi életből való távozás napja egyben egy új élet kezdete az elhunyt személy lelke számára. Ennek a szemléletnek egészen közvetlen nyelvi kifejeződésére is találunk példát egy, a tárgyalttal szinte egykorú síremléken. A jászapáti temetőben Litkei Máté plébános (egyben az első jász gimnázium igazgatója) sírkövén a maga korában leghasználatosabb obiit (meghalt) szó helyett a renatus (újjászületett) megfogalmazás-

formát olvashatjuk az elhalálozás kifejezésére az 1783. április 2-i időpont feltüntetésével mellett. Mindez ismét igazolja azt a tapasztalatot, hogy – több más értékes tényező mellett – a feliratok figyelmes vizsgálata jó alkalmat ad arra, hogy bepillantassunk egy-egy kor lelkivilágába, szemléletébe, értékítéletébe.

A befejezésül ismertető latin nyelvű felirat az összes eddig tárgyalttól jellegében és tartalmában nagy mértékben különbözik. Az Új temetőben látható a huszadik század közepe óta. A temetőbe belépve csak rövid utat kell tennünk ahhoz, hogy olyan parcellához érjünk, amely sajátosságával, terjedelmével, egyforma, zömök sírköveinek hosszú, többszörös sorával megragadja figyelmünket. A sírköveken ellipszis formájú fekete alapon egy-egy szerzetes nővér nevét, rendjének megjelölését, az elhalálozás napját olvashatjuk (1951-től kezdve). Az említett adatok után ott van a szokásos záró mondat – a régebbieken latinul –, rövidített alakban: R. in pace! (Requiescat in pace! = Nyugodjék békében!). Ha továbbmegyünk, az első ilyen parcellán túl oldalt fordulva hasonló kép tárul elénk. Több száz szerzetesnő van itt eltemetve, rendben tartott sírköveik a temető jelentős részét foglalják el.

Hogyan lehetséges az, hogy aránylag rövid idő alatt ilyen nagyszámú apáca lelt nyughelyet egy jászberényi temetőben? A felvetődő kérdésre a közelmúlt történetében találunk választ. A szerzetesrendek 1950-ben történt csaknem teljes feloszlásának és a kolostorok bezárásának következtében gondoskodni kellett a munkaképtelen, rokkant és öreg rendtagok elhelyezéséről. Az akkori kormány a katolikus püspöki karral folytatott kemény tárgyalások során született megállapodásban ígéretet tett arra, hogy az említett szerzetesek, szerzetesnők rendelkezésére bocsát néhány addigi rendházat, és gondoskodik ellátásukról. Így kerültek Jászberénybe is az ország különböző helyeiről ideirányított idős, beteg nővérek – az első parcella elején látható nagyobb terjedelmű síremlék felirata szerint – több mint húszféle rendből. Az őket utolsó éveikben befogadó otthon „státusát” is jelzi – a nővérek származási helyének, rendjének felsorolása fölött – a tájékoztató cím:

A JÁSZBERÉNYI EGYH. JELL. ÁLL. SZOC. OTTHONBAN ELHUNYT
NŐVÉREK: ...

A fentebb elmondottak ismeretében most már térjünk rá az említett latin nyelvű felirat ismertetésére. Fel fog tűnni, hogy nem viseli magán a szoros értelemben vett feliratok szokásos jegyeit, nem tájékoztató jellegű, nem tudjuk meg belőle, hogy ki, mikor, milyen célból emeltette a művészi hatásra nem is törekvő, egyszerű emlékművet. A „prózai” tudnivalókat korunknak megfelelően magyar nyelven fogalmazva kapjuk meg. A latin nyelv használata más célt szolgál. Bizonyos ünnepélyességet sugároz – ez a funkciója egy-egy rövid mondat, szókapcsolat formájában ma is megvan a latin nyelvnek –, másrészt esetünkben emlékeztet a szűkebb színhely katolikus jellegére. És van egy egészen kézenfekvő oka is a latin nyelv használatának: idézetről van szó. Egy húsvéti himnusz első strófájának eredeti latin szövegét láthatjuk kb. a 10. századból, ismeretlen szerzőtől. Íme:

„AD REGIAS AGNI DAPES,
STOLIS AMICTI CANDIDIS,
POST TRANSITUM MARIS RUBRI,
CHRISTO CANAMUS PRINCIPI.”

Magyarul: A Bárány királyi lakomáján, hófehér ruhába öltözve, a Vörös Tengeren való átkelés után, Krisztus fejedelemnek zengjünk éneket. – Az élénken pergő jambikus sorok éppen nem valami bús temetői hangulatot keltenek, hanem a vallásos hit által sugallt feltámadás, újjászületés örömét sugározzák. Illően az itt pihenők szellemiségéhez.

A latin nyelvű feliratok témaköréhez a fentiekben közölt kiegészítések remélhetőleg segítenek elmélyíteni lakóhelyünk, környezetünk rejtettebb értékeire vonatkozó eddigi ismereteinket.

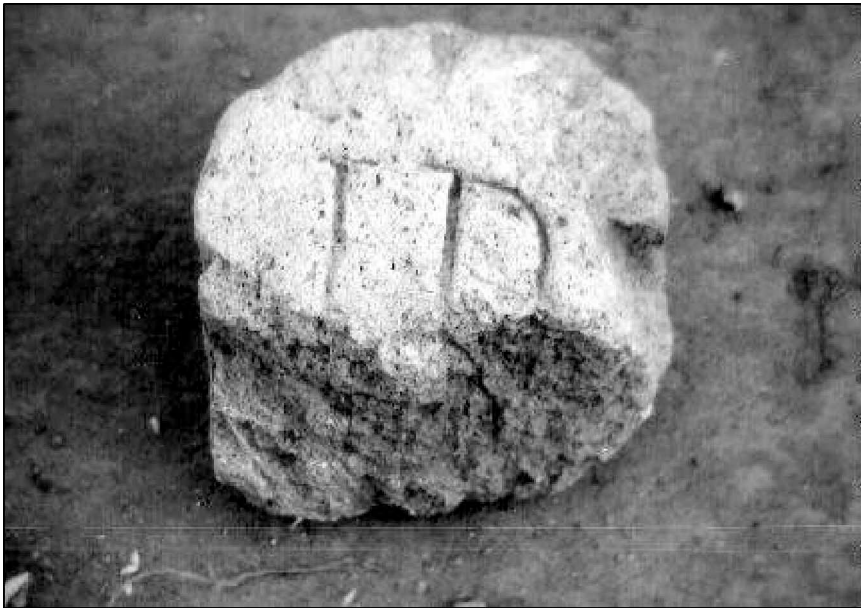

*A régi templom az 1723-ban felépült toronnyal.
(Részlet Mikovinyi Sándor 1740-ben készült rajzából)*

Töröcsik István:

EGY HATÁRKŐ A JÁSZSÁGBÓL

1989 decemberében – 13 évesen – Jászdózsa keleti határában jártam, kisebb, horgászható vizek felfedezése céljából. A Vámosgyörk – Újszász vasútvonaltól délre eső egykori Két-Halom-dűlőben bolyongva, a legmagasabb – 96 m-es tengerszint fölötti magasságú – halom DNy-i oldalán elhelyezkedő, időszakosan vízenyős gyepfolt alján egy kupac – vélhetően egy épület omladékából származó – hulladékot találtam. A hulladékot hozhatták távolabbról is, hogy a mezőgazdasági művelést ne akadályozza, de az is lehet, hogy az 1977-es térképen még a gyepfoltban jelölt kisebb épületből származott. A kövek, téglák, vasdarabok között egy mészkődarabra bukkantam, amelyen vésett betűk láthatók. A követ hazavittem és a mai napig őrzöm. Az eltelt másfél évtized alatt megpróbáltam rájönni korára és funkciójára. Nem biztos, hogy ez sikerült, mindenesetre jelen írás keretei között egy megoldási lehetőséget szeretnék felvázolni.

A Jászdózsa külterületén előkerült határkő

A kő leírása

A kő anyaga andezittufa, amely a Északi-középhegység több táján (a Börzsönyben, és a legközelebb eső Mátrában is) előfordul, így valószínűleg innen származik.¹ A kő első felén szorosan egymás mellett egy I és egy D betűjel van. A betűk alsó része nem látható, itt a kő ferde vonalban letörött. Több kisebb sérülés is látható rajta, melyek többsége feltételezésem szerint ekétől és/vagy tárcsától származik. A töredék szélessége 18–19 cm, jelenlegi legnagyobb magassága 19 cm. Az I betű csonka magassága 6 cm, a D-ből 5 cm látható (a betűk eredeti magassága a D betű íve alapján 7 cm lehetett), mélységük 0,5 cm körül van. A D betű tetején egy kis vízszintes díszítő vonal látható, mely kissé a betű ívének indítása fölött helyezkedik el. A kő súlya hozzávetőlegesen 4 kg.

Az elvethető lehetőségek

Formája alapján egy korai kőkereszt felső része is lehetne, csakhogy akkor a függőleges keresztzár végén az ikonográfiai szabályok szerint INRI-nek (Iesus Nasarenus Rex Iudeorum – a latin szöveg magyarul: a Názáreti Jézus a zsidók királya) kellene lenni. A 'D' betű ugyan csonka, de teljes mértékben azonosítható, így kövünk faragott kő feszülethez nem tartozhatott.

Sírkőnek, sírjelölésnek szintén nehéz elképzelni, hiszen a közelben – 800 m-re D-DNy-i irányban – csak az Árpád-korban volt temető, a Holt-Tarna egy lefűződött ága (Négyszállási-tó) északi partján, a Bedekovich Lőrinc 1779-es térképe által Szászegyháza néven jelölt templom körül.² A templomot a Jászságban számos feltárást végző Selmeczi László szondázó ásatással kutatta meg 1996-ban.³ Az Árpád-korban kőből faragott sírjelölést az uralkodókön kívül csak az előkelők, püspökök, nagyobb birtokosok kaptak, ezek a sírkövek is csak ritkán voltak feliratosak. Egy falusi templom területén ilyesmi szinte teljességgel kizárható. A későbbi Négyszállás, illetve a ma is fennálló Jászdózsa és Jászapáti temetőiből erre a messze eső helyre sírkő nem igen kerülhetett ki, főleg azért nem, mivel a középkorban itt is minden valószínűség szerint fából készült sírjelöléseket alkalmaztak.

Ami marad

Az egyes települések közötti határ már a korai Árpád-korban létezett, a tihanyi apátság I. András király által 1055-ben kiadott alapítólevelében már olvashatunk

¹ Kóbor Balázs geológus, a Szegedi Tudományegyetem Ásványtani Tanszéke munkatársának makroszkópos megfigyelés alapján tett megállapítását ezúton is köszönöm. Szintén hálás vagyok Szarka Józsefnek, írásom lektorálásáért.

² Tóth 1976, 3. sz. melléklet

³ Új Néplap (Jász-Nagykun-Szolnok megyei napilap) VII. évf. 205. szám (1996. szeptember 3.), 12.

határleírásokat.⁴A későbbi századokban a határjelölések szerepe elsődrendű fontosságúvá vált, a pereskedések gyakori tárgya a határok szomszédos települések lakói által történő megsértése, a határjelek megsemmisítése. Ott, ahol a földrajzi környezet nem tette lehetővé a határok erdőkhoz, álló- vagy folyóvizekhez, természetes halmokhoz történő igazítását, mesterséges határjelöléseket alkalmaztak. A fák kereszttel való megjelölése, kérgük lehántása, a határokon húzott árkok, a mezsgyék szántatlan csikokként való meghagyása mind erre szolgált. Az Alföldön a földből emelt kisebb határhalmok voltak általánosak. Ezeket a mesterséges dombocskákat gyakran kövekkel is megjelölték, melyek lehettek megmunkálatlanok, de a malomköveket, illetve a Dunántúlon a római sírköveket is felhasználták.⁵

Jászdózsza határán több helyen is voltak határkövek. Ezek leírva általában a falvak közötti pereskedésekben bukkannak elő, így az alábbi, 1701-ben lefolytatott, a korábbi évtizedek pereskedését lezárni kívánó vizsgálat alkalmával. „Az Horgas-ér amint Örs felől kiszakad, azon a tájon látott és tudott edgy köhatárt egy lapos halmocskán, amelyre fel volt rajzolva, hogy dózsai határkö volna az és az választaná el a dózsai földet az örsitül. Ki is mind ottan a parton állott, de a kurucos üdőben onnét, a helybül is elvontatták, az örsi föld pedig nem ment kijjeb a homokra. Hallotta azt is, hogy edgy deákos leginy megdörgölte azon határkövet, és a betükrül úgy tetszett meg, hogy az erki és dózsai határ választó kö volna.” Ezen a határkövön tehát egyértelműen írás jelölte a határos településeket. Egy másik tanúvallomás azonban azt is megerősíti, hogy egy nagyméretű köröl van szó. „Tudja azt is, hogy a Horgas-ér mellett volt egy halmocskán felöl egy barna köbül való határ, kihez a fatens még hozzája is támaszkodott gyakorta, melly barna kö határ ottan volt csak közel, ahol a Horgas-ér a Fertőbül folyását kezdí, és megyen a Holt-Tarnába, mely víz alá-felé szokott szakadni és folyini.”⁶

Az általam megtalált kö lelőhelyétől délre, mintegy 300 m-re húzódik a Jászdózsát Jászkárhalmától elválasztó határvonal, mely keleti irányba futván nem egészen egy kilométer után találkozik az erre merőleges jászapáti határral. A környék alacsony fekvésű, természetes kiemelkedések nélkül, ahol a mesterséges jelöléseknek elsődrendű szerepe lehetett. Ezt bizonyítja Bedekovich Lőrinc 1808-as, a Jászság középső részének vízrajzi viszonyait ábrázoló térképe is, melyen jól láthatók a sűrűn elhelyezkedő határdombok.⁷Ilyen jellegzetes határdombokat a csongrád megyei Fábiansbestyén külterületén a közelmúltban Bede Ádámnak és Szarka Józsefnek sikerült megtalálni. Az általuk azonosított 7 határdombból 5 határjelző kövel is meg volt erősítve. A szabályosra faragott 50-60 cm hosszú, 15-20 cm-es oldalú kövek teteje

⁴ Szabó 1969, 107.

⁵ Szabó 1969, 113–114.

⁶ Botka 1988, 340.

⁷ Fodor 1942, 1. sz. melléklet

két oldalról ferdére faragott. Bár ezek valószínűleg a 18. század második feléből származnak, bizonyosan a középkori határvonalon, a középkori mintákat követve újítottak meg dombot és követ.⁸ A betűkkel, monogramokkal jelölt kövekre szintén számos hazai példát találunk. Ezek a birtokos személy vagy család nevére, illetve a határos településekre utalnak. Mivel a Jászság az 1702 és 1745 közötti időszakot leszámítva nem állt magánföldesúri függésben, számunkra elsősorban az utóbbi érdekes. Egy 1722-es érdi határleírásban említik, hogy a kövön E. M. és R. betűk látszottak (Érd, Martonvásár és Ráckeresztúr hármas határát jelölve). Hasonlóan a ma Ausztriához tartozó Kismarton határát a település német nevére (Eisenstadt) utaló E.S. betűk jelölték.⁹

A Jászdózsát és Jászkákóhalmát ezen az 1–2 km-es sávon elválasztó határszakasz valószínűleg csak Négyszállás végleges pusztulása után jött létre, amely 1594-re tehető, amikor a korábban jelentős település az átvonuló tatár segédcsoportok miatt teljesen elnéptelenedett.¹⁰ Hogy korábban Négyszálláshoz tartozott a terület, azt az is bizonyítja, hogy 1393-ban határjárás tisztázta az Apáti és Négyszállás közötti határvonalat, miután a négyszállásiak elszántották az apátiak földjét. Vagyis ekkor még nem az először 1433-ban említett Dósával, hanem Négyszállással volt határos Apáti nyugat felől. Jákóhalma úgyszintén csak a redempció (1745) alkalmával szerzi meg véglegesen a mai határa ÉK-i részeit, ezt többek között a Holt-Tarna már említett kanyarulatának — a 20. századi térképeken is fellelhető — Négyszállási-tó neve is bizonyítja. A kő elkészítésének idejét legtágabban a 17. század elejétől a 18. század közepéig tartó időszakra keltezhetjük.

Összegzés

A megtalált kő funkcióját tekintve megállapításaim erősen hipotetikusak, jászsági párhuzamok nélkül. Ennek ellenére az egyéb lehetőségek kizárásával csak egyetlen következtetésre juthattam: az egyik mesterséges határjelölő halomba lehetett beásva a határjelölő kő, melynek megtalált felső részét talán eke szakíthatta le. Az ID jelölés az elhatárolt két település monogramját tartalmazza; feloldása ez esetben I=Jákóhalma; D=Dózsa. Egy másik lehetőség szerint csak Jászdózsára vonatkozik (I=Jász; D=Dósa), ez is lehetséges, hiszen a 'Jász-' előtag már az 1701-es határper jegyzőkönyvben szerepel Jászdózsa esetében.¹¹ A mezőgazdasági művelést zavaró követ valószínűleg a 70-es, 80-as években rakták le a gyakorta vízállásos, éppen ezért nem szántott gyepfolt területén.

⁸ Bede-Szarka 2003, 58.

⁹ Takács 1987, 103–104.

¹⁰ Botka 1988, 246.; 249.

¹¹ Botka 1988, 337.

További lehetőséget jelentene a határvonalak végigjárása és alapos átvizsgálása. Talán a kő alsó részét is meg lehetne találni, illetve fellelni egyéb határjelző köveket. A kő anyagának vizsgálata is fontos adatokat szolgáltathat, hiszen esetleges további leletek hasonló kőanyagai megerősíthetik (vagy éppen cáfolhatják) feltételezéseimet. Az ilyen kereséseknek leginkább ősszel és télen van nagyobb esélyük, mikor a növényzet a szántókon, illetve a nem művelt területeken a legritkább. Tapasztalataim alapján jó esély van további határkövek előkerülésére, hiszen a különböző kiforgatott köveket a földek művelői a tárcsák és vetőgépek védelme miatt általában a mezsgyére hordják ki, sokszor a mezsgyekarók tövéhez, azok láthatóbbá tételére. Így csak végig kell járni türelmesen, nyitott szemmel a határokat.

Irodalom

BEDE–SZARKA 2003

Bede Ádám–Szarka József: Egy középkori határjárás nyomában. Múzeumi Kutatások Csongrád Megyében 2002. Szerk.: Erdélyi Péter–Szűcs Judit. Szeged, 51–72.

BOTKA 1988

Botka János: Latin és magyar nyelvű források a Jászság XVI–XVII. századi történetéhez. In: Szolnok Megyei Levéltári Füzetek 11. Szolnok, 179–358.

FODOR 1942

Fodor Ferenc: A Jászság életrajza. Budapest

SZABÓ 1969

Szabó István: A középkori magyar falu. Budapest

TAKÁCS 1987

Takács Lajos: Határjelek, határjárás a feudális kor végén Magyarországon. Budapest

TÓTH 1976

Tóth János: A Jászkunság helyzete a 18. század végén. Bedekovich Lőrinc kéziratos könyve. Jászsági Füzetek 13. Jászberény

Uferné Sárközy Ágnes

A BERÉNYI POLGÁRHÁZAK BELSŐ VILÁGA

– Szántai Katalin fényképeivel –

Jártomban-keltemben felfigyeltem arra, hogy a mezővárosokra jellemző régi parasztházak mellett akad egy másik jellegzetes háztípus is. A város XIX-XX. században épült polgárházai ma is szemrevaló, karakteres építmények. Utcára néző homlokzatuk igen díszes, pillérekkel, rizalittal, gazdagon díszített ablakokkal tagolt. Nincs két egyforma közöttük! Félve attól, hogy a múlt e megőrzésre méltó emlékei esetleg eltűnnek, elhatároztam, hogy lefényképezem őket. Gyűjtőmunkám eredményét albumba ragasztottam, amit megmutattam barátnőmnek, Sárközy Ágnesnek. Ő a képeket szemlélve felismerte családtagjai, rokonai otthonait, s utóbb emlékeit felidézve megírta, hogy miként zajlott az élet ezekben a részben ma is álló polgárházakban. (Sz. K.)

Jászberényben könnyen rátalálhatunk néhány 19. század végén vagy a 20. század elején épült, egykoron jómódú gazdák, földbirtokosok lakta, jellegzetes házra, olyanokra, amelyek bizonyos mértékig őrzik az egykori monarchia világát. Arculatukat karakteresre formálták, díszítőelemeik mintegy „egyéniséget” kölcsönöztek a házaknak. Ma még kincsei a városnak, mert messze kitérnek a szocialista időben épült, egyszintes, kissé unalmas épületek közül. Meg kellene őket becsülni és őrizni!

Három házról írok bővebben. A vidéki, mezőgazdasággal foglalkozó kisvárosban a gazdálkodók, a paraszti életet élők mellett csak kisszámú kézműves, iparos, ügyvéd, orvos és tanár élte mindennapjait. Ezen a vidéken akkor még hiányzott a tőke, soha nem volt komolyabb beruházás, olyan, amely ipari fejlődésnek nyitott volna teret. Ráadásul a mezőgazdaság sem volt igazán termelékeny, hiszen csak az emberi kezek munkájára és az állatok igaejére alapult. Gépesítése lassan és vonatottan terjedt, néhány kisebb örlő, daráló mellett pusztán a kölcsönözhető seplőgép jelezte a változások irányát.

Ezek a családok gazdálkodtak, dolgoztak és éltek a paraszti élettel kapcsolatos ritmussal. Templomba jártak: keresztelőd, bérálás, esküvő, névnapolás, vetés, aratás, cséplés, szüret, temetés volt az életük. Egyesek a Palotásy énekkarban is énekeltek. A nők jótékonykodtak. Szabadidejükben dominóztak, sakkoztak, kártyáztak, a jobb módúak pedig vadásztak.

Nem voltak olyan gazdagok, hogy utazgathattak, vagy színházba járhattak volna. Berényben báloztak és az itteni iskolák kulturális programját (hangverseny, színelőadás) látogatták. Többre talán igényük se volt, mert arra már nem telte. Többnyire a házuk vált státuszuk megjelölőjévé, szimbólumává.

Az itt élőknek, akik vonaton legfeljebb Pestig jutottak, vagy legtöbbször lovas kocsin a közeli faluba, városba, csak annyi volt a céljuk, mint elődjeiknek: megszerezni egy kis birtokot, ami a megélhetést megadja, s később a szorgalom által s a lehetőségek szerint szaporítani azt, miáltal városuk tekintélyre méltó polgárai közé sorolódhattak be. Egyes esetekben gyermekeik továbbtanulását tudták még biztosítani, de ez már nagy erőfeszítésnek számított. Voltak olyanok is, akiknek eszükbe jutott, hogy csak úgy lesz haladás, ha az errefelé élők gyerekeinek továbbtanulása miatt nem kell messzire menniük. Ilyenek voltak a Dósák, akik nevéhez fűződik az Apátiban alapított és később a Berénybe került gimnázium létesítése.

A volt Dósa ház

Valószínűleg kevesen tudják, hogy makfalvi Dósa Pál (1731-1792) földbirtokos, jászapáti főbíró és jászkerületi kapitány volt, aki adományával rakta le alapjait a mostani Lehel Vezér Gimnáziumnak. Neve éppen csak megemléttetik a gimnáziumi évkönyvben, de vele sokkal többet nem foglalkoznak, hiszen nem maradt róla egy portré sem. Pedig ez a jótékony Dósa nagyon is megérdemelne egy posztumusz díjat, vagy egy nevére utaló táblát a gimnázium homlokzatán, akár talán egy utcanévtől is kitüntetésként.

Dósa Pál egyik leszármazottja volt D. Pál (1897-1965) keresztapám, aki Berényben lakott. Ő soha nem hivalkodott ezzel a híres előddel; éppen csak megemléttette. Mint ahogy megemléttette, hogy a Dózsa Györgynek elkeresztelt ősüket is tulajdonképpen valamikor Dósának hívták. (Lásd.: Muhoray György: A Makfalvi Dósa nemzetség c. könyvét) Az tény, hogy tekintélyes családból származik, s hogy ősei tettek valamit e vidék kultúrájáért, az ma már vitathatatlan. Azóta mennyi embernek adott munkát ez az iskola, azóta hány ezer és ezer diák végzett ebben a gimnáziumban és alapozta meg életét. Ezért talán megilletné végre őt egy kis méltatás.

A Dósák köznemesek voltak és tehetősebbek, mint sok más alföldi gazda. Igaz nem mindegyikük, mert gyakori volt az ilyen családokban is az elszegényedés, és sokuknak kereskedőként vagy iparosként kellett megélnie. Az élet nem ment másként, mint ma; ha örököltél és megtartottad, azon kívül még szaporítottad, akkor sikerült tekintélyre szert tenned, de ha valami módon nem mentek jól az üzletek vagy elherdáltad, akkor lecsúsztál. Néha igaz segített a nagy család, de voltak családok, ahol pereskedés, veszekedés volt soron. Ilyen szempontból alig változott a világ.

Dósa Pál háza a Költő-utcában áll még ma is. Húgom, Margit ill. férje, Vincze Imre örökölték és példás rendben tartják. Ilyen jó állapotban talán a régi tulajdonos idejében sem volt. Keresztanyám közlése szerint, rájuk örökítették azt a területet, ahol a ház ma is áll. (A kert egy részén ma már emeletes házak is állnak) A házat a század elején alakították mai formájára. Utóbb D. Pál, mint egyetlen megmaradt fiú kapta örökül, miután apja Apátira költözött. D. P. állatorvosra járt valamikor, de az

Dósa Pál háza (Költő u. 3.)

egyetemet abbahagyva gazdálkodott az öröklött 170-holdas birtokán. A szőlők, a tanyák és a lakóházuk közöttök is lovas kocsin közlekedtek, mert akkor még kevés embernek volt autója. Télen pedig, ha nagy hidegek voltak, valaha lovas szánkón is jártak, aminek romjai sokáig ott álltak még a régi tornakert mögötti istállóban.

A lakás berendezése valamivel pompásabb volt, mint a miénk; volt egy neobarokk szalonjuk, ami eredetileg türkiz színű selyemmel volt behúzva. Itt csüngött egy velencei kristály csillár, és itt állt a cimbalom, amin keresztanyám valaha játszott. Azon kívül volt még egy neobarokk ebédlőgarnitúrájuk – magas támlás (cirádával díszített) székekkel, karosszékekkel és biborszínű bársony huzattal. A hálószobájuk XX. századbeli, öntött, fémdíszes, olyasfajta expresszionista-formalista bútordarabokból állt. Volt még egy Thonet – fonott ülésű – hintaszék, amiben, mi gyerekek nagyon szerettünk hintáztatni, üldögélni. Ezekből sok minden a háború után a végrehajtók martaléka lett. A csillárba az oroszok löttek bele, maradványait mi gyerekek csak egy ládában láttuk már. Érdekes volt az üvegprizmákkal játszózni, mert azok a szivárvány minden színében remekül törték a fényt.

Dósa Pál házának ablaka

Keresztanyám, Sárközy Margit (1897-1990), aki szinte valamennyiünknek részben keresztanyja, részben a bérálás alkalmából hívott keresztszülője volt. Saját nevén soha nem szólítottuk, ő mindannyiunknak csak keresztanyja volt, férje pedig a keresztapa. Ha meglátogattuk őket, akkor mindig két mosolygó, kiegyensúlyozott felnőttel találkoztunk, akik azt sugározták felénk, hogy szeretnek bennünket, aggódnak értünk. Ez nekünk, gyerekeknek rettentő nagy biztonságot nyújtott, és mi is visszonszerettük őket. Sajnos nekik nem lehettek gyerekeik. Így aztán beletörődtek abba, hogy csak mi vagyunk és úgy kezeltek bennünket, mint saját gyere-

küket. A hétvégeken sokszor mindannyian ott voltunk, de előfordult, hogy máskor is beszaladtunk, mert nem laktak tőlünk messzire.

Margit az apácáknál nevelkedett és élete végéig nagyon hívő ember volt. Mint szép jász leánynak, fiatal korában ugyancsak elegendő udvarlója akadt. Olvasott, zenélt és részt vett a korabeli kisvárosunk társadalmi életében. Mivel akkor a vagyon a vagyonhoz tartozott, hozzáadták a földbirtokos Dósa Pálhoz, akivel életük végéig boldogságban éltek. Ténykérdés viszont, hogy náluk sem volt minden felhőtlen. Problémáik talán könnyebben megoldódtak, mert túrtek egymásnak, megszokták egymás sajátságait. Így aztán keresztapám engedte, hogy keresztanyám tartsa a „gyeplőt”. Ennek ellenére mégis mindig úgy alakult, ahogy ő akarta. Csekély, hétköz-

Dósa Pál házának udvara

napi történések és csetepaték voltak ezek. Nekünk mindenre figyelő, szimatoló gyerekeknek mégis sokat jelentettek, olyanokat, amit bizony néha megmosolyogtunk.

Margit kitünő háziasszony volt, a háztartás minden csínját-bínját tudta. A háború után még szappant is főzött és kenyeret sütött. Kenyeret, de milyen finomat, aminek ízét, szagát és illatát még most is érzem. Ha ünnepi ebédre voltunk ott, akkor én kenyérral laktam jól. Nálunk otthon is sütöttünk még kenyeret, de az teljesen más ízű volt. Sajnos nem tanultam meg ezt a titkos receptet, pedig most már én is kipróbálhatnám. Híres volt még a süteményeiről, 6-12 tojásos tortáiról. Sütött puncs-, fatörzs- ésogyorótortát, de gyakran készített habrolót és finom kekszket is karácsony előtt. A barátnői gyakran megkérték, hogy segítsek, ha névnapokra kellett valami különösen szépet-jót sütni.

Felejthetetlenek voltak az októberben megtartott születésnapok. Keresztapánk októberben született, és az ugyanebben a hónapban született három testvérem is vele ünnepelhetett. Semmivel sem voltak kisebb események a disznóölések. Nekik a háború után volt olyan szerencsájük, hogy egy régi alkalmazottjuktól minden évben kaptak egy kismalacot, amit végül felneveltek, és így lett télieledelük. Ennek a malacnak sokszor nevet adtak. Volt egy Pénteknek nevezett süldőjük, ami szinte családtagnak számított, mert etetésnél bizony még beszélgettek is vele. Ha pedig közeledett a disznóölés napja, akkor már napokkal előtte másról sem beszéltek, minthogy szegény Pénteknek közeledik az utolsó órája. Számukra ez talán mindennapos volt, de nekünk gyerekeknek rendkívüli eseménynek számított. Utóbb aztán mi is elfogadtuk, hogy a Péntekéből hurka, kolbász és szalonna lesz, azon kívül egy finom disznótoros ebéd. Soha életemben olyan finom levest sehol nem ettem, mint disznótoron. Egészen különleges ízű volt az a fűszeres, köménymagos, aranyárgán csillogó éték! A tetején számolgattuk az úszó zsírfoltokat. Úgy tartották a családban, hogy egykoron Krisztus is így tett, annyi pénzzel fizetett egy, a levesét felajánló szegény koldusnak, ahány zsírfolt úszkált a tányérján.

Bibliai történeteket ők is meséltek nekünk, csak úgy mellékesen, amikor ott sürgölődtünk körülöttük. Ők foglalkoztak a lelkünk nevelésével, amire édesanyának nem volt sok ideje. Főleg a bátyámra jutott sok idejük, mert ő volt a legérdeklődőbb, legfogékonyabb. Mivel keresztzüleink sokat olvastak, nekik köszönhető, hogy bátyám már négyéves korában olvasni tudott, mert gyakran ott ült az ölkben vagy az asztalnál, és a kérdései nem maradtak válasz nélkül.

Engem is szerettek, mert sokáig egyedül voltam kislány a négy fiútestvérem között. Keresztapám mindig erősítette az öntudatomat, hogy egyenlőnek érzem magam a fiúkkal, mert bizony nem volt mindig jó dolgom közöttük, ők fiúsan, vadabbul viselkedtek. De keresztapám elterelte erről a figyelmet, hármunkat-négyünket megfogatott, vagy „lovagol a németet” játszott egymásután velünk.

Amikor pedig már nagyobbak voltunk, kezdődtek a nagy kanasza- és römipartik. Így tanultuk meg, hogy az életben néha veszíteni is kell. Igaz, nem ment mindig

egyszerűen. Eleinte ravaszskásan megengedték, hogy nyerhessünk. Előfordult néha, hogy a vesztes sírva fakadt.

Egy fiútestvérem – miként említettem – hozzájuk került és ők nevelték. Így aztán nekik is szülői feladataik lettek, amit tisztességgel elláttak. Öcsémnek jól alakult a sorsa. Nem volt kítűnő tanuló, de szerencséjére, keresztapám tudott vele foglalkozni. Meg-megújuló, tanulásra biztató nógatásuk hozzájárult ahhoz, hogy végül diplomát szerzett.

Keresztapánkat a bizonyítványosztás utáni szertartás teszi felejthetetlenné. Bevezette azt, hogy megjutalmaz ill., megró bennünket, aszerint, hogy ki mit érdemel. Így aztán a jól tanuló testvéreim évente kétszer külön jutalmat kaptak tőle. Akiknek ez nem sikerült, fizetni kellett volna. Ezek a testvérek viszont meg se jelentek nála. Pontosabban ez egyik öcsémmel fordult elő, akinek üzengetett, s így emlékeztette őt az adósságára. Természetesen ez csak egy játék volt és kellemesen elszórakoztatott mindannyiunkat. Mi pedig, akik jobb tanulók voltunk, így jutottunk egy csekély zsebpénzhez, amivel saját magunk tudtunk gazdálkodni és így tanultuk meg lassan a pénz értékét és a beosztást. Lélektani szempontból jó, nevelő hatású fogások voltak ezek az igazságosztások. Azon kívül minket a körülöttünk lévő felnőttek életvitele nevelt, és legtöbbünkre ráragadt a példa, az ő példájuk. Az biztos, hogy minden generáció lép egyet előbbre és ha nem is egy az egyben, de lemásolja a szülők életét. Így az alapokat, mégis ők adták és gondolom, hogy szívünk mélyén ez mindannyiunkban benne él.

A háború után, keresztzüleink is az üldözött családokhoz tartoztak, bár házukban maradhattak, de csak egy kis 12 négyzetméteres lukban, a régi mosókonyhájukban. Mégis, mi ott is ugyanúgy meglátogathattuk őket. Ezen a kis helyen ugyanúgy folyt és ment tovább az élet; ugyanúgy megebédelt karácsonykor együtt 8-10 ember, mint máskor. Ilyesmit ma soha senki meg nem tenne, de D. Pál egy áldott jó ember volt, mindig mondta feleségének, hogy hívja meg a családját. Mi mindig mentünk, pedig annak idején csak sült tők jutott, hetente akár ötször.

A végrehajtók náluk is ki-bejártak. Minket ilyenkor kiküldtek, a „látogatás” után viszont szájátva hallgattuk züleink beszámolóit. Hasonló módon érdeklödtünk a háború alatt történekről. Náluk akkor orosz tisztek laktak. Úgy értek ott, mintha otthon lettek volna, a berendezésből elajándékoztak egyes dolgokat, máskor pedig törtek, zúztak.

A szentestét mindig nálunk töltötték, mert ők alig állítottak karácsonyfát. Ezek az esték is örökre emlékezetembe szövődtek mikor megjelentek a nagy télikapátjukban. M.-nek volt egy rókaprémje, rajta rókafejjel – ettől mi gyerekek eleinte nagyon féltünk. És a muff, ami szintén egy kicsit egzotikusnak tűnt. Mindenesetre néha ezekkel a dolgokkal is játszadoztunk, mert játéokra a háború után nem nagyon tellett. Majd pedig az ünnepet megkoronázó éjfélí mise következett, ahová elvittek bennünket is, pedig alig tudtunk már a lábunkon állni. Akkor pedig, megcsodáltuk kereszt-

apánk különös „bunkós” botját, amit azért hordott magával, hogy védekezhessen, ha megtámadják.

D. Pál halt meg előbb, és mivel én már hazámtól távol éltem, nem vehettem részt a temetésén. Utoljára az esküvőmön láttam, ahol még táncolt is velem. Tekintetét soha nem felejttem el, mert szomorú volt, hogy külföldre mentem férjhez. Ő volt a násznagyunk, a másik pedig orvos nagybátyám. Számomra ez az esküvő is felejtethetetlen, mert a családi tradícióknak folytatását jelentette. Azt, amiért a felnőttek küzdenek, hogy sikerüljön valamit továbbadniuk, fennmaradjon valami a család múltjából. Most anyaként magam is jobban átérzem annak jelentőségét, hogy valamilyen tradíciót továbbadjak a gyerekeinknek.

Dósáné 20 évvel túl élte férjét és utolsó leheletéig támaszunk maradt. Ő megélte, hogy végül is mindannyian felnőttek lettünk, családot alapítottunk. Generációs problémát is meg kellett emésztenie, a családok keveredése miatt ugyanis egyre kevesebb családi tradíció maradt életben. A saját életével és tartásával viszont mindig példát mutatott. Örömmel vette a családunk szaporodását; Ő lett az unokák „mamusa”, mivel nem volt igazi nagymama. Sokat olvasott az utolsó éveiben, könyveket és újságokat egyaránt. Felajánlotta házát a családi találkozások színhelyének, mivel a nagy tágas szobákban lehetett egy olyan asztalt kihúzni, amihez mindannyian, már férjestül, feleségestül, gyerekestül, ha másként nem, de két „műszakban” odafértünk. Még utazgatott is, mert a húgom, aki Nyugaton lakott gyakran kivette magukhoz. Az ottani sógorom neki nagyon szimpatikus volt, és így főleg azok az unokák nőttek a szívéhez. Élete már csak egyik látogatástól a másikig tartott. Az lett az élete értelme, hogy mindig várt valakire, mindig volt látogató.

Keresztanyánk kilencvenedik, vele együtt édesanyánk hetvenedik születésnapját egy étteremben ünnepeltük, amit a bátyám videóra is felvett. Egy jó vacsora után, magyar nóták éneklése kíséretében folyt le az este; mindenkinek jó hangulata volt. Csak a fiatalság csodálkozott egy küssé, mert szokatlan volt számukra ez a magyaros dínom-dánom.

Mindig hívott bennünket, hogy jöjjünk haza látogatóba és mindig úgy búcsúzott, hogy „szervusz drágám, hátha már nem látjuk egymást”. Aztán így is történt, mert combnyaktörés után egy tüdőgyulladásba belehalt. Azon az éjjelen, a halál-tusája órájában különös dolog történt. Sokan – tőle több száz kilométerre – különös módon éjszaka fél 3-kor felébredtünk, és csak később jöttünk rá, hogy talán éppen ekkor búcsúzott el tőlünk.

A volt Sárközy házak

Ugyancsak gazdálkodó család volt a Sárközy is Berényben. Ők nem leszár-mazottként, hanem beházasodás által kerültek rokonságba a Dósákkal. Meglehet, közöttük is voltak gazdagabbak valaha. A fáma emlékezik egy Sárközy Mihályra,

aki 1560-ban az elfogott Achmed török pasáért megvette Bebek Györgytől Boldogkőváralját. Hogy ennek a Sárközynek valamelyik oldalági (mert nem volt utóda) leszármazottjai lennének-e a berényi Sárközyek, azt kutatni kellene. A családkutatás eddig még csak dédapámig – a néhai Sárközy Jánosig (1827-1915) – terjedt, akit egyesek redemptus jászként tartanak számon, és akinek ősei már az 1600-as években Berényben voltak.¹ Neki mintegy 600 holdja, három fia és egy leánya volt. A fivérek: László (1868-1962), Imre (1872-1942), Béla (1874-1954) családalapításuk után tovább gazdálkodtak apjuk rendre elosztott szölején és birtokán, ha pedig tudták, akkor szaporították is a vagyont. Lánytestvérük Mária pedig feleségként a szintén gazdálkodó Bartal családba került. De volt egy féltestvérük is – Baráth Ferenc –, aki 1955-ben megélte a századik születésnapját.

Ezeket az embereket rendíthetetlen akaraterő és kitartás jellemezte. Évről-évre újra meg újra dacoltak a természet szeszélyével, pusztán azért, hogy meg tudjanak élni földjeikből. A század elején, 1903 körül csaknem egy időben és hasonló stílusban mindhárom fivér egy-egy házat épített, amiből kettő még ma is áll a Szent Imre herceg úton. A harmadik történetét – ami már nem áll – egy külön elbeszélés tartalmazta; megjelent a 2003-as Jászsági Évkönyvben.

A házak külső leírására szolgáljanak a mellékelt fényképek, amik a jelenlegi állapotban mutatják őket. A fivérek dolgoztak, földet szereztek, vallásosak voltak, mint szüleik. Apjuk fejfáján a következő írás állt: *Itt nyugszik Istenben boldogult Sárközy János és neje Szabó Fekete Erzsébet, Irgalmas Jézus adj nekik örök nyugodalmat.* Ugyanilyen istenfélők maradtak mindhárman, iszogattak ugyan, de nem itták el vagyonukat, hanem inkább összetartották azt. Egyikük állattenyésztéssel és szőlőtermeléssel is foglalkozott. Nagyon is sikeresen.

A házak belső élete

Az épületek nem voltak ugyan paloták, de kellemes életet biztosítottak, hiszen a szobák magassága és területe miatt adott volt egy megfelelő élettér. Igaz, be is kellett fűteni ezeket a szobákat, főleg ha ünnepkor egybe voltak nyitva. A téli fűtési szezon egy külön procedúra volt, de ezt szokták meg az itt élők. Végül is, ha be lett gyújtva, a cserépkályhák csak úgy árasztották a meleget. Csak a begyújtásig kellett dideregni. Ilyenkor legtöbbször a konyhában már meleg volt, ahol, ha más nem, de a háziasszony vagy a konyhalány a reggeli készítés közben a tűzhely mellett kibírta a néha annyira cudar, alföldi hideget. A meleg luxusa annak idején még csak keveseknek adatott meg.

Hogy milyen volt az élet e házakban? Nem volt nagy a porta, de mindkettő udvarán

¹ Sugárné Koncsek Aranka szóbeli közlése

Sárközi doktor háza – Szent Imre herceg u. 7.

állt egy istálló, hiszen a gazdaság és a ház között lovas kocsin közlekedtek. A pince pedig akkora hordóknak adott helyet, amibe gyerekként magasra emelt, kinyújtott kezekkel is elfértünk volna. Ezekbe több száz hektóliter bor fért bele.

László gazdálkodott, mint apja, amikor még otthon a Csók utcában laktak. Ott tanulta meg a paraszti élet csínját-bínját. Megtermett, amire maguknak és a körülöttük dolgozóknak szüksége volt. Disznót öltek, szüreteltek, a rokonságon belül megvendégelték egymást. Disznótorost, szüreti kóstolót vittek egymásnak. Ha egyiküknek nem volt dinnyeföldje, akkor szinte természetes volt, hogy ellátta dinnyével azt nélkülöző testvérét. Névnepokat, esküvőket, keresztelőket ünnepeltek együtt. Kölcsönösen keresztzülei, bérmaszülei lettek egymásnak.

Ezek az emberek csendes elmélkedéssel, szemlélődéssel töltötték idejüket, ha éppen nem dolgoztak gazdaságukban. Azáltal értették meg a világ adta élményeket a maguk módján. Ők még hallgattak a természet hangjaira; a hullámzó búzaföldekre, a fákra, a szelekre. Nekik a gabona növekedése, az ég ragyogása, a csillagok szikrázása volt jelentős. László bácsi feleségének – hogy úgy mondjuk – megvolt a tartása, mert a város egyik előkelő családjából (Pénzes) származott. Ezzel a tartásával néha meg is sértett egyeseket, amiről családi anekdoták keringenek.

Sárközi-ház – Szent Imre herceg u. 7.

László bácsinak csak egy fia volt – Ferenc (1896-1974) –, akiből később orvos lett. Ő volt az első ebben a családban, aki továbbtanult, bár folytatta a gazdálkodást is. Az anyai oldalról ösztönözték tanulásra, mert nagybátyja, Pénzes Sándor ügyvéd volt és 1940-45-ig a város polgármestere is. Csodálatos lovaik lehettek, mert Feri bácsi még fogathajtó versenyt is nyert egyszer. Annakidején olyan érték volt egy szépen kitenyészett ló, mint manapság egy Mercedes. De jobban az ember szívéhez nőttek ezek az állatok, hiszen látták őket világra jönni és felcseperedni. Talán az ilyen indítékok is közrejátszottak abban, hogy Ferenc az orvosi pályát választotta. Jóképű, csaknem fekete ifjú volt. Egyszer, mikor vizsgázott egy professzornál, az azt kérdezte viccesen tőle: „Na, mond-já, maga melyik zenekarban játszik?”

Ferencnek volt egy kocsisa, Kmeczik János, akivel fogathajtó versenyt is nyert. Ez a férfi csaknem családtagjuk volt és maradt, mert a háború után azt mondta neki nagybátyám, hogy míg ő él, mindig megosztja vele kenyerét. Így aztán a kocsis János bácsiból olyanfajta „buttler” lett. Vízet hordott, segített a főzésnél, begyújtott, mosogatott stb. Mi, gyerekek is családtagnak néztük, mert néha még őt is puszival üdvözlöttük. A háború előtt pedig még szobalányuk is volt, aki később a mosásnál, vasalásnál segített. Ebben a házban ez a munkafolyamat is egy különleges ceremónia

Sárközi ház ablaka

feleségét betegség miatt hamar elvesztette. Sajnos a másik házasságban sem lett gyermekáldás. Így a nagy tágas házukban kettesben éltek csendesen életüket azokkal a személyekkel együtt, akik a kis gazdaságukban segítettek. A feleségnek azon kívül, hogy a háztartási alkalmazottal együtt ellátta a háztartást, többféle hobbija volt: szőnyegetek, gobelin párnákat hímezett, és a porcelán nippek bolondja volt. Amolyan egész jeleneteket ábrázoló – ha jól tudom rokokó – figurák voltak azok. A lakás berendezése hasonló volt, mint László bácsiék házában; nekik is volt egy selyemmel behúzott neobarokk szalongoarnitúrájuk, egy intarziás ebédlőjük, amihez nagy asztal, székek, tálaló, kredenc és vitrin tartozott. Valószínűleg minden ún. „neostílusban”, ami a Millemium (1896) körül divott Ausztriában és Magyarországon. A konyhai berendezéshez pedig nagyon sok sárgaréz használati eszköz tartozott: mint a habüstök, a rézmozsár vagy a mérlegtányérok, amiket legalább havonta szidolozni kellett a tálaláshoz használt egynéhány alpakka vagy ezüsttárggyal együtt.

volt. A tisztára mosott, hófehér és csörgősre kikeményített ruhát először mángorolták, majd fa-szenes, később elektromos vasalóval csodálatos pontossággal kivastalták. Előfordult, hogy nagybátyám egyszer még a kórházi lepedőket is hazavitte osztályáról, hogy bemutassa a mosónőknek, hogy igen is, ki lehet mosni a véres foltot a lepedőből, és hófehérre lehet újra varázsolni azt, csak egy kicsit meg kell dolgozni érte. Ezt természetesen tudni kellett, hogy hogyan kell csinálni.

Béla – nagyapánk legkisebb fivére – a másik Szent Imre herceg úti ház tulajdonosa volt. Ő és felesége gyermektelen maradt annak ellenére, hogy kétszer nősült, mert első

Sárközi ház – Pethes I. u. 5.

Béla és felesége, Veronika is nagyon melegszívű emberek voltak. Ők is szerettek bennünket, de kissé öregek voltak már, mikor mi születtünk. Így aztán, hogyan tudták volna ők a figyelmes nagypát, nagyanyát eljátszani, mikor még gyermekük sem volt. Csak annyit foglalkoztak velünk, amennyi véletlen adódott.

A háború Béla bácsink és felesége életét is kettéhasította, mert házukat államosították és elvették. Talán okosabbak lettek volna, ha elutazgatják pénzüket, mint azt ma teszik az emberek, de ezen a rétegen belül ez nem volt nagy divat. Legfeljebb egy jobbfajta nászút kiadásaira áldoztak, többre nem. Inkább a vagyont gyarapították. Gyeszerűen ez volt a szokás.

A Sárközi ház ablaka (Pethes I. u. 5.)

Idős korokban végül is átköltöztek unokaöccsükhöz, Ferencékhez, akik halálukig ellátták és ápolták őket. Egyszerűen természetes volt ez, nem volt még szeretetház, és az ilyen családok mindig otthonukban oldották meg ezeket a problémákat. Igaz, ez összefüggött azzal is, hogy a feleség nem dolgozott, hanem volt ideje ellátni a rokonokat. Miután Béla meghalt (1954) hozzájuk került két testvérem is. Így ők lettek a gyerekeik, László bácsinak pedig az unokái, aki nagyapa módra szerette őket. Igaz, egy kicsit szófukar ember volt, de ha egy-egy pillanatot sikerült ellesni életéből, érezhettük, hogy szeret bennünket. Amikor bátyám már Pesten tanult és péntekenként hazavárták, addig nem kezdtek vacsorázni, míg János haza nem jött. László bácsit nyáron sokszor csak légycsapóval láttuk, és rendre ölte a legyeket, de csak legy-nek nevezte. Mondta is, hogy ha légynek mondaná, akkor azzal meghazudtolná sajátmagát. Ő inkább passzióból, unaloműzésül is irtotta a kellemetlenkedőket. Amikor László bácsi már kilencven éves volt, egy vendégüket a következőkkel traktálta. Mesélte, hogy van neki egy féltestvére, Baráth Ferenc, aki 99 évesen a tanyáról gyalog bejött Jászberénybe egy barátja temetésére. A fiatal vendégét ezzel ugyancsak elcsodálkoztatta, mert egy mai 40 évesnek elképzelhetetlen, milyen lehet a 99 évesek élete.

Személyes élményeim

A család az akkori szokások szerint tartotta a rokonságot; meghívták egymást névnapra, keresztelőre, esküvőre és együtt voltak akkor is, mikor már a temetésen kellett valakitől búcsúzni. Ilyenkor otthon, ezekben a házakban ravatalozták fel a halottakat, az egyik szobát ugyanúgy lila drapériával díszítették fel, mint nagypénteken a templomban szokás. Vagy pedig az udvaron helyezték el a ravatalt. Azon kívül jöttek a sírató asszonyok, akik a koporsó mellett üldögéltek. Ez a látvány fogadta a rokonokat, ha jöttek kondoleálni. Így úgy nézett ki még a gyerekek előtt is, hogy a halál az élethez tartozik, és egy-két ilyen látvány után már nem tűnt annyira idegennek.

Ferencék messzemenően törődtek nagy családunkkal. Gyermeektelenek voltak ugyan, de nagybátyám, mint katolikus nőgyógyász természetesnek tartotta azt az istenáldást, amiben szüleimnek része volt. Már ismerte az abortuszt, de édesanyámnál az ilyesfajta segítsége szóba se jöhetett. Így a kisebb testvéreim neki is köszönhetik életüket. Azt az életet, ami mindig egy misztérium volt és marad.

Ferenc (1896-1974) és felesége, Éva (1907-1975) szép magas, és jó megjelenésű pár volt. Ha együtt sétáltak mindig megcsodálták őket. Nagy tekintélynek örvendett a háború után is, mert elismerték orvosi tudását, és állást kapott a helyi kórházban. Igaz, először éveken át csak tiszteletdíjas, státusz nélküli munkatárs volt, de otthonában is rendelt. Azt hiszem, ők tisztán látták, hogy a háború utáni Magyaror-

Balla ház – Vörösmarty u. 1.

szágon kialakult rendszernek nem lesz hamar vége, ezért földjeiket felajánlották az államnak. Így nekik nem volt a végrehajtókkal gondjuk. Nem egykönnyen történt ez, hiszen élt még László bácsi is – nagybátyám apja –, aki valaha több mint 150 hold földön gazdálkodott. Istenfélő, tekintélyes család volt az övék is, akik megteremtették jó ízléssel berendezett fészüküket, és abban éltek boldogan életüket. Volt egy klasszicista stílusú, arany keretes gobelin szalonjuk, egy neobarokk és egy fekete, szecessziós stílusú ebédlőjük. Ez utóbbi apjuk öröksége volt. Később, az ötvenes években vásároltak egy hatalmas, Bauhaus-stílusú üveglapos kerek asztalt, és hozzá négy öblös karosszéket, ami a vendégfogadást szolgálta. A falakon a környékbeli festők képei csüngtek, és nagy aranykeretes családi portrék, mert divat volt ezekben az időkben, hogy helyi festőkkel – azoknak munkát adván – megfestették portréjaikat. A ház asszonyai szorgalmasan horgoltak, szőnyeget és párnákat is hímeztek, csinosították a lakást.

Mivel nem volt gyerekük, mindig példás rendet lehetett ott találni. A vitrinek tele voltak porcelánnal, kristállyal, mert ez családi tradíció volt generációkra visszamenően. Bennünket, gyermekeket, ha köszönteni mentünk újkor, húsvétkor, elképesztett a sok porcelán nipp, ahogy a vitrin polcain katonás sorakoztak, és mindenféle más encsem-bencsem is, mint egy iparművészeti múzeum kiállításán.

Zámar Kiss Kálmán háza – Fazekas u. 1.

Ekkor már megörökölték Béláék ingóságait is.

Ha nagybátyám néha eljött hozzánk, végignézett szerény otthonunkon, és megnézett, megcsodált bennünket. Úgy emlékszem, hogy ilyenkor arcára különös öröm ült. Az volt az ő tragédiája, hogy nem lehetett gyerekük, de ebbe nekik is bele kellett törödniük. Bár elvállalták két testvérem felnevelését, szerették is őket, igazi szülők mégsem voltak. Nehéz dolog lehetett az, mert tudjuk, hogy néha a saját gyerekeink reakcióját se könnyű megérteni. Az igazi szülő talán hamarabb és jobban megérti gyermekét. De ők csak a kötelességüket teljesítették és nem nagyon törték fejüket a gyerekek pszichéje miatt. Így aztán néha különbségek voltak elképzeléseik között, és előfordult, hogy bátyám, aki náluk volt, hazaköltözött. Az biztos, hogy az ott töltött éveket legjobban bátyám és húgom tudná elemezni, mert ők érezték a saját bőrükön. Én a világ minden kincséért se tudtam volna abban a „paradicsomban“ élni, mert annak idején csak a véletlenül múltott, hogy közülünk kinek jusson ez a sors.

Nagybátyám munkahelye a helyi kórház volt. Minden áldott nap bejárt dolgozni, katonásan beosztva telt az ideje. Órára pontosan kellett, hogy legyen ebéd, majd pihent egy fél órát, és délután újra visszament. Kétszer egy héten privát beteget is voltak, akiket otthon – a rendelőjében – látott el. Abban a nőgyógyászati rendelő-

Ring tanító háza, Hatvani u. 11.

ben mi csak álmélkodtunk, és kérdeztük, hogy mi miért van, mert minden olyan titokzatosnak tűnt. Igaz, nem voltak hozzánk nagyon őszinték, mert csak hímeltek-hámoltak a feleletekkel, bennünket, 6-12 éves gyerekeket inkább gólyamesével láttak el. Még kecskebékát is tartott otthon, mert eben az időben azok segítségével állapították meg a terhességet. Amikor már nagyobbak lettünk, szakszerűbb felvilágosításban lett részünk.

Évát, későbbi feleségét Budapesten ismerte meg, és szülei ellenzésére vette el feleségül, mivel nagyon szép leány volt. A „pesti menyecske” egy tanfolyamon utóbb megtanult főzni és kitünő háziasszony lett. Mikor már nagyobb voltam, magam is nála tanulgattam a főzőcskézést. Főleg jász leveseket és tésztaféléket csináltunk, mert sok húst akkor még a jobb módúak sem fogyasztottak. Tortát és süteményt is kitünően sütött, mert sokszor volt ott kávézó vendég, akinek édességgel kellett kedvében járni. A feketézés szertartása még mindig emlékezetemben van. Ez úgy kezdődött, hogy először egy kis edényben a spiritalámpa felett pirítottuk a kávé. Ezt követően átöntöttük egy befőtt üvegbe, ahol megvártuk, míg lehűlt. Következett a darálás egy legalább 100 éves, rézburkolatú kávédarálóban, majd a frissen megdarált kávé betöltöttük egy kávéfőzőbe, s így megfőztük. Amikor elkészült, szép herendi moka csészékben és ezüst-tálcán tálaltuk a vendégeknek. A konyha

Ring tanító házának ablaka, Hatvani u. 11.

tele volt a pörkölt kávé illatával, ami csak az ő konyhájukra volt jellemző, mert otthon inkább csak teáztunk, és később szoktunk rá a kávéra.

Éva jól tudott úszni és táncolni, ő tanított meg bennünket úszni a városi strandon, ahová neki szabad bejárása volt. Csodáltuk őt, remekül siklott a vízben; megmutatta nekünk a mell-, a gyors- és a pillangóúszást. Méghozzá olyan jól, hogy nélküle ezt soha nem tudtuk volna megtanulni. Mivel valaha művészi tornára járt, nagyon kecses mozgása és előkelő tartása volt. Olyan volt Éva néni, mint egy görög istennő és szinte elérhetetlennek látszott. Nagyon tragikus sorsú családból származott – amire itt kitérni nem szeretnék –, és naponta kijárt a te-

metőbe és „beszélgetett” a halottaival. Főleg azután, amikor rokonságát Budapesten exhumálták és lehozták Berénybe a családi kriptába. Ezek a temetőbe vezető utak arra is jók voltak, hogy egészséges sétát tegyenek naponta, mert nagybátyám is gyakran vele ment.

Ha náluk voltam, abban a nagy, tágas, szép lakásban, palotában éreztem magam. Mi gyerekek szinte elvesztünk a nagy székekben az ebédlőasztalnál, ha néha ott maradhattunk. Úgy tűnt, hogy időt szántak nevelésünkre. Megmutatták például, hogy hogyan kell az evőeszközt illendően tartani stb. Így aztán nagy szalvétákat

Juhász vaskereskedő háza – Kossuth u. 43.

kaptunk a hónunk alá, amit nem volt szabad evés közben leejtenünk. Éva néni, mesélt nekünk a régi szép időkről, amikor még fiatal volt. Elmesélte, hogy egyszer másik lánytestvérével együtt hivatalosak voltak IV. Károly és Zita királynő fogadására a Vigadóba.

Nyaranta, a hőség idején minden redőnyt leengedtünk, mert csak úgy voltak hűsek a szobák. Ilyenkor délután 1-1 órára le is kellett feküdnünk a felnőttekkel együtt. A felébredés után Éva néni kihúzta a kis kozmetikumokkal teli fiókját, és szemünk láttára elkezdte magát sminkelni. Ezen ceremóniát is jól megbámultuk, mert a mi édesanyánk-nak ilyesmire nem volt se szüksége, se ideje. Teljesen más világ volt ez számunkra, mint amit otthon láttunk.

Mindketten választékosan öltözködtek, bár sokszor nekik is csak a házi varrónő alakítgatott vagy varrt. Méretes cipőket viseltek, amit legtöbbször Budapesten vásároltak. Velük jártunk először életünkben a fővárosban is, és ők mutatták meg nekünk az Állatkertet és Vidám parkot, a jegesmedvéket is, amik kedvenceik voltak. Szabad idejükben szerettek kártyázni, dominózni és velünk is szívesen játszottak.

Feri bátyánk mindannyiunk sorsával törődött, ha betegek voltunk, de főleg akkor, mikor felnőttünk és pályaválasztás előtt álltunk. Bátyámból mérnököt akart nevelni,

*Juhász vaskereskedő házának
ablaka – Kossuth u. 43.*

nem orvost, de végül öcsém szándéka vált valóra. Továbbtanulásom érdekében is közbenjárt, enélkül engem se vettek volna fel, annak ellenére, hogy jó volt a felvételem. Az összes többi testvérem továbbtanulását is egyengette még, bár nagyon a saját feje szerint döntötte el, hogy kiből mi legyen, nem törődve azok érdeklődésével. Később az egyik öcsém elégedetlen volt a szakmájával, sokszor zúgolódt is emiatt. Természetesen ez a saját hibája is volt, mert nem lázadt fel ellene idejében. De hogy lázadhattunk volna mi fel, mikor istenfélő, szülő- és családtisztelő nevelésünk volt, és nem mindannyiunkban folyt rebellis vér. Azonkívül örülhettünk, hogy mindannyiunkból lett valami, és később saját erőnk-ből tanulhattunk tovább, és a magunk módján valósíthattuk meg elképzelésünket.

Húgomat, aki szintén náluk lakott, orvosnak taníttatták, nagy türelemmel foglalkoztak vele, segítették célja megvalósulását. Főleg nagybátyám szerette a kis

húgomat, hiszen kilencéves korától ott volt náluk. Ez elég idő volt arra, hogy szinte gyermekének tekintse. Húgom egy kis napsugarat vitt az életükbe és így az teljesebbé, változatosabbá vált. Néha az utcán sétálva nagy büszkén úgy mutatta be őt, mintha saját gyermeke lett volna. De baj történt, mert húgom olyan valakit választott párjaként, akit a nagybátyám ellenezett, így elromlott a jó viszony. A két fiatal megesküdött úgy, hogy nagybátyámék nem voltak ott, de mikor megszületett az első gyerek, megbékéltek egymással.

Többnyire csak Magyarországon töltötték „szabadságukat”. Budapest, Leányfalu, Parádszerepelt programjaikban. Változatosságként inkább ők fogadtak vendéget. Egyszer Éva néni meglátogatta a hűgát Vancouverben, de nagybátyánk nem ment vele. Azt mondta, hogy ő innen már csak a temetőbe megy. Ez aztán így is történt.

Nemsokára aztán nagybátyám tényleg megbetegedett, de nem operáltatta meg magát, mert tudta, hogy betegsége gyógyíthatatlan. Türelemmel, türelmetlenül nyomta az ágyat, örült, ha néha meglátogattuk, ilyenkor egy kis fény költözött bágyadt szemeibe. Kezdetben még volt ereje kikérdegetni bennünket életünk alakulásáról. Parasztosan, rövid kérdéseket feltéve kíváncsiskodott. Néha még felkelt

Ördög-ház – Kossuth L. u. 35.

Az Ördög-ház udvara – Kossuth L. u. 35.

és dominózott a kisfiammal. Néhány gesztusát sose felejttem. Mái elöttem van, ahogy kezével megtapogatta kisfiam fontanelláját, hogy mennyire nőtt már össze. Máskor megcsodálta a növekvő kisgyereket, amint egy hatalmas homokvárat épített. Megcsillant a szeme, amikor a gyerek egy kis autót tologatott a homokvár szerpentinjein. Azt hiszem, hogy ekkor gondolatban nagybátyám is újra gyerekké vált, s visszaidézte saját gyerekkorát. De mondani nem mondott semmit, csak merengett, és szemeit a távolban járatta. Röpke, nyári órák voltak ezek, mégis úgy éreztem akkor, hogy nagyon közel van hozzánk. Hálás voltam azért a biztonságért, amit mindig nyújtott nekünk.

Feri bátyám halálának híre nagy szomorúsággal töltött el engem itt kinn, idegenben. Utolsó kívánsága szerint díszmagyarban temették el. Felesége pedig egy év múlva, hirtelenül, szívbántalmak következtében követte. Távozásukkal lezárult egy időszak, ami családunk sorsával szorosan összefonódott.

M. Kis Ildikó - Szécsi Tünde

ÚJ KIHÍVÁSOK, SPECIÁLIS IGÉNYEK A PEDAGÓGUSKÉPZÉSBEN

A vizsgálat háttere

Az elmúlt húsz évben jelentős változásokat kezdeményeztek a speciális igénnyel rendelkező tanulók oktatásával és nevelésével kapcsolatban. Mind a hazai mind a nemzetközi oktatáspolitikusok és gyakorlati szakértők komoly lépéseket tettek a befogadó oktatás/nevelés megvalósításának érdekében (Avramidis & Norwich, 2002). Ezzel összhangban áll az UNESCO egyik célkitűzése, miszerint a speciális foglalkozást igénylő gyerekeket – a lehetőségek figyelembe vétele mellett – az egészségesen fejlődő gyerekekkel egy osztály – és iskolaközösségben neveljék (UNESCO, 1994). Az Egyesült Államokban törvény kötelezi az iskolákat, hogy a testi/lelki/szellemi fejlődésben speciális segítséget igénylő gyerekek számára biztosítsák a leginkább befogadó környezetet (IDEA, 1996). Magyarországon, ahol a népszámlálás 2002-es adatai szerint a lakosság 6%-a – 577 ezer ember – fogyatékkal él, az 1998. évi XXVI. a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségének biztosításáról szóló törvény lehetővé teszi a szabad iskolaválasztást, és támogatja – de nem kötelezi az iskolát – az integrációs törekvéseket.

Oktatási szakemberek, kutatók és tanárok a világ minden részéről vizsgálják az inkluzív nevelés leghatékonyabb módszereit az egyes országok szociokulturális jellegzetességeit figyelembe véve (Avramidis, Bayliss & Burden, 2000; Peto & Szabo, 2003; Zalizan, 2000) Az egyre növekvő számú befogadó jellegű osztályok kihívást jelentenek a tanárok és tanítók számára is. A gyógypedagógiai diplomával rendelkező tanárok és tanítók mellett az általános tanári és tanító diplomával rendelkezőknek is szükségük van gyógypedagógiai ismeretekre ahhoz, hogy a befogadó oktatási formában résztvevő gyerekeket hatékonyan tudják segíteni a tanulási folyamatban. A szakirodalom azt sugallja, hogy ezek a tanárok úgy érzik nincsenek felkészítve erre a feladatra (Smith & Smith, 2000), és sok esetben nem szívesen tanítanak olyan osztályokban, ahol testi /szellemi és/vagy lelki sérült gyerekeket integráltak (Moskovina, 2001). Mindez azt mutatja, hogy a tanár- és tanítóképzőknek szerepet kell vállalniuk az inkluzív oktatásra való felkészítésben.

Egy két fázisú vizsgálatban két összefüggő kérdéscsoportra kerestünk választ. Először általános iskolákhoz fordultunk, és arra kerestük a választ, hogy a tanári hozzáálláson, segítőkészségen kívül adottak-e az objektív feltételei annak, hogy akár a fogyatékkal élők, akár más problémákkal küszködők is megtalálják helyüket az iskolában. Ezt követően pedig egy kelet-magyarországi pedagógusképző intéz-

ményt vizsgáltunk nemzetközi összehasonlító elemzésben arról a kérdéstről, hogy az oktatók milyen mértékben és hogyan ismertetik az általános tanítóképzésben résztvevő hallgatókkal a befogadó neveléssel kapcsolatos ismereteket.

A vizsgálat első fázisa

A kelet-magyarországi általános iskolákat kérdőíves felméréssel vizsgáltuk. A kutatás során arról érdeklődtünk, hogy miként tudják biztosítani a sérült gyerekek közös neveléséhez szükséges tárgyi és személyi feltételeket. Harmicöt iskola – köztük 11 jászberényi és jászvági, 13 Jász-Nagykun-Szolnok megyei és 11 más kelet-magyarországi iskola küldte vissza a kitöltött kérdőívet. A válaszadó iskolák között vannak kis létszámúak (30 fő), főként apró településekről, illetve nagy létszámúak (777), kis- és nagyvárosokból. Az iskolák között akad egy speciális intézmény, ahová csak sérült gyerekek járnak. Az iskola jellegétől függetlenül a válaszaiik hasonlóságot mutattak. A 18 kérdésből álló kérdőív elemzésével a következő kérdésekre kerestük a választ¹

Első vizsgálatunk eredményei

1. A mozgáskorlátozott gyerekek helyzete:

A 35 iskolába összesen 15 192 tanuló jár. Az eltérő tantervű iskolába 4 mozgáskorlátozott tanuló jár, másik hat iskolában összesen 12 tanuló tanuls egészséges társaikkal közös osztályban. A 35 iskola közül mindössze három van úgy kialakítva, hogy mozgáskorlátozottak is közlekedni tudnak. Ezek között nem szerepel a kimondottan speciális igényeket kielégítő iskola. Két iskolában van számukra kialakított mosdó. A fent említett három épület sem felel meg teljes egészében az elvárásoknak: az emeletre már nem mindenhol tud feljutni a mozgásában korlátozott tanuló. Három további iskola jelezte, hogy részben felel meg az épület ennek a speciális elvárásnak, illetve van, ahol átépítés alatt áll az épület.

Két intézménynek van kapcsolata olyan mozgáskorlátozott tanulóval, akik magán-tanulók. Őket a törvényben előírtak szerint egy pedagógus készíti fel az osztályvizsgára heti tíz órában.

Mozgáskorlátozott tanuló segítésére a hat iskola közül kettőben rendelkeznek a pedagógusok speciális képzéssel. Az egyik intézményben két gyógytestnevelő, a

¹ 1. Milyen mértékben és formában segíti az iskola a mozgáskorlátozott gyerekek inkluzív nevelését?

2. Milyen formában – befogadó, elkülönítve – foglalkoznak az értelmi fogyatékos tanulókkal?

3. Milyen képzésben vettek részt/szándékoznak részt venni a pedagógusok, hogy a szellemi/ testi fogyatékos ill. magatartászavaros gyerekeket befogadó oktatási formában tudják nevelni?

4. Közvetlen kapcsolatban állnak-e olyan intézménnyel, amelyik segítségére számíthatnak egy adott probléma megoldásában?

másikban egy pedagógiai asszisztens segíti a tanulókat. Természetesen az eltérő tantervű iskolában is van megfelelő képzettségű pedagógus. A továbbképzési tervek között szerepel, hogy egy olyan intézményben, ahol a tanulók között van egy mozgáskorlátozott tanuló, ott gyógytornász képzést szerezzen egy pedagógus. Egy további iskolában, ahol jelenleg még nincs mozgáskorlátozott tanuló, ott gyógytestnevelés képzést szeretne egy pedagógus. A többi iskolában nem tervezik, hogy ilyen jellegű képzésre jelentkezzenek a kollégák.

2. Az értelmi fogyatékos tanulók helyzete:

A válaszadó iskolák felébe, 18 iskolába és természetesen a speciális feladatokat ellátó iskolába járnak ilyen tanulók. Ők hét iskolában külön csoportban tanulnak, nyolc iskolában pedig együtt a többségi tanulókkal. Két iskola jelezte, hogy van gyakorlatában példa az egyik és a másik megoldásra is, mivel a középsúlyos értelmi fogyatékos tanulókkal külön csoportban foglalkoznak, míg az enyhe értelmi fogyatékos tanulók egészséges társaikkal közös osztályban tanulnak.

3. A pedagógusok jelenlegi képzettsége és jövőbeli terveik:

Összesen 51 pedagógus rendelkezik speciális képzéssel, s így tájékozott az adott problémát illetően, illetve szakszerűen tud ezekkel a tanulókkal foglalkozni. Az általános iskolákban leggyakrabban megjelölt szakirányú képzések: gyógypedagógus (17 fő), fejlesztő pedagógus (7 fő), és gyógypedagógiai asszisztens (6 fő). Ezen kívül van közöttük pedagógiai asszisztens, nyelv- és beszédfejlesztő pedagógus, logopédus. A negyvenkilenc főből kilencen az eltérő tantervű iskolában dolgoznak. Ők a legképzettebb ismerői egy-egy problémakörnek.

Két iskola jelezte, hogy ők óraadóként, megbízási szerződéssel alkalmaznak gyógypedagógust. Talán más intézményben is ezt a megoldást választották, de erre vonatkozó adat nem áll rendelkezésünkre. Az összes iskola között három olyan van, ahová járnak értelmi fogyatékos tanulók, de a nevelőtestületben nincs megfelelő képzéssel rendelkező pedagógus. Van hét iskola, ahová nem járnak értelmi fogyatékos tanulók, viszont összesen tizenkét pedagógus rendelkezik megfelelő képzéssel ahhoz, hogy szakszerűen tudjon foglalkozni értelmi fogyatékos tanulóval.

A továbbképzési tervek között 27 intézmény írta, hogy egy vagy több kollégájuk olyan képzésen szeretne részt venni, ahol a sérült gyerekekkel való szakszerű bánásmódra készítik fel őket. A legnagyobb az érdeklődés a gyógypedagógia (10 fő) és a fejlesztőpedagógia (9 fő) iránt. A felsorolásban megemlítették még a következő szakokat, képzéseket: gyógypedagógiai asszisztens, pszichológia, pszichopedagógia, tanulásban akadályozottak pedagógiája, oligofrén pedagógiai szak, Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskola, egyéni bánásmódot igénylő tanulók nevelése, oktatása.

4. Intézmények, ahová a Jászságban az iskolák segítségért fordulnak

Nyilvánvaló, hogy nem lehet elvárni az iskolától, hogy ott a speciális képzés minden területéhez értő pedagógusok dolgozzanak. Kihez fordulnak az intézmények segítségért ?

Jászberényben és a Jászságban a Maci Alapítványi Óvoda, a Nevelési és Pályaválasztási Tanácsadó, a Szolnokon található Tanulási Képességet Vizsgáló Szakértői és Rehabilitációs Bizottság, a Pedagógiai Szakszolgálat, a Jász-Nagykun-Szolnok megyei Pedagógiai Intézet és az Eltérő Tantervű Tagozat segítségére számítanak. A tízből azonban három iskola nem nevezett meg olyan intézményt, amelyiknek segítségére számítanak. A megyében megkérdezett tizenhárom iskolából három, a megyén kívül megkérdezett tizenegy iskolából kettő nem nevezett meg intézményt, amelyiktől segítséget kérhetnének. A segítséget kérő megyei és megyén kívüli iskolák is a lakóhelyüknek megfelelő tanácsadókkal és szakszolgálatokkal állnak kapcsolatban.

Jászberényben működik a Nevelési és Pályaválasztási Tanácsadó, ahová problémáikkal fordulhatnak az óvodák, iskolák, szülők, nevelők. A önkormányzati intézmény pedagógiai szakszolgálatot lát el: feladatai közé tartozik a nevelési tanácsadás, logopédiai ellátás és pályaeorientációs tanácsadás. Diagnosztizálni tudják a tanulási, beilleszkedési problémákat, a diszlexiát, diszgráfiát, diszcalkuliát és terápiájukat is megoldják. Az iskolák a kérdőív harmadik részében igen nagy számban említettek ilyen problémával küszködő gyerekeket (diszlexiás tanuló, diszgráfiás tanuló, hallássérült tanuló, látássérült tanuló.) Minthogy a Tanácsadó közoktatási intézménynek számít, a város költségvetéséből biztosítja annak tárgyi és személyi feltételeit. Munkájuk azonban kiterjed a Jászságra is. Feladatuk, munkájuk jellege az utóbbi években sem változott alapvetően. A szépen felújított, jól felszerelt intézményben mindössze hatan dolgoznak az adminisztrátorral és a Szolnokról bejáró gyermekneuroológussal együtt. Képtelenség, hogy kövessék a gyerekek útját az iskolákban, és visszajelzést sem kapnak onnét. Előfordul – bár ritkán –, hogy egy-egy pedagógus felkeresi őket, hogy megbeszélje az osztályában felmerülő konkrét problémát és segítséget kérjen. Az iskolák által nyújtott adatok alapján készült helyzetfelmérés azt sugallja, hogy a sérült gyerekekkel foglalkozó szakemberek hosszútávú együttműködése elősegíthetné a pedagógusok munkáját a befogadó osztályokban.

A vizsgálat második fázisa

A fenti vizsgálat jelzi, hogy a pedagógusok igénylik a szakmai felkészítést a befogadó jellegű oktatásra. A felmérés második szakaszában arra kerestük a választ, hogy pedagógusképző intézményekben hogyan készítik fel a jelenlegi hallgatókat a befogadó oktatás-nevelésre. Két tanítóképző, egy magyar és egy amerikai, – 18-18 fő – általános pedagógiai vagy metodikai tantárgy oktatói vettek részt. Egy 29 kérdéses Likert-skálás kérdőívet töltöttek ki, miután néhány demográfiai adatot is megjelöltek

(szakmában eltöltött évek száma, szakmai fokozata, oktatási területe). A kérdőív adatait összehasonlító elemzéssel értelmeztük.²

Második vizsgálatunk eredményei

1. Az 18 megkérdezett amerikai oktató közül 17, míg a 18 magyar oktató közül 13 integrálja az inkluzív oktatási-nevelési munkára való felkészítést a pedagógiai és metodikai kurzusok anyagába. Részletesebben úgy nyilatkoztak, hogy az amerikai oktatók 82 % rendszeresen vagy alkalmanként ismerteti az inkluzív nevelés jogi szabályozását és az erre vonatkozó oktatási törvényeket, és 88 %-uk valamilyen formában beiktatja a befogadó oktatás-nevelés módszertani ismereteket. A magyar oktatók között ezek az arányok alacsonyabbak: mindössze 44 %-uk ismerteti a hallgatókkal a jogi előírásokat, és 66 % integrálja a kurzusba rendszeresen vagy alkalmanként a sérült gyerekek befogadó nevelésére vonatkozó módszertani ismereteket és készségeket.

2. A befogadó oktatásra felkészítő tanítási stratégiák között szintén jelentős különbségek mutatkoznak. A magyar oktatók az előadás formát jelölték meg, mint leggyakoribbat; alkalmanként használják az egész- és kiscsoportos megbeszélést, valamint a meghívott szakértőt. Az amerikai oktatók leggyakrabban az egész- és kiscsoportos megbeszélést alkalmazzák, de szinte ugyanannyian jelölték meg a technológia és a reflektív naplórás formát is. Alkalmanként használják a szimulációs játékokat, és jelentős számban használják az előadásokat. Érdekes módon a magyar oktatók válasza alapján a reflektív naplórás soha nem szerepel mint tanítási stratégia a befogadó oktatásra való felkészítésben. A reflektív naplórás alkalmat nyújt a hallgatóknak arra, hogy lejegyezzék gondolataikat, érzéseiket a tanult anyaggal kapcsolatban, és összevegyék a témával kapcsolatos olvasmányaikat, előadásokat saját tapasztalataikkal. A tanítási eszközök/anyagok közül a magyar oktatók jelentősen kevesebbet jelöltek meg. Rendszeresen vagy alkalmanként használják a folyóiratokat, fejlesztő játékokat/anyagokat és a videót. Az amerikai kollégák jóval változatosabb anyagokat jelöltek meg rendszeres vagy alkalmi használóként: gyermekirodalmi alkotások, videó, folyóirat, fejlesztő játékok és könyvek.

3. A források, amelyeket a két intézmény oktatói használnak saját ismereteik bővítésére, jelentősen különböznek. A 18 magyar oktató közül mindössze három jelezte, hogy rendszeresen olvas befogadó oktatással kapcsolatos szakfolyóiratot,

² Az összehasonlító vizsgálat kérdései a következők voltak:

1. Milyen mértékig integrálják a befogadó oktatással kapcsolatos tudnivalókat az általános tanítóképzés kurzusaiba?
2. Milyen tanítási stratégiákat és anyagokat használnak, hogy bővítsék a hallgatók ismereteit, készségeit, és elősegítsék hozzáállását a befogadó oktatás iránt?
3. Milyen forrásokat használnak az oktatók, hogy bővítsék saját ismereteiket és hatékonyságukat a befogadó oktatásra való felkészítés területén?

keres ezzel kapcsolatos információt az interneten vagy más forrásból. Az amerikai oktatók magasabb számban jelölték meg anyagokat, 45-50 %-uk használja rendszeresen a fenti forrásokat. A következő forrásokról – szakirányú egyetemi kurzusok elvégzése, befogadó oktatásról szóló konferencia és gyógypedagógia szakos kollégákkal való együtt tanítás – mindkét országban úgy nyilatkoztak, hogy nem használják. Az így nyilatkozó oktatók száma azonban magasabb a magyar oktatók között (72-88 %, míg az amerikai oktatók között ez a szám 27-38 %).

Összegzés

A befogadó nevelés alapvető kérdése a képzés. Ha a pedagógusképzés során a hallgatók az elméleti képzés keretében és a gyakorlati helyeken is találkozhatnak ezzel a feladattal, akkor későbbi munkájukban valószínűleg szakszerűen tudnak bánni mind az egészségesen fejlődő, mind a speciális igényekkel rendelkező gyerekekkel. Így mindinkább megvalósíthatóvá válik, hogy a fogvatékkal élő gyerekeket ne kelljen speciális intézetbe vinni, hanem befogadják őket azok az iskolák, ahol egészséges társaik tanulhatnak. Ilyen irányba tett lépéseket a SZIE Jászberényi Főiskolai Kara is. A Gyermek- Ifjúsági és Sportminisztérium az Oktatási Minisztériummal közösen PHARE-pályázatot nyert a befogadó nevelés témakörben. Összesen 30 fő vett részt a képzésen az ország pedagógusképző intézményeinek pedagógus, pszichológia és testnevelő szakos oktatói közül. A program végső célja, hogy a befogadó nevelésre felkészítő képzést a későbbiekben bevezessék a pedagógusképző intézetekben. A pedagógusképző intézetek vezetői ilyen irányú szándékukat írásba is foglalták. A SZIE Jászberényi Főiskolai Karán szeptembertől fakultációs tárgyként indul egy új tárgy, melynek neve inkluzív (befogadó) nevelés lesz. Ez a kezdeményezés az első lépések egyike azon az úton, amin a nyugat-európai országok és az Egyesült-Államok pedagógusképzése már jó ideje halad.

Felhasznált szakirodalom

- Avramidis, E. Bayliss, P.& Burden, R. (2000). A survey into mainstream teachers' attitudes toward the inclusion of children with special educational needs in the ordinary school in one local education authority. *Educational Psychology*, 20, 2, 191-212.
- Avramidis, E., & Norwich, B. (2002). Teachers' attitudes towards integration/inclusion: a review of the literature. *European Journal of Special Needs Education*. 17(2). 129-147.
- Moskovina, A.G., Pakhomova, E.V., & Abramova, A. V. (2001). Studying stereo-

- types of teachers' and parents' attitudes toward the mentally retarded child. *Russian Education and Society*, 43(5), 61-69.
- Peto, I. & Szabo, E. (2003). Gondolatok a serült gyerekek inklúziójáról. *UjPedagogiai Szemle*.
- Smith, M.K. & Smith, K. E. (2000). "I believe in inclusion, but...": Regular education early childhood teachers' perceptions of successful inclusion. *Journal of Research in Childhood Education*. 14(2). 161-180.
- UNESCO (1994). *The Salamanca Statement and framework on special needs education*. Salamanca, Spain: UNESCO.
- Zalizan, J. M. (2000). Perceptions of inclusive practices: The Malaysian perspective. *Educational Review*. 52, 2, 187-197.

Szarvák Tibor

A REGIONÁLIS FORGATÓKÖNYVEK TÁRSADALMI BEÁGYAZOTTSÁGA A JÁSZSÁGI KISTÉRSÉG ÉLETÉBEN¹

A téma indokoltsága

A területi kohézió erősítése, az európai integrációhoz való alkalmazkodás érdekében meghirdetett új regionális politikai modell lényege a helyi erőforrásokra alapozott, *alulról építkező stratégiaformálás*. A regionalizmus szervezeti rendszerének megteremtése, működési mechanizmusainak kidolgozása, a regionális identitás erősítése fontos *modernizációs feladat*.

Ebbe a feladatba illeszkedik az a megyei elképzelés, amely a területfejlesztési szereplők körében a társadalomkutatás módszerével vizsgálja meg Jász-Nagykun-Szolnok megye és az Észak-Alföldi Régió kapcsolatait, az intézményrendszer működésének tapasztalatait és a lehetséges fejlesztési irányokat, mert a *sikeres regionális verseny* alapkövetelménye olyan régió léte, amely képes befogadni a partnerség, a hálózatos együttműködés, a teljesítményben való érdekelttség elemeit.

A regionális kapcsolatokat vizsgálatát alapvetően tehát az a követelmény indította el, hogy hatékonyabban feleljünk meg abban a területi versenyben, ami a *bővülő uniós források igénybevételéért* indult el a csatlakozó országokban. Ezt a tényezőt fokozza még hazánkban a *közigazgatás korszerűsítése* és a *regionális besorolás újraértékelése* is.

A feladat komplexitását jól jelzi, hogy „Magyarországon nincsenek a regionalizálásnak hagyományai. A rendszerváltást követő területi közigazgatás-szervezési, gazdasági, térbeli trendek *nem alapoznak meg egyértelmű régióhatárokat*.” A jelenlegi statisztikai lehatárolás bírálata már a korábbi kutatásokban³ is megjelent.

¹ A tanulmány része a Jász-Nagykun-Szolnok megye regionális kapcsolatai és lehetőségei című kutatási projektnek, amelyben Kálmán Éva, területfejlesztő szakgeográfus és Patkós Csaba, geográfus is közreműködött a tartalomelemzési és az elérhetőségi fejezet megírásában. MTA RKK ATI Szolnoki Társadalomkutató Osztály. Kézirat

² Horváth Gyula: A magyar régiók és települések versenyképessége az európai gazdasági térben. Kutatási koncepció 2001. www.rkk.hu/kon

³ Szoboszlai Zsolt: A régióépítés stratégiája Észak-Alföld. (Jász-Nagykun-Szolnok, Hajdú-Bihar és Szabolcs-Szatmár-Bereg megye). Kézirat 1999. Kézirat. MTA RKK ATI Szolnoki Társadalomkutató Osztály.

Jelen tanulmányban a megyében tapasztalható területi-társadalmi hálózatok érzékeltetését fontosnak tartjuk, ezért a teljes empirikus társadalomkutatási adatsorra támaszkodunk⁴.

A vizsgálat alanyai a területfejlesztési alrendszer legfontosabb szereplői: helyi-települési önkormányzatok, regionális és területi érdekkörök és a központi kormányzat szereplői. A Jász-Nagykun-Szolnok megye regionális kapcsolatai és lehetőségei elnevezésű kutatás során, megfelelően tematizált kérdések alapján a főbb megyei (települési önkormányzatok polgármesterei, területfejlesztési menedzserek, MEH-es megbízottak, megyei közgyűlés választott és delegált tagjai, a megye országgyűlési képviselői), illetve egyéb véleményformáló értelmiségi munkakörben dolgozók véleményét kértük.

Összességében 260 megyei területfejlesztési szereplőt kerestünk nyitott és zárt kérdéseket egyaránt tartalmazó kérdőíves vizsgálatunkkal⁵, amit 2004 márciusában bonyolítottunk le. A visszaküldési arány 38 százalékos volt⁶, ami a téma iránti (jelentősnek mondható) affinitást mutat a megyei területfejlesztési szereplők körében. Ez a visszaküldési arány kutatásmetodológiaiilag⁷ is megfelelő, hasonló a közelmúltban végzett regionális és megyei prominencia kutatások mutatójához⁸.

Az Észak-Alföldi Régió működésének értékelése

A válaszadó prominencia a régió egyetlen minőségi kategóriáját sem tartotta megfelelőnek. Egyedül a működőképesség, a nyilvánosság és a partnerség elvének érvényesítése került közel a százaskálán ötvenes értékéhez (100 fokozatú skála

⁴ A zárójelentésben az eredményeket több alkalommal százfokozatú skálán közöljük. A százfokozatú skála értékei minden esetben csak az értékelhető válaszokra vonatkoznak, a következők szerint: a százaskálán azt jelenti, ha minden válaszoló a maximális, nulla, ha a minimális pontszámot adná. Az ilyen százfokozatú skálákon az ötven pont alatti érték negatív véleményt (bizalmatlanságot, ellenszenvet), míg az ötven pont feletti érték pozitív véleményt (bizalmat, rokonszenvet) jelez. Mivel a kutatás kérdőívében meglehetősen sok változó szerepelt, ezért a feldolgozás során több változó összevonást is használtunk.

⁵ A kérdőívet a függelékben csatoljuk. Az átlagosnál több kérdőív ment ki a szolnoki és a jászsági kistérségbe (86 db – 51 db), átlagos kérdőívszámot jutattunk el a megye többi kistérségébe (Karcagi – 35 db, Kunszentmártoni 25 db, Tiszafüredi – 32 db, Törökszentmiklósi - 27 db). Kérdőívünk közel fele érkezett vissza a szolnoki (32 db – 32%) és a jászsági kistérségből (22 db – 22%). Ezt követi a tiszazugi kistérség 14, a törökszentmiklósi 12 és a közép-tiszavidéki 11 beérkezett kérdőívvel. A sort a karcagi kistérség zárja, 6 visszaérkezett kérdőívvel.

⁶ 99 db visszaérkezett kérdőív alkotja a mintánkat.

⁷ Earl Babbie: A társadalomtudományi kutatás gyakorlata, Balassi Kiadó, Budapest. 1996.

⁸ Szarvák Tibor: A terület-és vidékfejlesztési intézményfejlesztési operatív programjának hangsúlyai az Észak-Alföld régió prominenciái körében. MTA RKK ATI Szolnoki Társadalomkutatató Osztály, 2000. Kézirat

Szarvák Tibor: Jász-Nagykun-Szolnok megyei középtávú stratégiai fejlesztési program a megyei prominenciák körében. MTA RKK ATI Szolnoki Társadalomkutatató Osztály, 1999. Kézirat

átlag: 48-48-47 pont). A régió működésében rejlő leggyengébb kategória a hatékonyság (100 fokozatú skála átlaga 37 pont).

A jázsági és a szolnoki válaszadók a regionális működési kategóriákat átlagosan nem értékelték 50 pont fölé az ideai vizsgálatban. A Jázság esetében a legkedvezőbb kategóriát a működőképesség és a nyilvánosság, Szolnok és kistérségénél a nyilvánosság és a partnerség elvének érvényesítése jelentette. Hasonlóan (de már 50 pont feletti értékkel) vélekedtek erről a tiszazugi és a közép-tiszavidéki válaszadók. Ez utóbbiak, valamint a törökszentmiklósi és a karcagi minta esetében nagyobb a régiós működőképességet magasabb értékekkel jelzők aránya is (100 fokozatú skála átlagpontja 57-52-57 pont).

Mintánk véleménye szerint a régió integrációs ereje⁹ leginkább a kistérség és a megye irányába működik (100 fokozatú skála átlaga 72-78 pont). A település – főleg a jázsági és a szolnoki kistérségi válaszadók körében – önálló entitásnak tűnik (regionális szempontból) – 100 fokozatú skála átlaga 48 pont. A regionális tudat leginkább a (központi akaratot megtestesítő) politikai és a közigazgatási szférát integrálta¹⁰. A gazdasági alrendszer és a civil társadalom esetében a regionalizációs hatás a legkevésbé volt érzékelhető a jázsági és a szolnoki kistérségben (100 fokozatú skála átlaga 42-47 pont, illetve 45-38 pont).

Regionális forgatókönyvek

A válaszadók megyei szinten összességében egy olyan regionális területi egységet szeretnének, amelyben egyrészt Hajdú-Bihar (100 fokozatú skála átlaga 64 pont) és Heves (100 fokozatú skála átlaga 54 pont), másrészt Bács-Kiskun (100 fokozatú skála átlaga 56 pont) és Pest megye (100 fokozatú skála átlaga 66 pont) szerepel.

A megyékhez való kapcsolódást kistérségi nézőpontban nézve látható megyénk kistérségi tagoltsága. Amíg a Jázság túlnyomó része Pest megyéhez, Heveshez és Bács-Kiskunhoz navigálná a régiós kötődést, a szolnoki kistérségi alminta Hajdú-Biharhoz, Pesthez és Bács-Kiskunhoz kapcsolná a megyét. Tiszazug már Csongrádhoz, Békéshez, Hajdú-Biharhoz és Bács-Kiskunhoz csatlakozna inkább. A Közép-Tiszavidéken erős Szabolcs-Szatmár-Bereg (!), Hajdú-Bihar és Heves, valamint Pest megye említése regionális partnereként. A törökszentmiklósi kistérségből érkezett válaszadók – a tiszazugiakhoz hasonló módon – látják a regionális partnereket, annyi különbséggel, hogy számukra még Heves megye is elfogadható. A karcagi alminta regionális elképzelései között Bács-Kiskun, Hajdú-Bihar, Heves és Pest megye az első.

⁹ Milyen mélységig kellene egy régióknak integrálni a különböző területi egységeket? 100=teljes mértékben, 0=egyáltalán nem.

¹⁰ Melyik társadalmi-foglalkoztatási csoportban jelenik meg leginkább a regionalizációs tudat? 100=teljes mértékben, 0=egyáltalán nem.

A válaszadók körében a leginkább régióképző elemet a racionális megfontolások alkotják. A közös érdek (legmagasabb a jászsági, a karcagi és a törökszentmiklósi kistérségben) és a feladatokra létrehozott céltársulások értéke igen magas volt a válaszadóink körében.

A válaszadó prominencia többsége elégedetlen a megyéje regionális beosztásával¹¹ (100 fokozatú skálán 39 pont). Ez az érték leginkább a jászsági, a szolnoki és a tiszazugi alminta válaszaiból adódik (a 3 kistérség átlagértéke 100 fokozatú skálán 31 pont). A törökszentmiklósi, a karcagi és a közép-tiszavidéki kistérség (a 3 kistérség átlagértéke 100 fokozatú skálán 50 pont) körében erősebb az egyetértés a megye regionális beosztásával.

A válaszadók közül sokan a kistérséggel és/vagy a megyével együtt tartanak lehetségesnek a régióváltást¹² (100 fokozatú skála átlagai: 68-63 pont). Kistérségi váltást főként a Jászságban és a Tiszazugban (valamint a mezőtúri kistérségben), megyei szintű regionális felállás-módosítást a Közép-Tiszavidéken szorgalmazznak.

Megyénk erőteljesebb regionális integrációját¹³ az Észak-Alföldi Régióban leginkább a közös identitás hiánya (100 fokozatú skála átlagpontja 70), legkevésbé a közös megyei határ hiánya (100 fokozatú skála átlagpontja 43) gátolta. A jászsági válaszadók az identitást és a belső periféria létét, a szolnoki alminta a tradíciók mellett az erőtlén érdekképviselést említették. Az identitás mellett a tiszazugi prominencia a partnerség működésképtelenségét, a közép-tiszavidéki válaszadók a régióközpont túlzott törekvéseit hangsúlyozták. A törökszentmiklósi és a karcagi kistérség válaszadói az érdekképviselést gyengességét és a partnerség elvének hiányát gondolták a legnagyobb problémának¹⁴

A jászsági kistérség válaszadói túlnyomó többségben a Közép-Magyarországi régióhoz való csatlakozásban látják a megye jövőjét (100 fokozatú skálán 92 pont). A szolnoki prominencia a közép-magyarországi régió mellett (100 fokozatú skálán 77 pont) a dél-alföldi csatlakozást szeretné inkább (100 fokozatú skálán 55 pont). A tiszazugi válaszadók a közép-magyarországi (100 fokozatú skálán 57 pont) és a dél-alföldi csatlakozást említették leginkább (100 fokozatú skálán 76 pont). A törökszentmiklósi és a karcagi kistérségi alminta az észak-alföldi (Törökszentmiklós esetében erős a dél-alföldi irány is) és a közép-magyarországi csatlakozást látja a

¹¹ Egyetért-e megyéje regionális beosztásával? 100=teljes mértékben, 0=egyáltalán nem. N=95 fő.

¹² Milyen módon tart elképzelhetőnek egy esetleges régióváltást? 100 teljes mértékben, 0=egyáltalán nem.

¹³ Milyen tényezők gátolták megyénk erőteljesebb regionális integrációját az Észak-Alföldi Régióban? 100=teljes mértékben, 0=egyáltalán nem

¹⁴ Az egyéb válaszok között szerepel az „egymást összekötő jövőkép hiánya és a hátrányos helyzet”, a „napi élet szempontjából nincs jelen a regionális integráció, csak tudjuk, hogy van ilyen”, valamint a „megyeközpont érdeke fontosabb volt, mint a régió”.

legelőnyösebbnek. Az észak-alföldi irányt főként Közép-Magyarországon vélték az első helyre a válaszadók (100 fokozatú skálán 57 pont).

A válaszadók leginkább a területi kiegyenlítés és a gazdasági-foglalkoztatási kapcsolatok miatt javasolnának régióváltást a megyének. A jobb területi és gazdasági érdekképviselőt kevésbé volt hangsúlyos a szolnoki és a tiszazugi, valamint a törökszentmiklói kistérségben.

Erőteljesebb identitásért a törökszentmiklói és a közép-tiszavidéki mintánk „kardoskodna” a régióváltás során. A periféria létből való kilépés lehetősége fontosabbnak tűnt Tiszazugban és a Közép-Tiszavidéken. Az „Alföld szíve” pozíció elérése egyedül a Jászságban, az erőteljesebb területi kiegyenlítés a Közép-Tiszavidéken volt kevésbé hangsúlyos. A regionális versenyben való eredményesebb részvétel kategóriáját a karcagi és a jászsági kistérségben kevésbé hangsúlyozták. A gazdasági-foglalkoztatási kapcsolatokat erőteljesebben a karcagi válaszadók, régiós területek jobb megközelíthetőségét a jászsági alminta tartotta fontosabbnak.

Érdekes összefüggés figyelhető két változó között: közel 10 ponttal alacsonyabbra értékelték azt az álláspontot, amely szerint régiót váltani csak megyeként lehet, mint azt, hogy a megyében mindig lesznek olyan kistérségek, amelyeket hátrányos helyzetbe hoz egy új régió. Vagyis: nem szükségszerűen a megye lehet a régióváltás területi alapegysége. Viszonylag magas annak a földrajzi elképzelésnek a támogatása, amely szerint „legyünk határosak a tagmegyékkel”.

Az új régiós berendezkedés elérését javasolja az az állítás, amely szerint nem olyan mély az észak-alföldi integráció, hogy az pozíciókat veszélyeztessen, de mindezek mellett legalább ugyanilyen arányban gondolják azt is, hogy a „megye a jelenlegi regionális beosztásba vigyen életet”.

A regionális forgatókönyv-állítások értékelése során a válaszadók elbizonytalanodása figyelhető meg. A partnerség elvének érvényesülése a válaszadók szerint a jelenlegi regionális helyzetben is megvalósul, de ugyanezt feltételezik a Közép-Magyarországi és a Dél-Alföldi régióhoz való csatlakozással, valamint a teoretikus Alföldi régió létrehozásával is.

A válaszadó prominencia szerint leginkább az Észak-Alföldi (és az Északkelet-Magyarországi) régió az, ahol a megye fejlettsége stagnálna. Mintánk szerint a megye periférikus helyzete az alföldi, a dél-alföldi és a közép-magyarországi régiós forgatókönyv megvalósulásával oldódhatna, mert a fejlettebb területekkel való együttműködés előnyösebb (innováció és modernizációérzékenyebb) lehet a megye számára.

A minta általában megállapította azt a szervezetszociológiai szabályt, hogy nehéz beintegrálódni egy már működő intézményrendszerbe. Ez alól természetesen kivétel a jelenlegi és az alföldi régiós alternatíva.

A válaszadók szerint az Alföldi régió létrehozásával valósulhatna meg Jász-Nagykun-Szolnok megye számára az, hogy hagyományos táji-környezeti, valamint

gazdasági-társadalmi érdekek kapcsolják össze a régiót alkotó megyéket, illetve ebben a területi felállásban érvényesülhetne inkább az „Alföld szíve” földrajzi helyzet is.

A sikeres regionális versenyben való részvételt a minta az új fejlesztési stratégiájú tervekhez (a válaszadók szerint ez a Dél-Alföldi és a Közép-Magyarországi régió, valamint a papíron létező alföldi regionális összefogás) való csatlakozással látja megvalósíthatónak. Hasonló regionális alternatívák megvalósulása esetén vélik úgy a válaszadók, hogy a megye területi tagoltságának hátránya nem érvényesülne. Vagyis nem lenne kiemelt nyertese vagy vesztese a megye kistérségei között az ilyen irányú scenárió megvalósulásának.

Érdekes következtetésre juthatunk akkor, ha a régiók tükrében a legmagasabbra értékelt állításokat tartalmi szempontból vizsgáljuk. Ezek szerint az Észak-Alföldi régióhoz bizonytalanság, az Északkelet és az Észak-Magyarországi alternatívához inkább negatív kontextusok társulnak. Sok esetben egymást fedő pozitív jelentéstartalmak szerepelnek viszont a Közép-Magyarországi és a Dél-Alföldi régióhoz való csatlakozás, valamint a teoretikus Alföldi régió létrehozásával kapcsolatos vezető értékelésekben.

Mindent egybevetve a válaszadók nem tartják valószínűnek a regionális váltást (100 fokozatú skálán 42 pont, N=82). Optimistábbnak a középkorú, jázsági és a közép-tiszavidéki kistérségben, kistelepüléseken élő almintá bizonyult. Ezzel párhuzamosan viszont szükségesnek tartják azt, hogy Jász-Nagykun-Szolnok megye a régiós rendszer újrafelosztásáért lobbizzon (100 fokozatú skálán 72 pont, N=87). Leginkább lobbipártinak a tiszazugi és a törökszentmiklósi kistérség 5000 főnél alacsonyabb lélekszámú településein élő prominens válaszadóink mutatkoztak.

A regionális kérdésekkel kapcsolatos bizonytalanságot jól mutatja az is, hogy a válaszadók (bár a lobbitevékenységet pártolják) nem tudják igazán eldönteni azt, hogy támogasson-e, ösztönözzön-e a megyei önkormányzat népszavazás kiírását a régióváltás kapcsán (nem tudom válaszok aránya: 17%, igen válaszok aránya 43%, nem válaszok aránya 40%. N=94 fő).

Összegzőképpen a válaszadók leginkább racionális okokkal (sikeres regionális verseny) magyaráznák a régióváltás szükségességét. Másodsorra főként menedzselési lehetőségekre hívják fel a figyelmet, mert a partnerséget és a megye egyik kiemelkedő erősségét (az „Alföld szíve” pozíciót) egyaránt menedzselni kell a sikeres regionális területpolitikáért

Irodalom

- Horváth Gyula: A magyar régiók és települések versenyképessége az európai gazdasági térben. Kutatási koncepció 2001. www.rkk.hu/kon
- Szoboszlai Zsolt: A régióépítés stratégiája Észak-Alföld. (Jász-Nagykun-Szolnok, Hajdú-Bihar és Szabolcs-Szatmár-Bereg megye). Kézirat 1999. Kézirat. MTA RKK ATI Szolnoki Társadalomkutató Osztály.
- Earl Babbie: A társadalomtudományi kutatás gyakorlata, Balassi Kiadó, Budapest. 1996.
- Szarvák Tibor: A terület-és vidékfejlesztés intézményfejlesztési operatív programjának hangsúlyai az Észak-Alföld régió prominenciái körében. MTA RKK ATI Szolnoki Társadalom-kutató Osztály, 2000. Kézirat
- Szarvák Tibor: Jász-Nagykun-Szolnok megyei középtávú stratégiai fejlesztési program a megyei prominenciák körében. MTA RKK ATI Szolnoki Társadalomkutató Osztály, 1999. Kézirat

Szilágyi Janka

VÉLEKEDÉSEK A MATEMATIKA TANÍTÁSÁRÓL ÉS TANULÁSÁRÓL

Bevezetés

Én sosem voltam jó matekból, humán beállítottságú vagyok! - Főlöszegesen próbálkozom, már a szüleim sem voltak jók matekból! Ilyen és ezekhez hasonló állításokat biztosan mindannyian hallottunk már akár a szülőktől családon belül, akár a családon kívül barátoktól, ismerősöktől, sőt még tanároktól is. Aztán, ha nem, vagy nehezen ment a matematika, megörlöttünk ezeknek a kibúvónak, közhiedelmeknek, mert könnyedén elhárítva magunkról a felelősséget véglegesen megoldottuk a problémát, hiszen nem a mi hibánk.

Néhányunk fejében biztosan megfordul, hogy aki ilyet mond, annak nincs igaza, de a többség véleménye nem a mi oldalunkon áll. Sokan küszködnek a matematikával, és humán „beállítottságúnak” vallják magukat. Csodabogaraknak tartják azokat, akik mindkét területen jól teljesítenek, egyszerre humán és reál „beállítottságúak”. Pedig nem csodabogarak. Mindenki meg tudja tanulni a matematikát is. Igaz, hogy a tanulók többsége nem lesz tudós, de valamennyien képesek arra, hogy ezt a tantárgyat megértsék, megtanulják, és megszeressék az iskolában. Elsősorban a matematikatanár feladata az, hogy ebben segítsen, de a folyamat hosszú és töbttényező, elkezdődik már az óvodában, és folytatódik az általános iskolában.

A tanítók és tanárok hozzáállása az általuk tanított tárgyhoz tükröződik munkájukban (Bandura 1982, Pajares 1992). Szakmájuk iránti kongruenciájuk, hogy hogyan és mit tanítanak, befolyásolja diákjaik hozzáállását az adott tantárgyhoz, továbbá a diákok teljesítményét és eredményeit is (Karp 1991, Pearce és munkatársai 1998). A tanulók adott tantárgy iránti érdeklődésének felkeltése és fenntartása is elsősorban a pedagógusok munkáján múlik.

Mivel a folyamat kulcsszereplői a matematikát tanító pedagógusok, kezdjük a megoldáshoz szükséges helyzetelemzést egy majdan kisiskolásoknak matematikát tanító hallgatók körében végzett felméréssel. 2003 tavaszán a Szent István Egyetem Jászberényi Főiskolai Karán a tanító szak hallgatói körében kérdőíves felmérést készítettem, melynek célja az volt, hogy feltárja a hallgatók matematikával, annak tanításával és tanulásával kapcsolatos gondolatait, attitűdjeit.¹

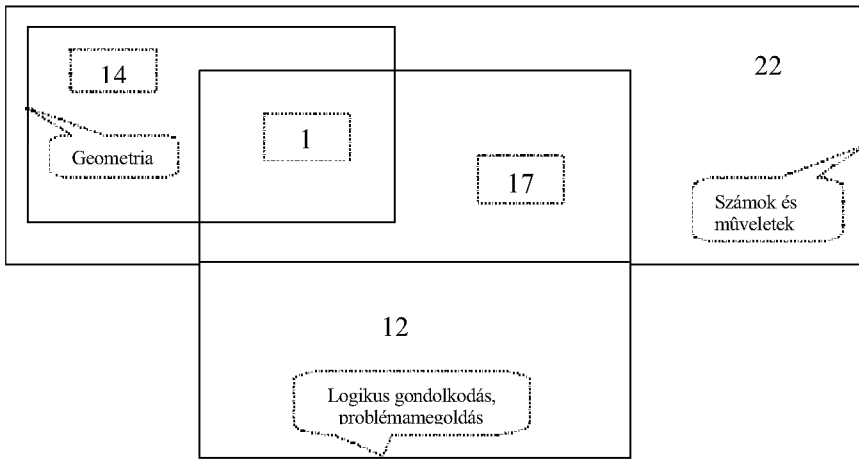
¹ A vizsgálatban 105 nappali tagozatos, tanító szakos, 19 és 26 év közötti hallgató vett részt, köztük 96 nő és 9 férfi. A 105 hallgató közül 35-en szakközépiskolában, 70-en gimnáziumban érettségiztek. A kérdőív két részből állt. A nyitott kérdéseket, melyek a válaszadók részletes véleményét próbálták feltárni, állítások sorozata követte. A hallgatók feladata volt eldönteni, hogy milyen mértékben vonatkozik az adott állítás rájuk. A vizsgálatot a Buffaloi Egyetem doktoranduszaként végeztem. - Szeretném megköszönni Koczkané Szécsi Zsuzsannának és Szilágyiné Hodossy Zsuzsannának a felmérés elkészítéséhez nyújtott segítségét.

Eredmények

A kérdőívek feldolgozásának eredményei közül a témám szempontjából legérdeke-
sebbeket szeretném írásomban közreadni:

Mi a matematika?

Hatvanhatan próbálták meghatározni a fogalmat, közülük többen számokkal és műveletekkel, illetve logikus gondolkodással és problémamegoldással azonosították azt. A geometriát mint a matematika egyik ágát mindössze tizenöten említették (1. sz. ábra).

1. sz. ábra. A *Mi a matematika?* kérdésre adott válaszok

Huszonhét válaszadó szerint a matematika egy tantárgy, illetve egy tudomány, kettő szerint „nehéz, fárasztó és komplikált agyi tevékenység”, egy hallgató nem tudta meghatározni a fogalmat, kilencen pedig nem válaszoltak a kérdésre.

Hozzáállás a matematikához

A hallgatók hozzáállása a matematikához fele-fele arányban pozitív illetve negatív. Sokan érdekes tantárgynak tartják, és élvezettel foglalkoznak vele még annak ellenére is, ha nem megy nekik olyan jól, vagy nehezen, csak hosszas magyarázat után értenek meg bizonyos dolgokat. Sokan azonban eleve negatívan állnak hozzá.

Miért szereti a matematikát?

A válaszadók majdnem fele, összesen 51 hallgató azt válaszolta, hogy nem szereti a matematikát. Ez elég nagy arány, ha arra gondolunk, hogy ők fogják matematikára tanítani a jövő kisiskolásait. Huszonötten a problémamegoldással járó sikerélményt, örömet hangsúlyozták:

Jó érzés, amikor hosszas számolás után végre kijön az eredmény.

Nagyon büszke vagyok magamra, amikor teljesen egyedül sikerül megoldani egy feladatot.

Jól esik, amikor trükkös feladatok megoldoztatják az ember agyát.

Tizenkét hallgatót a matematika logikus felépítése fogott meg, ahogy az egyik gondolat a másakra épül. Hét válaszadó azért szereti, mert megkönnyíti a valós élet problémáinak a megoldását. Ugyancsak hét hallgató azért szereti, mert fejleszti a logikus gondolkodást, négyen pedig azért, mert szerintük könnyű jó jegyet kapni belőle. Egy hallgató azt válaszolta, hogy annyira jó tanárai voltak, hogy nem lehetett nem szeretni a tárgyat.

Miért nem szereti a matematikát?

Huszonnégyen azt válaszolták, hogy ők igenis szeretik a matematikát. Negyvenen a matematikát okolták, mert unalmas, túl nehéz, illetve nem praktikus:

Nem szeretem az olyan feladatokat, amelyek megoldása túl sok időt vesz igénybe, vagy túl sok erőfeszítéssel jár.

Túl sok olyan dolgot kell megtanulnunk, amit soha az életben nem fogunk használni.

Tizenhatan a sikerélmény hiányára hivatkoztak, de nem boncolgatták, hogy mi lehetett az oka ennek a sikertelenségnek. Nyolc válaszadó a tanárt okolta, mert nem tudta megszerettetni velük a matematikát, harmincöten pedig saját képességeiket tartották felelősnek az ügyben, nekik egyszerűen nem megy a matematika. Ez utóbbi csoport próbálta elhárítani magáról a felelősséget valamiféle magyarázat segítségével:

Egy olyan ember, mint én, aki az irodalmat kedveli, nem képes átlátni komplex összefüggéseket.

Nincs érzékem hozzá, a számok világa nem az én világom.

Én humán beállítottságú vagyok, nincsenek matematikai képességeim.

Nekem a nyelvekhez van érzékem, nem kellene annyi matekot tanulnom.

Milyen kellemes (pozitív) élményei vannak a matematikával kapcsolatban?

Tizenhárman valamilyen tanulmányi versenyen elért sikerre emlékeznek szívesen, harminckilencen pedig egy sikeresen megírt dolgozatra vagy egy jó év végi osztályzatra. Harmincnégy hallgató számára az okozott maradandó élményt, amikor egy nehéz feladattal sikerült egyedül megbirkózniuk. Tízen a tanítójukat említették, és azt hogy mennyire élvezetesebb és érdekesebb voltak az órák. Hat hallgatónak az okozott nagy boldogságot, ha megértettek valamit, és azt el tudták magyarázni a barátaiknak is, hogy ők is megértették. Hárman arra emlékeznek, hogy a matematikaórán tanultakat sikeresen alkalmazzák az élet valamely területén. Tizenöt válaszadónak nem volt maradandó pozitív élménye.

Milyen rossz (negatív) élményei vannak a matematikával kapcsolatban?

Tizenkilenc hallgatónak nem voltak a matematikával kapcsolatos negatív élményei. Negyvenketten a tanárukra emlékeztek: közülük tízen azt állították, hogy nem tudott rendesen magyarázni; tízen a tanár személyiségét kifogásolták, mert nem volt türelmes, nem volt kedves, szigorú volt, vagy éppen sokat kiabált az órakon. Végül huszonketten arról panaszkodtak, hogy a tanár nem tartotta őket okosnak:

A tanárom azt mondta, hogy főlegesen próbálkozom, úgyis buta vagyok a matematikához.

Huszonhatan nem szívesen emlékeznek a rossz jegyekre és a sikertelen dolgozatokra. Harminchatan azt emlegették, hogy hiába dolgoztak keményen, és hiába tettek meg minden tőlük telhetőt, mégsem sikerült jobb jegyet kapniuk, mindig csak sikertelenség érte őket. Öten nem kedveltek bizonyos témaköröket, és egy hallgató arra emlékezett, hogy óra előtt mindig ideges és nyugtalan volt, sokat aggódott.

Mikor alakultak ki a matematikával kapcsolatos érzelmei?

A válaszadók többsége, 58 hallgató az általános iskolai éveket tartotta meghatározó fontosságúnak a matematikával kapcsolatos attitűdök kialakulásában. Harmincnégyen úgy emlékeztek, hogy a középiskola ideje alatt véglegesedtek az érzelmeik. Hárman nem válaszoltak a kérdésre, egy hallgató azt állította, hogy sosem alakultak ki a matematikával kapcsolatos érzelmei, és kilencen nem tudtak pontos időpontot meghatározni. Az ő hozzáállásuk folyamatosan alakult és változott. Ők kilencen a középiskolai negatív élmények után a főiskolán újból megszerették a matematikát.

A matematika értéke

A válaszadók többsége hasznos tantárgynak tartja a matematikát, és úgy gondolja, hogy matematika nélkül nehezen lehetne boldogulni a mindennapokban.

Arra a kérdésre, hogy miért kötelező tantárgy a matematika, ötvenhárman azt válaszolták, mert hasznos és praktikus:

Az életünk része, nélküle nem tudnánk boldogulni.

Majdnem mindennek ez az alapja. Szükségünk van matematikai tudásra, amikor vásárolunk, számlát intézünk, vagy éppen azt próbáljuk megbecsülni, hogy mennyi tapétára lesz szükségünk.

A hallgatók másik fele szintén a matematika gyakorlati hasznosságát hangsúlyozta, csak indirekt módon. Ők olyan nélkülözhetetlen képességek fejlesztését említették, mint a logikus gondolkodás, a problémamegoldó képesség és a számolási készség.

Elvétve volt néhány olyan válasz, hogy a matematika azért kötelező, hogy a gyerekek ne maradjanak buták, és mert fontos a továbbtanuláshoz, illetve egy alapvető tudomány.

A matematika tanításával kapcsolatos vélekedések

A válaszadóknak vegyes érzelmeik vannak a matematika tanításával kapcsolatban. Sokan élvezetesnek tartják a matematika tanítását, és nem csak azért fognak matematikát

tanítani, mert majd arra kényszerülnek. A hallgatóknak azonban mégisincs sok önbizalma. Sokan attól tartanak, hogy nem fogják majd jól tanítani a matematikát; hogy a tanulók olyan kérdéseket tesznek majd fel, amire nem tudnak válaszolni. Negyvenhat hallgató, ha tehetné, nem választaná a matematikát az általa tanított tárgyak közé, míg harminchatan szívesen választanák, huszonhárman pedig nem tudták eldönteni.

Négy hallgató kivételével mindenki egyetértett azzal, hogy nagyon fontos az, hogy a matematikát tanító jól tudja a matematikát. Mindössze huszonkilencen merték állítani, hogy elég jól értik a matematikát ahhoz, hogy jó matematikatanítók legyenek, huszonkilencen állították, hogy ők nem értik elég jól, és ötvennégyen nem tudtak állást foglalni e kérdésben.

A matematika tanulásával kapcsolatos vélekedések

A hallgatók többsége szerint a matematika tanulása során kreatívak lehetünk, és magunktól is felfedezhetünk összefüggéseket; egy matematikai problémát többféleképpen is meg lehet oldani; és egy jó gondolatmenet fontosabb, mint a helyes válasz. Bár sokan úgy gondolják, hogy a gyerekek sok feladatot meg tudnak oldani anélkül, hogy megtanítanánk őket rá, szerintük mégis a tanítónak be kell mutatnia egy feladat megoldását, mielőtt a gyerekek hasonló feladatok megoldásával próbálkoznának.

A hallgatók nagy része egyetért olyan közhiedelmekkel, amelyek egyáltalán nem igazak. Negyvenhét válaszadó szerint a fiúk jobb képességűek matematikából, mint a lányok; és ötvenhat szerint ahhoz, hogy igazán megértsük a matematikát, különleges képességek kellene, amelyekkel csak néhányan rendelkeznek.

A hallgatók többsége tisztában van azzal, hogy milyen nagy a tanító felelőssége a tanulási folyamatban. Ötvenhatuk szerint a tanító felelős a gyerekek matematikai teljesítményéért; és ugyancsak ötvenhat egyetértett azzal, hogy az iskolai pozitív tapasztalatok kompenzálni tudják az iskolán kívüli hiányosságokat, illetve negatív élményeket.

Következtetések

Az életünk során szerzett élmények és tapasztalatok nagymértékben, sokszor maradandóan befolyásolják egy adott dologhoz való hozzáállásunkat (Richardson 1996). Ezt a hallgatók válasza is igazolja, hiszen néhányuk kivételével mindenki pontosan meg tudta határozni, hogy mikor, milyen helyzetben, miért alakultak ki a matematikával kapcsolatos pozitív, illetve negatív érzelmeik. Nem egyszer magát a tanítót jelölték meg mint a matematika iránti érzelmeik kiváltóját. A tanítóknak tehát óriási szerepük van abban, hogy diákjaik hozzáállása a tantárgyhoz hogyan alakul, hiszen többnyire ők felelősek a tanulók által szerzett tapasztalatokért és élményekért. A válaszadók nagy része tisztában is van a tanítóra háruló felelősséggel.

Sajnos sok válaszdónak vannak negatív érzelmei a matematikával kapcsolatban. Bár tisztában vannak a matematika értékével és hasznával, sok hallgató egyetért a helytelen közhiedelmekkel. Többeknek nehézséget okozott a matematika definiálása is. Ezek pedig akarva-akaratlanul is formálni fogják diákjaik véleményét és hozzáállását a tantárggyal kapcsolatban.

A pedagógiai és tárgyi tudás mellett fontos lenne odafigyelni arra is a tanítóképzési folyamatban, hogy milyen a hallgatók hozzáállása a tárgyhoz. A matematika-tanítás célja végül is az, hogy mindenkiből olyan matematikailag művelt felnőtt váljék, aki nemcsak tárgyi tudással rendelkezik, és alkalmazni tudja a matematikát, hanem szereti is azt, és tisztában van az értékével.

Felhasznált irodalom

- Bandura, A. (1982). Self-efficacy mechanism in human agency. *American Psychologist*, 37(2), 122-147.
- Karp, K. S. (1991). Elementary school teachers' attitudes toward mathematics: The impact on students' autonomous learning skills. *School science and mathematics*, 91(6), 265-270.
- Pajares, M. F. (1992). Teachers' beliefs and educational research: Cleaning up a messy construct. *Review of Educational Research*, 62(3), 307-332.
- Pearce, K. L., Lungren, M., Wince, A. (1998). The effects of curriculum practices on first graders' attitudes, activity preference, and achievement in mathematics. *Education*, 119(1), 82-90.
- Richardson, V. (1996). The role of attitudes and beliefs in learning to teach. In J. Sikula, T. Buttery, E. Guyton (Szerk.), *Handbook of research on teacher education*. (2nd ed., pp. 102-119). New Zork: Macmillan.

Helmut Gross

ADALÉKOK A JÁSZBERÉNYI ÉS A VECHTAI FŐISKOLÁK KÖZÖTTI EGYÜTTMŰKÖDÉS TÖRTÉNETÉHEZ

Bevezetés, a kapcsolat felvétele

A magyarországi rendszerváltás után partnerkapcsolat alakult ki a jászberényi és a vechtai állami gimnázium között. A vechtai gimnázium igazgatójának sikerült megnyerni Vechta város polgármesterét és Gazdasági Bizottságát annak a tervnek, hogy létesüljön a két város között testvérvárosi kapcsolat. Ezzel szinte egyidőben, 1990-ben a német szakos Stanitz Károly indítványára a Jászberényi Tanítóképző Főiskola akkori főigazgatója, Nagy József javasolta az Osnabrücker Egyetem Vechtai Tagozatának egy cserekapcsolat elindítását. Ez a három kezdeményezés összekapcsolódott, és 1991 pünkösdjén oda vezetett, hogy egy háromfős küldöttség utazott Jászberényből Vechtába, amelynek tagjai Magyar Levente polgármester, Szentesi Mihály, az Oktatási Bizottság elnöke és Stanitz Károly, a Jászberényi Tanítóképző Főiskola nemzetközi kapcsolatokért felelős oktatója voltak. Ez utóbbi és Helmut Gross, a Vechtai Egyetemi Tagozat nemzetközi kapcsolatokért felelős tanára között kialakult kapcsolat eredményeképpen fokozatosan különböző cserekapcsolatok alakultak ki.

Az együttműködés különböző formáinak kialakulása

Az első lépést Helmut Gross és Prof. Hartmut Hacker tájékoztató látogatása jelentette 1991 júliusának végén, amelynek célja a jászberényi főiskola és az együttműködésben érdekelt oktatók megismerése volt. E látogatás során arról esett szó, milyen lehetőségei vannak oktatók és hallgatók csoportos és egyéni cserelátogatásainak mindkét irányban.

A csoportos cserelátogatások terve egy háromoldalú program keretében valósult meg: a Vechtai Egyetemi Tagozat akkor már 1984 óta egy egyhetes kétoldalú programban vett részt az Angers-i Tanítóképző Főiskolával, amelynek célja a német (Alsó-Szászország) és a francia oktatási rendszer összehasonlítása, valamint az egyes iskolai tantárgyak koncepciójának és didaktikájának megvitatása volt. Ezt a programot a Német-Francia Ifjúsági Iroda (OFAJ/DFJW) támogatta és támogatja máig is, és ez a szervezet lehetővé tette annak idején, hogy az ilyen eredményesnek bizonyult programokba bekapcsolódhassanak harmadik partnerként közép- és kelet-európai országok intézményei is.

Az angers-i kollégák, elsősorban Prof. Pierre Pichot, majd (az ő nyugdíjba vonulása után) 2000 óta Prof. Hervé Girault örömmel fogadták a háromoldalú együttműködés lehetőségét, és azóta is lelkesen és tevékenyen támogatják.

A jászberényi német műveltségi területes hallgatóknak egy féléves vechtai részképzését, valamint a vechtai nyelvszakos hallgatók kettő-négyhetes tutori tevékenységét a jászberényi hallgatókkal a DAAD (Német Akadémiai Csereszolgálat) keleti partnerség programjának a támogatásával lehetett megvalósítani. Az oktatók kölcsönös cseréjét, amelynek célja a tájékozódás, szakmai beszélgetések, valamint vendég-előadások tartása, szintén ennek a forrásnak a felhasználásával lehet megvalósítani 1995 óta, amikor is a két intézmény megkötötte az együttműködési szerződést.

További egyéni cserelehetőséget jelent vechtai zenetanárok vagy ének-zene szakos hallgatók számára az a kettő-négyhetes program, amelynek keretében a résztvevők Jászberényben, Budapesten és Kecskeméten a Kodály-módszert tanulmányozhatják. Ennek a programnak a pénzügyi háttérét Jászberény város ösztöndíja biztosítja, amelyet a város polgármestere 1993-ban a testvérvárosi szerződés aláírása alkalmából ajánlott fel Vechta városának. A programot a két város zeneiskolája koordinálja.

Az eddigi csereprogramok áttekintése

Pedagógiai program

E program keretében 1992 óta találkoznak tíz-tizenöt fős tanító szakos hallgatói csoportok Angers-ből (Franciaország), Vechtából és Jászberényből két-két oktató kíséretében évente egy alkalommal váltakozva a három intézmény valamelyikének székhelyén. A vendégek és a vendéglátók képviselői óvodákat és iskolákat látogatnak meg, a látottakat és az ezek alapját képező pedagógiai koncepciókat megvitatják a pedagógusokkal, majd a főiskolákon a napi témákhoz kapcsolódó referátumokat hallgatnak meg. Estéknént közösen sportolnak, szórakoznak, és személyes kapcsolatokat építenek. Később kettes vagy hármas csoportokban írják le egy-egy félnap programját a Német-Francia Ifjúsági Iroda számára készülő beszámolóhoz, amelyet végül egy vechtai vagy angers-i oktató állít össze.

A program élő, és a hallgatók szívesen vesznek részt benne. Mi, akik a programot koordináljuk, újra és újra örömmel tapasztaljuk, milyen gyorsan alakulnak ki a gyümölcsöző szakmai és személyes kapcsolatok a nyugat-franciaországi, az északnyugat-németországi és az alföldi hallgatók között, amelyek közül számos később is megmarad.

Azok az iskolai tantárgyak, amelyeknek koncepcióit a programok során megvizsgálták a résztvevők, a következők:

- német nyelv az óvodában,
- angol nyelv az iskolaelőkészítőben,

- angol nyelv az alsó tagozatban,
- matematika az alsó tagozatban,
- környezetismeret,
- számítástechnika az alsó tagozatban,
- a hittan mint rendes tantárgy.

Az oktatási rendszerek összehasonlításánál a fő szempontok: a korai vagy késői beiskolázás kérdése, óvoda vagy iskolaelőkészítő, egésznapos vagy félnapos iskola, a német hármas tagolású rendszer (Hauptschule, Realschule, Gymnasium) + egy negyedik, integrált forma, aminek a neve Gesamtschule, szemben a francia iskolaelő-készítő-alsó tagozat- college-líceum rendszerrel. Az összehasonlítás során szóba kerül az alsó-szászországi Orientierungsstufe (orientációs szakasz a negyedik osztály után, amelyet most a 2004/2005-ös tanévvel bezárólag megszüntetnek), a francia college, valamint a magyar 4+8, 6+6 vagy 8+4 osztályos rendszer. Fontos kérdés a viták során az is, hogyan szervezik meg az átmenetet az egyes iskolatípusok között, és hogyan lehet biztosítani az egyenlő esélyeket.

További témaként jelentkeznek azok a pedagógiai problémák, amelyeket Franciaországban a moszlim gyerekek, Németországban az Oroszországból bevándorolt németek gyermekei, vagy a Jászországban a cigánygyerekek jelentenek.

A kilencvenes évek közepe óta olyan témák is napirendre kerültek, mint az *Oktatás Európa számára* és *EU-bővítés Magyarország példáján*. Ezt az indokolta, hogy az akkor még csak megcélzott, azóta már végbement EU-integráció a csatlakozó országokban az iskolában is szükségessé tette az előkészületeket a csatlakozásra.

Tematikus szemináriumok

A Német-Francia Ifjúsági Iroda születésének 30. évfordulóján, 1993-ban indította el ezt a rendezvénytípust. A program szerkezete a következő: tíz-tíz német, francia és magyar hallgató találkozik a tavasz folyamán egy hétre valamelyik főiskolán, ahol vegyes kiscsoportokban dolgoznak valamilyen kerettéma egy résztemáján. Az eredményekről egy közös rendezvényen számolnak be a többi résztvevőnek. Az első alkalommal az előre megadott kerettéma az *Értelmiség és hatalom* volt. Ebben a programban a vechtai és jászberényi hallgatók az Angers-i Egyetem földrajz szakos hallgatóival együtt vettek részt. A kiscsoportos foglalkozásokra Vechtában került sor, ahol azt a kérdést vitatták meg, milyen volt az értelmiség politikai és társadalompolitikai befolyása a huszadik században, és hogy milyen hatása volt a politikai jelmondatnak – „a népeknek van önrendelkezési joga” (Woodrow Wilson) – Közép-Európában az első és második világháborút követő menekülési hullámra és kitelepítésekre.

Június végén az összes, mintegy kétszáz résztvevő Budapestre érkezett egy hétre, ahol folytatták a munkát és a vitákat a résztemáikkal kapcsolatban, ezúttal azonban

régiók feletti szempontok szerint összeállított vegyes munkacsoportokban, majd a csoportok beszámolóit megvitató plénumban. A Német-Francia Ifjúsági Iroda ezt követően a referátumokat egy kötetben összegyűjtve kiadta.

1998-ban újra megrendezésre került ez a program, ezúttal a kerettéma így hangzott: *A munka jövője - a jövő munkája*. Ez a program is egy egyhetes háromoldalú szemináriummal kezdődött az év elején az egyik résztvevő intézményben, majd az összes résztvevő találkozott április végén egy hétre a franciaországi Poitiers *Futuroscope*-jában. Főiskoláink hallgatói ebben a programban is részt vettek, miután Jászberényben az egyhetes háromoldalú szemináriumon megvitták a témát.

1999-ben ugyanebben az összetételben megrendeztünk egy szemináriumot *Regionális kultúra és európai egység* címmel. Ez a szeminárium a három együttműködő intézmény rendezvénye volt. A szeminárium egy egyhetes jászberényi, majd egy hónappal később egy egyhetes angers-i részből állt. A munka középpontjában a már létező és a később létrejövő országon belüli és határokon átvélő *interrégiók* példái, valamint politikai, gazdasági és kulturális tevékenységei álltak Németországban, Nyugat-Franciaországban és Magyarországon. A résztvevők megvitták a magyarországi régiók kialakításának akkor éppen aktuális és nagy vitát kavart kérdését is.

2000-ben egy hasonló szerkezetű szemináriumot szerveztünk egy szociálpedagógiai témáról, amelynek címe *Ifjúsági intézmények, gyermek- és ifjúságvédelem, prevenció* volt. Ebben a programban a vechtai és jászberényi főiskolák francia partnere a Bordeaux melletti Gradignan főiskolája volt, amely kapcsolat létrejöttében az akkori jászberényi francia lektor, Cécile Dutrech közvetített. A három tízfős csoport télen egy hétre Jászberényben jött össze, majd tavasszal ismét egy hétre Bordeauxban. Ez a kapcsolat később sajnos megszakadt, mivel a francia kollégának, Jean-Luc Richelle-nek habilitációjára kellett koncentrálnia, 2003 júliusában pedig a német kolléga, Elmar Supe, aki részt vett a programban váratlanul elhunyt.

Ezek a tematikus szemináriumok is, éppúgy, mint a pedagógiai programok, a szakmai eredmények mellett intenzív személyes kapcsolatokat is eredményeztek európai kontextusban.

A hallgatók egyéni csereprogramja

Az 1993/1994-es tanév második félévével kezdődően 15 hallgató érkezett vendég-hallgatóként a vechtai főiskolára. Ezek közül egy férfi volt, a többi nő. A hallgatók egy félévet – egyéni szervezésben néha többet – töltöttek el Vechtában, ahol német nyelvet, valamint más, őket érdeklő tantárgyat tanulmányoztak, pl. angolt, társadalomtudományokat és (egy esetben) művészetet.

Minden hallgatónak bele kellett illeszkednie a magyartól különböző német tanulmányi rendszerbe, aminek jellemzője, hogy nincsenek benne mereven meghatározott tanulmányi programok és évfolyamok. Ezzel szemben minden hallgató a tanulmányi

rend keretei között a kínálatból saját maga állítja össze a kurzusait. A jászberényi hallgatók mindannyian részt vettek a külföldi hallgatók körének foglalkozásain, amit a vechtai főiskola egy felsőbb éves német szakos hallgatója vezetésével biztosított a szorgalmi időszak alatt számukra. A külföldi hallgatók ennek a körnek a foglalkozásain tanácsokat kapnak a tanulmányaik tervezésével és szervezésével kapcsolatban, valamint információkat a városról és a régióról. Itt egymást is jobban megismerhetik, és a kör foglalkozásain kívül is találkozhatnak egymással.

A vendéghallgatók kiválasztása és általános felügyelete a két nemzetközi felelős oktató, a szakmai felügyelet az illetékes szaktanszék feladata. A hallgatói kör vezetője is rendelkezésükre áll a tanulmányaikkal összefüggő kérdésekben.

Ketten a korábbi vendéghallgatók közül Vechtában találtuk meg párjukat, és ma ott élnek boldog házasságban, illetve az egyik pár időközben két gyermekével az Egyesült Államokba költözött, ahol az Alabama állambeli Tuscaloosában élnek. Ők ketten a testvérvárosi kapcsolatok keretében lebonyolított csereprogramok során számos alkalommal álltak rendelkezésre, elsősorban tolmácként.

A további hallgatók négyhetes vagy három hónapos tanulmányúton vettek részt Vechtában, germanisztikai, szociológiai, illetve zenei tanulmányok céljából. Ők a tanulmányutak idején már haladó szinten voltak, foglalkozásukra nézve aktív pedagógusok, vagy tanulmányaikat éppen lezáró leendő pedagógusok. Így a Vechtában szerzett ismereteiket munkájuk során rögtön továbbadhatták.

Amennyiben a hallgatók nemcsak a főiskola hallgatói, hanem egyben jászberényi lakosok is, akkor megkaphatják a Vechta város által a testvérvárosi kapcsolat keretében felajánlott ösztöndíjat is. Vechta város egy másik csereprogram költségeinek fedezésére is ad támogatást évente mindkét irányban.

A jászberényi hallgatók vechtai tanulmányainak ellentételezéseként három alkalommal volt 2-3 vechtai hallgató két vagy három hétig tutorként Jászberényben. Ezek a vechtai hallgatók a jászberényi főiskolán az itteni német műveltségi területes hallgatók számára tartanak foglalkozásokat a német nyelvtan és országismeret témakörében, valamint társalgási foglalkozásokat, ahol megbeszélik a német és magyar tanulmányi- és életkörülmények közötti különbségeket. A hallgatók ilyen találkozásai is rendkívül hasznosak és gyümölcsözőek mind a szakmai, mind pedig a személyes kapcsolatok szempontjából.

Egy további vechtai hallgató több hónapot töltött Jászberényben államvizsgái befejezése után, ahol gyakorlatilag lektori feladatokat látott el. Évekkel korábban elkezdte tanulmányait a budapesti Semmelweis Orvostudományi Egyetemen, amit később abbahagyott, azonban budapesti tanulmányai során némi magyar nyelvtudást szerzett.

Oktatók egyéni csereprogramja

Egy együttműködés a felsőoktatásban lehetővé teszi, de ugyanakkor fel is tételezi, hogy az a lehető legtöbb szakterületen folyjék. Az, hogy a két intézményben működő tudományágak hány képviselője vesz részt az együttműködésben, egyik fontos mutatója az életképességének. Ebből a szempontból is pozitív a mérleg.

1992-től kezdve vechtai oktatók intenzív tanfolyamot vagy vendégelőadást tartottak Jászberényben a következő területeken: környezetismeret, történelem, gazdaságelmélet, biológia, környezettudományok, gerontológia és szociálpedagógia.

Jászberényből a következő területek képviselői tartottak előadást és folytattak szakmai konzultációkat Vechtában: germanisztika, ének-zene, szociológia, fizika és biológia. A háromoldalú pedagógiai program és a tematikus szemináriumok keretében is jöttek német, francia és magyar szakos oktatók Vechtába, illetve a vechtai oktatókkal együtt Angers-ba. A vechtai főiskoláról ugyanígy német, környezetismeret, kémia és pedagógia szakos oktatók vettek részt kísérőként a csereprogramokban.

A jászberényi főiskola anyanyelvi tanszékének egyik tanársegédje tanulmányozta néhány hétig a nyelvoktatás didaktikáját Vechtában, Farkas Ferenc pedig 1994-ben a főigazgató megbízásából képviselte a jászberényi főiskolát Vechtában egy felsőoktatás-politikai konferencián, amelynek témája *Pedagógusképzés kis intézményekben az egyesülő Európában* volt, és bemutatta főiskolája képzési rendszerét.¹

A jászberényi főiskola két művésztanára 1996-ban Vechta város és a vechtai főiskola közös szervezésében és a helyi művészegylet rendezésében bemutatta műveit a város egyik régi épületében, az ún. *Kaponier*-ban. A kiállítás során lehetőség volt kapcsolatokat építeni a jászberényi és vechtai művészek között. A vechtai művészek jászberényi és budapesti kiállításának előkészítése évek óta folyamatban van, és talán a 2004/2005-ös tanév során megvalósul.

¹ Europas kleine Hochschulen (Hrsg. Helmut Gross, Joachim Kuropka) Münster LIT 1997. 304. o.

Publikációk

Egy jól működő együttműködés következő foka a közös kutatás. Ennek eredményei a publikációkban mutatkoznak meg. A két intézmény közös kutatásainak eredményei számos tanulmány formájában jelentkeznek a Pethő László által szerkesztett Jászsági Évkönyvben.² Ezek a tanulmányok történelmi, didaktikai és pedagógiai témákkal foglalkoznak, valamint a pedagógusok politikai tevékenységével a saját régiójukban (a Jászságban, ill. Dél-Oldenburgban).

Ha ezekhez még hozzászámítjuk a jászberényi szociológus, Pethő László, valamint a kollégák tanítványainak, Furcsa Laurának, Csöke Anitának, Telekes Nikolettnek cikkeit és fordításait, akkor jelentős számú publikációról beszélhetünk. A mérleg tehát ezen a területen is pozitív.

Kitekintés a jövőre

Egy sikeres együttműködés létjogosultságát a témák sokszínűségével, a résztvevő oktatók és hallgatók számával bizonyíthatja, valamint azzal, hogy a tevékenységek éveken keresztül változatlan intenzitással folynak. Az együttműködés két koordinátora, Stanitz Károly Jászberényben és Helmut Gross Vechtában, abban volt sikeres, hogy megnyerték az ügynek a jászberényi főiskola három hivatalban lévő főigazgatóját, a vechtai főiskola alelnökét, rektorát és elnökét, valamint az említett oktatókat, akik támogatták vagy részt vettek a csereprogramokban. Kiválasztották a hallgatói együttműködés résztvevőit, illetve gondjukat viselték az őket fogadó főiskolán.

² A Jászsági Évkönyvben megjelent írások:

Echo - Visszhang az Oldenburger Münsterland tudósításaiból (Fordította: Stanitz Károly) 1993.

Andreas Kathe: Vechta hagyományos eseménye a Stoppelmarkt 1994.

Furcsa Laura: Vechta iskoláiról 1996.

Axel Fahl Dreger: Német testvérvárosunk új múzeuma a Zeughaus – 1997.

Frank Käthler: Az elégedett polgár megbízható reklámhordozó (Fordította: Stanitz Károly) – 1998.

Joachim Kuroпка: A demokratikus önkormányzatok újjáalakulása Vechtában és közigazgatási körzetében (Fordította: Palla Lászlóné) 1998.

Hermann von Laer: Egy kistrégió lehetőségei (Fordította: Szívós Anita) 1998.

Günther Warnken: Újszerű jelenségek a társadalomban és az iskolában 1999.

Csöke Anita: A német és a magyar iskolarendszer összehasonlítása – 2000.

Holger Morawietz: Vechta és a vechtai járás iskoláiról (Fordította: Miklósné Kis Ildikó) – 2001.

Karl-Heinz Wehry: Jászberény és Vechta kapcsolatainak alakulása – 2002.

Peter Nitschke: A regionális identitás és a mentalitás változása az európai integráció folyamatában (Fordította: Telekes Nikolett) – 2003.

Az együttműködés jövője, sőt a kapcsolatok bővítésének lehetősége kedvezőnek tűnik. A jászberényi főiskola ugyanis része 2000 óta a Szent István Egyetemnek, ami azt jelenti, hogy az egyetem más karainak bekapcsolódásával újabb szakok jöhetnek szóba, elsősorban a biológia és a környezettudomány területén. A vechtai főiskola helyzete pedig, amióta 2002 októberében elnöki rendszerre állt át, és vége lett az évekig tartó elkeseredett vitáknak az intézmény jövőjéről, konszolidálódni látszik. Jelenleg az az elképzelés, hogy a 2003/2004-es tanévtől kezdve a pedagógusképző szakok fokozatosan átállnak a nemzetközi kétszintű (bachelor/master) képzésre. Ez a munka most ugyan nagyon sok energiát leköt, később azonban lehetővé teszi azt, hogy a hallgatók a teljesített kurzusokat könnyebben elismertethessék más intézményekben, ami a hallgatói csereprogramokat is meg fogja könnyíteni. Tehát hosszú távon ezen a területen is pozitív eredmények várhatók.

2004. július elsejével a Jászberényi Főiskolai Kar Barkó Endre személyében új főigazgatót, a Vechtai Főiskola Prof. Marianne Assenmacher személyében - történetében először - női elnököt kapott. Helmut Gross utóda a nemzetközi felelős posztján Martin Schwarz lett. Először 2003 októberében, a testvérvárosi szerződés aláírásának tízéves évfordulója alkalmából rendezett ünnepségen járt Jászberényben a vechtai küldöttség tagjaként. 2004 májusában a jászberényi küldöttség tagjaként Nagyné Paksi Margit képviselte a főiskolát Vechtában. A tervezett ERASMUS szerződés aláírása új lökést adhat a két intézmény együttműködésének az Európai Unió felsőoktatási programjában való részvétellel, amelynek keretében újabb oktatók és hallgatók cseréjére kerülhet sor.

Fordította: Stanitz Károly

Molenkamp- Szűcs Rita

HAMZA, A KONTINENSEK KÖZTI KAPOCS

Beszélgetés Lepine-Szily Alinka professzor asszonnyal

Egy személy, akinek félig-meddig a történelem, a véletlenek és saját döntései alakították úgy sorsát, hogy kis közösségünkkel kapcsolatba került. Ki Ő? Tösgyökeres magyar család sarja, külföldre szakadt honfitársunk, egyike azon sok magyarnak, aki szellemi kapacitásaival a történelem nagy sorsfordító eseményei következtében nem Magyarország hírnevét viszi a nagyvilágba.

A kapocs köztünk pedig: Hamza Ákos.

Az első Hamza monográfia írója Alinkáról – meglepetésére –, mint Hamza „fogadott” leányáról beszél. (Koós Judit: Hamza D. Ákos képzőművészeti életműve)

Az európai atomfizikai kongresszus-körútjáról éppen hazatért Lepine-Szily Alinkával a jászsági olvasók számára kért interjú kapcsán az „örökbefogadási történetről”, az elmúlt negyven év Brazíliájáról, a São Paulo-i magyar kolóniáról és saját karrierjéről beszélgettünk.

Család, indíttatás

Már hozzászólt az első kérdéshez. Mielőtt belekezdene élettörténetébe, előbb könyveket emel le a polcra. Könyvet mutat dédnagyapjától 1886-ból: *Természettudományi Közöny* – szerkesztette Szily Kálmán. Majd előkeresi az ősi nemesi család történetét feldolgozó könyvecskét. *A nagyszigethi - Szily család története 1680-tól 1980-ig* – olvasom.

Igen, élete természettudományos beállítottsága valószínűleg a vérében csörgedezik. Nagyapja, dédapja 2002-ben, a Millenáris Parkban, Budapesten az *Álmok álmodói – világra szóló magyarok* címmel rendezett kiállításon is helyet kaptak. Apai dédnagyapja, Szily Kálmán, aki a bécsi műegyetemen tanult külföldi tanulmányai után 1869-ben a Budapesti Műegyetemen a kísérleti fizika rendes nyilvános tanára lett. Bámulatos tudományos karrierjéről Alinka jogos büszkeséggel mesél: elindította 1869-ben a *Természettudományi Közönyt*, 1879 és 1884 között a Műegyetem rektora volt. 1889-ben a Magyar Tudományos Akadémia főtákarává választották. 1896-ban miniszteri tanácsosi címet kapott, s a magyar Főrendiház tiszteletbeli tagjává nevezték ki. Az akadémiai tisztség letétele után 1905-től – észelve, hogy mennyire hiányos és elavult a természettudomány nyelvvezete – nyelvészettel kezdett foglalkozni. Megalapította a Nyelvtudományi Társaságot, melynek elnöke lett, majd megindította a *Magyar Nyelv* folyóiratot, s magyar nyelvújítási szótárt szerkesztett.

Hasonlóan tevékeny életet élt nagyapja is: Szily Kálmán Ferenc főleg a mechanika terén végzett tudományos tevékenységet. Emellett 1927-től, felsőházi taggá való kinevezése után különböző oktatáspolitikai közfunkciókat töltött be: 1930-ban a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium államtitkára volt, később pedig miniszteri biztosként több egyetem átszervezését koordinálta.

Alinka édesapja is külföldi egyetemeken végzett mérnökember volt. Alinka abban az évben született, mikor édesapját a Műegyetemen a Vízépítési Tanszék vezetőjévé nevezték ki. „Egyetlen emlékem édesapámról, hogy ülök a karján, arcára nem emlékszem, és búcsúzkodik édesanyámtól” – idézte emlékét. 1944 novemberében tanártársaisal és a hallgatókkal együtt Németországba irányították. Az őket szállító vonatot ért amerikai bombatámadás következtében édesapja életét veszítette. Korai halálával nem csak boldog családi élete tört derékba, özvegységre ítélve a vegyészmérnök-doktor feleséget, s árvaságra juttatva gyermekeit, hanem felfelé ívelő, sikeres oktatói és tudományos pályája is.

Édesanyját letaglózta férje halálhíre, de a két kisgyermek sorsa iránt érzett felelősségének és kötelességének tudatában talpra állt.

Édesanyja, Sztehló Márta bátyjával, Sztehló Gábor, evangélikus lelkésszel kezdett dolgozni a budapesti Somlyói úti családi villájukból kialakított gyermekotthonban, ahol a háború alatt árvaságra jutott gyermekeket gondoztak. Sztehló Gábor később „gyermekmentőként” maradt fel az emberek emlékezetében. Alinka így sok kisgyermek közt nevelkedett, végezte el az elemi iskolát. A gyermekotthont 1950-ben államosították. Alinka édesanyjával és bátyjával anyai nagyanyjához költözött.

Magyarok Brazíliában

A sorsfordító év 1956. Ez év decemberében édesanyjával és bátyjával előbb a Német Szövetségi Köztársaságba menekültek, majd 1957-ben érkeztek Brazíliába édesanyja bátyjához, aki már 1948 óta itt élt. Ekkorra Brazíliában már tekintélyes volt a magyar kolónia létszáma.

Brazília egyébként is sokkal nyitottabb kapunak mutatkozott, mint Európa, Amerika, vagy Ausztrália. Magyarországról való távozásukkor persze nem láthatták világosan azt sem, hogy Brazília valóban egy gazdasági válságban levő ország. Stefan Zweig, Brazíliába emigrált osztrák író művének címe után *A jövő országaként* tekintettek rá, mint a hamarosan eljövő Eldorádóra. Erről már a korábbi bevándorló csoportok is hasonlóképpen gondolkodtak. Ma már egyre többen értik, hogy ez csak illúzió, viszont az ország szépsége, lakói, természeti kincsei a sok nehézséggért kárpótolják az itt lakókat. Ahogy azt Stefan Zweig írta: „Aki Brazíliát valóban az emlékei közt tudja, az elég szépet látott egy fél életre.”

Az első magyar bevándorló csoportok még a 19. század végén érkeztek. 1888-ban Brazíliában törvényt hoztak a rabszolgák felszabadításáról, melynek következtében

hatalmas munkaerőhiány alakult ki a korábban rabszolgák által művelt ültetvényeken. A brazil kormány kampányhadjáratot indított Európában, hogy idecsábítson európai földműveseket, akiknek a föld mellé nagyon kedvező letelepedési feltételeket is biztosított. Ezek a magyar emigráncsoportok főleg az ország déli, talán az európaihoz leginkább hasonlító éghajlatú tagállamokban (Rio Grande do Sul, Santa Catarina, Paraná államok) telepedtek meg. A második nagy bevándorló hullámát a Trianoni békekötés által a szomszédos államokhoz csatolt területek túlnyomórészt földműves magyarjai alkották. A dél-amerikai Magyar Hírlap egyik 1933-as száma 150 ezerre tette a magyar bevándoroltak számát.

A második világháború után a szovjet megszállás előli menekülés állt a harmadik, főleg katonatisztekéből, mérnökökből, orvosokból, tanárokból álló emigráncsoport érkezésének hátterében.

A brazíliai magyar kolónia jelenlegi létszáma tekintetében eltérőek a becslések. A Magyarok Világszövetsége 1996-ban közzétett adatai szerint 80 000-re volt tehető a Brazíliában élő magyarok száma. A helyi becslések szerint ma 3-4000 magyar emigráns élhet Brazíliában, akik időközben természetesen már brazil állampolgársággal is rendelkeznek. Másod-, harmad-, negyedgenerációs családtagjaikkal együtt kb. 5-10 ezerre tehető azok száma, akik magyarnak tartják magukat.

– Milyen volt a brazil társadalom befogadóképessége? – vetődik fel bennem automatikusan a kérdés.

Az emigráns-jelenség nem volt már új Brazília történetében. Az indián őslakosokra rátelepedett portugál gyarmatosítók, s az általuk behurcolt fekete-afrikai rabszolgák társadalmát tovább színesítették az ültetvényekre – a rabszolga-felszabadítás következtében kialakult munkaerőhiány pótlására – a 19. század végén érkezett emigránsok tömegei.

A mezőgazdasági lehetőségek mellett csábító volt Sao Paulo robbanásszerű fejlődése. Sokan el is hagyták később a mezőgazdasági birtokokat (fazenda), hogy részt vegyenek ennek a hatalmas méretűvé vált városnak a metamorfózisában. Sao Paulot valóban az emigránsok építették fel! Olaszok, spanyolok, japánok, németek, arabok. Említést érdemel, hogy Sao Paulóban található a legnagyobb, kb. egymillió fős – Japánon kívül élő – japán kolónia.

A brazil társadalom tárt karokkal fogadta az idegeneket. Gyakran pusztán eltérő származásuk miatt felnéztek rájuk, s különös intellektuális teljesítményt tulajdonítottak nekik. Valószínűleg ennek a szívélyes fogadtatásnak is köszönhető, hogy a brazíliai magyar kolóniában magas a vegyes házasságok száma, és a legfiatalabb generációk egyre kevésbé beszélnek már magyarul.

Az argentin és az amerikai magyar kolóniák pedig éppen azért maradtak zártabbak, mert a befogadó ország kevésbé volt nyitott a jövevényekre.

– Faji szegregációról beszélhetünk vajon Brazília esetében?

Bár a jog nem tesz különbséget, és az európaiak számára nem érzékelhető, mégis

erőteljes a faji megkülönböztetés. 1888-ban a rabszolgafelszabadítás ugyan megtörtént, de a szociális és politikai emancipáció hosszas folyamat, s a négerek társadalmi lemaradása szinte behozhatatlan. Statisztikai kutatások hasonló eredményekkel szolgálnak, mint az USA-ban, nevezetesen hogy a négerek (hajdani afrikai portugál gyarmatokról, leginkább Angolából, Kongóból, Mozambikból, Portugál - Guineából behozott rabszolgák leszármazottai) és a mulattok (a fehér és a fekete ember keveréke) aránya sokkal nagyobb a társadalom alsóbb rétegeiben, mint a fehéreké. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy minél sötétebb a bőrszín, annál kevésbé van esély jól fizetett munkára, színvonalas iskoláztatásra, egészségügyi ellátásra. Nagyobb tehát a valószínűsége annak, hogy valaki szociális értelemben a társadalom margójára kerüljön. A szociális kérdés a brazil társadalom egyik legnagyobb problémája. Áthidalhatatlan a különbség és hatalmas szakadék tátong a gazdag kevesek és a szegény sokaság közt.

Ettől függetlenül a mindennapok szintjén kirekesztés nem tapasztalható. Az afrikai kultúra hatása vitathatatlan a brazil kultúrára. Például a brazil tánc, a szamba is afrikai ritmusokból fejlődött ki, s a világszerte egyre elterjedtebbé váló *capoeira* (kapuéra) nevű táncnak ható küzdősport is afrikai hagyományokat hordoz.

*Alinka és a Hamza házaspár Egerben
1990-ben*

Az asszimiláció bámulatos eredményt hozott: embertípusok, fajták, vallások, népek sosem látott fantasztikus keveredését. Feketék, fehérek, indiánok, mulattok szociális problémákkal terhelt szimbiózisa ez.

Új élet egy másik kontinensen

Az 1956-os forradalom, és leverésének híre természetesen Brazíliáig is elért. Az egyik magyar tanuló szüleinek közbenjárására egy jóhírű brazil apácaiskola befogadta a forradalom leverése elől menekülő magyar család leányát, Alinkát.

Már középiskolában kitént természettudományos logikájával. Sokat vitatkozott a fizikát tanító apácával, s meg volt győződve arról, hogy az apáca tulajdonképpen nem is érti, amit tanít. Sikeres érettségi után a pályaválasztási tanácsadó pszichológusa egyértelműen természettudományos orientációt javasolt.

Az állami egyetem (USP) fizika szakára nyert felvételt, ahol rögtön az első évtől kezdve lelkesen sürgölődött az egyetemváros atomfizikai kutatóintézetének kutatócsoportja körül. Vonzotta a Van de Graaff „gyorsító” (generátor), mely abban az időben egyedüli volt Latin-Amerikában. 1965-ben, 23 évesen tanársegédként már tanított az egyetemen. Tanított, kutatott, doktori disszertációján dolgozott, de munkája, fejlődése, kutatásaiban való előrehaladása iránymutató, jó koordinátor tanár hiányában –érzése szerint –nem volt megfelelő ütemű. Később aztán igen jó hasznát vette az önálló munka képességének.

– Ezek az évek politikailag Brazíliában sem egyszerűek. Hol tartott a demokrácia Brazíliában?

Alinkák ideérkezésekor Juscelino Kubitschek volt az államelnök. (1956-61) Elnöki székfoglaló beszédében 5 év alatt 50 év fejlődést ígért az országnak. Az ország modernizálásának tervét tűzte ki maga elé. Az energia- és szállítás szektorainak robbanásszerű fejlődése vonzotta a külföldi tőkebefektetéseket. Egy másik, igen különös, még a gyarmati időszakból származó álom megvalósítása is nevéhez fűződött: négy év alatt felépíttette a Föld talán legfuturisztikusabb kormányzati fővárosát Brazília földrajzi középpontjában, a „senki földjén”, több száz kilométerre az Óceán partján lévő fejlett nagyvárosoktól. Brazíliát korunk egyik legnagyobb építészé, Oscar Niemeyer építette.

Kormányzása után a hatalmas külföldi adósságok, az egyre emelkedő infláció, hatalmas tömegek elszegényedése negatív örökségként maradt az országra, melyből Brazília máig nem tud kilábalni.

„Visszatekintve úgy tűnik, mintha diktatúrát diktatúrára cseréltünk volna.” – emlékszik vissza Alinka. 1964-ben katonai puccs által Castelo Branco generális került hatalomra. A militárius diktatúra éveit követték Brazíliában. A demokratikus jogok gyakorlása itt is sérült, nem volt sajtó- és szólásszabadság, nem voltak választások, nem volt ellenzék; illetve volt, de csak nevében. 1965-ben betiltották a pártokat,

és mesterséges kétpártrendszert hoztak létre. A kormány támogatására az ARENA-t (Aliança Renovadora Nacional), és az ún. Ellenzéki Pártot, az MDP-t. (Movimento Democrático Brasileiro) Működött a titkosrendőrség, a baloldaliakat üldözték.

Az enyhülés körülbelül a magyarországgal egy időben következett be. 1980-ban megalakult a Munkáspárt (Partido dos Trabalhadores – PT). A PT-t, többszöri választási sikertelensége után, 2002-ben választották kormányzópárttá Luiz Inácio Lula da Silva, népszerű nevén Lula, hajdani vasipari munkás elnökletével. Alinka hangsúlyozta, hogy – bár sosem értett egyet a diktatúra, vagy a szabadság korlátozásának egyetlen formájával sem – Brazíliában mindig is baloldali gondolkodású volt. „Annyira igazságtalan a társadalom, annyira nincs lehetőségük a társadalmi ranglétra alsóbb rétegeibe születetteknek kikerülni abból a helyzetből, és annyira égbekiáltóak ezek a jelenségek”, hogy mindig is úgy gondolta, hogy valamit tenni kell. „Egy olyan demokratikus rendszert képzeltem el ideálisnak, amelyben demokratikus módon sikerül korlátozni azokat, akiknek a kezében a vagyon van; és több lehetőség adódik a nincstelének számára.” A chilei Alleende rendszerét (demokratikus szocializmus) tartották példaképnek, ahol mindez meg is valósulhatott volna, ha egy amerikai támogatással végbement jobboldali puccs véget nem vet e történelmi fontosságú kísérletnek.

Futólag érintettük beszélgetésünkben a nagysikerű Walter Salles brazil filmrendező *Diário do Motocicléta (A motoros naplója)* című filmjét, mely gyönyörű felvételekkel mutatja be a fiatal egyetemista, Che Guevara kilenc hónapig tartó latin-amerikai körútját, mely alatt a kontinens szociális igazságtalanságai láttán megélednek benne forradalmi eszméi.

S Alinka csillogó tekintettel helyesel: „Igen, ez a légkör szült meg bennünk is nagy, sorsokat megváltó utópiákat, ami nem jelenti azt, hogy ne riadtunk volna el, s ne zárkóztunk volna el Che Guevara és Fidel Castro eszméinek radikalizálódásától!” 1973-ban aztán Pinochet hatalomra kerülését kiábrándulással fogadták, hiszen az addig a szemükben megoldásul reális alternatívaként fennálló demokratikus szocialista rendszert is megdöntötték.

– Visszaemlékezése közben a ‘mi, brazilok’ fordulatot használja. Minek tartja magát – fogalmazódik meg bennem automatikusan a kérdés.

„Magyarnak tartom magam, de Brazíliában élek 47 éve, s ez nagyon hosszú idő. Túl hosszú idő ahhoz, hogy ne lenne honvágyam, ha elhagynám Brazíliát. Itt élek, része vagyok ennek a közösségnek annak előnyeivel és hátrányaival egyetemben. És csodálom a brazil temperamentumot, mely a sok fajta keveredéséből a sorssal szemben annyira elfogadó, fatalista, nyomorúságában is boldogságot, örömet találó és szambát táncoló nemzetet formált. Integrálnak érzem magam, s nem érzem magam emigránsnak.”

A történelmi kontextus megváltozott, az emigráns szó mára létjogosultságát veszítette. Az itt élő magyar kolónia tagjai közül néhányan a mai napig emigránsnak tart-

ják magukat, s ún. ‘magyar gettóba’ zárva érzik magukat a brazil társadalomban. Alinka úgy gondolja, hogy ezek az emberek saját döntéseik sorozatának eredményeként nem tudták a brazil társadalmat sajátjukénak elfogadni.

Akik viszont beilleszkedtek, azok talán maguk is egy kisebb fajta metamorfózison mentek keresztül: „itt van valami a levegőben, amitől talán még az itt élő magyarok is sokkal lazábbak, toleránsabbak, rugalmasabbak lettek.”

Hamzáékról

1980 kritikus év volt Alinka magánéletében. Édesanyja elhunyt, házassága válással ért véget. A 80-as évek a talpra állás éve, melyekben Alinka és Hamzáék útja keresztezte egymást. Alinka fényt derített a Hamza monográfiában használt „Hamzáék fogadott leánya” kifejezés igazi mibenlétére. Elmesélte, hogy Édesanyja halála után, – a rá való emlékezés Sao Paulóban megtartott miséje után – Ákos bácsi ölelése gyógyírként hatott az édesanya elvesztése által képződött úr és fájdalom csillapítására. Innentől számítható tehát Alinka később rendszeressé váló kapcsolata a Hamza házaspárral. „Igazság szerint – koruknál fogva – én adoptáltam őket pótszülőknek, s nem fordítva!” (Hamza Ákos ekkor, 1980-ban már 77 éves. – szerk.)

Valójában távoli rokonai is voltak egymásnak. Alinka apai dédapjának felesége Hamza lány volt, de ennek nem volt jelentősége sem az „adoptálásban”, sem abban, hogy életük Brazíliában keresztezte egymást. Érdekességként fűzte hozzá rokonságuk fizikális jegyeiről: „Így vagyunk mi rokonok ketten törökök” – s mutatja törökös vágású szemét mosolyogva. Alinkának ugyanis tudomása van arról, hogy Hamza Ákos Hamza bég egyenes ági leszármazottjának tartotta magát, és ezt számon tartotta.

(Hamza bég magyar lányt vett feleségül, és a török megszállás után Magyarországon maradt – szerk.)

További véletlen kapcsolódása volt életüknek az is, hogy 1936-ban Hamza visszatérve 13 éves franciaországi tartózkodása után, mint az akkor szokás volt, audienciát kapott a minisztertől, aki fellelkesedett Hamza frissen megszerzett párizsi filmes tapasztalatain. További orientáció céljából az államtitkárhoz, Alinka nagyapjához, Szily Kálmán Ferenchez irányította, aki végül a Hunnia Filmgyárba helyezte. Innentől számítjuk tulajdonképpen Hamza magyarországi filmkészítői tevékenységét. A Hunnia Filmgyár gyakornokából az 1940-es évekre Magyarország legjobb filmrendezője lett.

Az idős házaspárral való kapcsolat egészen a Magyarországra való visszatérésig folyamatos volt. Alinka rendszeresen látogatta őket, s velük nagyon kiegyensúlyozott, mély baráti kapcsolatba került. Később, Magyarországra való visszatérésük után Alinka kétszer is meglátogatta a Hamza házaspárt jászberényi otthonukban. Intellektuálisan, politikailag nagy volt az identitás köztük. Beszélgettek filozófiáról, Hamza filmjeiről, a múltrol, történelemről, “de a mindennapi praktikus dolgok nem fertőzték meg beszélgetéseinket. Olyan kapacitása, kultúrája, ismeretei voltak ...

szárnyalt! Időben és térben. Mindig jásznak tartotta magát. Sokszor magyarázta nekem, hogy jásznak nem születni kell, hanem hét nemzedéken keresztül ott is kell élni, és akkor válik az ember jászszá!“

Alinka szerint a hazatérés gondolata mindig is foglalkoztatta. Hamzának nagyon sokat jelentett Magyarországon élni. Sao Paulo-i éve alatt zárkózott volt, de Alinka szerint magasfokú intellektualitásával és filozófiai beállítottságával magasabb rendű dolgok talán jobban is érdekelték, mint az, hogy hol van, mi van körülötte. „Élhetett ő a pálmafák alatt is – gondolatai más síkokban mozogtak.” Alinka szerint Hamza Ákos számára nem volt kérdés, hogy hol telepedjen meg. A jász-történetek rendszerint visszatértek beszélgetésük során. A Jászsághoz való kötődése Hamza Ákos szavaiból Alinka számára sem volt kétséges. „Világos volt Hamza számára, hogy nem akar Brazíliában meghalni. Érezte, hogy Brazília neki nem jelent sokat, és ő sem jelent sokat Brazíliának. Fontos volt számára visszamenni; visszatérni oda, ahonnan vétetett.”

Tudományos karrier

Alinka értékelést készítve saját munkásságáról, a 1990-es évektől számítja az eredményes, aktív tudományos munkát. Ettől az időszaktól kezdve éveken át éjt nappallá téve dolgozott. A 1970-es években a franciaországi Saclay-i atomenergetikai központban végzett kutatómunkáját 1992-ben újabb franciaországi tanulmányút követte: Caenba utazott, ahol a Grand Accélérateur d'Ions Lourds vendégkutatója volt. Itt kezdte meg az egzotikus atommagokkal kapcsolatos kutatásait is. Kétéves tartózkodása alatt lehetősége volt közvetlenül részt venni a tudomány új felfedezéseiben. Kutatómunkája és európai kongresszusokon való részvételek által nagyon sok kapcsolatra tett szert, és kutatásaival nemzetközi elismertséget vívott ki. Tudományos tevékenysége is fellendült: 1992 és 2004 között 69 cikket publikált a szakma prominens nemzetközi folyóirataiba. (*Nuclear Physics*, *Physics Letters* holland, és a *Physical Review*, *Physical Review Letters* amerikai folyóiratokba)

Kutatómunkája mellett egyetemi oktatói karrierje is fokozatosan felfelé ívelt: 1977-től folyamatosan voltak doktorandus-hallgatói. Néhányan közülük külföldön helyezkedtek el, többen brazil magánegyetemeken oktatnak. 1996-ban Alinkát megválasztották *professor titulam*ak, mely a tanári hierarchia legmagasabb foka Brazíliában.

Az utóbbi 12 évben a természetben nem, vagy csak nagyon rövid ideig létező egzotikus atommagokat (sokkal több, vagy kevesebb neutronnal rendelkező atommag) tanulmányozza. Pl. a Nitrogén 11-es izotópjának kutatásában (7 proton és 4 neutron) Alinkának fontos szerepe volt.

1996-ban belgiumi kutatóútjáról hazatérve braziliai kutatótársaival javasolták egy olyan kutatólaboratórium üzembe helyezésének tervét, ahol lehetővé válna az

egzotikus atommagok kísérleti kutatása. Sikerrel pályázták meg a Tudomány és Technológia Minisztérium, és Sao Paulo állam kutatástámogató alapjaiból a terv megvalósításához szükséges pénzüsszeget, 350 ezer dollárt. Tervéből 2004-re lett valóság.

Részlet a Tudomány és Technológia Minisztériumának 2004. áprilisi Hírleveléből: Az USP Fizika Intézete a déli félteke egyetlen kutatóközpontja, mely alkalmas arra, hogy instabil, avagy a természetben csak nagyon különleges feltételek mellett létező atomokkal kísérletezzen.

Új korszak kezdődött a brazil atommagkutatásban 2004 elején: február óta az USP Atomfizikai Laboratóriumának a RIBRAS (Radioactive Ion Beam in Brasil) szerkezet üzembe helyezésével sikerült egzotikus atomnyalábokat alkotni.

„Ez az atomfizika-kutatás ismereteinek határmezsgyéjén lévő nagyon fontos kutatási terület”, meséli lelkesen Lepine-Szily Alinka, melynek közvetlen alkalmazási területe az atommagfizika, de az atommagok szerkezetének jobb megértése az asztrofizika, kozmológia tudományok ismereteinek bővítéséhez is hozzájárul.

Mindössze néhány ország, az USA, Kanada, Franciaország, Németország, Belgium, Svájc, Kína, Oroszország és Japán folytatnak kísérleti kutatást ezen a területen.”

– Az eredményekről számolt be az ez évi nyári kongresszusi előadásain Szentpétervárott (*Internacional Symposium on Exotic Nuclei*) és Göteborgban (*International Nuclear Physics Conference*), ahol a déli féltekén egyedülálló kísérleti központban folyó kutatómunkát ismertető előadásanyagával ismételtlen kivívta a nemzetközi kutatóközönség elismerését.

– Az általában nagyon rövid életű egzotikus atomok nem léteznek a Földön, de a kozmoszban állandóan létrejönnek, és a szakértők szerint valószínűleg nagyon fontos szerepük volt az elemek kialakulásában. Az USP-n olyan feltételeket sikerült előteremteni, melyek által az univerzumban létező elemek kialakulására vonatkozó hipotézisek felállítására van lehetőség.

Az egzotikus atomokkal való kísérletek megnyitják a technológia azon fejlődésének útjait, melyek az egész világ energiatermelését megreformálhatják.

Ön gondolkozott már azon, honnan származik az az energia, melyet mindennapjaiban felhasznál? Az emberiség ma túlnyomórészt olaj, szén és földgáz elégetésével nyeri energiáját, melyek tönkreteszik környezetét, és beláthatatlan hatással vannak a Föld jövőjére. Másik forrás a normál körülmények között környezetbarát atomenergia, mely azonban sok helyütt társadalmi ellenállást vált ki. A „zöld energiaforrások” (nap, szél, vízenergia stb.) bár rendkívül ígéretesek, alacsony teljesítőképességük miatt nem képesek mindenkinek elegendő energiát termelni. Ma nincs olyan energiaforrás, mely mindenki számára megnyugtatóan biztosíthatná szükségleteinket. Az

emberiség jövője veszélybe kerülhet, ha nem talál megoldást erre az egyre fenyegetőbb problémára.

A Föld több ezer tudósa dolgozik azon, hogy ezt a veszélyt elhárítsa. Céljuk, hogy munkára fogják azt a természeti erőt, ami a földi élet forrását jelentő Napunk hatalmas energiakészletét biztosítja – az atomok magjainak egyesülésekor felszabaduló magfúziós energiát. Ha a fúziós energiatermelés megvalósul, környezetszennyezés nélkül lesz képes mindörökké elegendő energiát szolgáltatni az emberiségnek.

A magfúziós energianyeréshez képest új az ún. hibrid reaktorok technikája, melyek úgy hoznak létre energiát, hogy az anyagokat atomrészekkel bombázzák, melyek ez által instabillá (egzotikussá) válnak, és hasadásuk közben energiát szabadítanak fel.

A legnagyobb előnyük az – magyarázta Alinka –, hogy ezzel az új technikával

- 1) nem fog atomhulladék képződni;
- 2) elméletileg megnyílna annak lehetősége, hogy az urán, tórium, plutónium mellett más anyagok is felhasználhatóvá váljanak energiatermelésre;
- 3) a korábbi, más folyamatokban termelődött atomhulladék is újrahasznosítható lenne energiatermelés céljára

„Természetesen a kutatásoknak ez egy sikamlós területe; az ismeretlen megismerésében rejlik lehetőség és veszély határmezsgyéje.”

Alinka külön hangsúlyozta, hogy munkája kizárólag az atommaggal kapcsolatos alap kutatásokra vonatkozik. Nem foglalkozik tehát atomenergiával, reaktorokkal, vagy atombombákkal.

Hogy a praktikus indokok mellett mire is valók ezek a kutatások? Arra, hogy megismerjük a természet, az atomok titkait, törvényeit, szerkezetét. S hogy a kutatásoknak a jövőben pontosan miben is veszi hasznát az emberiség, azt éppen úgy nem lehet sejteni, mint ahogy azt sem gondoltuk a félvezetők felfedezésekor, hogy az az elektronika forradalmasításával hamarosan a számítógépek ilyen mértékű elterjedéséhez vezet.

Egy beszélgetés vele, s a beszélgetésben benne az egész évszázad, történelem, sorsok, emberek, kontinensek és kultúrák. Ő szerényen, eredményeit szinte alábecsülve mosolyog, mi pedig joggal lehetünk büszkéek rá. Alinka, a magyar származású brazil atomfizikus professzornő Hamza Ákos által egy kicsit a miénk is.

Muhoray György

JÁSZOK NYOMÁBAN AMERIKÁBAN

2002 nyarán feleségemmel együtt meghívást kaptunk a Cleveland mellett, Bay Village-ben lakó unokatestvéremtől, hogy a következő évben látogassuk meg őket otthonukban, és egyúttal tegyünk egy kirándulásokkal egybekötött, legalább egyhónapos látogatást az Amerikai Egyesült Államokban. Az ajánlat igen csábító volt, kezdetben mégis kicsit húzódoztam, mert sajnáltam az egy hónapot elvonni legfőbb hobbimtól, a helytörténet-kutatástól. Mivel azonban még egyikünk sem járt Amerikában, nagy hiba lett volna kihagyni egy ilyen kínálkozó lehetőséget. Hamar megszületett a kompromisszumos megoldás: a kinntartózkodást összekötni a helytörténeti kutatással, pl. riportokat készíteni az ott élő jászokkal, így a kecske is jóllakik és a káposzta is megmarad.

Felmenőim közül eddig csak apai nagyapám, Muhoray Károly (akkor még mint törökszentmiklósi fősolgabíró) járt Amerikában, amikor részt vett 1928-ban a New York-i Kossuth-szobor ünnepélyes felavatásán. Ma is jól emlékszem a sokszor emlegetett családi szájhagyományra, miszerint egy nagyszámú küldöttség tagjaként hajón utazott Amerikába, ahol a New York-i szobor leleplezése után még egy nagyszabású körúton – többek között Washington, Pittsburgh, Cleveland, Buffalo városokban – vett részt. Pittsburghben a város polgármesterétől egy „aranykulcsot” kapott ajándékba, mely a város kulcsát szimbolizálta. Sajnos ez a kulcs a világháború folyamán elveszett.¹

Mindez eszembe jutott a tervezett utazás kapcsán, és – gondoltam – jó lenne felkeresni ezeket a helyszíneket, ahol egykor nagyapám járt, egyúttal sorra fényképezhetném a Kossuth-emlékhelyeket is.

¹ A New York-i Kossuth-szobor felállításának gondolata 1927-ben merült fel az amerikai magyarok körében, amely kiváló alkalomnak ígérkezett a Trianonban megcsonkított ország tiltakozásának kifejezésére, s az ügyet Magyarország hivatalos körei is felkarolták. A szoboravatás és az azt követő zarándok-körút olyan hatalmas propaganda-eseményné nőtte ki magát, amelyhez hasonlót addig a magyarság nem látott sem az óhazában, sem Amerikában. A zarándokút célja az volt, hogy egy hatalmas, minden tekintetben az egész nemzetet reprezentáló küldöttség vagy zarándoksereg menjen át az Újvilágba s a leleplezésen, sőt utána is, minden lehető módot felhasználjon a magyar nemzeti fájdalom világga kiáltására. Ami tökéletesen sikerült is. A zarándokseregben, amelyet két hajó vitt át az óceánon, összesen 488 személy vett részt, volt miniszterek, katolikus és protestáns egyháznagyok, magasrangú katonák, mágnások, földművesek, kereskedők, pénzemberek, politikusok, hivatalnokok, férfiak és nők, fiatalok és öregek egyaránt voltak a nagy csoportban, amely így valóban képviselte a nemzet minden rétegét. Néhány ismertebb név Jász-Nagykun-Szolnok megyéből: *Alexander Imre* alispán, *Kele István* jászberényi apátplébános, *Muhoray Károly* törökszentmiklósi fősolgabíró, *Pólya Tibor* festőművész Szolnokról, *Török Imre* kisújszállási református esperes.

Kossuth Lajos emlékét az Egyesült Államokban sokfelé szobrok, utcanevek őrzik. Mellszobra áll a washingtoni Capitoliumban is, de a leghíresebb a már említett New York-i emlékmű, amelyet az USA-ba látogató magyar közéleti személyiségek rendre felkeresnek, s amelyet amerikai magyar szervezetek kezdeményezésére 1928. március 15-én állítottak fel a Hudson folyó partján. A kompozíció fő- és mellékalakjai egyértelműen a ceglédi Kossuth-szobor együttesére emlékeztetnek.

A különleges alkalmat az utazás időpontjának kiválasztására unokabátyám, Muhoray Kornél (*ottani írásmóddal Cornel Muhoray*) 65. születésnapja szolgáltatta, melyet 2003. szeptember 9-én többek között a mi társaságunkban szándékozott megünnepelni. Erre a jeles családi ünnepre természetesen meghívást kapott Kornél Svédországban élő öccse, Gyuri² is a feleségével együtt. Sajnos a magyar sors különös fintora, hogy a hajdan kizárólag Jászberényben élő Muhoray-család leszármazottai ma a világ számtalan országában szétszórva élnek.³ Kornélék apja is még Jászberényben született, és a József nádor reálgimnáziumban érettségizett, majd később, szegedi egyetemi éveit után Mátyásföldre⁴ került, ott kötött házasságot. Fiai közül Kornél 18 évesen, 1956-ban menekült Nyugatra, az akkor már évek óta Cleveland-ben élő nagybátyjához⁵, Gyuri pedig a 60-as évek közepén került Svédországba, ahol végül családot alapított.

Az igazi születésnap meglepetés a tervek szerint Gyuri és felesége, Maud érkezése volt, akiket titokban Kornél felesége, Éva hívott meg – Kornél tudta nélkül. Sajnos a New York-i World Trade Center ellen elkövetett 2002. szeptember 11-i terrortámadást követő számtalan óvintézkedés nagymértékben megnehezítette az utazási feltételeket, de végül sok utánajárással minden szükséges iratot, igazolást, majd a vízumot is sikerült időben beszerezniük.

Az utazást 2003. augusztus 29. és szeptember 21. közé terveztük. Augusztus 29-én keltünk útra KLM és Northwest repülőjáratokkal Budapest Ferihegy-Amsterdam-Detroit-Cleveland útvonalon, többszöri átszállással. A több mint 12 órás repülőút borzalmai nem írom le, de tény, hogy megbízható orvosi vélemények szerint fehér ember ennyit nehezen bír ki. Végül holtfáradtan, de szerencsésen megérkeztünk Cleveland-be, ahol Kornélék már vártak, és autóval vittek haza a Cleveland-től kb. 20-25 km-re lévő Bay Village-be. Már késő éjszaka volt, amikor az autó a ház elé gördült. Még ki sem szálltunk, amikor az első kellemes meglepetés ért. Hirtelen kigyulladt

² Gyuri, vagy ahogyan Svédországban hívják, Georg Muhoray, nem ismeretlen a jászberényiek előtt, hiszen 1995-ben, zenekarával együtt tevékeny részt vett a Jászok Világtalálkozóján, s azóta is több alkalommal szerepeltek nemcsak Jászberényben, de több jász településen is.

³ Jelenleg Ausztria, Belgium, Brazília, Kanada, Portugália és az USA területén élnek, de korábban az NSZK-ban, Olaszországban és Zaire-ben is. Többségük jelen volt 1995-ben Jászberényben, ahol a Jászok Világtalálkozója keretében megtartottuk a Muhorayak Világtalálkozóját is.

⁴ Mátyásföldet később Budapesthez csatolták.

⁵ vitéz Muhoray (Streitman) Emil ny. ezredes, aki korábban hosszú ideig a jászberényi m. kir. 5. honvéd kerékpáros zászlóaljnál teljesített szolgálatot.

a sötétben egy fénycsóva, és a fehéren virító, hatalmas garázsajtón megjelent egy írásvetítővel odavetített színes felirat – természetesen magyarul – egy amerikai zászlóval: „ISTEN HOZOTT! ZSUZSI & GYURI”. Hát ezek voltunk mi. Kár, hogy mi nem láhattuk előző nap Kornél döbbenetét, amikor Gyuri és Maud váratlanul megjelentek az ajtóban, ők ugyanis egy nappal korábban érkeztek, mint mi. Számára ez volt a legnagyobb meglepetés.

A kissé hosszúra nyúlt lábadozás után másnap délelőtt már ténylegesen megkezdődött világjáró körutunk, első állomásként egy gyors tájékozódó körütekintés Cleveland-ben. Megnéztük a helyi piacot, pontosabban a vásárcsarnokot, benne a hatalmas méretű gyümölcsök, tengeri halak és egyéb élelmiszerek színes kavalkádját, megcsodáltuk a nagy épületeket, majd benéztünk egy budapesti származású hazánkfia, Farkas Attila cukrászdájába, ahol ismerős, finom hazai ízekkel találkoztunk, és persze megismerkedtünk magával a tulajdonossal és kedves feleségével is. Bay Village-be hazatérve megbeszéltük a további programokat, ekkor nyílt először alkalmunk tüzetesebben megsejmelni házigazdáink otthonát. Amerikai szemmel nézve szerény, de izlésesen berendezett ház takaros kis kerttel és előkerttel. A falakon túlnyomórészt még Magyarországról származó képek, festmények, többek között a Mohorai-címer tüzománból, melyet a Berényi Műhely egyik tagja, Ördög Margit készített még 1995-ben. Megsejmelítettük Kornél „kincseinek” néhány darabját, egy díszkardot, egy dísztört, egy régi tisztí töltyéntáskát a monarchia idejéből stb. Ígéretet kaptunk arra, hogy esténként átnézzük a többi „kincset” is, ezek többsége könyv, irat és fénykép, és leginkább a Jászságból származnak. A következő nap – vasárnap lévén – elmentünk a közeli, Szent Kristóf nevét viselő templomba, ahol angol nyelvű szentmisét hallhattunk. Az aznap délutánra tervezett legfőbb program a clevelandi 48. Cserkésznapon való részvétel volt. A cserkésznapot hosszú idő óta minden évben megrendezik az emigráns magyarok fővárosának számító Cleveland-ben, ahová ilyenkor egész Amerikából összegyűlnek a magyarok, persze nemcsak a fiatalok, hanem az „öregcserkészek” is.

Maga a találkozó nagy élmény volt. Egy hatalmas, lezárt területen, ami tulajdonképpen egy épületekkel és megfelelő infrastruktúrával ellátott park volt, rengeteg ember gyűlt össze, és az embernek az volt az érzése, hogy Magyarországon van, hiszen csak magyar szót lehetett hallani mindenfelé. A rendezvény nekem a Jászok Világtalálkozóját juttatta eszembe, sátrak, pavilonok sokasága, sörkimérés, laci-konyha, melyre egy fára rögzített kétnyelvű étlap csalogatta a vendégeket, szabadtéri cigányzene stb. Egy helyen kerti faasztalok mellé telepedve megkóstoltuk a frissen sültött lángost. A mellettünk lévő két asztal körül egy alsó tagozatos korú cserkészlány csapat ült. Többségük magyarul beszélt, de volt, aki angolul. Megkérdeztem őket, ismernek-e magyar nótát. Pillanatok alatt összeszedték magukat, és csakúgy harsogták a szebbnél szebb magyar nótákat, egyiket a másik után, hogy Magyarországon sem tudnák szebben. Sugárzott róluk, büszkék arra, hogy magyarok. Pedig

ők már mind Amerikában születtek. Közben a focipályán folyt az ifjú- és öregcserkészek mérkőzése, melyen Kornél fia, aki egyébként a clevelandi focicsapatban is játszik – szintén György a keresztneve! – is részt vett. A szabadtéri színpadon egészen sötétedésig tartott a műsor, ahol főként magyar népviseletbe öltözött táncosok mutattak be néptáncokat, időnként egy-egy szavalattal vagy kórusmuzsikával színesítve a programot.

Szeptember 1. napját a váratlan eső miatt otthon töltöttük, mindössze egy rövid látogatás tettünk egy bevásárlóközpontban, mert az e napra tervezett repülőbemutató a mostoha időjárás miatt elmaradt. Nem is nagyon bántam, mert egyrészt jól esett egy kis „lazítás”, másrészt pedig Kornél szép sorjában elővette az otthonról származó iratokat, dokumentumokat, amelyek engem sokkal jobban érdekeltek. Sok iratot lemásoltam vagy lefényképeztem, de az igazi meglepetés a következő napon ért, amikor Kornél egy nagy dossziéból előhúzott egy szép díszes oklevelet, melynek egykori tulajdonosa Prusovszky Mária volt.⁶

2-án reggel egy rövid látogatást tettünk a mintegy 250 km-re lévő Columbusban – ez Ohio állam fővárosa –, de hazatérve, délután folytattuk a dokumentumok átnézését. Így került elő társalgás közben – legnagyobb meglepetésemre – a sok fénykép és irat között az itt látható oklevél, amely Prusovszky Mária elemi iskolai igazgatónőnek, a Jászberényi Keresztény Nőegylet egykori ügyvezető elnöknőjének a magyar katolikus irodalom iránt tanúsított tevékenységét köszöni meg.⁷

Legutóbb az Extra Jasoniam 2002. májusi számában volt szerencsém beszámolni Prusovszky Mária „előkerült” kitüntetéséről, a Magyar Arany Érdemkeresztről⁸, most a szerencsés véletlen folytán újabb Prusovszky-relikviára bukkantam, ezúttal azonban a Földgolyó másik felén, az Erie-tó partján. Mivel az oklevelet – sajnos –

⁶ Prusovszky Mária Jászberény város egyik közismert személyisége, a Szentkúti elemi iskola hajdani igazgatónője, a Jászberényi Keresztény Nőegylet jótékonyágáról híres ügyvezető elnöknője volt, aki szüleinek egyetlen gyermekeként látta meg a napvilágot. Jászberényben született 1862. február 10-én. (*Szülei: Prusovszky István ügyvéd, egykori 48-as honvéd, jászberényi városi képviselő, cs. kir. segédkapitány és Kovács Amália*) 1891-ben lépett tanítói pályára, 4 évtizedes pedagógiai munkája során nemzedékek sorát nevelte becsületre, tisztességre, hazaszeretetre, 1932-ben vonult nyugdíjba. Rendkívül aktív társadalmi tevékenységet fejtett ki, különösen a Jászberényi Keresztény Nőegylet keretén belül. Már 1879-ben, fiatal lányként ott volt az alapító tagok között, és haláláig aktívan részt vett a nőegylet munkájában, melynek utolsó évtizedeiben ügyvezető elnöke, éltető lelke és fáradhatatlan munkása volt.

⁷ Az oklevél szövege: „ÖRÖMMEL ÉS MEGELÉGEDÉSEL TAPASZTALJUK Prusovszky Mariska úrnőnek a magyar katolikus irodalom iránt tanúsított odaadását. A harcban, melyet mi katolikus magyar írók Isten országa eljöveteleért vívunk, nélkülözhetetlen a katolikus közösség megértő szeretete. Abban a reményben, hogy ez a szeretet a jövőben még erősödik és hatalmas családdá kapcsol össze bennünket, nyújtjuk át Önnek ezt a dokumentumot. Budapest, 1937. Lisisieuxi kis szent Teréz ünnepén (*Kétoldalt 4-4 aláírás*) Kállay Miklós”

⁸ Halála előtt kapott magas kitüntetése, a Magyar Arany Érdemkereszt – gyermekei nem lévén – hamar a feledés homályába merült. A Kállay Miklós miniszterelnök aláírásával ellátott adományozási oklevélre nemrég bukkantam egy jászberényi régiségkereskedőnél.

A Prusovszky Mária részére kiállított oklevél 1937-ből.

nem kaptam meg, így ott helyben készítettem róla másolatot, hogy a helytörténészek és az utókor számára is látható és olvasható legyen, ezáltal teljesebbé válhasson a Prusovszky Mária tartalmas életművéről alkotott kép. (1. kép)

Az iratok mellett számtalan régi fénykép is előkerült, túlnyomó többségük Jászberényben, Jászapátin és Budapesten készült. Az öregebb fényképek hátulján örömmel fedeztem fel Ramis Anta⁹ nevét. A szűkre szabott keretek ellenére két képet érdemesnek tartok közkinccsé tenni. Az egyik csoportkép Jászberény város tisztikarát ábrázolja 1903 körül. (2. kép) Sajnos, azt nem lehet tudni, hogy kik vannak a képen, a hátulján lévő felirat alapján mindössze három személy azonosítható. A másik kép az egykori jászberényi Kiss Ernő m. kir. 5. honvéd kerékpáros zászlóalj négy frissen kitüntetett tisztjét ábrázolja 1938-ból (3. kép). A kitüntetésekre abból az alkalomból került sor, hogy ekkor leplezték le katonai díszelgés keretében I. Ferdinánd bolgár cár művészi kivitelű, márványba öntött emléktábláját a kerékpáros laktanyában.¹⁰

Szeptember 3-án ismét Cleveland-be látogattunk, hiszen ebben a városban annyi magyar vonatkozású nevezetesség található, hogy azokat nem hagyhattuk ki. A városnézést az első magyar emigránsok által épített impozáns Szent-Erzsébet templommal kezdtük, a mellette lévő plébánia kerítése fölött magyarul virított a felirat: „Isten hozta!”. Ezután a Kossuth-szobrot kerestük meg.¹¹ Cleveland egyik nevezetessége a különböző nemzetek tiszteletére kialakított parkok egész sora. Így láthattuk a csehek, lengyelek, ukránok, lettek, litvánok stb. fákkal sűrűn benőtt parkjait is, melyek mindegyike előtt egy-egy zöld tábla tüntette fel a nemzeti hovatarozást. Természetesen bennünket leginkább a Hungarian Cultural Garden, vagyis a Magyar Kultúrpark érdekelt, melynek bejáratánál egy kis szökőkút mellett egy fémből készült stílizált székelykapu díszelgett. Az egyik sétálóút mellett Madách Imre mellszobrát láthattuk, kissé távolabb Liszt Ferenc emléktáblája állt.

Visszatérve a belvárosba, egy kis téren Mindszenty József hercegprímás bronzból készült mellszobrát fedeztük fel, mely egy vörösmárvány talapzaton állt. Elég szégyenletes dolog, hogy Magyarországon – legjobb tudomásom szerint – sehol sincs Mindszenty-szobor. Cleveland nevezetességei közül aznap megtekintettük még a

⁹ Jász-Nagykun-Szolnok vármegye települései közül valószínűleg Jászberény volt az első, amelyik fotográfiai műteremnek adott otthont (1850-es évek vége), s az első műterem a városháza terén volt. A műtermet 1868-ig — más források szerint az 1870-es évek végéig — Ramis Antal pesti fényképész bérelte a helybeli tulajdonostól, Koller Sándor üvegkereskedőtől.

¹⁰ I. Ferdinánd, a bolgárok volt cárja 1887. évi jászberényi huszártiszti szolgálatának emlékére gróf Festetics Domonkos országgyűlési képviselő és Tardy Sándor főorvos által adományozott művészi kivitelű, Farkas Zoltán szobrászművész által készített márvány emléktáblát katonai díszelgés keretében 1938. jún. 5-én, Pünkösöd vasárnapján leplezték le a kerékpáros laktanyában. Az ünnepség alkalmával kitüntetett jászberényi személyek: Kele István pápai prélátus, főesperes, apát-plébános a Bolgár Nemzeti Érdemrend középkeresztjével és csillagjával, Friedvalszky Ferenc polgármester a Bolgár Nemzeti Érdemrend középkeresztjével, Lóskay Ferenc alezredes, zlj. parancsnok a Bolgár Katonai Érdemrend középkeresztjével, Horváth Zoltán őrnagy, Streitman Emil és Szabó Károly századosok pedig a Bolgár Katonai Érdemrend tisztikeresztjével.

¹¹ Ez volt az első Kossuth-szobor az Egyesült Államokban, melyet még 1902-ben avattak fel.

Jászberény város tisztikara 1903 körül. Az ülő sorban a 3. Muhoray Zoltán aljegyző, 4. Streitman Gyula ügyész, 5. Muhoray Titusz főügyész.

Magyar Könyvtárat, a Magyar Múzeumot és a Rock And Roll Múzeumot, ugyanis a zenetörténészek szerint Cleveland a rock 'n' roll születési helye.

Mivel egy nap kevésnek bizonyult a sok látnivaló megtekintésére, egy napos otthoni pihenő után 5-én ismét visszatértünk Cleveland-be, akkor az „esőerdőnek” nevezett parkot és az állatkertet jártuk végig.

6-án reggel autóval elmentünk Bay Village kikötőjébe, ahol Kornél egyik régi ismerőse és jóbarátja, Ed jóvoltából hajóra szálltunk. A motoros hajó kapitánya ill. tulajdonosa Ed Rogozinski lengyel származású volt, akinek még a nagypja vándorolt ki az Egyesült Államokba. Én örültem, hogy végre lengyelül társalghattunk, mert számomra lényegesen jobban ment, mint az angol. Maga a „csónakázás” is nagy élmény volt az Erie-tavon, amelynek területe majdnem akkora, mint egész Magyarország. Bay Village-től Clevelandig hajózáztunk, és most ismét megláthattuk Cleveland épületeit, ezúttal azonban a víz felől.

Kornél aznap délutánra hívta meg a vendégeket a 65. születésnapja alkalmából tartandó partira. Igaz, a születésnap még csak három nap múlva, 9-én lett volna esedékes, de úgy terveztük, hogy aznap Washingtonban leszünk, így a parti időpontja előbbre jött. Jó sok ember gyűlt össze, zömmel magyarok, de volt kanadai, svéd, ír vendég, sőt egy Indiából hazatért amerikai hittérítő szerzetes is. A rokonságot

Jászberény, 1938. jún. 5. A bolgár cár által kitüntetett tisztok: Szabó Károly szds, Horváth Zoltán orgy, Lóskay Ferenc alez zpk és Streitman Emil szds.

Kornél és felesége, Éva, fia, George, lánya, Yvette az ír völegényével, Johnnal, Gyuri és Maud Svédországból, Bay Ádám (Kornél és Gyuri unokatestvére) és felesége, Eszter a közeli Chesterland-ből és mi ketten Zsuzsival Siófokról képviseltük. A társaság többi része: Bay Village-ből Ed Rogozinski feleségével és sógorával (ő volt a hittérítő, aki akkor jött meg Indiából), Cleveland-ből az erdélyi származású makfalvi Dósa Mária, Farkas Attila és felesége, Ica, Simonyi Viktor és felesége, Kanadából pedig Aumon Géza és felesége, rajtuk kívül még vagy húsz amerikai, akiknek a nevét nem jegyeztem meg. Közülük egy tősgyökeres fiatal amerikai házaspárra emlékszem, akikkel a Cserkésznapon is találkoztunk, mert a gyerekeik is lelkes cserkészek, függetlenül attól, hogy semmilyen magyar kötődésük nincs. A hangulat is kitűnő volt, mindössze én fájlaltam, hogy egyetlen jászági kötődésű vendéggel sem sikerült találkoznom, így a tervezett interjúim sem valósulhattak meg. Ezzel szemben hatalmas sikert aratott, amikor Kornél fia, George bemutatkozott az új vendégeknek, magyarul mondván a nevét: Muhoray György. Ezt követően Kornél öccse, Gyuri, aki Svédországból jött, szintén magyarul mondta be a nevét, végül én mutatkoztam be ugyanezen a néven. Az egyébként valóban ritka alkalmat, amikor a három György együtt látható, az egyik vendég örökítette meg.

8-án kora reggel egy erre az alkalomra bérelt mikrobusszal indultunk Washingtonba. A távolság Bay Village és Washington között kb. 700 km volt, ezért több íz-

ben is tartottunk pihenőt. Először egy hatalmas, két autópálya találkozásánál kialakított autópihenőnél álltunk meg. Ennek a „pihenőnek” elsősorban a méretei döbentettek meg, ugyanis külsőleg úgy nézett ki, mint egy valódi város, benne parkolók, szállodák, benzinkutak, szervizek, üzletek, kölcsönzők, áruházak, vendéglők sokasága. Már sötétedett, amikor Washington külvárosába értünk. Itt a metró egyik végállomása közelében, a Comfort Inn nevű szállóban vettünk ki szobát, s innen másnap reggel metróval mentünk be a városba. Először a Capitoliumhoz mentünk, amelynek a bejáratánál több nyelven – így magyarul is – üdvözölték a vendégeket. A belépőjegyek megváltása és rövid várakozás után, majd a megfelelő biztonsági szűrések láncolatán átjutva megtekinthettük a Capitolium egyes részeit. Belül sok történelmi személy, elsősorban politikusok szobrait láthattuk. Nekem feltűnt, hogy a szobrok jelentős része európai hírességeket ábrázolt, néhányukra utólag visszagon-dolva is jól emlékszem.¹² Itt látható Kossuth mellszobra is.

Egész nap a várost jártuk, először a közeli hatalmas pálmaházat tekintettük meg, majd a főpályaudvar épületét, ahol mindjárt meg is ebédeltünk. Ezután városnéző busszal tettünk egy kis körutat, mellyel eljutottunk a hatalmas területen fekvő katonai temetőbe. A katonai sírkeresztek rengetegében eljutottunk a Kennedy-család sírjához, majd végignéztük a díszőség parádés őrsváltását az Ismeretlen katona sírjánál. Mondanom sem kell, hogy itt is rengeteg fotó készült. Bementünk még a Lincoln-mauzóleumba, innen a hatalmas Washington-emlékműhöz, amely nem más, mint egy gigantikus méretű emlékoszlop. Elgyalogoltunk a koreai háború hőseinek emlékművéhez, a vietnami háborúban elesettek névsorát tartalmazó márvány emlékfalhoz, majd a Fehér Ház kerítéséhez, ahová éppen akkor a dalai láma érkezett. Késő délután volt már, amikor a sok gyaloglástól holtfáradtan berogytunk egy sörözőbe, és ismét sötét lett, mire a szállásunkra értünk. Másnap, 10-én reggel elindultunk hazafelé, Bay Village-be. Nagyjából a félútnál tettünk egy kis kitérőt Pittsburgh-be, mert nagyon szerettem volna nagyapám nyomdokait követve abba a városba is eljutni, ahol 1928-ban azt a nevezetes „aranykulcsot” kapta, egyúttal az itteni Kossuth-szobrot is szerettem volna lefényképezni. Pittsburgh-be érve legelőször valami étkezési lehetőséget kerestünk, és hamarosan kikötöttünk egy ír sörözős vendéglőben, ahol megebédeltünk, az egészet nagyon finom sörrel leöblítve.

Ebéd után elkezdtük keresni a Kossuth-szobrot, de sokadkori érdeklődésünkre sem tudott senki választ adni a szobor hollétéről. Végül a városi könyvtár helytörténeti részlegénél jártunk sikerrel, ahol a könyvtárostól megtudtuk, Pittsburgh-ben nincs Kossuth-szobor, csak egy Kossuth-emléktábla.¹³ Mint kiderült, éppen abban az utcában parkoltunk le az autóval, mintegy 30 m-re az emléktáblától. Néhány felvételt készítettem a tábláról, aztán útnak indultunk, és folytattuk utunkat

¹² Pl. az olasz Garibaldi, a lengyelek közül Tadeusz Koszciusko és Piłsudski tábornok

¹³ A bronzból készült Kossuth-emléktábla a türkevei születésű Finta Sándor szobrászművész alkotása, 1949-ben leplezték le.

Bay Village-be. Az elkövetkező napokat többnyire otthon töltöttük, csak esténként tettünk eleget egy-egy vacsorameghívásnak. 14-én, vasárnap reggel magyar misén vettünk részt a clevelandi Szent Imre templomban, délután pedig Gyurit és Maudot kísértük ki a repülőtérré, akik hazautaztak Svédországba.

Hétfőn reggel – folytatva az országhárast – ismét útnak indultunk, ezúttal ámisok¹⁴ földjét szándékoztunk megnézni. Gyönyörű tájakon utaztunk keresztül, nem tudnám megmondani milyen messzire, de Cleveland-től délre többszáz kilométer lehetett, amikor végre megérkeztünk egy Sugarcreek nevű kisvárosba, úgy tartják, hogy ez a város az ámisok „fővárosa”.

Igazán takaros kis város volt, az utcák virágokkal sűrűn díszítve, mindenféle oszlopokra erősített hangszórók voltak, melyekből egész nap az Alpok hangulatát idéző kellemes zene szólt, s az utcák itt is, mint egész Amerika-szerte sűrűn teletűzdelve zászlókkal. Csakhogy más várostól eltérően a zászlók itt hármassal voltak kitéve, svájci, amerikai és ohio-i zászló hármassal mindenfelé. Az utcai közlekedés is elég sajátos volt, mert a pompás, modern amerikai autók között hintószerű lovaskocsi közlekedtek, ezek voltak a jellegzetes ámis-fogatok. A helyi lakosok öltözeke is merőben eltért a megszokottól, inkább olyan 19. századi hangulatot árasztott. A nők főként, földig érő szoknyában, a férfiak jellegzetes kalapban jártak, és mindnyájan szakállt viseltek. Miután alaposan körülnéztünk, délután hazafelé indultunk a gyönyörű dombos-tájakon keresztül, s késő este értünk haza. Másnap reggel, kedden ugyancsak korán indultunk, mert az aznapra tervezett program Buffalo városa és a Niagara-vízesés megtekintése volt. Majdnem végig autópályán száguldottunk, amely az Erie-tó déli partja mentén haladt, de a mintegy 700 km-es távolság leküzdése így is elég sok időt vett igénybe. A Niagara határfolyó Kanada és az USA között, az Erie-tóból indul, és a kb. 100 m-rel alacsonyabban fekvő Ontario-tóba torkollik. A vízfolyás közben egy töréslépcsőn áthaladva hatalmas zuhatagot alkot. A Kecse-szigettel elválasztott vízesés kisebbik része az amerikai, míg a nagyobbik, kanadai oldali a „Lópatkó” nevet viseli. Ez utóbbi méretei lenyűgözőek, a szintkülönbség kb. 50 m, ami másfél átlagos templomtorony magasságának felel meg. A vízesés látványa kanadai oldalról sokkal szebb, de nem mehettünk át Kanadába, mivel nem volt kanadai vízumunk, ezért lejjebb hajóra szálltunk, amely turistákkal megrakodva egészen aláment a nagy vízesésnek, így sokkal jobb lehetőség nyílt a fényképezésre. A hátralévő napokat kisebb kirándulásokkal töltöttük, míg végül szeptember 21-én ugyanazon az útvonalon tértünk haza, mint ahogy oda utaztunk. Tervezett interjúmból ugyan nem lett semmi, de dokumentumok és fényképek százainak másolatával tértem vissza, amelyeket CD-re rögzítve hoztam haza.

¹⁴ Az ámisok európai (túlnyomórészt svájci) származású konzervatív keresztény szekta képviselői. Valamikor az 1700-as évek közepén vándoroltak ki Észak-Amerikába, azóta kis, önfenntartó közösségekben élnek Pennsylvania és Ohio állam területén. Földművelésből tartják fenn magukat. Szigorú, puritán elveket vallanak, legkonzervatívabb képviselői teljesen elutasítják a modern technika vívmányait.

Saáry Éva

SÉTÁK A MONTE BRÉN

A Castagnola felé kanyargó úton elsőként is az ördöggel találkozunk. No nem igazi, „élő” mivoltában, csak sziklába vésett domborműként – vörös arccal és fenyegető lópatával. Mint európai országainkban általában, itt is vele végeztették a nehezebb műszaki feladatokat (hidak, várak), föláldozva neki fizetségül néhány fölösleges lelket.

A Villa Favorita (vagy: Rohonczi kastély)

Utunk első állomása azonban egészen más témakörbe és területre visz bennünket. Megállunk egy díszes kovácsoltvas kapunál. Az előtte lévő tájékoztató táblán az én ideérkezésemkor (60-as évek) még a „Schloss Rohoncz” szerepelt, amit azóta eltüntetett az idő. A dúsgazdag német acél-mágnás, Heinrich Thyssen ugyanis a Vas megyei Rohonczi kastélyban ismerkedett meg Bornemisza Margittal, akit hamarosan feleségül is vett, megkapva általa Ferenc Józseftől a „bárány” címet.

A műkincsek szerzését már Magyarországon megkezdték, de amikor a kommunizmus elől menekülve, 1919-ben Hollandiába, majd 1932-ben Lugánóba költöztek, Frigyes Leopold porosz hercegtől megvásárolták a Villa Favorita nevű tóparti barokk palotát. Itt helyezték el egyre szaporodó szobor- és képanyagukat, létrehozva a világ egyik legnevezetesebb magánygyűjteményét. Csak mutatóba sorolok föl néhány nevet: Antonello de Messina, Gentile és Giovanni Bellini, Beltraffio, Boucher, Bramante, Canaletto, Caravaggio, Hans és Lucas Cranach, David, Duccio, Dürer, Van Dyck, Van Eyck, Fragonard, Ghirlandaio, Goya, El Greco, Franz Hals, Holbein, Filippino Lippi, Lorenzo Lotto, Memling, Murillo, Piero della Francesca, Raffaello, Rembrandt, Rubens, Ruisdael, Tiepolo, Tintoretto, Tiziano, Velasquez, Watteau, Zurbaran festőművészek és Giovanni da Bologna, Jacopo della Quercia, Luca és Giovanni della Robbia, Sansovino, Bernini, Houdon, Rodin szobrászművészek. Nos, ehhez a gyönyörű múzeumhoz jutunk, ha átlépjük a kovácsoltvas kaput, megvásároljuk a drága belépőjegyet, és átsétálunk a hangulatos, ciprusos parkon. Azt is meg kell említeni, hogy a képtárat csak az „öreg báró” halála után (1948) nyitották meg a közönségnek, mivel a város ezt szabta feltételül az óriási örökségi illeték elengedéséhez.

Apja után Hans Heinrich Thyssen-Bornemisza lett a galéria és a magasabban fekvő privát kastély tulajdonosa. Ha kisebb-nagyobb megszakításokkal is, de itt élt egymást követő feleségeivel, amíg az utolsó -a spanyol Carmen - rá nem vette, hogy költözzenek át Madridba. 1992-ben a műgyűjtemény 800 darabját szállították át

Ibériába, ahol az állam a Pradoval szemben lévő Villahermosa palotában adományozott számukra méltó helyet. (A báró ott is halt meg 2002-ben, 80 éves korában). Ezzel a kollekció lugánói története – a város nagy veszteségére! – befejeződött, de ebben szerepet játszottak az egyre fokozódó adókövetelések is. Most csupán a maradék képanyag látható, és a Villa Favoritában időszaki kiállításokat rendeznek.

Férje halála után Bornemisza Margit feleségül ment Magyarország berni nagykövetéhez, Wettstein Jánoshoz. Mindketten az ascónai temetőben nyugszanak. A fiú, Hans Heinrich, tiszteletben tartva édesanyja emlékét, nagyrészt magyarokkal vette magát körül. Legnagyobb fontosságú két titkára volt, elsősorban Gróh József, akivel együtt járt a fribourgi egyetemre. A befutott segélykérelmeket is ő bírálta el, és terjesztette aláírásra a báró elé. Az erdélyiek, de a nyugati magyar cserkészet is szép támogatást kapott, de a Svájci Magyar Irodalmi és Képzőművészeti Körnek csupán egy 200 frankos alamizsna jutott, ami a küldött ajándék könyvek árát sem fedezte. Gróh különben nem vett részt a helyi magyar életben. Ezzel szemben a francia állampolgárságú Hering József jogtudós lelkiismeretesen támogatta a kantonban élő honfitársait, és állandó szerepet vállalt (vállal ma is) a Ticinói Magyar Egyesület vezetőségében és munkájában. Nagy művészeti érzékenységről és kiterjedt tájékozottságról tanúskodó magyarázatait mindig élvezet volt hallgatni a képtárban.

A legrendhagyóbb azonban az „öreg báróval” idekerült, egyszerű lovászfűből múzeumigazgatóvá avanzsált Berkes Sándor pályafutása volt. Autodidakta módon tett szert a tudására, és „dolgozta bele magát” a számos országra kiterjedő művészeti tennivalókba. Múltjától azonban sohasem szakadt el teljesen. Mindennap kilovagolt, és ezt csak kedvelt állata pusztulásával hagyta abba. Én német felesége halála után kerültem vele közelebbi kapcsolatba, mikor Magyarországról próbált magának házvezetőt hozni. Az elsőt egy ideig én tanítottam olaszra, amíg meg nem szökött a főnök „szigorúsága” elől; a második eleve nem vállalta a feladatot; a harmadikat, Erikát, pedig akkor láttam utoljára, mikor 2002. augusztus 20-án a fiú „tilalma ellenére” sírva közölte velem a 90. életévét betöltött Sándor jobblétre szenderülését. (24 óra leforgása alatt sebtében temették el, senkinek sem küldve értesítést.)

Berkes a Zala megyei Inkéről származott. Saját költségén hozatta helyre szülőfaluja templomát, és haza készült, amikor is a Szent István ünnepségek keretében „díszpolgárrá” akarták avatni. Akadtak azonban a bárónak más magyar alkalmazottai is. Nála dolgozott szakácsnőként Ugróczky Júlia, Rédey Júlia és mint kisegítő, Szvezsényi Irma.

A castagnolai templom és temető

Nem mindegy, hogy valaki milyen körülmények közt ismerkedik meg egy vidékkel, egy várossal. Akit első látogatása alkalmával hetes eső fogad Lugánóban - ami áprilisban-májusban gyakran előfordul -, keserűen földre fogja húzni a szájátvalahányszor

a „napfényes Ticinót” emlegetik előtte; de nem jár jobban az sem, aki az augusztusi hőségre pottyan bele, mikor tejfehér párák nyelik el a hegyek körvonalait.

A budapesti Petőfi Irodalmi Múzeum két lelkes irodalomtörténésének, Láng Józsefnek és Nagy Csabának 1990 tavaszán azonban szerencséje volt. Érkezésüket megelőzően egy kiadós zápor elsöpörte a ködöket. Élesen rajzolódtak ki a San Salvatore és Monte Bré körvonalai, a bárányfelhők habosan domborodtak az ég boltján. Ragyogott a tó a fényes, smaragdzöld délszaki növények koszorújában. Vendégeimet fölvittem kocsival a Monte Brére. Az út minden fordulójából csodálatos kilátás nyílt a Ceresio ágas-bogas rajzára, a Melidei híd karcsú ívére, a városnak a Cassarate folyó két oldalán elhelyezkedő tarka épületeire, a strandra, a teniszpályákra (nemzetközi versenyeket szoktak itt rendezni), de a dombok hajlatában meghúzódó apró falvakra is.

Természetesen el voltak ragadtatva, s én is újra fölfedeztem az ő rajongásukon keresztül városunk tündéri panorámáját, amit hosszú ittélés után már hajlamos vagyok időnként elfelejteni, illetve „természetesnek”, „magától értetődőnek” fölfogni.

Édesanyám ismételte gyakran utazásaink során: „Szép, szép ez a vidék, de azért nem versenyezhet Lugánóval!”

Barátaimat azonban nemcsak a turisztikai nevezetességek, hanem a magyar vonatkozások is érdekelték. A két szempont összekapcsolása nem okozott gondot.

A Villa Favorita megtekintése után a Castagnolai templomnak a hegyoldalból messze kiemelkedő, puritán, román épülete következett, melyhez engem személy szerint szép és szomorú emlékek fűznek. Itt esküdött Larroude Ágnes leányom 1990-ben „örök hűséget” az olasz Giampiero Pais-nak; itt keresztelték 1992-ben Julika unokámat, de innen temették édesanyámat, s 57 éves korában, szívinfarktus következtében hirtelen elhalálozott francia férjemet, Josephet is.

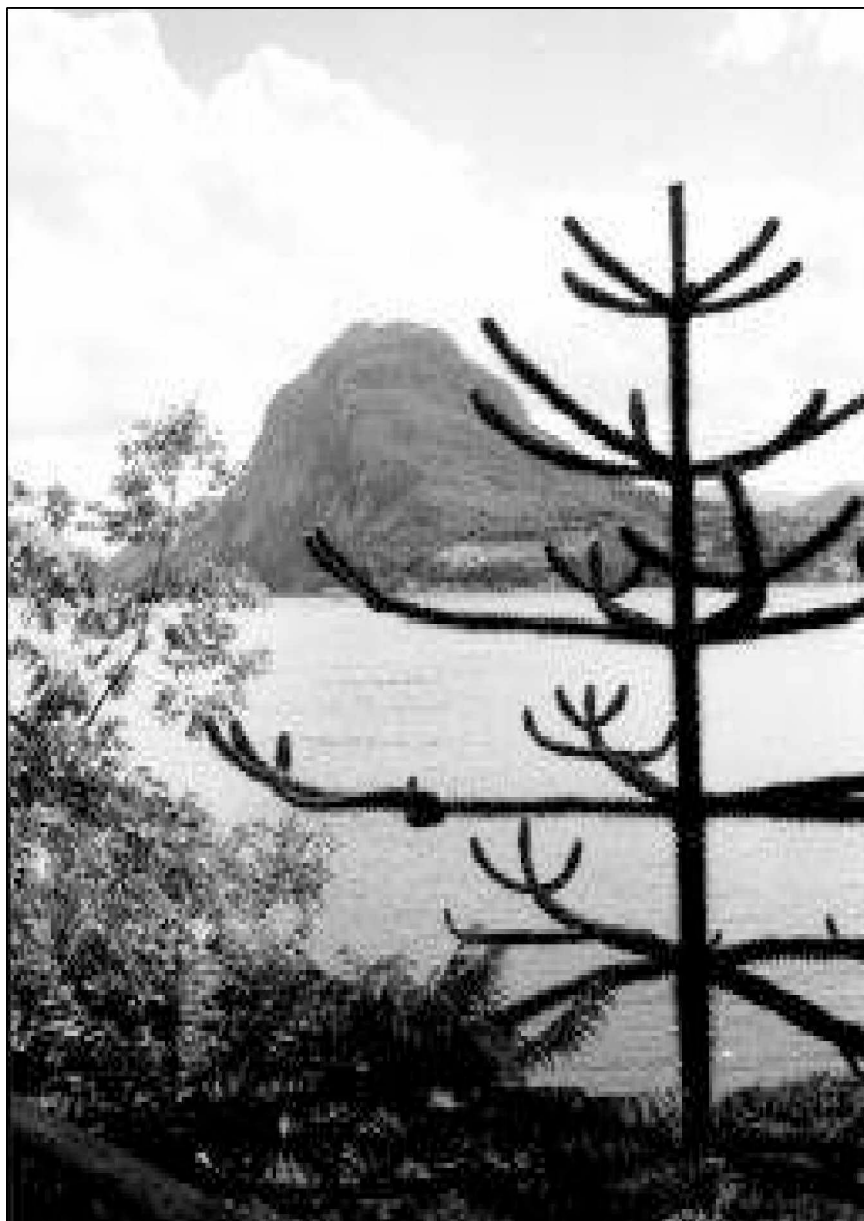
A Szent Mihály templom terasza a turisták kedvenc tartózkodási helye. Itt lehet készíteni Lugánóról talán a leghatásosabb fényképfelvételeket.

A világ legszebb temetője

Sokan látogatják azonban a hegyoldalba lépcsőzetesen telepített sírkertet is, mely sokak szerint „a világ legszebb temetője”. Ha fölülről kezdjük a nézelődést, mindjárt édesanyám (Saáry Istvánné, sz. Kirtyán Margit, 1904-1981) hantjára bukkanunk. A tarka márványba vésett idézet az én „Átható csend” című, 1973-ban megjelent kötetből való: „A halál is az élet egyik formája, átmenet más diemenziók felé”.

Tőle nem messze, bronzdomborművel ékes családi kriptában nyugsznak a Batthyány grófok, akik közeli rokonságban lévén a Thyssenekkel maguk is Castagnolán éltek. Ide másolom a föliratokat: „Margit Batthyány (n. Thyssen), 1911-1989” és „Iván Batthyány de Német-Újvár, 1910-1985”.

Itt látható az erdélyi származású Bíró József (1887-1975) és felesége, az idős korában is világszép asszony, Paola (1896-1986) falba mélyített sírja. A férj végleges svájci

letelepedése előtt évekig volt a budapesti Iparművészeti Főiskola igazgatója. Aztán a híres helvét mesternél, Hodlernél tanult. Négy gyermekükkel sokáig éltek Bré faluban. Lányuk, Franciska nyugdíjazásáig textiltervezést tanított a lugánói iparművészeti iskolában, három fia közül egy Franciaországban, kettő pedig Németországban lett jónevű építésznérnök. A svájci feleség és a gyerekek is szépen beszéltek (beszélnek) magyarul.

Létezik egy „Walter Farkas (1905-1979)” feliratú sír is, de róla nem sikerült kideríteni semmit. Az urnák kamrájában helyezték el a tragikus autószerencsétlenség következtében elhalálozott Guttman Zsuzsát (1921-1993) és édesanyját, Edmond Ernestinát (1898-1983).

Egy alsóbb szinten található a híres festő- és grafikusművész, Reiner Imre (1900-1987). Róla, Bíró Józsefről és másokról “Érdekes emberek” című, Vadnay Zsuzsával közösen írt és 1981-ben, Zürichben napvilágot látott riportkötetünkben részletesen írtam.

Végül, még egy „lépcsővel” lejjebb van francia férjem, Joseph Larroudé (1931-1988) sírja, melyre több helyen is följegyzett, kedvenc Marcus Aurelius idézetét vésettem: „Mon Dieu, donnez moi la sérénité d’accepter les choses que je ne peux pas changer, le courage de changer celles que je peux changer et la sagesse d’en faire la différence.”¹ – Ha Lugánóban halok meg, engem is Joseph mellé fognak temetni, de lehet, máshonnan is elhozzák majd ide a hamvait.

A csúcson

A 932 méter magas Monte Bré csúcsára vivő fogaskerekű vasút felső végállomásánál a nyári hónapokban mindig zsúfolt vendéglő található. Nyitott teraszán asztalok, színes napernyők, sőt egy oszlopra szerelt erős távcső is, hogy aki nem elégszik meg a szabad szemmel is pompás panorámával, a részletekben is elmerülhessen. Innen látni jóformán az egész környéket; a Ceresio vitorlásokat ringató, palakék tükre mellett a ligetek zöldjében megbúvó kis Muzzanói tavat is.

Aki viszont autóval kanyarog föl a szűk, de rengeteg szépséget nyújtó serpentinúton, az a Monte Boglia és a Bré közti mélyedésben fekvő, hasonló nevű faluba érkezik. Természetesen ez is ismert és kedvelt üdülőhely, de állandó lakossága van. Itt élt sokáig igen nehéz körülmények között családjával a már említett Bíró József. A helység templomában két szignált freskója is látható. A nagyobbik Jézus föltámasztását ábrázolja.

¹ Magyarul: „Istenem, adj elég derűt, hogy elfogadjam mindazt, amin nem tudok változtatni; erőt, hogy változtassak a megváltoztathatókon; és bölcsességet a kettő megkülönböztetéséhez.”

A fogaskerekű végállomást a faluval összekötő meredek lépcsősor fele útján, kis tér közepén, télen hóviharakkal dacoló, magányos, egyemeletes, sárga épület áll. Itt töltötte végleges kórházba vonulása előtt utolsó hónapjait a nagyon tehetséges, jászági illetőségű festőművésznő, Krump Éva. Súlyos tüdőrákban szenvedve, gyógyulását a „jó hegyi levegőtől” várta. Egyéni ízléssel berendezett, mesevilágra emlékeztető lakását állandóan rendezgette, mintha örökké élne. Nagy, hangulatos vászonképeket (parttalan tenger, különös madarak, gyűrűshajzatú, álmodozó nők) és csodálatos rajzokat készített, de Lugánóban nem ismerték, nem értékelték, pedig olasz művészek társaságában hivatalosan meghívták Japánba freskókat festeni. Betegsége idején magyar részről főleg a rádiózenekar klarinétosa, Vass Dániel tördött önfeláldozóan vele, teljesítette kisebb-nagyobb kívánságait. Hogy mi lett a hagyatékával? Képeinek egy részét még életében elszállította egykori lakóhelyére, az olasz Macerátába. Más része szétszóródott. Magyarországra került belőlük a legkevesebb.

A magas utat szegélyező szép nyírfasor viszont a müncheni Nemzetőr főszerkesztőjére, Ollas Tiborra emlékeztet. Nagyon szeretett Lugánóban tartózkodni, s még utolsó találkozásunk alkalmával is fájó szívvel emlegette sétáinkat a Monte Brén.

Nemoda István

FORRÁSSZERZÉS A CIVIL-KÖZÖSSÉGI SZEKTORBAN

Hazánkban a civil szféra, a nonprofit szektor a forrásteremtés gyakorlata, a szervezetek gazdasági súlya és finanszírozási jellemzőik alapján is jól leírható. A szektor helyéről, társadalmi-gazdasági szerepéről is sokat elmond, ha megvizsgáljuk, hogy a közösségi szükségletek kielégítésében, a közhasznú célok megvalósításában milyen forrásokra (adományokra és önkéntes munkára) építhetnek napjainkban a nonprofit szervezetek.

Az utóbbi 20 évben jelentős mértékben megnőtt a harmadik szektor szerepe az Európai Unióban. A civil-közösségi szektor jelentős, széles körben igénybevett szolgáltatási szegmenseket vett át. Megnőtt továbbá az igény a sajátos, egyéni szolgáltatások iránt, amely szintén e szektor térnyeréséhez vezetett.

Az európai integráció intézményei és a civil társadalom közötti partneri viszony kiszélesedése több kérdést érintett mind az Európai Közösségen, mind az Unión belül, mind pedig a partnerországokban. Az Európai Bizottság az 1997. júliusában kiadott, „Az önkéntes szervezetek és alapítványok szerepének erősítéséről Európában” című közleményében meghatározta az önkéntes szervezetek típusait és közös jellemzőit. Ebben követelményként került megfogalmazásra az, hogy létezzen egyértelmű, átlátható, támogató jellegű jogi és költségvetési rendszer.

Az Európai Unióhoz történő csatlakozással, megfelelő felkészülés esetén a civil-közösségi szektor jelentős, és egyre növekvő esélyhez juthat hazánkban. Ezt indokolja egyrészt, hogy az Unió támogatási céljai nagyrészt egybeesnek a civil-közösségi szektor (környezetvédelem, oktatás, területfejlesztés, stb.) tevékenységi körével. Másrészt a partnerség elve szinte minden támogatásnál megköveteli a civil szféra bevonását.

A jogirodalom szerint a társadalmi szervezetek, egyesületek, érdekképviselések, alapítványok és közalapítványok mellett az önkéntes és biztosító pénztárak, lakásszövetkezetek, társasházak, vízközmű társulások éppúgy a nonprofit szektor tagjai, mint a közhasznú társaság, köztestületek, a pártok és az egyházak. A közhasznú szervezetekről szóló törvény (1997. CLVI tv) szűkebben alapítványokat, közalapítványokat, egyesületeket, és közhasznú társaságokat sorol e körbe.

E sokszínűségből adódóan anyagi bázisuk, ill. bevételeik szerkezetében lényeges eltérések figyelhetők meg. Közösek abban, hogy bevételeik túlnyomórészt:

- tagi és támogatói adomány, ill. befizetésből (*magántámogatás*)
- céljaik szerinti tevékenység és szolgáltatási árbevételből (*alaptevékenység*),

- állami támogatásból,
- gazdálkodási, vállalkozói tevékenységből, valamint a meglévő vagyonuk hozamából származhat.

Az alábbiakban a hazai nonprofit szervezetek közül *elsősorban az alapítványok, az egyesületek és az érdekképviseleti szervekre vonatkozó forrásteremtést tekintjük át.*

Magyarországon napjainkban a közel 50 ezer nonprofit szervezet (20.295 alapítvány, 28.526 társas nonprofit szervezet) éves szinten mintegy 650 milliárd Ft-tal gazdálkodik és 58 ezernél több főállású embert foglalkoztat (a részmunkaidős munkavállalókkal együtt a foglalkoztatottak száma eléri a 80.000 főt).

Azaz a szektor egyre érzékelhetőbb gazdasági erőt képvisel, nemzetgazdasági jelentősége folyamatosan növekszik.

A harmadik szektor születését vizsgáló nemzetközi kutatások szemléletesen mutatják be adatok és tények sorával, hogy a nemzeti sajátosságok (társadalmi, történelmi, kulturális) mellett a támogatási források különbözősége milyen szerepet játszik az egyes országokban a szektor kialakulásában, fejlődésében. Azt is mondhatjuk – a forráshoz jutás, ill. a forrás eredete és mértéke indikátor jelleggel bír a nonprofit szektor társadalmi - gazdasági szerepét, fontosságát érintően.

A KSH Társadalomstatisztikai főosztálya adatközlése alapján a szektor bevétele az 1995-ös adatokat alapul véve a következő („Szociális nonprofit szervezetek Magyarországon 1994-ben és 2002-ben” KSH 41. füzet).

	Nemzetközi trend	Magyarország 1990	Magyarország 1995	Német-ország	Francia-ország	Egyesült Királyság
1. Kormányzati, ill. állami támogatás	41 %	19%	27%	64%	58 %	47 %
2. Magántámogatás	11 %	20%	18%	4%	7 %	9 %
3. Ár- és díjbevétel (alap és gazdálkodási tevékenység)	48 %	61%	55%	32%	35 %	44 %

A kép természetesen sokkal differenciáltabb, ha teljes körűen nézzük meg a bevétel szerkezetet. Egy „a civilbarát állami pályázati rendszer kiépítését” célzó szakértői anyag ezt így rögzíti:

nonprofit szervezetek többféle módon részesülhetnek támogatásban államháztartási forrásból. Az éves költségvetési törvényekben a nonprofit szervezetek támogatása a központi költségvetésből, az önkormányzati szférából és az elkülönített állami pénzalap költségvetéséből, illetve adókedvezmények formájában történik.

A nonprofit szervezetek támogatása alapvetően normatív és nem normatív támoga-

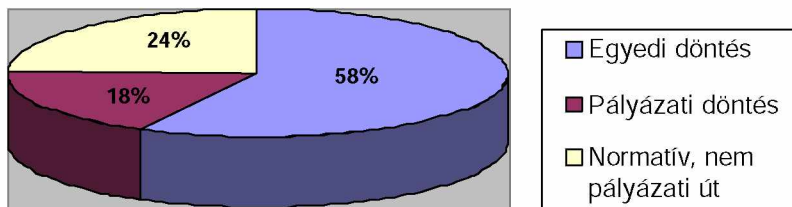
tás lehet. A nonprofit szervezetek a közfeladatok ellátása átvállalásához kötődően normatív támogatásokban részesülhetnek. Ennek lényege az, hogy a központi költségvetésből az éves költségvetési törvény keretében a humányszolgáltatásokat ellátó nem állami intézmények fenntartóinak normatív, kiegészítő és egyéb állami hozzájárulást biztosítanak.

A nem normatív támogatások a következők lehetnek:

- címzett előirányzatok - a szervezetek nevére közvetlenül címezve, meghatározott fejezetek fejezeti kezelésű előirányzatai között jóváhagyott támogatások az Országgyűlés jóváhagyásával az éves költségvetési törvényekben;
- általános tartalék terhére történő támogatás *egyedi* kormányhatározattal;
- fejezeti kezelésű előirányzatok terhére nyújtandó támogatás fejezeti döntési hatáskörrel, pályázati úton, vagy pályáztatás nélkül, egyedi döntéssel. A pályáztatás rendszere eltérő a különböző költségvetési fejezetek és előirányzatok vonatkozásában. Közös jellemzőjük azonban, hogy a pénzeszközök átadása meghatározóan szerződéses jogviszonyok keretei között történik, amelyben a feleknek rendelkezniük kell a támogatással való elszámolás feltételeiről is;
- a magánszemélyek által fizetett személyi jövedelemadó 1 %-ának felajánlása;
- Nemzeti Civil Alapprogram pályázata (2004. évtől).

A rendelkezésre álló adatok alapján a civil-közösségi szektor állami/önkormányzati bevételeinek összege a 2000. évben 140.917,4 millió forint, 2002-ben 275.012,1 millió forint volt.

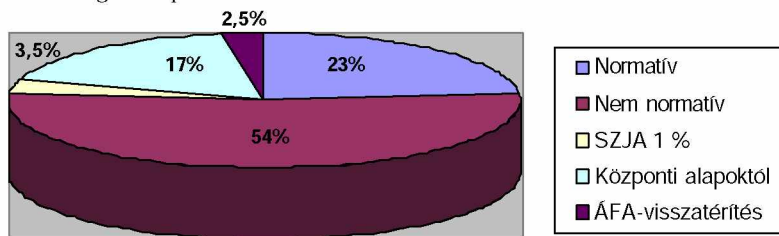
Az állami támogatások megoszlását 2000. évre vonatkozóan, finanszírozási formák szerint a következő ábra mutatja be:

A fenti ábrát vizsgálva megállapítható a normatív finanszírozású szerződéses közfeladat-kihelyezés csekély súlya a nem normatív támogatásokkal szemben. Az összes nem normatív állami támogatás (79.520,3 millió Ft) 76,9 %-a (61.211,4 millió Ft) részben a költségvetési törvényben nevesített módon, részben pedig egyedi döntés eredményeként kerül a nonprofit szervezetekhez. Így ezen támogatások nyújtásánál nem érvényesül a pályázati eljárás nyújtotta erőteljesebb objektivitás és nyilvánosság, a verseny, a szakmai megmértetés.

Az összes állami támogatás 2000-ben a nonprofit szervezetek 42,8 %-át érinti, a pályázati támogatásból pedig csupán 13,9 %-uk (6.557 szervezet) részesül. Vagyis a szervezetek 57 %-a kizorul általában az állami támogatási rendszerből, ezen belül pedig mintegy 86 %-a az állami pályázati rendszerből (vagy valamilyen ok miatt nem vesz részt benne).

Az állami támogatás tehát rendkívül egyenetlenül oszlik el a nonprofit szférában, a pályázati úton elosztott részre pedig e megállapítás fokozottan érvényes. Az állami támogatás típusait külön is érdemes áttekinteni.

Szembeötlő a *normatív finanszírozású szerződéses közfeladat-kihelyezés, illetve -átvállalás csekély súlya* (23 %) a nem normatív támogatásokkal szemben (71 %), különösen, ha figyelembe vesszük, hogy a közfeladatoknak a civil-közösségi szektorba történő szerződéses „kitelepitése” döntően az állami/önkormányzati érdekeltséggel létrehozott közalapítványokat, közhasznú társaságokat érinti, nem a valóságos civil szervezeteket”.

A közvélekedéssel ellentétben a civil szervezetek *nem magántámogatásokból* (egyéni, vállalati, külföldi, társ civil szervezet) finanszírozzák tevékenységüket, hanem döntően termékeik, szolgáltatásaik ellenértékéből, vállalkozási tevékenységük bevételeiből, ill. kis részben az állami – önkormányzati forrásból származó támogatásokból. A magánadományok csak a nemzetközi segélyszervezetek számára jelentik a tevékenység finanszírozásának legfontosabb forrását, ott is egyre csökkenőbb mértékben.

A trend azonban önmagáért beszél, ha csak az utóbbi öt évben bekövetkezett változásokat nézzük is. A KSH „A nonprofit szektor főbb statisztikai jellemzői 2001” kiadványban ezek az adatok olvashatók „*A nonprofit szektor bevételeinek megoszlása források szerint*”:

Bevételi forrás	Össz. bevétel % - ban
Állami, önkormányzati támogatás	34 %
Magántámogatás	14 %
Alaptevékenységi bevétel	35 %
Gazdálkodási bevétel	16 %
Egyéb bevétel	1 %

Szembetűnő, hogy a „*finanszírozó állam*” térhódítása még távoli (a hazai támogatási arány fele, illetve harmada az EU-s országokéhoz mérten), amint az is, hogy a lakosság anyagi helyzete ellenére is milyen jelentős szerepet vállal a társadalmi problémák kezelésében közreműködő szervezetek támogatásával. E tételt igazolja az a felmérés is, amit a KSH és a Nonprofit Kutató Csoport végzett „Lakossági adományok és önkéntes munka” vizsgálatokor. A felmérés megerősíti azt a feltételezést, hogy az adományok és az önkéntes munka, önkéntes segítők bevonása nagyon fontos, – részben még kiaknázatlan – forrást jelent a magyar nonprofit szektor fejlődése számára.

Tanulságos megvizsgálni azt is, hogy az egyes szervezeti típusok és bevételi források között milyen összefüggés van hazánkban.

<i>Bevételi forrás</i>	<i>Alapítvány</i>	<i>Egyesület</i>	<i>Köztestület</i>
Kormányzati, önkormányzati támogatás	16,2	19,3	9,7
Magántámogatás	43,9	15,4	2,7
Alaptevékenységi bevétel	9,6	35,2	74,7
Gazdálkodási bevétel	28,9	29,5	5,3
Egyéb bevétel	1,4	0,6	7,6

A nonprofit szervezetek száma és bevételei szervezeti forma szerint (2000).

Szervezeti forma	A szervezetek		A bevételek	
	száma	megoszlása %	M Ft	megoszlása %
Alapítvány	20.295	35,3	63.750,6	32,6
Egyesület	22.880	53,1	69.455,7	35,5
Szakszervezet	2.050	4,8	9.088,2	4,6
Szakmai, munkáltatói érdekképviselő	1.780	4,1	10.959,3	5,6
Nonprofit szervezet intézménye	46	0,1	3.246,9	1,7
Közalapítvány	458	1,1	15.371,1	7,9
Köztestület	250	0,6	6.431,1	3,3
Közhasznú társaság	184	0,4	8.045,7	4,1
Biztosító pénztár	211	0,5	9.278,7	4,7
Összesen	48.554	100,0	195.627,3	100,0

A forrásokhoz való hozzájárulás mértékét jól érzékeltetik a fenti táblázatok. Mutatják, hogy a különböző szervezetek bevételi szerkezete szignifikánsan eltér. Mindemellét

jelentős különbségek vannak azonos típushoz tartozó szervezetek között a tevékenység jellegét, vagy éppen a működés helyét nézve is:

Ha pl. a kultúra terén tevékenykedő szervezeteket nézzük, azt látjuk, hogy bevételük	
37,4 %-a díjbevételel	22 %-a magántámogatás
36,4 %-a állami támogatás	3,2 %-a egyéb.

Ugyanez a bevételi szerkezet az egészségügyi célú szervezeteknél 27,3 - 27,2 - 44,5 - 1 %.

Míndez jól jelzi, hogy az egyes civil/nonprofit szervezetek forráshoz jutási esélye lényegesen eltér. Amint az a KSH elemzésekből jól nyomon követhető lényegesen nagyobb eséllyel jut magántámogatáshoz egy nyugat-magyarországi megyeszékhelyen működő szociális célú alapítvány mint egy kelet-magyarországi kulturális alapítvány, mely községben működik. Hasonló a helyzet a pályázati úton megszerezhető pénzek esetében is, ahol a fentiek mellett az ismeret, a szakértői háttér és a pályázati rutin is differenciáló tényező.

A nonprofit szervezetek menedzsmentjének, aktivistáinak mindezen tényekkel számolni kell, amikor tevékenységükhöz, céljaik megvalósításához forrást kívánnak biztosítani.

De mindenkor valós gond-e a pénzhiány? Ismerjük-e kellően a meglévő forrásokat? Hatékonyan, jól használjuk-e ki a meglévő forrásokat? – mindezekre célszerű választ adni mielőtt a remélt források felé elindulunk.

A forrásteremtésnek számos módja van és valamennyi használható, de egyetlen technika sincs, amely minden szervezetben egyaránt működőképes. A legáltalánosabban használt forrásteremtő lehetőségek, ill. módok az *adománygyűjtés*, a *pályázat* és a *vállalkozás*, melyekről célszerű külön is szólni.

Immár nyolc éve a nonprofit menedzser, és a nonprofit ügyintézői képzés során (OKJ szakképesítés 1997. óta) lehetőség nyílik arra, hogy a résztvevők elsajátítsák azokat a szakismereteket, melyeket felhasználhatnak, ill. olyan technikákat is megismerhetnek, amelyeket célszerű kipróbálni és alkalmazni. A felnőttképzés, vagy munkaerő-piaci képzés keretében (ezt munkanélküliek vehetik igénybe az Állami Foglalkoztatási Szolgálat, azaz a Munkaügyi Központok, Kirendeltségek keretében) választ kaphatnak a feldolgozott témák során arra:

- *mi a forrásteremtés: fundraising,*
- *hogyan, miként érdemes / kell elindulni támogatás után,*
- *milyen ismeretekkel, információkkal kell rendelkezni a siker érdekében,*
- *hol és milyen források állnak rendelkezésre,*
- *hogyan vegyük fel és tartsuk a kapcsolatot támogatókkal,*
- *mik a pályázatírás lépései, szakaszai,*
- *mi a teendő a szerződéskötés előtt és után ... ?*

Az adománygyűjtés:

Hazánkban a lakossági adományok nemcsak erkölcsileg, de anyagi szempontból is számottevőek. Már 1995-ben 10 milliárdot meghaladó volt a civil/nonprofit szervezeteknek juttatott pénz és természetbeni adomány - melynél az adókedvezmények költségvetési terhe lényegesen kisebb volt a lakossági áldozatvállalástól. Érdemes megjegyezni, hogy a hazai adományozási szokások szerint a szociális szférában és a határon kívül élő magyarok megsegítésében a természetbeni, míg a kultúra, oktatás terén a pénzádományokra lehet jobban építeni.

A támogató szereti világosan látni, forintjai milyen célra hasznosulnak, hogy adománya közérdeket szolgál-e, s biztosított-e a felhasználás ellenőrizhetősége? Azaz mielőtt kérünk, választ kell adni magunknak is az alábbiakra:

- mire kérjük a támogatást,
- hogyan kívánjuk felhasználni,
- miként fogunk számot adni róla ?

Az adományszerzésnél meghatározó elem a támogatott szervezet iránti bizalom, valamint a személyes kapcsolat. (Nem véletlen, hogy az adományok 82 %-át egyházak és alapítványok kapják.)

Az adománygyűjtésben járatosak ismerik azon motívumokat, amire építhetnek; amint azt is tudják, hogy a támogatásszerzés emberek közötti tranzakció: Ez esetben:

- a segítségnyújtás öröme,
- a jótékonyági tevékenység,
- a támogatott szervezet iránti bizalom,
- a konkrét cél elérésének segítése
- a szolidaritás a meghatározó elem. (Gyermeken, öregen, súlyos betegen segíteni erkölcsi kötelesség!)

Ugyanakkor fontos azon tényeket is figyelembe venni, miszerint a szervezethez tagként is kötődők, a nők, a 30 és 60 év közöttiek, a magasabb presztízsű munkakört betöltők, a magasabb jövedelmi szinten élők, a konszolidált családban élők a jobb adományozók. Mivel a magyarországi civil/nonprofit szervezetek adományokból származó bevételeinek közel fele vállalati támogatásból ered ezért megkülönböztetett figyelmet célszerű fordítani az e körből megszerezhető forrásokra (gyűjtési technika, adományozói motívumok stb.) is.

Tanulságos a hazai adományozási szokásokat nemzetközi összehasonlításban is szemlélni.

Adomány típusa	Egyesült Királyság	Franciao.	Magyaro.	Németo.	USA
Vállalati	23,3	40,9	48,7	18,0	10,8
Lakossági	54,2	53,5	26,9	53,8	77,8
Alapítványi	20,0	5,6	4,1	15,4	11,4
Egyéb (pl.külfölditám.)	2,5	–	20,3	12,8	–
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Aki képes és hajlandó személyesen eljutni az emberekhez, gazdasági egységekhez, intézményekhez jól élhet e lehetőséggel. Tudni kell azt is, hogy az adományozókkal való kapcsolattartás, a köszönetnyilvánítás legalább olyan fontos, mint maga az adomány megszerzése. Sajnos e téren még gyengék a hazai nonprofit szervezetek.

A pályázat:

Tucatnyi irodalma van már hazánkban is a pályázatírás, a pénzszerzés tudományának, s számtalan tréning, szeminárium szerveződik országszerte azzal a céllal, hogy gyorsan és hatékonyan – természetesen megfelelő ellenszolgáltatás fejében – átadja ezen ismereteket. A tapasztalatok nem mindenben pozitívak. Sajnos az Uniós pénzek „fogadása” előtt szinte gomba módra szaporodtak el a siker reményében szolgáltatásikat hirdető „szakértői” cégek. Jelen tanulmányban csak vázlatosan szólunk a hazai és külföldi források megszerzésére irányuló pályázatírás főbb szabályairól, alapelveiről.

<i>ELŐNYEI</i>	<i>HÁTRÁNYAI</i>
kényelmesen, olcsón, megszerezhető	– kötött pénzfelhasználás, jelentési kötelezettség (bürokratikus)
segít a hosszú távú tervezésben	– elkényelmesít, csak elkölteni kell - folyamatosság hiánya, bizonytalanság
lehetőséget nyújt a támogatóval a szakmai program alakítására	– kötött pénzfelhasználás – jelentési kötelezettség
nagyobb összeg hosszabb távra	– elhúzódozó döntéshozatal – zárt klienskör

A pályázati pénzek megszerzése, azaz egy jó ötlet „eladásának” szakaszai

a) Előkészítés

– a szervezet imázsának folyamatos építése és népszerűsítése (legyen ismert az adományozók körében!)

– a támogatandó projekt részletes kidolgozása és az azzal való azonosulás (legyenek a tények a kisujjában!)

– a lehetséges és a projektnek megfelelő forrásteremtési stratégiák kidolgozása

– pályázati monitoring felállítása, működtetése

– lehetséges támogatók felkutatása, kiválasztása, kapcsolatfelvétel (bemutakozás, információgyűjtés a pályázati feltételekről, az elbírálás szempontjairól és folyamatáról)

b) Pályázás

– formanyomtatvány, pályázati dosszié beszerzése; kitöltése, tartalmi és formai követelménynek megfeleltetés

– bemutatkozás (a szervezet célja, működése; eddig megvalósított projektjei)

– a projekt előtérbe helyezése, a probléma ismertetése (Reális, teljesíthető, értékes, aktuális legyen!)

– a kulcspontok bemutatása (Miért támogassák a projektet? Célok, várt eredmények, szükségletek leírása. Kiket érint? Tevékenység leírása; egyedisége; értékek, alapelvek, időtartam.)

– az alkalmazni kívánt módszerek, eljárások bemutatása (Releváns legyen a támogató szándékával!)

– reális költségvetés összeállítása (A projekt költségvetése költség nemenként.

A kért összeg nagysága, felhasználási terve; saját forrás, rendelkezésre álló külső források bemutatása.)

– a menedzsment bemutatása

– együttműködők, ajánlók megnyerése, bemutatása

– mellékletek, háttér-információk, esettanulmányok

– a pályázat gondozása (Döntés előtti személyes találkozó, meghívás, konzultáció.)

c) Utógondozás

– köszönetnyilvánítás

– kapcsolattartás a támogatóval

– beszámolási és elszámolási kötelezettség teljesítése

– a támogató népszerűsítése

– szerződéskötés

– rendszeres tájékoztatás a projekt megvalósulásáról

– értékelés, a program záró jelentése

– a kialakult jó kapcsolat folyamatos ápolása (Éves jelentések megküldése; nyílt napok szervezése...)

Mivel hazánkban évente növekvő mértékű a költségvetési forrásból rendelkezésre álló keret szükséges azt is tudni, hogy az állami *pályázati rendszer* – miként minden más pályáztatás is – nem csupán egy támogatásokat odaítélő szisztéma, hanem *sajátos információs folyamat* is. Elsősorban azért, mert minden könnyen leírható a klasszikus információáramlás modelljével. Ez az információs folyamat kétirányú, illetve annak kell(ene) lennie:

1) A pályázati rendszer kiterjedtsége; szelektivitása vagy aszelektivitása; egyszerűsége vagy bürokratizmusa; igénybevétele; objektivitása, a szubjektív elemek mértéke; társadalmi folyamatokhoz, problémákhoz, feszültségekhez kötöttsége; a pályázás feltételei stb. fontos és viszonylag pontos tájékoztatást adnak állam és civil szektor viszonyáról, kapcsolatáról.

2) A pályázati tematika, a kiírásokban megtestesülő célrendszer rögzíti azokat a tevékenységi (közszolgáltatási) területeket, ahol az állam a civil szektor nagyobb fokú szerepvállalására számít (jelezve ezzel saját szolgáltatási korlátait is). Ebből következtetések vonhatók le a civil szektor helyzetére, fejlettségére, szakmaiságára, professzionalizmusára vonatkozóan. A másik oldalról pedig jelzi a civil szféra hajlandóságát az együttműködésre, illetve azt, hogy sajátos értékrendje szerint mely társadalmi célokat prioritizálja.

3) Mindemellert a pályázati rendszer arról is informál, hogy mely közszolgáltatások állami kezelőrendszere milyen „osztályzatot” érdemel a társadalomtól, mennyire hatékony és teljeskörű. Vagyis a közszolgáltatásokkal való elégedettség mértékének és a közszolgáltatási innovációnak is egyik fontos csatornája a pályázati rendszer.

A pályázati gyakorlatban – a kétségtelen előrelépés ellenére – *e kétirányú folyamat államtól eredő oldala a kívánatosnál erősebb dominanciájú*. A civil szektor részvétele, részvételi lehetősége a pályázati rendszer tematikájának, stratégiájának és gyakorlatias célrendszerének kialakításában szűkre szabott, esetleges.

Az állami pályázati rendszer – amint azt korábban bemutattuk – sokcsatornás. E szisztéma működése a Nemzeti Civil Alapprogram (2003/2004) megszületésével alapvetően átrendeződik. *Az állami pályázati rendszer hagyományos meghirdetői, kiírói szerkezete* nyomon követhető a következő idézetből:

1) „A civil/nonprofit szervezetek 84 %-a számára a [szak]minisztériumok jelentik a legpreferáltabb pályáztató szervezetet, majd ezután az állami alapok (63 %) és az önkormányzatok szervezetei (54 %) következnek.

2) A másodlagosan preferált pályáztató szervezetek közé tartoznak az Országgyűlés Társadalmi Szervezetek Bizottsága (46 %), a Miniszterelnöki Hivatal Civil Kapcsolatok Főosztálya (40 %) és a pályáztató civil szervezetek (40 %).

3) A pályáztató szervezetek harmadik csoportját azok a pályáztató szervezetek alkotják (állami közalapítványok, külföldi források, önkormányzati közalapítványok), amelyekhez átlagosan a pályázó szervezetek csak valamivel több, mint egynegyede (28 %-a) pályázott.”

Mindez hangsúlyossá teszi azt a Nemzeti Civil Alapprogrammal kapcsolatos előzetes célkitűzést, miszerint *az általa biztosított új forrás plusz támogatás: vagyis nem váltja ki a szakminisztériumok civil szervezeti támogatásra rendelkezésre álló, immár hagyományos forrásait, hanem azokon felül érkező további támogatás.*

„A kormányzat civil stratégiája” c. dokumentum (2003. május) szerint a kormányzati cél az, hogy a kormányzati ciklus végére a civil szervezetek bevételei között az állami támogatás érje el az EU-országok átlagos alsó határát: 40 %-ot.

E téren a jelenségek messzemenően *összefüggenek az állami pályázati rendszer hatékonyságának kérdésével.* Ez pedig csakis akkor biztosítható, ha a „donor” forrásbiztosító (állam, önkormányzat) élő, valós, intézményes csatornákkal és garanciákkal bíró párbeszédet folytat a civil szervezetekkel. Csak ebben az esetben nyilvánulhatnak meg a *pályázati kiírások konkrét hatékonysági követelményei:*

1) a potenciális pályázók zöme számára ne jelentsen aránytalanul nagy terhet megbirkózni a pályázati feltételekkel,

2) a célcsoport (a kedvezményezettek) jelentős hányadát segítse a kapacitált tevékenység,

3) a pályázati tematika kiírói és pályázói oldalról egyaránt releváns, szükségessként elfogadott legyen.

A hatékonyság legfontosabb eszközei:

1) megalapozott ismeretek a lehetséges pályázói körről és

2) a kedvezményezettekről (avagy a kezelni kívánt társadalmi problémákról),

3) „civilbarát” pályázati feltételek biztosítása.

Szakírók számára sokszor fölvetődő dilemma, hogy *az állami támogatási rendszer mennyire teremt függőséget, szervilizmust, kiszolgáltatottságot.* A civil szervezetek egy része számára az állami támogatások valóban jelentős arányt képviselnek programjaik, szolgáltatásaik megvalósításában. Ugyanakkor céljaik, feladataik teljesítését a szervezetek többsége csak részben tartja az állami, pályázati támogatásoktól függőnek.

Miért, milyen meggondolásból, célból pályázik egy-egy szervezet?

A Nonprofit Kutatócsoport 2003-as vizsgálata – a gyakorlati tapasztalatokkal is megegyezően – négy típusú pályázói attitűdöt különített el (gyakorisági sorrend):

1) A pályázó szervezetek 49 %-a már korábban megtervezett programjához/tevékenységéhez keres támogatást.

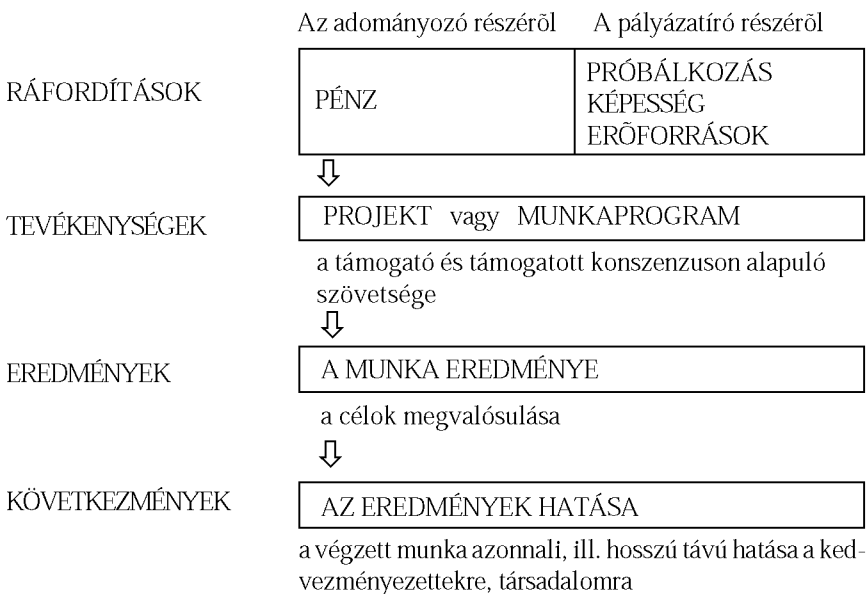
2) A szervezetek 29 %-a szakjellege, alapvető – közhasznú – céljai mentén keresi a pályázatokat, és igazítja ehhez konkrét tevékenységét.

3) A szervezetek 11 %-a a szervezet fenntartásához, az alapvető működési költségek biztosításához keres támogatót.

4) Ugyancsak 11 %-uk a pályázati lehetőségekhez igazítja tevékenységét.

Mindez azt mutatja, hogy a szervezetek döntő többsége céltudatosan pályázik, azaz a tevékenysége során felmerülő valamilyen konkrét (közhasznú) programhoz/tevékenységhez keres pályázati forrást.

A pénz megszerzése csak egy része a folyamatnak!

A támogatásszerzés nemzetközi dimenziói a munkájukat professzionálisan végző szervezetek számára több mint egy évtizede nyitottak. Ezek:

1. *Állami források: pl. nemzetközi és angol források (PHARE az Európai Közösségtől, illetve 2004-től a Strukturális Alapok, a brit Know How Fund)*
2. *Alapok, alapítványok*
3. *Üzleti-, világcégek*

Az információhoz jutás lehetősége, irodalma mind a hazai, mind a nemzetközi szervezetek által közreadott formában biztosított ma már, s a *Pénzforrás* című finanszírozási kézikönyv is rendre közli ezen ismereteket.

A *nemzetközi forráshoz* jutás általános alapelveit, különösen a „kezdő” szervezeteknek célszerű szem előtt tartani:

1. *Érdemes mérlegelni, miért támogatná egy külföldi adományozó?*
2. *Készüljön fel a nehézségekre, a “másságra”. Mérlegelje, van-e elég ideje, ereje; vannak-e a megfelelő adottságai?*
3. *A pénzkérés előtt célravezető a jó kapcsolat kiépítése.*

A vállalkozás:

A civil/nonprofit szervezet általában akkor vállalkozik, ha az *vagyonának gyarapítása és/vagy küldetésének, céljának, szervezeti funkcióinak megvalósításához elengedhetetlen*. A források növelése a folyamatos működés és a jövő tervezésének alapfeltétele. Mégis - úgy gondoljuk - jobb, ha ennek eszközeit a *biztonságos befektetésről* szóló fejezetben keressük. *A szervezeti vagyon gyarapítása vállalkozással csak akkor kézenfekvő, ha az így elérhető hozam jóval magasabb a pénz és tőkepiac biztonságos (államilag garantált) befektetéseinek hozamánál, a tevékenység kockázata viszont alacsony*. Kevés esélyünk van ilyen tevékenységre - kérdés van-e egyáltalán? Ha a vállalkozás nem csak lehetőség, hanem egyszerűen kényszer is a szervezeti funkciók megvalósításához, akkor érdemes figyelniük néhány sajátosságra:

- Minden vállalkozás célja a profit. Ez esetünkben is igaz, a nonprofit léte nem veszélyeztető, a jogszabályok által meghatározott mértékig. A vállalkozás alapfunkciója mégis egy bevételszerző tevékenység, amelynek forrása a magán-személyek és intézmények által rendelkezésre bocsátott vagyon. A vállalkozó tehát *korlátozott tulajdonos (célorientált vagyonműködtetés)*, mégis *kockázata emelt*, erkölcsi-, jogi-, vagyoni, néha politikai tevékenysége szükséglet, és piacorientáció konfliktus esetén az előbbit részesíti előnyben. A tevékenység eredményét túlnyomórészt vagy teljesen visszaforgatják a vállalkozásba annak stabilitását, vagy - mérsékelt kockázattal járó - fokozatos növekedését szolgálva.

Az előbbi vázlatos felsorolásból is látható, hogy a nonprofit vállalkozás jó néhány sajátossággal rendelkezik, amelynek következményei miatt figyelniük kell a következőkre: Mivel a nonprofit szervezet *nem (csak) saját vagyont kockáztat*, ezért a vállalkozás ellehetetlenülése nem csak a felelős személy kudarca, hanem a szervezeté is, mivel a segíteni kívánt közösség vagyon és presztízs vesztesével jár. *A jogi forma megválasztásakor a kérdés nem úgy merül fel, hogy „melyiket hogyan?”, hanem úgy, hogy „melyiket miért?”* érdemes. A választás klasszikus jogi szempontjai közül (alapítók, személyes közreműködés, egyéni, vagy társas vállalkozás, jogi személyiség) *kiemelkedik a felelősség korlátlan és egyetemleges, vagy korlátozott, a bevitt vagyoni mértékig terjedő volta*.

Ebben a körben az is kiemelten fontos:

- mennyibe kerül a vállalkozás alapítása és működtetése, milyen a tulajdonosok ellenőrzési lehetősége,
- egyszerű, vagy bonyolult a vállalkozás irányítása,
- könnyen, vagy nehezen, rövidebb, vagy hosszabb idő alatt jutunk újra pénzünkhöz, ha meg akarjuk változtatni, vagy szüntetni a profilunkat, vagy az egész vállalkozást.

Az eddigiekben a vállalkozás kockázatos voltát hangsúlyoztuk. Az alapítás és működtetés, a túlélés és a növekedési pályára lépés mellett arról a kockázatról is

szólni kell, ami a nehezen kalkulálható állami támogatásból, a jogszabályok és a gazdasági szabályozók állandó változásával, a vállalkozásbarát környezetiányából ered. A nonprofit szervezet vállalkozásának az eredményesség elérése mellett – annak mintegy előfeltételeként – *a kockázat mérséklésére kell törekednie*. Ennek alapeszköze az *üzleti terv*, amely megmutatja életképes-e, megvalósítható-e az üzleti ötletünk, jelzi a működés várható kockázatos elemeit és rákényszerít arra, hogy a tervezési folyamat során rugalmasan alkalmazkodjunk a változó körülményekhez.

Összefoglalva: azt mondhatjuk, nincs túlélési esélye annak a civil-nonprofit szervezetnek, amelynek nincsenek folyamatosan forrásai. A források köre azonban sokszínű. Ha a célok, szándékok világosak, ha a hozzájuk vezető utak, módok is felismertek, a források is könnyebben előteremthetők. Minden civil szervezet felelős azért, hogy milyen mértékű a szektor társadalmi elismertsége. A közösség bizalmának megnyerése azonban egyidejűleg út az állami támogatás, a magánadományok megszerzése, valamint az önkéntes segítők felé.

Wirth István

A JÁSZÁROKSZÁLLÁSI NÉPFŐISKOLAI TÁRSASÁG ÉLETÉBŐL

Társaságunk 1991. december 16-án alakult meg, felelevenítve az 1950-es évekig működő, azonos nevű társaság működését, átvállalva annak szellemi örökségét. Nehéz röviden összefoglalni a több mint 10 esztendő eseményeit és munkáját, ezért a főbb tevékenységfajtákról tesztek említést.

Kurzusaink, előadásaink

Megalakulásunk óta éves programokat készítünk, melyet két féléves időszakra bontunk. Így félévenként legalább egy előadássorozatot szervezünk.

Az első időszakban megismertettük tagjainkat és az érdeklődőket a bio-kertészet alapjaival. Az indulástól kezdve hagyománnyá vált, hogy évente, a nyári időszakban az egről teológia tanárainak közreműködésével vallástörténeti kurzusokat szerveztünk.

Minden esztendőben igyekeztünk az aktuális eseményeket olyan módon követni, hogy azok népszerűsítő előadások formájában vonzzák tagtársainkat. Így a természetgyógyászat jeles hazai képviselői tartottak számunkra előadásokat. Szőlészeti-borászati tanfolyamot szerveztünk, melyhez felvettük a kapcsolatot a Gödöllői Agrártudományi Egyetem oktatóival. A nagy érdeklődésre való tekintettel előadásorozatot szerveztünk a kistermelőknek a gyümölcs- és zöldségtermesztés korszerű, kis helyigényű és hatékony formáiról. Szakmai tanfolyamokat is szerveztünk női szabó, illetve méregkezelő szakképesítések megszerzéséhez.

Megismerkedtünk a Jászság történelmével, fontosabb néprajzi, régészeti értékeinkkel. Ezt követte a Jászság építészeti emlékeiről, fellelhető írásos és egyéb dokumentumairól szóló sorozat. Ehhez a kurzushoz kapcsolódott a ma még élő népművészeti értékek megismerése. Gyakorlati foglalkozásokon ismerkedtünk meg a népi díszítő művészet kiemelkedő alkotóival. Megismertük a szőnyegszövés, hímzés, szalmafonás, kerámiázás, bútorkészítés, sütés-főzés ma is élő hagyományait. Felejthetetlenek voltak Selmeczi László régész jászági ásatásainak megismerésével összefüggő előadásai és helyszíni kalauzolásai.

Művészettörténeti kurzusunk növelte ezen oktatási forma elfogadóinak táborát. Vallástörténeti sorozataink a Biblia világtól a kereszténység felvételén át vallásfilozófiai kérdésekig, valamint a nagy világvallások megismeréséig terjedtek.

Családi programjaink is nagy népszerűségnek örvendtek. A téma kiváló szakemberei beszéltek közérthető formában az iskolaérettségről, a kisgyermekkori

beszédhibák javíthatóságáról, valamint a családi kommunikáció gyakorlati problémáiról. Külön előadásorozatot indítottunk fiataloknak az alkoholizmus és a kábítószer fogyasztás kialakulásának körülményeiről, veszélyeiről, valamint a kilábalás segítésének lehetőségeiről.

Foglalkoztunk az időskor társadalmi és egészségügyi problémáival, az időskori betegségek kialakulásának okaival, a felismerhetőség és a kezelhetőség kérdéseivel. Sokakat vonzott az időjárás változásairól, a felmelegedésről és ezzel együtt környezetünk átalakulásáról szóló sorozat.

Legismertebb előadóink voltak: Bálint György, Györfi Sándor, Oláh Andor, Vissy Károly, Gazda István, Reisinger János, Szabó László, Soltész Sándor. Egyháztörténeti sorozataink előadói Veres András püspök, Mikolai Vince rektor és Czákó István pápai prelátus urak voltak.

Kiadványaink

Büszkék vagyunk arra, hogy az évek során több kiadványt jelentettünk meg, kizárólag helyi alkotók műveiből merítettünk.

Kiadványaink a következők voltak:

Petró László: A talicska éneke (versek)

Méri Géza: A jászárokszállási színjátzás története

Fekete László: Egy palóc szép emlékei a Jászságról

Szántó László: Lírai vallomások (versek)

Méri Géza: Gólok és emlékek I. Labdarúgás Jászárokszálláson

Kóczyán Gyula: Jász-Árokszállás múltja és jelene 1996. (Reprint kiadás)

Most készítjük elő kiadásra Méri Géza: Gólok és emlékek II. c. munkáját. Társaságunk újból gondolkodik a könyvkiadási tevékenység folytatásán, azonban ehhez szponzorokra és jelentős anyagiakra lenne szükség, mivel a nyomdai költségek jelentősen megemelkedtek.

Színjátzó körünk

A színjátzás történetéről megjelent könyv, illetve a régi színjátzóknak szervezett találkozó nagy sikere elvezetett a színjátzó hagyományok felelevenítéséhez. Egy lelkes drámapedagógus vezetésével 1997-ben alakult meg színjátzó körünk. Településünkön mindig is nagy hagyománya volt a színjátzásnak. Innen indult el Pethes Imre, Kaszab Anna, Görbe János, a nemrég elhunyt Bordás György Liszt-díjas operaénekes, a ma élő művészek közül Farkas Bálint operetténekes.

Rangos helyi kulturális eseménnyé váltak a színházi bemutatók. Elsőként 1997-ben Tóth Ede: Falu rossza, majd 1998-ban Móricz Zsigmond: Nem élhetek muzsikaszó nélkül, 1999-ben Móricz Zsigmond: Sári bírója, míg 2000-ben Molnár Ferenc: Doktor úr című darabja került színre, majd ezt követte 2001-ben a Charley néni, 2002-ben

pedig az Imádok férjhez menni c. darab, 2003-ban a Zűrzarvos éjszaka, és 2004-ben pedig a Szabin nők elrablása kerül bemutatásra.

Az évek során saját bevételeinkből, pályázatokból, valamint támogatók önzetlen segítségével több, mint 600.000-Ft értékű jelmez és kellékár alakult ki. A jelmezek gyönyörűek, helyi népi iparművészek, szabók és cipészek alkotásai. A színpalakat a szintén helyi képzőművészeti műhely festői készítették.

A darabokat nem csak Jászárokszálláson, hanem a megye több településén és a környező Heves megyei községekben is nagy sikerrel mutattuk be. Szerepeltünk Jászágon, Jászdózsán, Pusztamonostoron, Jászfelsőszentgyörgyön, Jászberényben, Jászapátiban, Jászfényszarun, Szolnokon, Mezőtúron, Adácson, Atkáron, sőt eljuttunk a Tolna megyei Újiregre is.

A vidéken élő emberek ritkán jutnak el színházba, így ünnepi esemény számukra egy-egy előadás. Színészeink játszottak a határon túli magyaroknak is, vendégszerepeltek Kárpátalján és Erdélyben is. A társulat munkája sok elismerő kritikát kapott a Népszabadság, a Szabad Föld és a Szolnok megyei Néplap hasábjain is. Ezt a tevékenységet ismerte el a Jász-Nagykun-Szolnok megyei Önkormányzat azzal, hogy a rendezőt, Kovács Bélánét 2001-ben kitüntette Jász-Nagykun-Szolnok megye Közművelődési Díjával.

Külön öröm számunkra, hogy évek óta tagunk és szponzorunk a helyi kábeltelevíziós hálózat vezetője, aki előadássorozatainkat, színdarabjainkat közvetíti. Így elmondható, hogy városunk minden lakója számára hozzáférhetőek rendezvényeink. Színielőadásainkat a Gyöngyösi Városi TV is érdemesnek tartotta műsorára tűzni.

Kirándulásainkról és az ifjúsági tagozatról

Egyesületünkben hagyományossá váltak a közös kirándulások. Évente több alkalommal szervezünk egynapos belföldi kirándulást, illetve minden évben van egy nyári, több napos külföldi tanulmányutunk is.

Bejártuk a szomszédos országok magyarlakta területeit, szerveztünk túrát a Fertőtő körül, nagy sikerű volt az osztrák vártúránk, illetve nagyon jól éreztük magunkat Olaszországban is. Megismerkedtünk Velence, Firenze és Padova nevezetességeivel. A Szent István Egyetemmel kialakult kapcsolataink révén részt vettünk egy Cseh- és Szászországi tanulmányúton, Bécs-Prága-Drezda útvonalon. 2004 nyarán Strassbourg és Reims érintésével Párizsban jártunk.

Néhány tagtársunk vállalja a felkészülést, és lehetőség szerint minden érdekes eseményt és információt összegyűjt, majd továbbadja azt.

1999 óta működik népfőiskolánk ifjúsági tagozata. A fiatalok aktívan részt vesznek a szervezet programjain, rendezvényein, de természetesen saját programokat is szerveznek. Az elmúlt időszakban közös, ötnapos kiránduláson voltak Erdélyben. „Polgárosodás és nemzeti gondolat” címmel 7 napos közös túrán voltak Zala megyében,

megismerve a Göcsej tájegységét. 2004 nyarán Balassi-emléktúrát szerveztek Esztergom-Zólyom-Hibbe-Krakkó útvonalon. A tanulmányút keretében megismerkedtek Krakkó nevezetességeivel.

Elismertségünk, elfogadottságunk

Rövid tevékenység után, 1993-ban elnyertük az ENSZ Pro Habitat díját, majd a működés 10 éves évfordulóján, 2001-ben Jász-Nagykun-Szolnok Megye Közművelődési Díját vehettük át.

Évente több alkalommal tartunk társas összejöveteleket, így farsangi bált, nőnap és anyák napi összejövetelt, augusztus hónapban nyár-búcsúztatót a Sás-tónál, valamint decemberben évzáró közgyűlést, mely egyúttal zenés-táncos összejövetel is.

2000. óta a Jászárokszállási Ipartestülettel kötött megállapodás alapján helyiség használati joggal rendelkezünk. Sikeres pályázatok révén tesszük infrastruktúránkat évről-évre korszerűbbé. A rendelkezés hatályba lépése óta évente felhasználjuk az adó 1 %-ából származó bevételt. Működésünk anyagi alapját jelentik még a tagdíjak és a nyertes pályázatok bevételei.

Besenyi Vendel

DEME JÁNOS

Az 1976-os év a jászberényi Kossuth Tsz történetében két szempontból is meghatározó. Ez év január 1-jével a szövetkezet megnövekedett, egyesült a helyi Március 15. Tsz-szel. – És ez év január 22-én megtartott közgyűlésen elbúcsúzott a tagságtól Deme János, a szövetkezet addigi legendás hírű elnöke. Nyugdíjba vonult és átadta a stafétabotot a fiatalabb generációnak.

Ki is volt ő?

1916. augusztus 21-én született Jászberényben. Szülei mezőgazdasági munkások voltak. Családja régi jászberényi redemptus család. A Deme-család neve az 1705. évi összeírásban még nem, de az 1715. éviben már szerepel. Ősei tehát 1705 és 1715 között telepedtek le Jászberényben. Földváltó őse Deme Mátyás, aki 1745-ben részt vett a redemptióban. Az évek folyamán a család növekedésével földjük elaprózódott, s szülei már nem rendelkeztek földterülettel.

Elemi iskolai tanulmányait Jászberényben végezte, iskolai végzettsége öt elemi és két ismétlő. Mivel szegények voltak, már iskoláskorában is dolgoznia kellett. Katonasághoz történt bevonulásáig gazdasági cseléd volt. Dolgozott jászberényi gazdáknál, és dolgozott a pusztamizsei uradalomban is.

1939-ben vonult be tényleges katonai szolgálatra Budapestre. Műszaki alakulatnál szolgált, utász kiképzésben részesült. 1941-1942-ben mint harcoló honvéd a keleti front katonája.

1942-ben leszerelt. Mezőgazdasági munkásként dolgozott. Ekkor már családos (1940-ben nősült), napszából, részesművelésből, részes aratásból, cséplőgépnél végzett munkából szerzett kevéske jövedelemből tartotta el családját.

1944 őszén sasos behívóval újra behívták katonának, s rögtön a frontra került. Beteg feleségét és két apró gyermekét hagyta itthon, akik így kereső és támasz nélkül maradtak. Nehéz anyagi körülmények között éltek ekkor, s mi sem jellemzőbb erre, mint hogy a hideg őszön mezítláb vonult be. „Olyan szegények voltunk mi akkor, hogy csak mezítláb tudtam elmenni a háborúba.” – nyilatkozta 1976 októberében a Szövetség című újságnak.

1944. december 23-án szovjet hadifogságba került. Mint hadifoglyot kivitték a Szovjetunióba. Egy Moszkvától északra lévő hadifogolytáborba került, ahol sokat szenvedett a hidegtől és az éhségtől. (Hazatérésekor alig több, mint 40 kg volt a testsúlya.) A tábor lakóit – köztük őt is – a környékbeli kolhozokban dolgoztatták.

A hadifogságból 1947. július 28-án tért haza Jászberénybe. Az ott elszenvedett gyötrelmek után újabb csapások várták itthon. – Családi élete kettétört, felesége tá-

vollétében, 1945-ben tüdőbajban meghalt. Gyermekait a szomszéd néninél találta (aki a keresztanyjuk is volt), édesanyjuk halála után ő vette magához és ő ápolta őket. – Közben lezajlott a földosztás, mivel nem volt itthon, ebből is kimaradt. – Nem volt semmije, gyermekei és maga részére a megélhetéshez szükséges anyagi javakat pedig elő kellett teremteni.

Jani bácsi – mert legtöbbször elnökként is így hívták – erős akaraterejére vall, hogy e csapások után nem omlott össze. Cséplőgépnél vállalt munkát, majd pedig napszámosként dolgozott, s még az év őszén rendezte családi életét is. 1947. november 28-án újra megnősült, s második feleségével, Varga Máriával valamivel több mint 50 évet éltek együtt, jóban és rosszban kitarítottak egymás mellett.

A 9000/1948. sz. Kormányrendelet lehetővé tette, hogy kishaszonbérletre földet lehet igényelni. Kilenc volt hadifogoly és egy hadifogoly-feleség – közöttük ő is – 44 kat. hold földet igényelt Csák János földjéből. (A város északi végén a Szent Vendel szobor mögötti területen.)

Magyarországon a szövetkezetek tömeges szervezése Rákosi Mátyás 1948. augusztus 20-án Kecskeméten megtartott nevezetes beszéde után kezdődött el. Mivel ennek a 10 embernek, akik a fenti földterületet megigényelték semmijük nem volt, így szövetkezetet alapítottak ezen a területen. A szervezést Deme János végezte. Október 18-án alakultak meg és Gerő Ernő nevét vették fel. Az őszi munkákat idegenekkel végeztették. 1949-től állami segítséggel és saját erejükkel fokozatosan létrehoztak egy több lábon álló gazdaságot, mely néhány év múlva a város legjobban működő szövetkezetévé nőtte ki magát. Növénytermesztésre, állattenyésztésre és kertészetre rendezkedtek be. Az első két évben rizstermesztéssel is foglalkoztak.

Jani bácsi egy ideig az állattenyésztőket, majd a növénytermesztőket irányította. 1949-ben egyhónapos állattenyésztési brigádvezetői tanfolyamon vett részt Szombathelyen. Közben a szövetkezeti mozgalom betegségeként az elnökök sorban

váltogatták egymást az év folyamán, az alapítástól 1949 végéig 6 elnöke volt a tsz-nek. Tóth D. János korábbi javaslatára az 1949. évi zárszámadó közgyűlésen Deme Jánost választották elnöknek, aki e munkakört 1950-től 26 éven át megszakítás nélkül, nyugdíjba vonulásáig ellátta. Ugyancsak ezen a közgyűlésen döntöttek a névhasználatról is, és 1950. január 1-jével felvették a Kossuth nevet. A hivatalos névadó ünnepséget csak 1956. március 15-én tartották meg.

1950-ben létrehozták a tehenészetet a Barthal-tanyán (Borsóhalmán), a sertésletelepet a Zámár-tanyán (Bajnok u. végén), a baromfitelepet Necsön alakították ki. 1951-ben megszervezték a juhászatot, fejéssel és sajtkészítéssel is foglalkoztak. Kertészetük már 1949-ben volt, azt 1951-ben átvitték a mai Vágóhíd környékére. 30 kat. holdon foglalkoztak itt intenzív kertészeti kultúrával, annak öntözéséhez vizet mintegy 2 km hosszú, a tagok által ásott öntözőcsatornából biztosítottak a Zagyvából. – A gazdálkodást nehezítette a földterületek szétaprózottsága, a belépések következtében a földterületek növekedtek, így 1950-ben és '51-ben részleges tagosítást hajtottak végre.

Az előbbiekből is érzékelhető, hogy az új elnök feladatának tekintette az alapok lerakását, a termelés fejlesztését, de kötelességének érezte a rábízott emberekről való gondoskodást is. Aki az 50-es évek elejére emlékszik, az emlékszik az élelmiszerjegyre, és emlékszik a kenyérért való sorban állásra is. A beadás teljesítése ugyanúgy vonatkozott a szövetkezetekre is mint az egyéni gazdálkodókra, csak a megmaradt terményekből lehetett tovább osztani. Élelmiszerhiány volt, fejadag sem jutott mindenkinek. 1951. november 30-án megszűnt az élelmiszerjegy. Az elnök megszervezte, hogy a rászoruló tagok részére a kenyeret mindennap megvásárolják, és azt Tromfos András mindennap szétporciózza. A munkateljesítmény elszámolása munkaegységben történt. A tehenészetből tejet vásárolhattak akiknek nem volt tehenük. Időnként sertést vagy juhot vágtak, és azt a ledolgozott munkaegység alapján szétosztották. De ugyanúgy osztották szét az aratáskor juttatott aratószalonnát és arató pálinkát is.

Az elnök nagy súlyt fektetett a háztáji gazdálkodásra. Kezdetben, mivel kevés volt a föld, a családtagok számától függően állapították meg a háztáji terület nagyságát. A tagok állatállománya részére igyekeztek szemes és szalastakarmányt, valamint kaszáló területet biztosítani. 1955-től a nyári időszakban háztáji gulyát is működtettek.

Természetesen a természetben kiadott termékek értékével (úgy az élelmiszer, mint a takarmány) a tagok be lettek terhelve, s ezek zárszámadáskor levonásra kerültek.

Ugyanakkor a tanulásra is gondot fordítottak. 1952-ben lehetőséget biztosítottak azon személyek részére az iskolába jutásra, akik nem tudtak írni és olvasni. 1950 és '52 között szakmai tanfolyamra küldtek vezető beosztású tagokat. Ugyancsak 1952-ben 5 traktoros tanfolyamot végzett. 1954-ben gazdasági szakelőadásokat szerveztek a tagság részére, melynek keretében még számtant is tanítottak. (Bérces György tanító oktatta őket.) A tanfolyam látogatottsága 80 %-os volt.

Az elnök számára nem volt idegen a fizikai munka. Kezdetben ugyanúgy dolgozott ő is, mint a többi tag. Egy alkalommal Borsóhalmán kaszáltak, s eszébe jutott, hogy aznap délelőtt 10 órára a Városházára hívatják. Eldobta a kaszát, felhúzza a papucsát, s kerékpárral rohant a tanácshoz. Ekkor nevezték el a felettes szervek papucsos elnökek. Külön fizetése nem volt, minden hónapban a 3 legmagasabb teljesítményt elért dolgozó munkaegységét átlagolták, s azt lett a havi javadalmazása.

Mint első számú vezető két tűz között örlődött, meg kellett felelnie a felső vezetés követelményeinek, de meg kellett felelnie a tagság elvárásainak is. Vezetői tevékenységében – végig a 26 év alatt – két szempontot tartott szem előtt: addig nyújtózkodjon, ameddig a takaró ér, és úgy dolgozzon, hogy a kecske is jól lakjon és a káposzta is megmaradjon.

Az '50-es években központi irányítás volt. 1954-ig a Járási Tanács, 1955-től pedig a Városi Tanács határozta meg a főbb termelési mutatókat, ami nem mindig egyezett a tsz elképzeléseivel. Az elnök a szövetkezet szempontjait tartotta szem előtt, többször előfordult, hogy a felettes szerv javaslatát nem fogadták el, mintegy szembeszálltak a hatalommal. Jani bácsi több súlyos kritikát kapott ezért, de az élet őt igazolta. 1957. március 30-án a Városi Tanács önkritikát gyakorolt „... ha jól megnézzük a tsz eddigi munkáját, azt kell látnunk, hogy neki volt igaza és helyesen látta a tsz fejlődését.”

Az elnök szigorú, kemény és fegyelmezett munkát követelt, keményen föllépett a munkafegyelem sértői ellen, nem riadt vissza a háztáji föld részleges megvonásától vagy a kizárástól sem. Akik kárt okoztak, azokat a kár megtérítésére kötelezték. A szövetkezet fejlődésének egyik előbbre vivője talán a szigorú és fegyelmezett munka megkövetelése volt. Az adott szó őt kötelezte. Minden munkatársát lelkiismeretes embernek tételezte fel, és azt is várta el, tehát amit én adtam meg neked, azt kapjam meg én is. Mikor a premizálás lehetősége először felvetődött, azt mondta, hogy az éjjeliőr is úgy végzi a munkáját, mint az elnök, ki-ki a maga területén. Meglátása szerint a premizálásnál tehát nem beosztás szerint, hanem az általa elvégzett munka teljesítménye alapján részesüljön.

1956-ig két alkalommal volt hosszabb ideig távol. 1951-ben tartalékos tiszti iskolára vezényelték, utász tiszti kiképzést kapott. Az iskola elvégzése után hadnaggyá avatták, majd 6 hónapos csapattiszti szolgálatot kellett teljesítenie. 1955-ben újra behívták továbbképzésre.

Vezetése alatt 1950 és 1956 között megteremtődtek a nagyüzemi termesztés alapjai. 1949-ben 28 taggal 125 kat. hold földterületen gazdálkodtak, és csupán két lovuk volt. 1956-ban 104 tag 903 kat. holdon dolgozott, 82 szarvasmarha (ebből 28 tehén), 129 sertés (ebből 31 anyakoca), 338 juh (ebből 188 anya), 281 törzsbaromfi és 22 ló volt az istállóknban, ólakban és hodályokban. A munkaegység értéke az 1949. évi 9,20 Ft-tal szemben 1956-ban 46,90 Ft-ra emelkedett, ami abban az időben tisztességes megélhetést tudott már biztosítani.

Az 1953-as kormányprogram után kilencen, az 1956-os események után pedig

mindössze hárman léptek ki a tsz-ből. Velük mindkét alkalommal törvényesen elszámoltak.

Az 1956-os októberi események alatt minden munka ugyanúgy folyt tovább, mintha semmi sem történt volna. Az elnök folyamatosan járta a telepeket, talán sűrűbben, mint máskor. Az ötágú csillagokat leszedték, a tanyákat, eszközöket és a takarmányt őrizték. Az irodát (mely a régi közbirtokosság épületében működött) átmeneti időre biztonsági okokból kivitték a Koncsik-tanyára (mai Vágóhíd). November 2-án közgyűlést tartottak és megalakították a Munkástanácsot, melynek elnökévé a régi elnököt, Deme Jánost választották. Mivel közeledett a zárszámadás ideje, november 4-én délelőtt búzát osztottak munkaegységre, november 6-án pedig levágtak 3 hízott sertést, s húsát ugyancsak kiosztották munkaegységre a tagok között.

A tsz ekkorra már anyagilag megerősödött és gazdálkodása stabilá vált. 1957-től a beadások eltörlése után a szerződéses felvásárlás bevezetésével a termelés biztonsága és jövedelmezőképessége javult, 1959-ig nyugodtabb évek következtek, a tsz tovább fejlődött. A Megyei Tanács 1958-ban 1 hónapos elnökképző tanfolyamot szervezett Jászberényben. Ide Deme Jánost is beiskolázták. Az elnök ugyancsak ebben az évben a Városi Mg. Osztály javaslatára Szovjetunióbeli tanulmányúton vett részt.

Valamennyiünk előtt ismeretes, hogy 1959 a nagy felfejlesztés éve. Öt tsz működött addig a városban, s emellé 19 új alakult. Február 5. és március 1. között 155 tag kérte felvételét a Kossuth Tsz-be. Ezzel, és az évközbeli kis tsz-ek egyesülésével a terület és a taglétszám év végére megháromszorozódott. A földterületek újra szétaprózódtak, 156 parcellában helyezkedtek el, így 1959-ben újra tagosítani kellett, azonban a végleges földterületi határok csak 1961 végére alakultak ki.

Az 1959 és 1961 közötti időszak nehéz volt a tsz és nehéz az elnök életében is. 1959-ben el kellett számolni azon tagokkal, akik vagyont vittek be, új munkaszervezeti kereteket kellett kialakítani, és el kellett végezni a tagosítást. Az 1960-as év volt a legnehezebb, a megnövekedett tsz-ből hiányzott a korábban megszokott fegyelem és az összetartás. Sokan távol maradtak a munkából, sok fegyelmi ügyet kellett tárgyalni. Különböző felfogású és nézetű embereket, volt napszámosokat, volt kis- és középparasztokat, és 10 éve tsz tagokat kellett egységes szervezetté kovácsolni. Deme János elnök és Togyela István állattenyésztési brigádvezető (aki párttitkár is volt) végezték ezt a munkát, szinte éjt nappallá téve mentek, szerveztek, agitáltak, terveztek, kalkuláltak, piacot kerestek, beszéltek és beszéltek, buzdították az embereket, és arra törekedtek, hogy a tsz fejlődjön és a tagság is találja meg számítását. Akit nem tudtak meggyőzni az vagy kilépett, vagy kizárásra került. 1961-ben enyhült a helyzet és 1962-ben helyreállt a régi megszokott fegyelem, összekovácsolódott a tagság, és 1962-től újra felfelé ívelő tendenciát mutat a szövetkezet fejlődése. 1962-ben az elnök ismét elnöki továbbképző tanfolyamon vett részt Szabadszálláson.

Az 1960-as évek a korszerű nagyüzemi gazdálkodás, a korszerű termelés és vezetésszerkezet kialakításának éve, de a nagy építkezések, nagy beruházások időszakának is lehetne nevezni ezt a korszakot. A szövetkezet fejlődésével egyidejűleg a tagság vagyona is gyarapodik. Egy a 60-as években történt felmérés szerint a tagok több mint 20 %-a épített új családi házat, változtatott lakást, cserélt új bútort, vásárolt motorkerékpárt, vagy egyéb értékes használati tárgyat. A tagság több mint kétharmadának volt már televíziója.

A háztáji gazdaság szerves kiegészítője lett a tagok jövedelmének. A háztáji gazdálkodást szívügyének tekintette az elnök, az 1964. május 13-án megalakult háztáji bizottságba őt is beválasztották. Ugyancsak lelkes patronálója volt az üzemen belüli versenymozgalomnak is, az 1968-ban megalakult versenybizottságnak szintén tagja lett.

Deme János nagy munkabírású ember volt, sokat dolgozott. Kis Simson motorkerékpárjával járta a határt, járta a telepeket, ellenőrzött, intézkedett, beszámoltatott, utasításokat adott. A helyszínen első kézből tájékozódott, és naprakészen tudott mindent. „Hajnalban ő köszön elsőnek az éjjeliőrre, és ő kíván utoljára jó éjszakát a posztját újból elfoglaló éjszakai műszakosnak” – írta róla a Néplap 1975. február 8-án. Az irodában csak addig tartózkodott, amíg az ügyek intézése azt megkívánta. – Elnöki munkája mellett 1965-ben – mivel a főállattenyésztő elment, s még újat nem állítottak be – 2 hónapig ellátta a főállattenyésztői teendőket is.

Vezetői és szervezői munkája elismeréseként, mint küldött 1967. január 27-én részt vett az első termelőszövetkezeti kongresszuson. Ezen a kongresszuson hozták létre a Termelőszövetkezetek Országos Tanácsát (TOT), és határozták el a tsz-ek területi szövetségeinek, mint érdekképviseleti szerveknek a létrehozását. Szolnok megyében két területi szövetség alakult: Karcag és Szolnok székhellyel. A Kossuth Tsz a szolnoki szövetséghez csatlakozott, melynek munkájában Jani bácsi az alakulástól, 1967-től nyugdíjazásáig, mint küldött vett részt.

Az 1960-as évek végén reformfolyamat indult el a mg-ban, azonban ez a 70-es évek elején felerősödő politikai törekvések miatt megtorpant, és a nagypolitika az indokolt és önkéntes törekvésekkel is támogatott szövetkezeti egyesületek helyett a nagy szövetkezetek kampányszerű létrehozását szorgalmazta. Ennek következményként városunk párt, tanácsi végrehajtó bizottságainak állásfoglalása alapján az 1972. év második félévében meg kellett oldani a Kossuth és a Rákóczi tsz-ek egyesítését. A két tsz vezetői a feladat elől nem tudtak kitérni, azt végre kellett hajtani, és 1973. január 1-i hatállyal egyesülni kellett. A két tsz-nek 840 tagja volt, ebből a közgyűlésen való megjelenésre kötelezettek száma 424 fő. Az egyesítő közgyűlést 1972. október 28-án tartották, azon 437-en jelentek meg, akik az elnöki feladatok tovább vitelére Deme Jánosnak szavaztak bizalmat.

Így 1973 újra az összekovácsolódás éve lett, több fegyelmi eljárást kellett lefolytatni. Ez a folyamat 1 év alatt lezajlott, és 1974-től töretlenül fejlődött tovább a szö-

vetkezett, a tagok életkörülményei és kereseti viszonyai is tovább javultak, tovább növekedtek.

1975-ben a tsz-ek egyesítési hulláma újra fellángolt a megyében és így városunkban is. Most a cél a Kossuth és a Március 15. Tsz egyesítése lett. A két tsz elnökét, Deme Jánost (Kossuth Tsz) és Pesti Kálmánt (Március 15. Tsz) behívták a Párbizottságra, és feladatuk szabták nekik az egyesítés végrehajtását. Elmondták nekik, ha ezt nem végzik el „megnézhetik magukat”, tehát „meggyőzték” őket, ugyanúgy mint 1972-ben.

E „meggyőzés” után a két tsz vezetői kemény csatározásokat folytattak egymással míg megegyeztek. Az előkészítő munkálatok augusztus 21-én kezdődtek, és november 28-án a két tsz első egyesített közgyűlésével zárultak. A két tsz – előzőleg megtartott közgyűlésén – összes tagságának 68,4 %-a támogatta az egyesülést.

Az egyesült tsz továbbra is Kossuth néven működött. Az elnöki funkciót azonban Deme Jani bácsi már nem vállalta tovább. Sok viszontagságon ment keresztül a háborúban és a hadifogságban, sokat dolgozott itthon, ennek következtében egészsége megrokkant és nyugdíjazását kérte. Az egyesített közgyűlést még ő nyitotta meg. 1976. január 22-én az 1975. évet értékelő zárszámadási közgyűlést is ő vezette le. Ezen a közgyűlésen búcsúzott el a tagságtól. A városi pártbizottság részéről Berki Pál, a tsz tagsága nevében pedig Ipacs Pál köszöntötte, aki meleg szavakkal szökött 26 éves vezetői tevékenységéről, az elért eredményekről, megköszönte nehéz és lelkiismeretes munkáját, és kérte, tanácsaival segítse továbbra is a tsz munkáját.

Nyugdíjba vonulásakor az 1949. évi 28 taggal, 72 ha földön és 2 lóval gazdálkodó területtel szemben 1976. január 1-jén 703 munkaköteles taggal, 7473 ha területen 1798 szarvasmarhát, 2231 sertést, 2700 juhot és 98 lovat tartó és 161584 eFt vagyoni értékkel rendelkező gazdaságot adott át utódának. Ez a létrejött vagyon az eltelt 26 év alatt a tagság kétkézi munkájával teremtődött meg. Az elért eredmény csapatmunka, azonban ezt a csapatot ő irányította, ő fogta össze, ő koordinálta, sokszor az ötleteket is ő adta, így nyugodtan mondhatjuk, hogy ez a hatalmas teljesítmény az ő 26 éves munkáját is tükrözi.

Nagy törődéssel, nagy hozzáértéssel, a nagyüzemi gazdálkodás iránti teljes odaadással dolgozott. Véleményét, amely nem egyezett mindig a felettes szervek elvárásával, mindig és mindenhol el merte mondani. Őszinte és igazságos ember volt. Nem mindenben értett egyet a hatalom törekvéseivel, ő a józan paraszti ész logikáját követte, és munkáját is eszerint végezte. Talán ebből adódhatott az, hogy vaskalapos elnököknek tartották. Bántani, elmozdítani nem merték, mert az elért eredmények magukért beszéltek.

1955-ig szakember nélkül, egyedül irányított. 1955-től már agrárszakember segítette munkáját Bordás János személyében. Megfelelő szakember-gárda 1959 után alakult ki, ami komoly szakmai háttérrel biztosított munkájához. A szakemberek közül külön

is ki kell emelni Bujdosó József főkönyvelő személyét, aki 1965-ben történt belépése után több terhet levett a válláról, és alkalmazásával minőségi változás állt be az általa vezetett terület és az egész szövetkezet életében is. Az elnökkel egyetemben szigorú, fegyelmezett, takarékos és ésszerű költséggazdálkodásra törekedtek minden területen.

Jani bácsi munkája mellett a közélet aktív szereplője is volt. 1954-1967-ig városi tanács tag, 1958-1967-ig pedig a Városi Tanács Végrehajtó Bizottságának is tagja. 1967-1975-ig városi pártbizottsági tag. 1957-1974-ig munkásori szolgálatot teljesített (a munkásörtségnek alapító tagja volt). A Magyar Dolgozók Pártjának 1950-1956-ig, a Magyar Szocialista Munkáspártnak pedig 1957-től 1989-ig, a párt megszűnéséig tagja volt.

Munkája elismeréseként kitüntetésekben részesült: Kiváló Tsz Dolgozó; Magyarország Érdemrend Bronz Fokozata; Szocialista Munkáért Érdemrend Bronz Fokozata; Mezőgazdaság Kiváló Dolgozója; Munka Érdemérem Arany Fokozata – 2 alkalommal –; Haza Szolgálatáért Érdemérem Bronz Fokozata és Munkásör Szolgálati Érdemérem.

A Jászberényi Városi Tanács Végrehajtó Bizottsága a város érdekében kifejtett munkásságáért 1984-ben „Pro Urbe Jászberény” kitüntetésben részesítette.

Deme János negyedszázadig volt vezető, a Kossuth Tsz elnöke. Sok buktató volt abban a negyedszázadban. „Sok buktatón kellett áthaladnunk, – nyilatkozta 1976 októberében a Szövetség című újságnak – de áthaladtunk. Igaz esetenként elkerülhettük volna őket, de hát túl vagyunk rajta, és azért nem szégyenkezünk. Megtettük, amit megtehettünk. Soha nem kerültük meg a nehezét, a munkát nem hátulról toltuk, hanem előlről húztuk. És haladtunk.”

1975-ben a Szolnok Megyei Néplap még mint aktív elnökkel riportot készített vele. Az eltelt 25 évről és annak nehézségeiről beszélgettek. Az újságíró megkérdezte tőle: „Gondolt-e valaha arra, hogy könnyebb munka után kellene néznie:”

Jani bácsi a következőket válaszolta:

„Mindig azt vallottam, hogy aki a Tiszán innen nem boldogul, annak a Tiszántúl sem jobb. Jászberényben születtem, itt nőttem fel, minden rög ide köt. Magamfajta nehéz sorsú emberekkel együtt alakítottuk a szövetkezetet és minden nap, minden esztendő után, amit magunk mögött hagyunk, úgy éreztük, az életünkből építettünk egy keveset a közösbe. Az életünkből kellett volna tehát otthagyni egy darabot, ha megfutamodunk, amikor nehezebb volt.” (Szolnok Megyei Néplap 1975. február 8.)

Nyugdíjazása után visszavonult a közélettől. Családjának élt, de figyelemmel kísérte a szövetkezet életét is. Háztáji gazdaságában szeretettel gondozta kedvenc állatait – a jász ember szent állatát –, a birkát. Élete vége felé sokat betegeskedett. Súlyos betegség után 82 éves korában, 1998. március 27-én hunyt el. Családjá, hozzátartozói, barátai, tisztelői és a Kossuth Tsz tagsága március 30-án búcsúztak el tőle a jászberényi Szent Imre temetőben.

Dávid Áron

MÁSODIK VILÁGHÁBORÚBAN LEZUHANT BRIT BOMBÁZÓ JÁSZSZENTANDRÁSON

Közel tizenöt évvel ezelőtt hallottam arról, hogy Jászszeptandráson lezuhant egy repülőgép a második világháborúban. A hadtörténelem iránt mindig is érdeklődőként elhatároztam, hogy kikutatom és feldolgozom annak történetét. A hatvan évvel ezelőtti eseményeknek még élő szemtanúit, akkori fiatalokat kerestem fel, először még csak „relikvia” gyűjtés miatt, később pedig az események felelevenítése céljából. A hosszas levelezések és beszélgetések meghozták a gyümölcsüket, így a szerencsétlenül járt repülőgép és személyzetének tragédiája után hatvan évvel elkészült ez a kis írás, amivel emléket szeretnék állítani előttük.

1944 júliusában a szovjet csapatok elfoglalták a Baltikumot és Belorussziát. Ugyan-ez év augusztus 20-án nagyszabású támadás indult Jasi-Kisinyov irányába, amelynek fő célja Románia háborúból való kikapcsolása és a német „Dél Ukrajna” hadseregcsoport szétvérese volt. Ugyanakkor a szövetséges hadászati légierek elsörendű feladata a szovjet haderők támadásainak hadászati biztosítása volt. A Romániában lévő német szárazföldi csapatok és repülőalakulatok megmaradt részeit Magyarországra, Bulgáriába, majd jugoszláv területekre vonták vissza. A sorozatos és nagy erejű angol-amerikai és szovjet légitámadások célja az említett német hadseregcsoport szétzúzása és a német-magyar légierek megtörése (kiiktatása) mellett a magyar, észak-szerbiai és dél-erdélyi vasúti csomópontok bombázása volt. Ezzel nemcsak a német visszavonulást nehezítették, de a német-magyar csapatok nyugat-keleti átseportosítását is. 1944 augusztusában nemcsak a légi, hanem a szárazföldi hadműveletek is elérték a Magyar Királyság területét.

E rövid történeti áttekintés után elevenítsük fel, mi történt azon az augusztus 22-i napon. Az amerikai légierek 530 darab B-17-es (Flying Fortress) és B-24-es (Liberátor) bombázói az osztrák – Bécs környéki – és sziléziai olajtárolókat támadta. A német vadászvédelem és a 101. honi vadászosztály kisebb kötelékek bevetésével próbálta zavarni a bombázók „felvonulását”. Az angol légierek 205. bombázó csoportja – amelyet már az észak-afrikai hadjárat során bevetettek – Olaszországba való áttelepítésük után részt vettek a Frantic V. fedőnevű harcmozdulatokban. Az alakulat Wellington és Hallifax nevű bombázói Budapestet és a miskolci rendező pályaudvart bombáztak. Ennek a bombázórajnak volt a tagja az a gép is, amelyik Jászszeptandráson lezuhant. A Jászvidék 1944. augusztus 26-i számában a következő írás jelent meg: *„Folyó hó 22-én éjjel 11 óra után a helyi légvédelem figyelő szolgálat Jászszeptandrás*

község irányából az ellenséges repülőgépmozdulatokkal kapcsolatos tüzet jelzett. Mint később kiderült, az éj folyamán a község határában a vásártér és a temető közötti kiterjedt területen egy ellenséges kétmotoros bombázógép ismeretlen körülmények folytán kigyulladt és a levegőben felrobbanva mintegy négyzetkilométeres körzetben szerte hullott. A bombák csak részben oldódtak ki, és több helyen a földbe fúródtak. Az egyik présház mellé 2 db 500 kg-os bomba esett, melyek közül az egyik felrobbant és több épületben kárt okozott. A gép 5 főnyi legénysége szörnyethalt...” Mi is történhetett azon az éjjelen Szentendrason?

A RAF 205. BG, 231. Wingjébe tartozó 37. és 70. század az esti órákban kapott felszállási parancsot Olaszországból. A Tisza vonalát követve kellett a miskolci pályaudvart bombáznuk. Az a repülőgép, amelyik Szentendrason lezuhant a 37. századba tartozott, és 20.01 órakor szállt fel a Foggia melletti Tortorella nevű repülőtérről. Mielőtt célpontját elérte volna, valószínűleg már Magyarország felett találatot kapott, és „sebesülve” repült tovább. A szolnoki légvédelem nem volt túl erős, így valószínűbb, hogy az Újvidéken állomásozó német III/NJG-6 osztály 9. századába tartozó Messerschmitt Me-110G4 éjszakai vadászgép löhette meg. A magyar éjszakai vadászoknak ekkor nem voltak lelővéseik, a németek azonban minden este 5-6 gépet semmisítettek meg. Ez a Wilhelm Johnen vezette német egység Szombathelyről települt át július 28-án Újvidékre, ahonnan a további bevetéseiket hajtották végre. Működési körzetük Belgrádtól Rozsnyó vonaláig terjedt. Augusztus 22-én este 8 órakor riasztották őket, hogy angol berepülés van az Adriánál, észak-keleti irányban. Hat gép felszállt, további hat pedig készenlétsben maradt. Az első támadást Johnen vezette a Dél-Alföld felett, és lelőtt egy Halifax II. típusú bombázót. A bevetés három óra hosszat tartott, amely idő alatt lelöttek 9 brit gépet, 2 saját gépük csak lövéstől sérült meg. 23-án hajnali 03 órakor a készülségi hat éjjeli vadász is felszállt, és a visszatérő bombázók közül 5 gépet lelöttek. Ebben a harc cselekményben sérülhetett meg az a repülőgép is, amely Szentendrás fölött felrobbant. A Wellington Mk X típusú közepes éjszakai bombázó széria száma ME956 volt, azonosító kódja pedig 'LF-'. A két 1585 Le-s kétsoros csillagmotorral ellátott bombázó 19,67 méter hosszú, 5,34 méter magas és 26,25 méter hosszú volt. A hat darab 7,7 mm-es Browning géppuska mellett 2720 kg bomba alkotta a fegyverzetét. Legnagyobb sebessége 408 km/h volt, szolgálati magassága 7325 m, hatótávolsága pedig 2125 km. Öt főnyi legénysége közül négy angol egy pedig dél-afrikai származású volt:

V.W. Westlake főhadnagy 329019V – pilóta (SAAF), 21 éves

W.E. Guy törzsőrmester 1549567 – navigátor (RAF), 23 éves

E.R. White hadnagy 162107 – bombakezelő (RAF), 22 éves

F. Smith törzsőrmester 1604987 – rádiós/légi lövész (RAF), 20 éves

R. Brown törzsőrmester 1107901 – másodpilóta/légi lövész (RAF), 22 éves

Az éjjeli órákban felrobbant repülő darabjai szétszóródtak Jászszentendrás nyugati felén, amelyet akkor Vajda-szöllőnek neveztek. Szerte szóródó darabjai több tanya

udvarába is beestek – amiről a már idézett újságcikk is beszámolt –, de polgári áldozata nem volt: *„...Hatalmas géproncsok estek Fehér Mihály munkás kis udvarára, ugyannyira, hogy azon minden helyet elfoglaltak, azonban a házbélieknek az ijedségen kívül semmilyen baja nem történt. Hasonló esete volt Nagy M. Sándor földművesnek, akinek lécs és kóré kerítését a lehulló égő géprészek felgyújtották, de a közvetlen mellette lévő lakást a lángok megkímélték. A még korábban földet ért benzintartály egy távolabb lévő istállót gyújtott fel. Több hasonló tűz keletkezett, de nagyobb anyagi kár nem történt...”* A robbanás következtében az öt főnyi legénység azonnal szörnyethalt. Egy kivételével mind összeégtek, és a robbanás darabokra tépte őket. A felriadó szentandrásiak közül sokan már akkor kimentek megnézni az égő roncsokat. Még másnap is leventékkel kellett őriztetni a szétszóródott darabokat, hiszen többen szerettek volna kisebb-nagyobb fémdarabokat hazavinni. A holttesteket a temető mellé vitték, a roncsokat pedig a csendőrpüllet udvarán gyűjtötték össze. Torba Ferenc így ír visszaemlékezésében: *„...Láttam összeégett emberi testmaradványokat, csak egy pilóta maradt viszonylag épen, de már ő sem élt. Rózsavölgyi Gergely levente-oktató fényképezte a roncsokat, Éles Jóska bátyám szerelgette, nézegette a gép maradványait. Engemet pedig a csendőrök és segítők zavarásztak és futottam az egyik helyről a másikra. Felkaptam egy darab fémet a roncsokból, és visszaszaladtam szüleimhez. (...) Torba nagyapámnak megmutattam a repülőgépdarabot. Ő igen elcsodálkozott és mondta is, hogy könnyebb anyagból csinálják a repülőt, mint az agácfa...”* A holttesteket leventékkel vitették ki a temetőbe.

A háború után a temető szélén eltemetett katonákat exhumálták, és Solymárra, az angol katonai temetőbe szállították át őket, ahol a mai napig megtalálható a sírjuk. A bombázó valamire való darabjait már az éjjel elkezdték szedegetni a település lakói, ami érthető is, hiszen a háború miatti nehéz gazdasági helyzetben akár egy csavarnak is nagy értéke volt. Évtizedek múltán azonban értéküket veszítették, és sok darab a MÉH „áldozata” lett. Apróbb darabokat azonban néha az ásó még ma is a felszínre hoz. Kis fémlemezkek, csavarok, bombaszilánkok stb. kerülnek elő. A régebben összegyűjtött darabok közül néhányat, amelyek elkerülték a fémgyűjtéseket, az utóbbi években sikerült megszerezniem. A falusi találékonyság gémeskút nehezezzként, ruhaszáritó kötél tartóként, satuként, vagy akár kerékpár villaként is használta őket.

A Jászszentdrás felett felrobbant bombázó esete csak egy a több száz hasonló közül. A háború szörnyűségeit mindegyik fél elszenvedti, és évek múltán egykori ellenségeivel kezét fogva közösen segítik a hősi halált halt honfitársaik emlékét ápolni. Ezt tettem most, mikor felkutattam és leírtam az alig húsz éves „fiúk” és vasmadaruk történetét.

Ezúton is megköszönöm Jánkfalvi Zoltánnak, Sárhidai Gyulának és Alan Thomasnak (London), hogy lelkesen és kitartóan segítették kutatásomat. Köszönöm továbbá Agócs Tibornak, Faragó Lajosnak, Fehér Sándornak, Kiss Bélának, Kozma Lászlónénak, Kóczyán Sándornak, Ossik Emánuelnek, Perlaki Józsefnének, Sipos Istvánnak, Torba Ferencnek és id. Varga Jánosnak a kutatás tárgyi és szellemi segítségét.

Felhasznált irodalom:

PATAKY Iván-ROZSOS László-SÁRHIDAI Gyula: Légi háború Magyarország felett
2. Budapest, é.n.

Kenneth MUNSON: A II. világháború repülőgépei. Budapest, 1994.

STARK Tamás: Hadak útján. Budapest, 1991.

Jászvidék, 1944. augusztus 26, 2.o.

Dienes Dénes

II. RÁKÓCZI FERENC, A VEZÉRLŐ FEJEDELEM¹

*„Hazánk szentje, szabadság vezére, sötét éjben fényes csillagunk,
Óh Rákóczi, kinek emlékére lángolunk és sírva fakadunk.”*

Hazánk szentje – olyan valaki nevezte a nagyságos fejedelmet így, aki maga is mindent, az egész életét odaadta ezért a hazáért: Petőfi Sándor. Az egyház az évszázadok során több nagy magyar embert emelt a szentek sorába. Történetesen II. Rákóczi Ferencet nem, de mégis, bizonyos értelemben, egészen egyet érthetünk Petőfi Sándor megfogalmazásával: a nagyságos fejedelem valóban hazánk szentje. Most, amikor itt a jászok földjén, akik az elsők között csatlakoztak az ő zászlajához, a szabadság zászlajához, és végigharcolták a véres küzdelmet vele, és hűségében kitartóan megmaradtak, mit is lehetne mondani hazánk szentjéről, II. Rákóczi Ferencről?

Lehetne elemezni pályafutását a politika-történet összefüggésében. Sok időt eltölthetnénk, ha ebből a szempontból néznénk végig életét, tetteit, elgondolásait, amiért küzdött és amit sikerült megvalósítania. Ugyanígy lehetne szólni róla gazdaságtörténeti szempontból, mint olyan államférfiről, aki talpra akarta állítani ezt a nemzetet 150 esztendőös török megszállás után, a felszabadító háború véres veszteségei után, a gyarmati sorba taszítottság és megalázottság helyzete után. Szólhatnánk róla hadtörténeti szempontból is, mert bár hadvezérként nem volt szerencsés, mégis a világ egyik legkiválóbb hadsereg-szervezőjeként tartják számon, aki a semmiből néhány hónap alatt hetvenezer fős hadsereget szervezett. Méltathatnánk őt egyháztörténeti szempontból szintén. Hiszen a vallási ellentétek és villongások, szembenállások világában olyan szintézist képviselt hitében és egyházpolitikájában, mely a nemzeti egység és a megbékélés alapja volt. A vallásbékét sikerült is létrehoznia a szécsényi országgyűlésen. Szólhatnánk életművéről művelődéstörténeti szempontból, mert – bár később fedezték fel és sokszor el is feledkezünk erről – II. Rákóczi Ferenc egyik legnagyobb írónk. Mindezekről a szempontokról most lemondunk. Ennek az ünnepségnak sajátos összefüggései arra készítetnek, hogy őt magát nézzük, őrá a magáról szóljunk, próbáljuk felderíteni személyiségének jellemző vonásait. Milyen is volt az a nagyságos fejedelem, aki Magyarország leggazdagabb embereként nemzetéért mindent feláldozott és odaadott? Milyen erők feszítették, milyen gondolatok éltek benne, milyen eszményei voltak, mi volt az, ami kitöltötte érzelem- és gondolat-

¹Elhangzott 2003. november 8-án Jászkiséren, II. Rákóczi Ferenc szobrának avatásán.

vilá át, m hatá o ta cs l kv s t, mb i ka csolatait, minda t, amit l t so án t tt?

Ko unk általános f lfo ása s int a s m lyis na y han súly k ül. is különös ll ntmondás, ho y v tőink válas tásako l kv sb a s m lyis ük b folyásolja dönt sünk t. olott a s m lyis l ny b n ho do a minda t, ami m hatá o a a t t k t. S yn t minősít a , ho y mily nv tői voltak, ill tv mily nv tői vannak.

ük hát mily n is volt a na ysá os f j d l m. E s n bi onyos, ho y m - hatá o ta b lsövilá ának, l lk n k, ondolatainak, tő kv s in kl ny t a s á ma- ása. ind n mb , mi ma unk is, y bi onyos m t ki s á ma ásunk hatása alatt lünk. Bi onyá a büs k nvállalják a jás ok is d tük t, sjólt s ik, m t van á okuk. A s á ma ás sokf l k s t tő öt ho do . Rákóc i F nc s á ma ása y dülláló volta ma a n m b n. R ndkívílis m lyis kvoltak f lm női kö ött. E y tl ns ál a is f ll h t fű ni lőd in k l t t. E a s ál la fo alommal hatá- o hatóm : áldo atk s s . F lm női kö ött volt hōsi halott s má tí ya ánt: II. Rákóc i Gyö ya tő ökk l vívott csatában ka ott s b b halt b l , Z ínyi P t t olítikai okokból kiv t k. tt voltak ōs i kö ött a ok, akik n lkül bi onyosan n m l nn nk m olyanok s m mi ma ya ok amily n k va yunk most. t n m l nn n k olyanok a iskoláink, műv lőd si int m ny ink, amily n kk a Rákóc i ōsök k nyomán váltak. I. Rákóc i Gyö ya ma ya műv lőd sn k s iskolá ásnak mái yikl na jobb, l kiválőbbm c nása volt. F l s Lo ántffy Zsu sanna a ma ya nön v l s na ys ú úttő ōj , s a lsö ma ya í ōnő volt. Z ínyi Ilona, ha k ll tt a dasá olítikai dönt s k t ho ott, ha a a volt s üks , f yv l s állt s mb a ll ns l. S l h tn so olni tovább

s in k l t bōl áldo atk s s su á ott s u yan volt II. Rákóc i F nc ala v tō s m lyis i j y : kocká a t nni mind nt valami t, ami több t j l nt, mint n ma am, ami több, mint amit n bi toklok. E a több s ámá a a ōn m t , a ō ha ája volt.

A másík s m ont, m ly ala ján n hány s ót s ólunk óla, a ō műv lts . L alább - ny lv n olvasott, tudatosan s l sít tt látókő t, annak ll n , ho y n v lői túlsá osan is y í anyba i y k t k t lni s ml l t t. iután l- s akították d sanyjától, l aka ták s i t lni a ya o s á tól, lid nít ni a ma ya n tōl, a ma ya ny lvtől. Saját b vallása s int ú y f l jt tt l anyany l- v t, ho y s s m v tt . Kítúnō nb s lt latinul, s nn ks íts v l m tanulta a újlatin ny lv k t. y lvism t d klőd si kö t is j l ntōs n m hatá o ta. oss ú v k után új a találko ott ulianna nōv v l, aki, ho y kö ny tük n ts m b s l t sük t, ma ya ul s ólt ho á. A ifjú h c kko döbb nt á, ho y lf l jt tt anyany lv t, m t s mmit n m t t nōv s avaiból. hány vv lk sōbb l -ban, amiko ás lőt bontott s Es Tamásn hány s á jobbá yal vá ta ōt a ma ya hatá on, má k s ma ya ny lv nkōs ōntött af lk lők t. Tudato-

san, nagy energiával újra megtanulta anyanyelvét, mert érteni akarta azt a népet, amelyet vezetni óhajtott. Érteni akarta álmait, vágyait, eszményeit, mindazt, amit a gondolatok nyomán adunk közre szavainkkal. Érdekes, hogy mint író latinul és franciául nyilatkozott meg, mégis széles műveltségének egyik nagyon fontos oszlopa a magyar nyelv, amit tehát kétszer tanult meg.

Származás és műveltség: ez a kettő harmóniában és szintézisben egymással meghatározta az ő gondolkodását, tetteinek alapvető rugóit alakította ki a vezérlő fejedelem lelkében.

Fontos kérdés, hogy mindezek fényében milyen volt a fejedelem önértékelése. Az önértékelés lehet elrugaszkodott, lehet olyan, amelyben az ember félreérti önmagát. És lehet még önmagával szemben is távolságtartó. Az előbbi torzít, az utóbbi helyes mederben kormányoz.

Meg kell állapítanunk, hogy a nagyságos fejedelem mélyen hívő, vallásos ember volt. Ne intézzük el ezt a kérdést annyival, hogy ebben csupán korának gyermeke, mivel a XVII. század végén és a XVIII. század elején általában az emberek vallásosak voltak. Van ebben bizonyos igazság. Ő azonban nem általában volt vallásos, hanem tetteit, eszméit, elképzeléseit, törekvéseit a hite határozta meg. Ez azt jelentette, hogy döntéseit általában abban az összefüggésben hozta meg, hogy Isten hogyan is ítél róla. Mindent Istennel beszélt meg. Különösen szép dokumentumai ennek a száműzetésében írt vallomásai. Rákóczi Ferenc számára Isten olyan személyes valóság, aki nélkül és akinek erőterén kívül a nagyságos fejedelem nem létezett. Ebből az istenhítből ő hivatástudatot merített. Úgy látta magát, mint akit Isten elrendelt és elhívott. Isten által kapott küldetést teljesített, ezért önértékelésében mély alázatról ad tanúbizonyságot. Felsorolja címeit, rangjait, birtokait, majd azt mondja: ez az ember por és hamu. Származása és társadalmi helyzete az ő szívében semmiféle gögőt nem szült. Halljunk néhány szót alázatának és hitének kifejezéséről tőle magától: „Zavar fog el, Uram, és elpirulok midőn születésedet, és annak körülményeit megfontolom, és a magaméra gondolok. Te, Isten, teremtőm nekem és a mindenségnek, istállóban születél, én meg palotában. Te ökor és szalmák közt, szegény pásztorok körében, én, a por és a féreg a te színed előtt, udvarjárók nagy csődületében. Szülőid szegények, az anyémek fejedelmek. Te szegénységben jössz a világra, én bőségben. De alázz meg engem, Uram, ennek elgondolásában is, és cselekedd, hogy imádjam igazságban a te alázatosságodat, és semmivé váljak a Te színed előtt.”

Nem is értenénk meg egyébként azt a hatalmas áldozatot, amit ő hozott a hazáért, ha nem látnánk meg vallásosságának lényegét, és hogy ha nem szemlélnénk hitének mélységét. Ez a nagyságos fejedelem, aki így hitt, messzire tekintő ember volt. Hitében magasra néz, nem a pusztá körülmények alapján értékeli. Nem rövid távú célok megvalósítása volt az, ami meghatározta ítéletét önmagáról, tetteiről vagy a világról. Egyéni vágytól és idegen érdekek csapdájától mindig is távol tartotta magát. A szatmári béke lényegében egy kompromisszumos megegyezés volt. Ebbe a

kompromisszumba ő maga is befért volna, megtarthatta volna a birtokait is, élhetett volna úgy, mint senki más itt a Kárpát-medencében, hiszen Magyarország leg-gazdagabb ura volt. Európai mércével mérve is nagyon kevesen élvezték az anyagi javaknak azt a bőségét, amivel ő rendelkezett. Ő mindezt odaáldozta, mert egyéni vágyak és idegen érdekek nem férhettek közel lelkéhez.

Mik voltak hát ennek a fejedelemnek az eszményei? Ezek tulajdonképpen összefoglalhatók abban a mondatban, amit zászlajára íratott: *Cum Deo pro patria et libertate* – Istennel a hazáért és a szabadságért. Istentről már szoltunk, lássuk most mit is jelentett Rákóczi Ferenc számára a haza és a szabadság. Szokás sommásan elintézni még a Rákóczi-szabadságharcot is annyival, hogy ez a küzdelem tulajdonképpen a rendi függetlenség jegyében zajlott. A nemesség, mely sértve érezte magát a Habsburg-ház politikájából következően, és gazdasági, illetve politikai lehetőségei nem voltak kecsegtetőek, ezért alkut kötött, és a szabadság nevében indult harcba. De – mint mondják – ez a szabadság, csak az ő szabadsága lett volna. Ez azt is jelenti – e szerint az értékelés szerint – hogy a haza is csak annyi, ami befér a nemesi alkotmányba. Ahol a haza lényegében nem más, mint ami megfelel a nemesség érdekeinek. Magam úgy vélem, hogy sokkal árnyaltabban kell a nagyságos fejedelmet és kortársait, valamint közös küzdelmüket megítélni. A fejedelem többször kifejezte, hogy számára a haza sokkal több, mint a birtok. A birtok nem cél, hanem eszköz. Pedig nagyra tartotta a gazdagságot. Amikor egyik művében uralkodóknak ad tanácsot, azt mondja, hogy törekedjenek a pompára s a gazdagságra, de ne öncélúan, hanem azért, hogy ezzel használjanak, azért, hogy ezen keresztül áldozatot hozzanak. Hogy nem üres szavak voltak az ő bizonyáságtételében mindezek, mutatja önfeláldozó politikálása és önfeláldozó hazaszeretete. Rákóczi Ferenc számára a haza nem pusztán a nemesi alkotmány, hanem a regnum, az ország, melybe beletartozik mindenki.

Kell-e beszélni arról, hogy milyen szeretettel viszonyult a ruténekhez, legendás hírű gyalogosaihoz, talpasaihoz. Ha valaki átnézi a szabadságharc iratait, csodálkozhat azon, hogy jobbágyok beadványain, jobbágyfalvak kérelmein ott van a fejedelem kézjegye, s az intézkedése, mely jelzi, hogy az első betűtől az utolsóig elolvasta az egyszerű emberek panaszait. Az első embertől az utolsóig érdekelte ezeknek az embereknek és közösségeknek a sorsa. Egészen bizonyos, hogy a nagyságos fejedelem számára a haza a magyarságot, és azokat a népeket, amelyeket ez a magyarság befogadott, egyaránt jelentette. Ugyanakkor ez a haza úgy testesült meg a fejedelem számára, mint amiért áldozatot kell hozni. Mert a hazát a polgárai által hozott áldozat élteti. Rákóczi Ferenc nem azt kérdezte, hogy mit kaphatok, hanem azt, hogy mit adhatok. Az ő személyes sorsa számára a szabadságharc kudarc volt. S bizonyos vonatkozásban a nemzet számára is bukást jelentett a szatmári béke. De ez a messzire néző fejedelem lélekben látta már azokat a gyümölcsöket, amelyek a történelem során majd megérlelődnek, s amelyek a szabadságharc áldozatának magvából nővekednek.

A szabadság fogalma II. Rákóczi Ferenc számára a nemzeti önrendelkezést jelentette. Amikor zászlót bontott és kiáltványát közrebocsátotta, fájdalommal kiáltott Európa népeihez. Ez a fájdalom az alávetettségben sínylő magyar nép érzését fejezte ki. A gyarmati sorba taszított jobb sorsra érdemes nép kiáltása ez. Idézzük a jászokra vonatkozó részt: „Nyög az új teher alatt a kunok és jászok régi szabadsága. Mivel a német lovagrendnek adattak jobbágyul, és, hogy ez igából Isten csudálatosképpen kivegye, fohászokodván kívánja.” A jászok fájdalmát is Európa elé tárta a fejedelem. Számára tehát a szabadság a nemzeti önrendelkezéssel egyenlő: mi döntsünk sorsunkról, és ne engedjük, hogy mások határozzanak rólunk megkérdésünk nélkül.

Személyiségét vizsgáljuk a vezérlő fejedelemnek. Gondolataink végére az kívánczik, hogy miben is látta ő maga magát az embert. Miben látta lényegét az emberi kapcsolatoknak, miben látta a jövőjét annak az országnak, melynek határain kívül kényszerült leélni életének nagy részét – és fájdalom –, melynek határain kívül nyugosznak most is az ő porai. Miben látta hát a nagyságos fejedelem az élet lényegét. Tulajdonképpen egy mára már elcsépelet szóban, ami azonban az ő számára a legfontosabb volt: ez pedig a szeretet. Úgy látta, hogy ez az egyetlen, igazi összetartó erő. Az érdekek változnak, s ha olykor össze is hoznak, könnyen szétfoszlik ez a kötelék. A szeretet érdekek fölött áll. Ennél jobbat keresni – mondja a fejedelem – balgaság. S hadd fordítsam át így ezt a mondatot: nekünk ennél jobb vezetőket, mint amilyen a nagyságos fejedelem volt, keresni: balgaság. Adjon Isten a jászoknak, és adjon Isten magyar hazánknak ilyen vezetőket.

Fodor István Ferenc

A NAGY BEJELENTÉS 15. ÉVFORDULÓJÁN

Jákóhalmi találkozás Pozsgay Imrével

Pozsgay Imre az 1980-as évek végén több alkalommal is előadást tartott a Honismereti Akadémiákon. Megjelenése ünnep volt a helytörténészek számára, s dörgő tapsvihar kísérte megnyilvánulásait. Éreztük, hogy más volt amit mondott és ahogyan mondta – mint elvtársai. 1988. július elején a XVI. Akadémiát Tatán tartottuk. Megmutatták kétszázunknak az esztergomi vízügyi múzeumban, hogy milyen csodálatos dolog is lesz majd a bős-nagymarosi vízi erőmű. Megnéztük, aztán visszamentünk Tatára, és mindannyian aláírtuk a tiltakozó ívet a megépítés ellen. Akkor már mertük! A levegőben voltak a változások. Én akkor – mint a jászjákóhalmi honismereti szakör vezetője – meghívtam Pozsgay Imrét egy előadásra. Ő elfogadta, de a találkozóra 16 évet kellett várni. Mikor közöltem itthon a tanácselnökkel, hogy „mit követtem el”, hirtelen nagy gondot okoztam. Akkoriban ugyanis úgy ment a dolog, hogy ki kellett találni, kitől is kell engedélyt kérni a fogadáshoz.

Azután felgyorsultak az események. 1989. január 28-án Pozsgay Imre bejelentette az ország közvéleménye előtt, hogy 1956 népfelkelés volt. Új korszak kezdődött.

Megtörtént a rendszerváltás, parlamenti és helyhatósági választások követték egymást, aztán eszembe jutott a régi meghívás, miután már három ciklusos polgármesterségemen is túlvoltam. Pozsgay tanár úr örömmel fogadta, hogy a 15. évfordulón – 2004. január 28-án – „országos megemlékezés” lesz nálunk. Aztán délben jött a telefon, a váratlan hóesés miatt a tanár úr Debrecenben rekedt, ahol vizsgáztatott. Gyorsan egyeztetünk, február 12-én megtörtént a találkozó. Az eredeti meghívóhoz csatlakozott a Gubicz András Gazdakör és a Jászjákóhalmi Polgári Kör is.

Pozsgay Imre örömmel üdvözölte a megjelenteket a Gazdakör nagytermében, hiszen a megváltozott időpont ellenére is eljöttek hetvenen – még a szomszédos településekről is.

Bevezetőjében elmondta, hogy a kommunisták minden országban erőszakkal jutottak hatalomra, Magyarországon annyi volt a változás, hogy Kádárék eljártak, hogy 1956-ban ellenforradalom volt és ők mentették meg az országot. Mindenesetre a kommunizmus bomlása ekkor indult meg. A világ a magyar forradalomból értesült arról, hogy a szocialista országok népei nem önként vállalt, hanem rájuk kényszerített rendszerben élnek, amelytől szabadulni akarnak.

Kádár a kegyetlen megtorlás éveit után megüzente a népnek, hogy ha nyugton marad, akkor nem lesz bántódása. Azt viszont nem lehetett nem észrevenni, hogy a 70-es évek végétől a rendszer fenntartása állandó küszködés volt. Nem használt Kádárnak az 1968-as prágai bevonulás, az 1973-ban kezdődött olajárrobbanás.

Kiderült, hogy a „testvéri” Szovjetunió másképp viselkedett olajügyben, ha piaci

érdekei úgy kívánták. Az ország besétált az adósságcspadába. Egyre nehezebb volt fenntartani az életszínvonalat és az óriásivá növekedett tömegpárttal is gondok voltak.

1972-ben - amikor Kádár 60 éves volt – még eljászotta, hogy kéri a nyugdíjazását. Természetesen nem hagyták nyugdíjba menni, utána viszont amikor már szerettek volna szabadulni tőle, azt mondta, hogy „azt akartátok, hogy maradjak!”. Voltak ugyan már 1968-tól is kritikus hangok, új gazdasági mechanizmus, azonban az 1980-as lengyel események megrendítették Kádár hatalmát. Felerősödtek a kritikai hangok, egyre többen kiléptek a pártból, amit korábban nem mertek volna megtenni.

Ő maga – Pozsgay – 1981-ben már „kihúzta a gyufát”, amikor a Központi Bizottság ülésén a népgazdasági tervet önámításnak nevezte. 1985-ben már kötelező volt több jelöltet állítani az országgyűlési választásokon, de ismert ellenzéki személyiségeket nem engedtek indulni. Ő állást foglalt ez ügyben és Kádár innentől kezdve figyelte. 1986-ban pedig bonni látogatásán mondott olyat riporter kérdésére, hogy „a népemet követném, nem a szocializmust”, ha választani kellene. Újabb bűne volt, hogy 1987-ben részt vett és programbeszédet tartott a lakitelki találkozón, majd a Magyar Nemzetben nyilvánosságra hozta a Lakitelki Nyilatkozatot.

Gorbacsov és Reagen reykJavíki, utóbb pedig Gorbacsov és Bush máltai találkozásán 1989 őszén egyértelművé vált, hogy a Szovjetunió nem avatkozik be a közép-európai népek önrendelkezési jogába. Itthon megtörtént Kádár lemondtatása, utóda Grósz „fehérterrorral” riogatott.

Pozsgay Imre tudatosan előkészített módon tette meg történelmi bejelentését. Grósz Károly úton volt Svájcba, amikor a Kossuth Rádió 168 óra című műsorában 1989. január 28-án délután a párt történelmi albizottságának megállapítására hivatkozva bejelentette, hogy 1956 nem ellenforradalom, hanem népfelkelés volt.

Pozsgay Imre ebben az időben nemcsak államminiszter volt, hanem a hatalmon lévő párt politikai bizottságának a tagja is, tehát a legszűkebb hatalmi körbe tartozott. Az ellenzékkel korábban is kapcsolatban volt, így tudta, hogy 1956 átértékelése nélkül nincs átmenet a régeből az újba. A hatalom részéről mondta ki azt az értékelést, melynek értelmében megdőlt a szovjet segítségnyújtás legendája is, hiszen ennek ismeretében világossá vált, hogy megszállóként jöttek.

A bejelentés természetesen nagy vihart kavart, erre számított is, de a palackba már nem lehetett visszagyömöszölni a szellemet, még ha Grósz Károly meg is próbálta. A Szovjetuniót elfoglalták a saját problémái, a párttagok egyre nagyobb számban adták vissza tagkönyvüket, egyre erősödött a reformkörü mozgalom. Február elején hivatalosan is bejelentették, hogy nincs más lehetőség, mint vállalni a többpártrendszer.

Miként jeleztem, Pozsgay Imrével 2004. február 12-én találkoztunk. Mindössze két és fél hónap választott el bennünket az Európai Unióba való belépéstől. Érthető, hogy a közönséget nagyon is érdekelték az uniós tagsággal összefüggő kérdések. A továbbiakban megpróbálom összefoglalni előadónk ez ügyben elmondott gondolatait.

„Hurrá! Megyünk Európába! – De hát az előző kérdésre adott válaszom is erről szól. Abból amit előbb mondtam, gondolom kitűnik, hogy a mi európaiságunk nem az uniós tagsággal kezdődik. Így aztán, amikor az európai értékrendszerről faggatnak, nem hallgathatunk arról, hogy negyven esztendőre ebből az értékrendből zökkenetek ki bennünket. Ha tehát a mai Európáról beszélünk, akkor nem másról van szó, mint Európa helyreállításáról. Hiszen amikor Jaltában, Potsdamban és a párizsi békével megismételték Magyarország trianoni megcsonkítását, akkor megcsonkították Európát is. A II. világháború után a despotikus szovjet-orosz bizantinus befolyási övezet kiterjesztésével olyan nyugati kultúrákat nyestek le Európa testéről, mint a magyaroké, a lengyeleké, a cseheké.

A magyarok voltak az elsők, akik a vasfüggöny lebontásával, a páneurópai piknikkel, a német menekültek kiengedésével a legnagyobb rést nyitották a Varsói Szerződés áttörhetetlennek vélt építményén. Ezzel megkezdték a megcsonkolt Európa helyreállító műtétjét.

A magyarok joggal remélték, hogy ezért Európa hálás lesz. De mivel az események úgy zajlottak, ahogy tudjuk, hogy lezajlottak, az egykor Nyugatnak vagy „szabad világ”-nak nevezett geopolitikai térség többé már nem érzett olyan kényszerítő erőt, amely hálája kifejezésére kötelezné. Egy puskalövés nélkül megnyerték a III. világháborút. Tudjuk, hogy tíz évvel korábban még a világháború lett volna a fordulat tétje. Nem kapkodták el a dolgot. Bölcsen kivárták, amíg az itt élő, szabadulni vágyó népek sodró erejétől és a Szovjetunió belső szerkezeti nyavalyái miatt össze nem omlik az egész rendszer. Ettől kezdve a felszabadult Kelet-Közép Európát tartalékállományába helyezték. Előveszik amikor szükség lesz rá. Persze a piacainkat addig sem vetették meg, amíg méltónak találtak bennünket a teljes jogú uniós tagságra.

Míndeközben kormányaink, mintha nem láttak volna át a szítán, egymással versenyezve, saját sikertörténetként kezelték az uniós ügyeket. Az eminens diák mindenben megfelelni akarásával intézték dolgukat. A társadalomban pedig ébren tartották a csodavárást. A közeli felvételtől szóló hitegetések kábulatában megfeledkeztek arról, hogy van idő a nemzeti érdekek tudatos áttekintésére, a jövőendő partnerek alapos megismerésére.

A kiindulópont helyes volt, nekünk jó az uniós tagság, ezért érdekünk, hogy ott legyünk. Ebből azonban egy kifícamodott tárgyalási stratégia következett. Mindenben meg kell felelni, nehogy kockáztassuk felvételi esélyeinket. Egyik kormányzatnak sem volt bátorsága kimondani, nem az a fontos, hogy nekik valók legyünk, hanem, hogy ők nekünk valók legyenek. S ebben semmi nagyzás, aránytévésztés nincsen. Csak a vak nem látta, hogy az unió bővítésében a „kis” Magyarországnak stratégiai jelentősége van. Ehhez kellett mérnünk érdekeink érvényesítését.

Pedig adtak rá időt. Aki ismerte az európai realitásokat az láthatta, hogy a rendszerváltás után nem jóvátételként vesznek fel bennünket, hanem akkor amikor nekik szükségük lesz ránk. Ennek 2004-re jött el az ideje. Eddig tartott az uniónak belátni, hogy terjeszkednie kell, ha nem akar a hatalmas eurázsiai kontinens kis

nyúlványaként valamiféle kultúrtörténeti skanzen szerepébe visszaszorulni. A gyorsan változó, nagy kihívásoktól terhelt világhelyzetben a korlátozott, kis Európa előbb-utóbb másodrendű tényezővé válna. A saját területén még további terjeszkedésre képes, de a növekvő Európai Unió elháríthatja ezt a veszélyt. Egyebek között ezért van ránk is szükség.

Nélkülözhetetlenségünk tudatában nagyobb lehetőségünk van a nemzeti érdekű politizálásra mint eddig hittük. De ettől kezdve rajtunk múlik minden. Az elmulasztott lehetőségek miatt nem keseregni kell, hanem okulni belőlük. És itt térek ki az értékrend kérdésére. A nyugati kultúrájú Európában, tehát az Unióban a legnagyobb rangú érték az emberi méltóság. Így van ez Nagy Károly óta. A keleties szolgálékűséggel szemben itt annak van becsülete, aki önmagát tudja becsülni. Érvényes ez a nemzetekre is. Ezért minél erősebbek vagyunk önazonosságunkban, önbecsülésünkben, annál többre tartanak bennünket.

Ebben a provinciális tudatlanság és a szűkagyú, nacionalista kivagyiság csak hátrány. Hiszen az európai értékrendben a méltóság után a másik nagy tényező a mérték. Ha Párizsban egy magyar társammal sétálva a Rue Rivolin azt mondja nekem, hogy ez az ő Váci utcájuk, akkor már láthatom, hogy egy tudatlan, fontoskodó hazámfiával van dolgom. Hiányzik nála az ismeret, a mérték és az arányérzék. Az ilyennek méltósága sincs, mert azt hiszi, hogy csak akkor vagyunk valakik, ha mások kebelébe fészkeljük be magunkat.

Identitásunkat és kulturális jövőnket tekintve Európa a menedékünk. Hiszen ez az öreg kontinens az egyetlen olyan területe a Földnek, ahol megroppant, megtámadott immunrendszere dacára van remény a mindent elárasztó kulturális szennyezés ellen valódi értékekből gátat emelni. Az embert lealacsonyító, előbb-utóbb lealjasító áramlatokkal szemben az unióban egyesült nemzetek Európája lehet az új humanizmus termőföldje.”

Pozsgay Imrének feltettek személyét érintő kérdéseket is. Akadt felszólaló, aki nyilván erre előre felkészülve, évtizedekkel korábban megjelent cikkekből idézve próbálta meg szembesíteni vendégünket mai felfogásával. Pozsgay Imre nem jött zavarba az ilyen kérdésektől sem. Mint mondta, élete nyitott könyv. Utalt rá, hogy pályájáról nyíltan beszámolt az utóbbi évtizedekben megjelent könyveiben. Ezekben köntörfalazás nélkül ír tévedéseiről is. Rokonszenvesen szólt gyermekkoráról, arról a nádtetős, földpadlós falusi házról, ahonnan elindult, azokról az ifjúkori hatásokról, amelyek tévedéseibe belevitték. De beszélt azokról a körülményekről és felismerésekről is, amelyek a magyarországi rendszerváltás egyik főszereplőjévé tették. Szent Pál példájára hivatkozva mondta: a legrosszabb oldalról is meg lehet találni az utat az igazsághoz, az ő esetében a nemzet érdekeinek felismeréséhez.

A személyes kérdésekre adott választát azzal fejezte be, hogy nemcsak a szükséges fordulatot tette meg, hanem elvégezte a gyónást, a confessióját is. A rendszerváltásban már kegyelmi állapotban vett részt.

Befejezésül megköszönve a meghívást, kijelentette, ha hívják, örömmel jön ismét Jákóhalmára.

Forgatta sorsát a változó világ

GYURKÓ MIKLÓSNE

1914–2003.

Törökszentmiklóson született, de gyermekkorától szüleivel és testvéreivel már Jászberényben lakott. Alvégiként a Bercsényi úti iskolába járt, a Felvégre költözve pedig a zárdában folytatta tanulmányait. Innen egyenes út vezetett a Miskolci Érseki Római Katolikus Elemi Népiskolai Tanítónőképző Intézetbe, ahol 1935-ben szerzett képesítést. Oklevélének birtokában – ő is, mint a régi tanítók hajdanán – évekig ingyen dolgozott a város egyik iskolájában, hogy végre megpá-

lyázhasson egy tanyai állást. 1939-ben az iskolaszék határozata alapján a 64 pályázó közül elnyerte, a Római Katolikus Külterületi Elemi Népiskola négyosztályos állását. 1941-ben nevezték ki. Ott embert próbáló feladatot kapott a fiatal tanítónő, hiszen egyszál magában kellett 120 gyerekkel foglalkoznia. Amikor visszaidézte emlékeit, mégis ezt az időszakot tartotta pályája legszebb éveinek.

Ugyanílyan szeretettel emlékezett a háború utáni újrakezdésre. 1949-ben végzett tanítványainak életútját elemezve érzékletes áttekintést adott egy sokat próbált generáció sorsáról. 1970. júniusáig a jászberényi Fiúiskolában – a későbbi Gyetvai Jánosban, a mai Nagyboldogasszony elődjében – tanított, majd, mint nyugdíjas is folytatta tevékenységét.

1990-ben megözevgyült, családjának, unokáinak élt egyedül, de az élettől nem visszavonult. Sikerült egybetartania a földrajzilag szétszóródott családot. A Széchenyi utcai házba rendre hazajöttek gyermekei, menyé, vejei és unokái. Ezek az alkalmak az együtt elfogyasztott ebédekről és a maga sütötte különleges tortákról váltak híressé.

Pedagógusi munkája mellett rendre írt a Tanító-ba, később pedig a Redemptio-ba. Közel volt a nyolcvanadik életéhez, amikor először jelent meg nagyobb lélegzetű írása a Jászági Évkönyvben. Talán a rendszerváltás lendülete is közrejátszott abban,

Forgatta sorsát a változó világ

GYURKÓ MIKLÓSNE

1914–2003.

Törökszentmiklóson született, de gyermekkorától szüleivel és testvéreivel már Jászberényben lakott. Alvégiként a Bercsényi úti iskolába járt, a Felvégre költözve pedig a zárdában folytatta tanulmányait. Innen egyenes út vezetett a Miskolci Érseki Római Katolikus Elemi Népiskolai Tanítónőképző Intézetbe, ahol 1935-ben szerzett képesítést. Oklevelének birtokában – ő is, mint a régi tanítók hajdanán – évekig ingyen dolgozott a város egyik iskolájában, hogy végre megpá-

lyázhasson egy tanyai állást. 1939-ben az iskolaszék határozata alapján a 64 pályázó közül elnyerte, a Római Katolikus Külterületi Elemi Népiskola négyosztályos állását. 1941-ben nevezték ki. Ott embert próbáló feladatot kapott a fiatal tanítónő, hiszen egyszál magában kellett 120 gyerekkel foglalkoznia. Amikor visszaidézte emlékeit, mégis ezt az időszakot tartotta pályája legszebb éveinek.

Ugyanílyan szeretettel emlékezett a háború utáni újrakezdésre. 1949-ben végzett tanítványainak életútját elemezve érzékletes áttekintést adott egy sokat próbált generáció sorsáról. 1970. júniusáig a jászberényi Fiúiskolában – a későbbi Gyetvai Jánosban, a mai Nagyboldogasszony elődjében – tanított, majd, mint nyugdíjas is folytatta tevékenységét.

1990-ben megözevgyült, családjának, unokáinak élt egyedül, de az élettől nem visszavonult. Sikerült egybetartania a földrajzilag szétszóródott családot. A Széchenyi utcai házba rendre hazajöttek gyermekei, menyé, vejei és unokái. Ezek az alkalmak az együtt elfogyasztott ebédekről és a maga sütötte különleges tortákról váltak híressé.

Pedagógusi munkája mellett rendre írt a Tanító-ba, később pedig a Redemptio-ba. Közel volt a nyolcvanadik életéhez, amikor először jelent meg nagyobb lélegzetű írása a Jászági Évkönyvben. Talán a rendszerváltás lendülete is közrejátszott abban,

hogy az évkönyv lapjain megjelent a város polgárságának igen olvasmányosan megírt története, amelyekben ugyanúgy olvashatunk a különböző nagyságú földek birtokosairól, a kútúrómesterekről, a szikvizésekről, a bognárokról, a kovácsokról, a szücsökről, a cipészekről, a takácsokról és megannyi más kisegzisztenciáról. Kíváncsúan emlékezett minden figurára, de a végleges megformálás előtt rendre konzultált egyre szűkülő baráti körével. A Szegedi Egyetem jeles professzora, Bellon Tibor lebilincselő elbeszélőnek tartotta, olyannak, aki a jóízű helytörténeti munkák legnemesebb erőnyeit csillogtatta. Szeretettel emlékezett a Zagyván strandolókra, a közöttük felbukkanó, csónakázó szerzetesekre, a szatócsboltok tulajdonosait ugyanúgy megjelenítette, mint a város művészeit, tanárait, ügyvédeit és polgármestereit. Bölcs emberként nézett szembe a történelemmel, megírta a negyvenes évek közepének iszonyatát, a város zsidóságát ugyanúgy, mint az oroszok zabralását, a nők meggyalázását és a férfiak elhurcolását.

Több hivatalos elismerésben részesült. Nyugdíjba vonulásakor Miniszteri Dicséretet kapott, később Pedagógus Szolgálati Éremmel, 1997-ben pedig Pro Urbe díjjal ismerte el munkásságát Jászberény városa. Ilcsi nénit mégis kollegái, tanítványai, olvasói szerették és becsülték leginkább, minden bizonnyal emlékezetükben fog élni legtovább.

Válogatott bibliográfia Gyurkó Miklósné iskolázással és a polgárok életével foglalkozó írásaiból.

- 90 éves a Bercsényi úti iskola – Jászkürt. 8. évf. 1996. 12. sz. (június 15.) 8. p.
 Egy iskolai évkönyv margójára – Jászkürt 8. évf. 1996. 20. sz. (október) 7. p.
 Szeretetszolgálat a 30-as években városunkban – Jászkürt 9. évf. 1997. 24. sz. 11. p.
 Tél szele hóval, faggal jő... Decembri nap egy tanyai iskolában – Redemptio 4. évf. 1997. 1 sz. (február) 18. p.
 Hogyan tanítottam írni-olvasni a két háború között – Redemptio 4. évf. 1997 5. sz. (október) 8-9. p.
 Népszámlálás 1940-ben – visszaemlékezés – Redemptio 5. évf. 1998. 1. sz. (február) 6-7. p.
 Emlékezés egy pedagógus egyéniségre – Redemptio 5. évf. 1998. 2. sz. (április) 12. p.
 Adventi emléken bújálkó múlt - Redemptio 5. évf. 1998. 6. sz. (december) 2. p.
 Dolgozók iskolája a hatvanas években – Redemptio 5. évf. 1998. 5. sz. (október) 10. p.
 A jászkunok között apostolkodó Szent Ferenc rend szerzetesei - Redemptio 6. évf. 1999. 1. sz. 2-3. p.

- Emlékezés a jászberényi Nőegyletre – Redemptio 6. évf. 1999. 6. sz. 2-3. p.
- Leánynevelés és iskoláztatás a Jászságban – Redemptio 7. évf. 2000. 1. sz. 9-10. p.
- Adatok a négyszállási tanyai iskola történetéhez (Faragó László: Tanyai iskolák c. fotósorozatához) – Jászsági Évkönyv 1994. 204-208. p.
- Egy igazi lokálpatrióta - Németh Ferenc Pál emlékezete - Jászsági Évkönyv 1995. 253-262. p.
- Jászberény polgárasszonyai - Jászsági Évkönyv 1996. 217-225.p.
- Az Alvég - Jászsági Évkönyv 1997. 258-269. p.
- A Felvég - Jászsági Évkönyv 1998. 168-180. p.
- Emlékezés egy sokat próbált iskolai generációra - Jászsági Évkönyv 1999. 188-193. p.
- Jászberény frontbéli megpróbáltatásai - Jászsági Évkönyv 2000. 188-196. p.
- A piac - Jászsági Évkönyv 2001. 187-192. p.
- Jászberény régi polgármestereiről - Jászsági Évkönyv 2002. 256-263. p.

Gubicz András

II. RÁKÓCZI FERENC SZOBROT AVATTUNK JÁSZKISÉREN

A Jászkisériek Baráti Egyesülete 2002-ben alakult, tagjainak túlnyomó többsége helyi vagy elszármazott értelmiségi. Reményik Sándor szép sorát követve: „*Egy lángot adok, ápolod, add tovább*” - szeretnénk továbbadni megőrzésre méltó örökségünket gyermekeinknek. Tevékenységünket elsősorban az őseink iránti tisztelet, hagyományaink őrzése, ápolása jegyében szervezzük. Alapító levelünk kötelez bennünket arra, hogy – lehetőségeink szerint – segítsük és támogassuk e jász település fejlődését, fejlesztését és szépítését.

Községünk széles körben ismert sajátossága, őslakóink református hitvallása, amellyel kivételnek számítunk a katolikus többségű Jászságban. Ehhez a tényhez kapcsolódik kezdeményezésünk, mely szerencsés módon függ össze 2003-mal, a II. Rákóczi Ferencre való emlékezés évével. Elhatároztuk egy mellszobor felállítását. Az évfordulón túlmenően ösztönözte törekvésünket a vezérlő fejedelem mindmáig élő és számon tartott jászsági, ill. jászkiséri ténykedése.

Mi, jászok különös tisztelettel gondolunk II. Rákóczi Ferencre. Köztudott, hogy a Jászságot 1702. március 22-én II. Lipót császár eladta a Német Lovagrendnek. Döntése ellen őseink hiába éltek óvással. Az eladatás tényéből következett, hogy az elkeseredett jászok bizakodva csatlakoztak Rákóczi függetlenségi harcához. II. Rákóczi Ferenc 1703. október 11-én Tokajban kelt levelében mozgósította a Jászság lakosságát, de elődeink már a mozgósító levél megérkezése előtt fegyverben állottak. A Jászság hadszínterré vált, óriási károk keletkeztek. A hadak fizetésére - írja Rákóczi Bercsényinek - „*pénzt kölcsönzők a jászoktól és az városuktól.*” 1710. február 23-tól március 24-ig Rákóczi Jászberényben tartózkodott. Innen írja Bercsényinek: „*...már itt takarmány nem lévén, kintelenítettek Kisírre (Jászkisérre) menni....*” Tehát 1710. március 25-től - április 20-ig Jászkiséren tartózkodott, s innen 40 levelet fogalmazott meg, küldött el. Az emlékmű felállításával tehát ezekre a momentumokra is emlékezni akartunk.

Szándékunkat és elhatározásunkat tettek követték. Ötletünk megvalósításához szerencsés kiindulópontot jelentett a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának évfordulós pályázata, és az abban kilátásba helyezett jelentős támogatás. Elkészítettük pályázatunkat, s ezt követően felgyorsult az adományok és a támogatások gyűjtése. Számottevő összegekhez jutottunk vállalatoktól, közületektől és pénzintézetektől. Közel félszáz magánszemély ajánlott fel pénzt, akadt, aki 200 000 forintot adott, de nem kevesebbet áldozott az a nyugdíjas néni, aki 1000 forinttal járult hozzá a szobor felállításához.

Gubicz András

II. RÁKÓCZI FERENC SZOBROT AVATTUNK JÁSZKISÉREN

A Jászkisériek Baráti Egyesülete 2002-ben alakult, tagjainak túlnyomó többsége helyi vagy elszármazott értelmiségi. Reményik Sándor szép sorát követve: „*Egy lángot adok, ápolod, add tovább*” - szeretnénk továbbadni megőrzésre méltó örökségünket gyermekeinknek. Tevékenységünket elsősorban az őseink iránti tisztelet, hagyományaink őrzése, ápolása jegyében szervezzük. Alapító levelünk kötelez bennünket arra, hogy – lehetőségeink szerint – segítsük és támogassuk e jász település fejlődését, fejlesztését és szépítését.

Községünk széles körben ismert sajátossága, őslakóink református hitvallása, amellyel kivételnek számítunk a katolikus többségű Jászságban. Ehhez a tényhez kapcsolódik kezdeményezésünk, mely szerencsés módon függ össze 2003-mal, a II. Rákóczi Ferencre való emlékezés évével. Elhatároztuk egy mellszobor felállítását. Az évfordulón túlmenően ösztönözte törekvésünket a vezérlő fejedelem mindmáig élő és számon tartott jászsági, ill. jászkiséri ténykedése.

Mi, jászok különös tisztelettel gondolunk II. Rákóczi Ferencre. Köztudott, hogy a Jászságot 1702. március 22-én II. Lipót császár eladta a Német Lovagrendnek. Döntése ellen őseink hiába éltek óvással. Az eladatás tényéből következett, hogy az elkeseredett jászok bizakodva csatlakoztak Rákóczi függetlenségi harcához. II. Rákóczi Ferenc 1703. október 11-én Tokajban kelt levelében mozgósította a Jászság lakosságát, de elődeink már a mozgósító levél megérkezése előtt fegyverben állottak. A Jászság hadszínterré vált, óriási károk keletkeztek. A hadak fizetésére - írja Rákóczi Bercsényinek - „*pénzt kölcsönzők a jászoktól és az városuktól.*” 1710. február 23-tól március 24-ig Rákóczi Jászberényben tartózkodott. Innen írja Bercsényinek: „*...már itt takarmány nem lévén, kintelenítettek Kisírre (Jászkisérre) menni....*” Tehát 1710. március 25-től - április 20-ig Jászkiséren tartózkodott, s innen 40 levelet fogalmazott meg, küldött el. Az emlékmű felállításával tehát ezekre a momentumokra is emlékezni akartunk.

Szándékunkat és elhatározásunkat tettek követték. Ötletünk megvalósításához szerencsés kiindulópontot jelentett a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának évfordulós pályázata, és az abban kilátásba helyezett jelentős támogatás. Elkészítettük pályázatunkat, s ezt követően felgyorsult az adományok és a támogatások gyűjtése. Számottevő összegekhez jutottunk vállalatoktól, közületektől és pénzintézetektől. Közel félszáz magánszemély ajánlott fel pénzt, akadt, aki 200 000 forintot adott, de nem kevesebbet áldozott az a nyugdíjas néni, aki 1000 forinttal járult hozzá a szobor felállításához.

Ötvös Nagy Ferenc, a községünk-
ből elszármazott zománcművész ta-
nácsait kikérve találtuk meg a szobor
alkotóit: Szanics Mihály debreceni
szobrászművészt, akinek gipszből
készült művét Bobály Attila öntötte
bronzba.

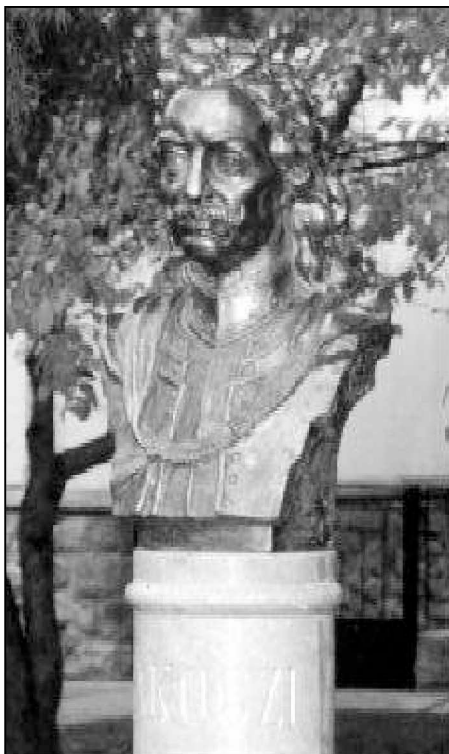
A sokirányú előkészítő és szervező
munka gyümölcseként 2003. novem-
ber 8-án került sor II. Rákóczi Ferenc
vezérlő fejedelem mellszobrának ava-
tására. Emlékezetes ünnepség volt,
hiszen védnökséget vállaltak felette
a Jászság országgyűlési képviselői.
Györiné Czeglédi Márta Jászfény-
szaru polgármestere, a Jászsági Ön-
kormányzatok Szövetségének elnöke
pedig arról biztosított bennünket,
hogy valamennyi jász település támo-
gatja és magáévá teszi kezdeménye-
zésünket.

A szoboravatóra szépszájú érdeklődő jelenlétében került sor. Ünne-
ségünk szónoka Dienes Dénes, a Sár-
ospataki Református Kollégium Tudományos Gyűjteményeinek Igazgatója, a
Teológiai Akadémia professzora volt. *(Megemlékezését külön közöljük. – Szerk.)*

Beszédét az ünneplő közönség szünni nem akaró tapssal jutalmazta. Ünne-
ségünk színvonalát emelte Bitskey Tibor Kossuth-díjas érdemes művész közreműködése.
Előbb Petőfi Sándor Rákóczi című versét tolmácsolta, azt követően pedig felolvasta
II. Rákóczi Ferenc híres gyömrői beszédét. A művész urat is hosszantartó tapssal
jutalmazta az ünneplő közönség. Rajtuk kívül a mellszobor leleplezésénél beszédet
mondott Elek Sándor, a Jász-Nagykun-Szolnok megyei Közgyűlés alelnöke. Végül
pedig Hajdú László, Jászkisér polgármestere és id. Gócza Eszter fogorvos, egyesüle-
tünk örökös tiszteletbeli elnöke leplezték le a szobrot. Az emlékművet Somodi Lajos
áldotta meg és Kladiva Imre szentelte fel. Ezt követően H. Bathó Edit, a Jász Múzeum
igazgatónője, ünnepségünk háziasszonya ebédre hívta a megjelenteket.

A Rákóczi szobor felállítását erkölcsileg és anyagilag támogatták:

Allianz-Hungária Biztosító Debrecen
Balogh István és felesége Jászkisér

Balog László Jászkisér
Balogh Baka Ibolya fogorvos Jászkisér
Barna István Budapest
Bartus Pál elnök Budapest
Besenyei Lajos egyetemi tanár Szeged
Bendő Mihály ny. ezredes Jászkisér
Bíró Csaba Jászladány
Búzavirág Népdalkör Jászkisér
Coop-Hungary Rt. Budapest
Cerveza Kulturális és Sport Egyesület Jászkisér
Csete Balázs Honismereti Szakkör Jászkisér
Csernik Zoltánné Bak Irén tanárnő Mende
Damjanich János Múzeum Szolnok
Dobos László közgazdász Budapest
Özv. Gábor Gerzsonné Jászkisér
Gál Csaba fogorvos Eger
Gara Miklósné Juhász Gizella Budapest
Gergely Béláné igazgató Jászárokszállás
Gócza Emese fogorvos Budapest
Id. Gócza Eszter fogorvos Budapest
Gócza Eszter fogorvos Budapest
Gubicz András Jászkisér
Gulácsi Sándor orvos Jászkisér
György Endréné Juhász Margit közjegyző Szolnok
H. Bathó Edit múzeumigazgató Jászberény
Halász Imréné Jászkisér
Hajdu László Jászkisér
Járvás István országgyűlési képviselő Jászapáti
Jász Múzeum Jászberény
Jászok Egyesülete Budapest
Jász-Pharma Bt. Jászkisér
Jász-Nagykun-Szolnok megyei Önkormányzat
Jászárokszállás és Vidéke Takarékszövetkezet
Jászkisér Gyermekéiért Alapítvány-Teleház
Jászkisér Nagyközség Önkormányzata
Jászkisér és Vidéke Vízgazdálkodási Társulat
Jászsági Önkormányzatok Szövetsége
Jászsági Területfejlesztési Önkormányzati Társulás
Katona Mária orvos Siófok

Katona Róza orvos Jászkisér
Kissné Nemes-Szabó Eszter Debrecen
Kladiva Imre római katolikus esperes Jászapáti
Lóczy Miklós Jászapáti
MÁV.FKG.KFT. Jászkisér Hajnal Géza
Mezei Balázs Jászapáti
Művelődés Háza Jászkisér
Nagy Ferenc főorvos Jászkisér
Nemes András főorvos Szolnok
Nemes Gábor Gerzson tanár Szeged
Nemes György Budapest
Nemesné Nyíri Aranka Budapest
Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma Budapest
Ötvös Nagy Ferenc Kecskemét
Pendzsom Néptánc Egyesület Jászkisér
Phoenix Pharma Gyógyszerker. Rt. Fót
48-as Polgári Kör Jászkisér
Somodi Lajos református lelképásztor Jászkisér
Stoszek Istvánné és munkatársai Jászkisér
Szabó Ferenc Eger
Szűcs Antalné Bollók Ágnes orvos Jászkisér
Szűcs Ferenc Jászkisér
Szűcs Mihály huszárbandérium Jászfényszaru
Szüle Katalin Jászkisér
Tánczos Ferenc Jászkisér
Tokár István elnök Szolnok
Tóth László rajztanár Jászkisér
Tóth Zsigmond és felesége Jászkisér
Török Zoltán regionális igazgató

Dávid Áron – Töröcsik István

ÖRÖKÖLT KERESZTEK – GYŐR ISTVÁN HAGYATÉKA

A JÁSZSÁG SZAKRÁLIS KISEMLÉKEI

A történelmi hatásra kialakult több évtizedes lemaradás után a kilencvenes években nagyot lépett előre a szakrális (vallásos) népi kisműemlékek kutatása. Számos tanulmány jelent meg, némelyik már nem csak „csemegéz” a régebbi és szebb alkotások javára, hanem egy-egy település vagy kistáj teljes vallásos objektumanyagát igyekszik vizsgálni. Országos viszonylatban azonban még csak a települések néhány százaléka lehet többé-kevésbé feldolgozva.¹ A Jászságban Gulyás Éva, a szolnoki Damjanich János Múzeum néprajzkutatója végzett ilyen jellegű kutatásokat, egyik írása éppen a Jászsági Évkönyvben jelent meg (GULYÁS 1994). A Vendel-kultusz magyarországi emlékeinek, hagyományainak monografikus feldolgozása szintén az ő nevéhez fűződik (GULYÁS 1986), ebben a jászsági gyűjtések anyagát – melyet korábban önálló tanulmányban (GULYÁS 1980) is megjelentetett – újfent elemzi. Gulyás Éván kívül a jászsági helytörténet kutatói is írtak egy-egy település keresztjeiről (pl. NAGY 2000; DÁVID 2003, 82–99). Mindenképpen meg kell még említenünk Józsa Lászlónak Kunszentmárton vallásos életéről és szakrális kisémlékeiről írt monografikus feldolgozását (JÓZSA 1999). Ez a munka azért is fontos számunkra, mivel Kunszentmárton esetében egy jászsági település (Jászapáti) kirajzolásáról van szó.

Győr István és a jászsági szakrális kisémlékek

Győr István Jászladányban született 1936. február 13-án. Középiskoláját Jászapáti-n a Mészáros Lőrinc Gimnáziumban végezte, majd Debrecenben a Kossuth Lajos Tudományegyetem matematika-fizika szakán folytatta tanulmányait. 1958-ban végzett és Selypen, a Szakmunkásképző Iskolában kezdett tanítani. Szerencsét próbált Budapesten, de igazán a Jászságban érezte jól magát. Családalapítás után visszatért, és az alma materében, azaz a jászapáti Mészáros Lőrinc Gimnáziumban folytatta a tanítást. Súlyos betegsége miatt idő előtt abbahagyta a tanítást és a Jászapáti Mezőgazdasági Szakmunkásképzőből ment nyugdíjba. Reál beállítottsága ellenére szerette a történelmet, olvasott ember volt, minden érdekelte. Foglalkozott családtörténettel, majd a nyugdíjas évek alatt érdeklődése a néprajz felé fordult. Felkereste, lefotózta a jászsági települések keresztjeit, szobrait, vallásos „objektumait”; kutatta eredetüket, leírta külsejüket, egészen 2002-ben bekövetkezett haláláig.

¹ Jelen tanulmányban csak néhány, a Jászságra vonatkozó szakirodalmi utalást teszünk. A készülő munka ezeket természetesen a teljesség igényével veszi majd számba.

Dávid Áron – Töröcsik István

ÖRÖKÖLT KERESZTEK – GYÖR ISTVÁN HAGYATÉKA

A JÁSZSÁG SZAKRÁLIS KISEMLÉKEI

A történelmi hatásra kialakult több évtizedes lemaradás után a kilencvenes években nagyot lépett előre a szakrális (vallásos) népi kisműemlékek kutatása. Számos tanulmány jelent meg, némelyik már nem csak „csemegéz” a régebbi és szebb alkotások javára, hanem egy-egy település vagy kistáj teljes vallásos objektumanyagát igyekszik vizsgálni. Országos viszonylatban azonban még csak a települések néhány százaléka lehet többé-kevésbé feldolgozva.¹ A Jászságban Gulyás Éva, a szolnoki Damjanich János Múzeum néprajzkutatója végzett ilyen jellegű kutatásokat, egyik írása éppen a Jászsági Évkönyvben jelent meg (GULYÁS 1994). A Vendel-kultusz magyarországi emlékeinek, hagyományainak monografikus feldolgozása szintén az ő nevéhez fűződik (GULYÁS 1986), ebben a jászsági gyűjtések anyagát – melyet korábban önálló tanulmányban (GULYÁS 1980) is megjelentetett – újfent elemzi. Gulyás Éván kívül a jászsági helytörténet kutatói is írtak egy-egy település keresztjeiről (pl. NAGY 2000; DÁVID 2003, 82–99). Mindenképpen meg kell még említenünk Józsa Lászlónak Kunszentmárton vallásos életéről és szakrális kisműemlékeiről írt monografikus feldolgozását (JÓZSA 1999). Ez a munka azért is fontos számunkra, mivel Kunszentmárton esetében egy jászsági település (Jászapáti) kirajzolásáról van szó.

Győr István és a jászsági szakrális kisműemlékek

Győr István Jászladányban született 1936. február 13-án. Középiskoláját Jászapáti-n a Mészáros Lőrinc Gimnáziumban végezte, majd Debrecenben a Kossuth Lajos Tudományegyetem matematika-fizika szakán folytatta tanulmányait. 1958-ban végzett és Selypen, a Szakmunkásképző Iskolában kezdett tanítani. Szerencsét próbált Budapesten, de igazán a Jászságban érezte jól magát. Családalapítás után visszatért, és az alma materében, azaz a jászapáti Mészáros Lőrinc Gimnáziumban folytatta a tanítást. Súlyos betegsége miatt idő előtt abbahagyta a tanítást és a Jászapáti Mezőgazdasági Szakmunkásképzőből ment nyugdíjba. Reál beállítottsága ellenére szerette a történelmet, olvasott ember volt, minden érdekelte. Foglalkozott családtörténettel, majd a nyugdíjas évek alatt érdeklődése a néprajz felé fordult. Felkereste, lefotózta a jászsági települések keresztjeit, szobrait, vallásos „objektumait”; kutatta eredetüket, leírta külsejüket, egészen 2002-ben bekövetkezett haláláig.

¹ Jelen tanulmányban csak néhány, a Jászságra vonatkozó szakirodalmi utalást teszünk. A készülő munka ezeket természetesen a teljesség igényével veszi majd számba.

Győr István indíttatása, hogy összegyűjtse és feldolgozza a Jászság szakrális kisémlékeit 1995-re tehető. Így mintegy hét év alatt állította össze anyagát. Szilárdfy Zoltán művészettörténész–lelképásztorhoz, majd Barna Gáborhoz, az SZTE Néprajzi Tanszéke vezetőjéhez fordult, hogy tőlük további instrukciókat, tanácsokat kérjen a gyűjtőmunka szempontrendszerének és rendszerezésének kialakításához. Győr István halála után az örökösök a szegedi tanszéknek adományozták a hagyatékot azzal a feltétellel, hogy a legrövidebb időn belül az feldolgozásra és kiadásra kerüljön. A Szegedre került anyagot Barna Gábor bízta a szerzőkre – akik az említett szak végzős, illetve végzett hallgatói – feldolgozás céljából.² Ezt indokolta az eddigi kutatásaik mellett az is, hogy mindketten jázsági származásúak, így helyismeretük eredményesebbé teheti a feldolgozást és a kistáj iránt érzett kötődésük motiválhatja az alaposabb kutatást.

A hagyaték formai és tartalmi jellemzői

Győr István hagyatékát három fő csoportra lehet osztani: topográfiai rész, szócikk-gyűjtemény és diafelvételek. A térképgyűjtemény főleg fénymásolatokból, kisebb részben eredeti 1:50000-es katonai térképekből áll. A szócikk gyűjtemény tartalmaz mellékletként levéltári és ponyva fénymásolatokat is. A borítékokba rendszerezett gyűjtemény felosztása: települések-, objektum szerinti (a szobroknál további kategóriák találhatóak). Ezek mellett minden településnek egy füzetet szentelt, amibe már a cédulák tisztázott, javított szövegei kerültek. A települések sorrendiségében FARKAS Ferenc tematikáját követte (FARKAS 1986). Mivel a könyvben Jászladaány már nincs feldolgozva, így azt logikusan utolsóként, tizennyolcadikként vette fel gyűjtésében. Az adott kisémlékek a FARKAS-féle számozást kapták.³ Mivel minden egyes helyet felkeresett, ezért kutatásai dátumait is feltünteti, ha többször kellett megnéznie, minden dátumot feltüntetett. A megnevezésben általában az adott településen ismert neveket használta. Az Egri Főegyházmegyei Levéltárban végzett kutatásainak eredménye, hogy sok kereszt-, vagy szoborállítási alapítvány adatait kiírta, kifénymásolta. Ezeket mellékletként csatolta az adott szócikk gyűjteményéhez. A levéltári számot sajnos csak igen kevés esetben tüntette fel, inkább csak az iratok keltezési ideje szerepel. A keresztektől külön vette lajstromba az egyes szobortípusok, objektumok rendszerét. Így külön található például „Vendel”, „Szentháromság”, „Stációk, Szomorkodó Jézus”, „Nepomuki Szent János” stb. címmel jelzett borítékok. Igaz, hogy kutatása a Jászságra koncentrált, de megtalálható a hagyatékban néhány Jászságon kívüli település – például Boconád, Tarnaméra – néhány keresztjének leírása is. A vizsgált objektumok diafelvételei hozzávetőlegesen kilencven százalékban

² Ezúton is köszönjük Barna Gábornak a lehetőséget, a hagyaték sajtó alá rendezését.

³ Egy településen belül általában több száz helynevet gyűjtöttek föl, ezért az objektumoknak egy-négyjegyű sorszámai vannak, amelyek az adott település sorszáma után / jellel következik.

megvannak, üveg nélküli diakeretbe foglalva. A keresztek, szobrok leírásánál az ikonográfiai szempontok az elsődlegesek. Nagy figyelmet szentel a keresztek esetében a talpzat kialakításának, a keresztszárak végződéseinek, az INRI-táblának, a megfeszített Krisztus kéz- és lábtartásának, a szögek formájának és helyének, az ágyékkendő felerősítési módjának, valamint redőzetének stb. Ezek többségét betűjeles típusokba rendezte, illetve rajzos táblán ábrázolta.

A tervezett kiegészítések

Mint a rövid életrajzi áttekintésben említettük Győr István nem volt néprajzos végzettségű, ezért semmiképpen nem róható fel neki, hogy a kataszteri felmérést csak néhány esetben bővítette irodalomra vonatkozó hivatkozással, vagy különböző egyénektől kapott szóbeli információkkal. A hagyaték sok és sokféle térképei között megtalálhatóak olyanok is, amelyeken különféle jelekkel fel is tüntette az egyes szakrális kisémlékeket. Lakóhelye, Jászapáti természetesen jobban feldolgozott – a keresztek alapítási dokumentumát legtöbbször megtalálta, a 18–19. századi emlékekre vonatkozóan Vándorfy János művének (VÁNDORFY 1895) adatait is idézve –, innen távolodva az általa látottakat kiegészítő információk egyre csökkennek. Nagy szükség lenne pedig ezekre, mivel a kereszteken és szobrokon lévő feliratok egy része ma már teljesen olvashatatlan. Rövid, legtöbbször csak a leírásra szorító adatok vannak több szobortípusra (Szent Vendel, Szent Flórián, Szent János stb.) vonatkozóan, ezek esetében további ismeretekre számíthatunk.

Véleményünk szerint a teljességre törekvő munka elkészítéséhez szükség lenne még az alábbi források bevonására a kutatásba:

– Térképek, amelyek segíthetnek Győr István által esetleg kifejejtett – vagy meg nem talált – objektumok lokalizálásában.

– Képeslapok templomokról, szobrokról, lourdesi-barlangról, stb.

– Fotók, amelyekben főleg a keresztek szentelési ünnepeire, eredeti környezetére, környező objektumaira, állapotváltozásaira, az eredeti feliratok szövegeire keresünk dokumentációt.

– Hírlapi cikkek, helyi sajtó.

– Szóbeli gyűjtések, melyek során elsősorban a keresztállítás okaira, javításokra, kereszttel kapcsolatos szokásokra, valamint a keresztek elpusztulásának idejére és mikéntjére vonatkozólag remélhetünk információt.

– Egyházmegyei Levéltárban bővíthetjük, pontosíthatjuk a keresztalapítások dokumentumait. Kiskunfélegyházi példák (FEKETE 1984) azt bizonyítják, hogy a közösség által állíttatott objektumokat több esetben a közösség, vagyis a település, a tanács kezelte, így tanácsi határozatok, intézkedések, jegyzőkönyvek is vonatkozhatnak rájuk.

– A téma szakirodalmának áttekintésétől az összefüggések megértését, sajátos járszági jelenségek felismerésének és értelmezésének lehetőségét remélhetjük.

Számos más kérdésre is választ várhatunk a feldolgozás megtörténte után. Vajon milyen előzményei lehettek a barokk-klasszicista objektumoknak? Milyen hatások alakították a templomon kívüli vallásos objektumok keletkezését? Van-e eltérés a magyarországi átlaghoz képest? Időben-térben milyen kapcsolattal rendelkeznek ezek a kisémlékek? Fontosnak tartjuk az egyes típusok, fajták, ikonográfiai ábrázolások összehasonlítását szomszédos területekkel és más vidékekkel. Tudjuk-e majd lokalizálni időben és térben a kőfaragó mestereket? Információkat várunk a keresztek átalakítására (fa helyett kő, fém korpusz stb.), ezek okára, kezdeményezőik személyére vonatkozóan (leszármazottak, telek, vagy föld új tulajdonosai stb.). A keresztek áthelyezését kik és miért kezdeményezték, és volt-e valamilyen visszhangja (például a helyi sajtóban)? Van-e jövőjük a kisműemlékeknek (állapot, veszélyeztetettség). Állítanak e még ilyeneket napjainkban?

Miért is fontos a szakrális népi kisműemlékek kutatása? Mi újat tudunk mondani a Jászság ilyen jellegű emlékeiről, hiszen e témában több feldolgozás is született. A laikusnak is feltűnhet azonban, hogy csak a régebbi, illetve formai, művészi okokból reprezentatívabb alkotások kerültek a kisebb-nagyobb publikációk szerzői látókörébe. Teljes kataszter azonban – mely a kisémlékek hatékonyabb védelméhez és a néprajzi, művészettörténeti értékeléshez szükséges – kevés született. A korábbi közlések – nyilvánvalóan anyagi és technikai lehetőségeik korlátai miatt – gyengébb minőségű fekete-fehér képeket közölnek, amelyek egy festett szobor esetében megnehezítik a vizualizálást. A vizsgálatok csak egyes szempontokat tartottak szem előtt, nem a szerves egész kutatását, értékelését. Célunk többek között még az is, hogy megvizsgáljuk a szakrális kisémlékek szerepét, funkcióját, hatását az egyes közösségek vallásos életében. Munkánk vezérlő elve az, hogy Győr István hatalmas munkáját tekintsük a jászsági szakrális kisémlék kataszter gerincének, melyet további kutatásainkkal kívánunk teljessé tenni. Eredetileg ez csupán a sajtó alá rendezés (rendszerezés, szerkesztés, mutatók elkészítése stb.) feladatát jelentette volna. A fentebb ismertetett új szempontokat és azokat a további adatokat és információkat, amelyek eddig birtokunkba jutottak – úgy érezzük – kötelességünk beépíteni a késülő műbe. Nem feledkezhetünk meg az elemző munkáról sem. Nézetünk szerint az általunk tervezett kiegészítések (javítások) nem vonnak le semmit Győr István gyűjtőmunkájának jelentőségéből. Messzemenőig megtette ő azt, amit egy nem szakmabeli, ám szülőföldje művelődéstörténeti emlékei iránt érdeklődő tanárember – kutatási háttér nélkül, csupán saját idejével és erejével gazdálkodva – megtehetett. Hagyatéka mindenképpen megérdemli a nyomdai kiadást.

Irodalom

DÁVID 2003

Dávid Áron: *Szent kereszt tiszteletére...* Jászszentandrás

FARKAS 1986

Szolnok megye földrajzi nevei I. A jászberényi járás. Közzétette: Farkas Ferenc. Jászberény

FEKETE 1984

Fekete János: Kiskunfélegyházi út menti keresztek. *Ethnographia* 95, 80-106.

GULYÁS 1980

Gulyás Éva: A Vendel-kultusz emlékei a Jászságban. *Szolnok Megyei Múzeumi Évkönyv 1979–80*. Szolnok, 185–200.

GULYÁS 1986

Gulyás Éva: *Egy őszi pásztorünnep és európai párhuzamai*. Adatok a Vendel-kultusz magyarországi kutatásához. Szolnok

GULYÁS 1994

Gulyás Éva: Útmenti keresztek, szobrok a Jászságban. *Jászsági Évkönyv 1994*. Szerk.: Pethő László. Jászberény, 110–121.

JÓZSA 1999

Józsa László: *Megszentelt kövek*. Kápolnák, szobrok, keresztek és temetők Kunszentmártonban. Szegedi Vallási Néprajzi Könyvtár 4. Szeged

NAGY 2000

Nagy Lajosné: Útmenti kőkeresztek Jászárokszálláson. *Jászsági Évkönyv 2000*. Szerk.: Pethő László. Jászberény, 208–223.

VÁNDORFY 1895

Vándorfy János: *Jász-Apáthi város egyházának multja és jelene*. Eger

Koncsek Aranka

ERDÉLYBEN 1988-BAN

– napló egy 15 évvel korábbi utazásról –

Április 2. és 9. között Erdélyben voltam ismét. A társasút alkalmával a szokott útvonalat jártam be. Emlékezetes utazás, és ahogy megítélem a helyzetet utoljára jártam szülőföldemen.

Indulás előtt többen mondták, nincs jobb dolgom, mint a jelenlegi bonyolult, kiélezett helyzetben Romániába menni. Nem volt bennem félelem, el voltam szánva, akármilyen lesz is, végigcsinálom. Sok mindenre felkészültem, de értek meglepetések.

A határt 2-án reggel Borsnál léptük át. Húsvét lévén nagy volt az átmenő forgalom, de viszonylag simán és gyorsan végeztek a vámok, így elég korán Nagyváradon voltunk.

Nagyvárad a Sebes-Körös két partján épült, jó fekvésű, szép város. Teljes városrészeket szanáltak, a régi házak helyére nagyon sok tömbházat építettek, látszik, hogy még nem fejezték be. Lehet látni a folyó szanálásokat és építkezéseket. A város helyenként – különösen az üzemek környékén – piszkos, szemetes. Régi történelmi központja a Körös-parton még megvan. Szépek és jó karban vannak a Debrecenben is megtalálható passzázs házak, a kecskeméti Cifra-palotára emlékeztető épületek. Áll a hajdani színház is, román társulat játszik benne. A színházat és az előtte álló Szigligeti Ede szobrát nézve eszembe jutott a múlt. 1941-ben egy hónapot Nagyváradon dolgoztam. Karácsonykor jöttem el onnan, illetve az ünnep után, mert lekéstem a vonatot. Így karácsony napján elmentem a színházba, hogy mit láttam, nem emlékszem, de arra igen, hogy az előadás után tombola volt és én is nyertem egy festményt, ami mai napig megvan.

Nagyváradon most nem tettünk sétát, autóbusból néztük a várost csak a Székesegyháznál szálltunk ki a buszból, azt néztük meg belülről is. Most folyik a restaurálás, ezért az állványok között járkáltunk. A Székesegyházzal szemben lévő Kanonok-sor nagyon elhanyagolt állapotban van.

Nagyszombat volt, a városban mindenfelé sokan voltak az utcán, úgy nézett ki, hogy a tömeg munkából jön és munkába megy. A ritkán jövő villamosok zsúfolásig tele voltak, minden megállóban nagy tömeg próbálkozott a felszállással, zömmel eredménytelenül.

Itt jegyzem meg az egész út tapasztalataként, hogy a villamos, autóbusz, trolipark nagyon elhasznált állapotban van. Ritkán és nem menetrend szerint járnak, a távolsági forgalomban sem. A munkából jövők, a munkába menő emberek a falvakban, az országút mentén várnak, gyalognak, a bátrabbak stoppolnak. Mi is sokat felvettünk útközben.

Koncsek Aranka

ERDÉLYBEN 1988-BAN

– napló egy 15 évvel korábbi utazásról –

Április 2. és 9. között Erdélyben voltam ismét. A társasút alkalmával a szokott útvonalat jártam be. Emlékezetes utazás, és ahogy megítélem a helyzetet utoljára jártam szülőföldemen.

Indulás előtt többen mondták, nincs jobb dolgom, mint a jelenlegi bonyolult, kiélezett helyzetben Romániába menni. Nem volt bennem félelem, el voltam szánva, akármilyen lesz is, végigcsinálom. Sok mindenre felkészültem, de értek meglepetések.

A határt 2-án reggel Borsnál léptük át. Húsvét lévén nagy volt az átmenő forgalom, de viszonylag simán és gyorsan végeztek a vámok, így elég korán Nagyváradon voltunk.

Nagyvárad a Sebes-Körös két partján épült, jó fekvésű, szép város. Teljes városrészeket szanáltak, a régi házak helyére nagyon sok tömbházat építettek, látszik, hogy még nem fejezték be. Lehet látni a folyó szanálásokat és építkezéseket. A város helyenként – különösen az üzemek környékén – piszkos, szemetes. Régi történelmi központja a Körös-parton még megvan. Szépek és jó karban vannak a Debrecenben is megtalálható passzázs házak, a kecskeméti Cifra-palotára emlékeztető épületek. Áll a hajdani színház is, román társulat játszik benne. A színházat és az előtte álló Szigligeti Ede szobrát nézve eszembe jutott a múlt. 1941-ben egy hónapot Nagyváradon dolgoztam. Karácsonykor jöttem el onnan, illetve az ünnep után, mert lekéstem a vonatot. Így karácsony napján elmentem a színházba, hogy mit láttam, nem emlékszem, de arra igen, hogy az előadás után tombola volt és én is nyertem egy festményt, ami mai napig megvan.

Nagyváradon most nem tettünk sétát, autóbusból néztük a várost csak a Székesegyháznál szálltunk ki a buszból, azt néztük meg belülről is. Most folyik a restaurálás, ezért az állványok között járkáltunk. A Székesegyházzal szemben lévő Kanonok-sor nagyon elhanyagolt állapotban van.

Nagyszombat volt, a városban mindenfelé sokan voltak az utcán, úgy nézett ki, hogy a tömeg munkából jön és munkába megy. A ritkán jövő villamosok zsúfolásig tele voltak, minden megállóban nagy tömeg próbálkozott a felszállással, zömmel eredménytelenül.

Itt jegyzem meg az egész út tapasztalataként, hogy a villamos, autóbusz, trolipark nagyon elhasznált állapotban van. Ritkán és nem menetrend szerint járnak, a távolsági forgalomban sem. A munkából jövők, a munkába menő emberek a falvakban, az országút mentén várnak, gyalogolnak, a bátrabbak stoppolnak. Mi is sokat felvettünk útközben.

Nagyváradot elhagyva a már jól ismert falvakon keresztül eljutottunk a Királyhágóig, itt volt pihenő, amit én azzal töltöttem, hogy egy régi dalt dúdoltam. „Által mentem a Királyhágón, elvesztettem a huszárcsákóm. Visszajövet a Királyhágón megtaláltam a huszárcsákóm.” Közben arra gondoltam én csak átmegegyek a Királyhágón, de nem itt jövök vissza.

Megálltunk Csucsán a Boncza-Goga-kastélynál. Most sikerült megnézni azt az épületet is, ahol Ady Endre lakott. A kastély teraszáról néztem a zuhogó Sebes-Kőröst, a vele párhuzamosan haladó vasúti síneket és fent a szemben lévő hegymokat. Eszembe jutott, hogy 1940-ben Erdély visszacsatolása után apámmal utaztam Kézdivásárhelyre, és itt Csucsánál a vonatablaktól kinézve ezen a hegymon láttam a juhnyáját és a botra támaszkodó népviseletben lévő oláh pásztort. Most viszont se nyáját, se népviseletes románt nem lehet itt látni.

Bánfihunyadon megnéztük a XVI. században épült református templomot, amit gyönyörű fakazettás mennyezete és a falakon, padokon elhelyezett kalotaszegi varratosok tesznek felejthetlenné.

Körösfőn a csoport egy része felgyalogolt a dombra megnézni az ott lévő erődtemplomot. Nem tartottam velük, mert már láttam. Helyette lent a faluban mentem be az egyik házba, ahol szép székely tisztaszobát láttam. A bútort maga a gazda faragta és festette. A varratosokat és a népviseletbe öltöztetett babákat a gazdaasszony készítette. A falakon a bútorok tetején tájjellegű cserép- és zománcedények tömege. Az egész szoba úgy ahogy volt bármelyik székely múzeumba beillt volna.

Az első éjszakát Kolozsváron töltöttük a Fellegvárban lévő új szállodában. Ez a szálloda a múlt évben még Belvedere névre hallgatott, most Transilvánia a neve. Az elmondás szerint azért, mert közben a legfelső vezetésnek eszébe jutott, hogy 1940-ben Erdély visszacsatolására a döntést Bécsben a Belvedere palotában hozták. Most Kolozsvár legújabb szállodája viseli a nevet, így gyorsan átkeresztelték.

Kolozsváron is tovább folyik a régi városrészek szanálása. A Fellegvárból lenézve lehet látni mindenfelé a nagy blokkházakat. A belvároshoz, illetve a főtérhez egyelőre még nem nyúltak. A várost keresztül szelő Szamos és mellékága a Malom-árok ott csörgedez, de nagyon szennyezett, úgy látszik az üzemek derítés nélkül eresztik bele az elhasznált vizet.

Harmadika húsvét hétfő, a városban ünnepi hangulat érezhető. Az emberek egyszerű, sokan szegényes öltözékben sétálnak, mennek templomba. A belvárosban azon a részen, ahol mi jártunk a többség magyarul beszél. Magyar mise volt a Szent Mihály templomban, majd utána Liszt-hangverseny. A templom zsúfolásig tele volt. Vegyesen fiatal, idős hívőkkel, közülünk is többen ott maradtak a misén és a hangversenyen.

Sétánk során megnéztük, csak kívülről, mert bemenni nem szabad, Mátyás király szülőházát. Voltunk a Farkas utcai református templomban. Már többször láttam, de mindig áhitattal nézem végig belsejét. A gyönyörű, faragott szószéket, az utolsó

erdélyi fejedelem Apafi Mihály sírját és körben a templom falán a halotti címereket. Különleges gyűjtemény, még soha nem számoltam meg őket, de szerintem Erdély valamennyi számottevő családjának címere ott van. Mint minden alkalommal most is sétáltunk a Házsongárdi temetőben. Séta közben megálltunk egy-egy nevezetes sírnál. A meglátogatott sírok közül Dsida Jenő költő saját versével ékesített kriptája hatott rám annyira, hogy leírtam.

„Megtettem mindent amit megtehettem.
Kinek tartozom mindent megfizettem.
Elengedem mindenki tartozását,
Felejtsd el arcom romló földi mását.”

Láttam ismét a Vallus nagyanyám kriptáján lévő síremlék hasonmását, most elolvastam az írást is, az „Illyés-család” kriptája. A temetőben most is sokan voltak, zömmel magyarok. Alig lehetett román szót hallani. Itt is felszámolják az újra nem váltott régi sírokat. Egy év alatt elég sok románt temettek ide, ha így halad tovább néhány év alatt megváltozik a temető képe.

Itt jegyzem meg amit Kézdivásárhelyen tudtam meg. Sír újraváltást csak román állampolgár eszközölhet. A külföldön élők hozzátartozóik sírját nem válthatják újra, ha lejárt, felszámolják.

Kolozsvárt elhagyva Marosvásárhely felé menet áthaladtunk az Aranyos folyó partján fekvő Torda városon. A cementgyár és a vegyi üzem a város levegőjét nagyon szennyezi. Az épületek porosak, elszíneződöttek, a most épülő lakótelepet közvetlenül a vegyi üzemre telepítették. Torda románok által lakott város, itt nagyon kevés a magyar.

Tettünk némi kitérőt Kerelőszentpálra, ahol nem a községet, hanem a Maros folyó partján épült valamikori szép barokk kastélyt – a Haller grófoké volt – néztük meg. A kastélynak csak a falai és az omladozó teteje van meg, be se mertünk menni, mert életveszélyes. Egy mezőgazdasági kollektíva területén van, senki nem törődik vele, egyébként a kollektíva épületei is elhanyagoltak. Beszélgettünk az ott dolgozókkal, szerintük a kastélyt le fogják bontani. Megjegyzem, a sorsa nem egyedülálló. Nagyon sok kúria, kastély, udvarház van hasonló állapotban, gazdátlanul.

A második és harmadik éjszakát Marosvásárhelyen a Continentál szállodában töltöttük. A Maros folyó két partján épült város kultúrközpont, számottevő iparral. Jelenleg itt él a legtöbb magyar, illetve ide tömörültek. A városnéző közös programban nem vettem részt, már sokszor láttam a tervezett nevezetes helyeket, épületeket. Most a rokonlátogatást tartottam fontosabbnak. Unokanövértem Benedekné Teleky Vilma elesettebb állapotban van, mint a múlt évben volt. Gyermekei élik a maguk életüket, ő magányos és mozgásában korlátozott. Beszélgetésünk alattismét elmondta a tavalyiakat. Nagyanya és nagypapa nála lévő fotójáról Ildikó másolatokat csi-

náltatott, ezeket elhoztam. István és Imre fiaival most nem találkoztam. Húsvét lévén valahol locsolkodni voltak. Úgy gondolom nem is nagyon akartak velem találkozni, mert a jelenlegi kiélezett helyzetben a Magyarországról jött rokon nem jó pont. József otthon volt, de rövid beszélgetés után ő is elment. Lényegében Vilma és Ildikó volt a beszélgetőpartnerem. Ildinek nincs veszíteni valója, mert megkapta magyar részről a befogadási nyilatkozatot. Már folyamatban van a román elengedési kérelme, hogy ennek mi lesz az eredménye az még kérdés, de ő és családja már megbélyegzett. Ildikó elmondta: testvérei, István és Imre most neheztelnek rá, mondván, ezzel a lépésével megakadályozta az ő továbbhaladásukat. Mondhatom pokoli helyzet, tavaly még Imre és István kérték, segítsék Ildikónak a kitelepüléshez. Most, amikor már megvalósulni látszik, szembefordultak vele. Végre sikerült találkozni legidősebb unokatestvéremmel, a 85 éves Kovács Andorral és feleségével, Terivel. Mindketten az utóbbi időben betegesek, de szellemileg jó állapotban vannak. Dióhéjban elmondták életüket, hogy a jómódú vagyonos orvostól a rendszer hogyan csinált megélhetési gondokkal küzdő megyei főorvost. Családunkról, őseinkről nem sokat tud, mert őt különváltan élő édesanyja nevelte. Így az apai családdal nem volt kapcsolata. Anyja sírját Kézdivásárhelyen gondoztatja, de Aradon eltemetett apja sírját nem. Apja Erdélyben élő testvéreiről tudott, de anyámról nem hallott soha. Két lánya van, mindkettő orvos, az egyik szeretne áttelepülni. Egyelőre nem kapta meg az államtól az engedélyt. A beszélgetésünk közben állandóan visszatérő téma volt az alapvető élelmiszerhiány, a mérhetetlen korrupció, a magyarság kisemmizettsége, elnyomása, a helyzet kilátástalansága.

Április 4-én székelyföldi körutat tettünk. Az első megálló Székelykeresztúr volt, a Gyárfás-kúria jelenleg szellemi fogyatékos gyermekotthon. Itt töltötte Petőfi Sándor a segesvári csata előtti utolsó éjszakáját. A monda szerint a körtefa alatt írta versét, illetve pihent. A házon emléktábla van Kányádi Sándor versével:

„Haldoklik az öreg tanú,
Petőfi vén körtefája.
Azt beszélik ő látta volt,
Verset írni utoljára.”

Megnéztük a Nagy-Küküllő partján fekvő Segesvárt. Ősi szász település volt. A belvárosban jellegzetes szász házak, a sík területen az utóbbi években épült blokkházak, de megkezdték a régi részen is a bontást, úgy látszik egész a vár alá hozzák a blokkházakat. Fenn a várban megvan még a Petőfi-szobor, azon a részen, ahonnan rá lehet látni a csatatérre.

Voltunk Fehéregyházán, megnéztük a Petőfi-emlékhelyet. A hivatalos állásfoglalás az, hogy 1849. július 31-én Petőfi itt halt meg, és az itt lévő tömegsírbán nyugszik.

Megálltunk Székelyudvarhelyen, a főtere a régi, itt nem látszik még nagy rombolás. Látni új, nemrég faragott székely kapukat is. Székelyudvarhelytől nem messze van Szeike fürdő. Most is csak az autóbusból néztük az ott lévő székely kapusort, azok mögött Orbán Balázs kopjafás sírját.

Farkaslakán többet időztünk. Elsétáltunk a Nyikó-patak völgyében a falu végére Tamási Áron szülőházához. A ház és a berendezett emlékmúzeum változatlan. Él még és székelyes humorral mutatta meg sógora, Sipos Feri bácsi, messziről integetett felesége, Tamási Erzsébet is. A templomkertben találkoztam Tamási Ágnessel, épp a sírt gondozta. A síron két síremlék van. Az egyik kőből, a másik a fából faragott kopjafa. Ez utóbbin olvasható: „Törzse székely, fia Hunniának, hű szolgája századának.”

A plébános megmutatta a templomot. A római katolikus egyház Farkaslakán 1662-től működik. A jelenlegi templom építésére a máshol szolgáló Fancsali Márton plébános küldött pénzt kéttornyú templomra. Amikor hazafelé jövet meglátta, hogy egytornyút építettek, megháborodott. Idős, beteg korában Farkaslakán élt, itt van eltemetve a templom előtti téren. Sírfelirata:

„Itt nyugszik
Fancsali Márton.
Életét szerényen megfutva,
Az Urban boldogul kimulva.
Született 1797-ben, papságának
69-ik évében meghalt 1888. jan. 26.
Béke lengjen porain.”

A plébános nyíltan beszélt a magyarság nehéz helyzetéről. Kért bennünket, segítsük a menekülőket, az áttelepülőket. Ők, a papok amíg egy magyar van nem hagyják el helyüket.

Itt jegyzem meg, hogy 1987. áprilisban Kézdivásárhelyen a református tiszteletessel folytatott beszélgetés közben fogalmaztam meg tapasztalatomat. Azt, hogy a két egyház, a papság ma Romániában a magyarság mentsvára. Ők a megtartó erők, ők vállalták fel a magyarság mentését. E megállapításommal a tiszteletes úr egyetértett, és hozzátette „nincs ma a két egyház között vita, céljuk azonos, a magyarság összetartása.”

Farkaslakán elszakadtam a csoporttól, mert helybeli fiatalok vettek körül, olyanok, akik nyíltan, őszintén beszéltek velem. Szidták az elsőszerű vezető (nevén nevezték), és nem azért, mert ellátási gondok vannak, hanem azért, mert szerintük kiirtja a magyarságot. Azt mondták kevés aki elmegy, a többség marad, vállalja sorsát, itt akar élni, és ha nem lehet, hát meghalni.

Korondon a csoport tagjai vásároltak. Én most nem vettem, mert előző útjaim alkalmával már eleget hoztam. Megálltunk és sétáltunk Szovátán, az üdülőtelep tiszta, de kihalt volt.

A program utolsó állomása Erdőszentgyörgy volt. Itt távolból megnéztük a Rédeycsalád hajdani kastélyát. Ez gondozott, de hogy most mi van benne nem tudtuk meg. Bementünk a református templomba. E templom alatti kriptában nyugszik Rhédey Glaudina, II. Erzsébet angol királynő üknagyanyja. Ezt a templom belsejében a falon elhelyezett márványtábla tudatja.

A nap folyamán útközben sok gyalogoló vagy járműre váró fiatal-idős, férfi-női utasunk volt. Közülük többen útközben beszélgettek velünk. Elmondták nehéz helyzetüket. Az idősebbek beszéltek arról, hogy az ő gyermekeik még magyar iskolába járhattak. Az unokák már csak románul tanulhatnak. Úgy fogalmaztak, ha nem jön változás elvesz a magyarság. Azokban a napokban látott napvilágot olyan utasítás, hogy a székely falvakban is a boltokban csak románul lehet a portékát kérni, aki magyarul kéri, azt nem szabad kiszolgálni.

Április 5-én korán indultunk Csíkszeredára. Tavalay a Görgényi-havasok, Kelemen-havasok völgyében Maroshévíz felé mentünk, most a Hargitán keresztül. Helyenként hófoltokat láttunk, de akadály nem volt. Megálltunk Csíksomlyón, a híres búcsújáró helyen, de csak a lenti templomot néztük meg, a kápolnához nem mentünk fel.

A régi Csíkszereda három év alatt eltűnt. A sűrűn épített kisebb, nagyobb földszintes házakat lebontották. Helyettük blokkházakat építettek. A régi középületek még megvannak. Megváltozott a lakosság összetétele. A színmagyar városba a blokkházakba a Regátból hoztak románokat. Itt voltunk tanúi annak a jelenetnek, hogy az út mellett álló autóbuszunkat egy öntudatos román férfi leköpte, majd ezután a román rendőr a várakozó autóbust egy távoli mellékutca felé irányította. Az új szállodában voltunk elhelyezve. Itt vacsoráztunk viszonylag korán, de közölték velünk, hogy a szállodát ne hagyjuk el.

Másnap reggel a csoport Brassóba indult. Útközben megálltunk Tusnádfürdön, ahol a téli szemetet már eltakarították, de vendégeket még nemigen láttunk. Most nyitva volt a kis görög templom, amit végre belülről is megnéztem, majd tovább mentünk a Szent Anna-tóhoz. Az út a néhány nappal előbb esett nagy hó miatt nehezen volt járható. Az utolsó kanyar előtt teljesen járhatatlan, addig jutottunk el. A tóhoz gyalog sem lehetett elmenni, akik elindultak rövid próbálkozás után visszafordultak. Az autóbusz 3 kilométeren keresztül hátramenetben jött vissza, mert az útvizonyok miatt előbb nem tudott megfordulni. Végeredményben a tervezett 11 óra helyett délután 2 órára értünk Kézdivásárhelyre, ahol én lemaradtam a csoporttól.

Unokatestvérem, Mici várt, most nem szállodában, hanem náluk szálltam meg. Szülőházamban töltöttem az éjszakát, abban a szobában aludtam, ahol én is, anyám is született, ahol hajdan nagyanyám, nagyapám ravatala volt. Nem sokat aludtam szülőföldem, szülőházam jelenlegi sorsa, kilátástalan jövője nem hagyott aludni. A temetőben meglátogattam őseim nyughelyét, majd a Református templomot, ahol annak idején kereszteltek, most néztem meg belülről. Többször végigsétáltam a főtér négy oldalán. Bementem az udvarterekbe és nagyon szomorú voltam. Búcsú-

tam, mert úgy éreztem, nem jövök többé haza, de ha netán jöhetek, még akkor sem láthatom már így, mert sorsa meg van pecsételve.

Miciék elmondták a hivatalos elképzelést. Azt, hogy 2000-ig felszámolják a falvak jelentős részét, azokat termőtalajokká alakítják át. A városokban megszüntetik a magánházakat, a lakosságot blokkházakba költöztetik. A Kézdivásárhely körüli falvakat lerombolják, lakóit Kézdivásárhelyre telepítik. Ezért átépítik a várost, a terv szerint megmaradnak a főteret szegélyező régi emeletes épületek, azok mögött viszont mindent szanálnak. Lerombolják a csak Kézdivásárhely központjának beépítésére jellemző, a főtérből kiinduló udvartereket, s ezzel nemcsak e sajátos beépítettséget tüntetik el, de megszűnnek az őseim nevét viselő Jancsó-sor, Kovács-sor, Tóth-sor is. Helyükre blokkházak kerülnek. Ugyancsak lerombolják az 1855-ben épült, ma is jó állapotban lévő emeletes szülőházamat. A nincstelenség mellé most még ez is! A múlt emlékeinek lerombolása, a magyarság teljes szétszórása, a magyar etnikum felszámolása. Mindezt, és az ehhez vezető utat, a közbeeső intézkedéseket Magyarország vezetése észrevétel, véleménynyilvánítás nélkül tudomásul veszi.

A Szala utca sarkán még megvan Thuróczy Mózes háza, rajta két emléktábla.

Az egyik tábla román-magyar szöveggel.

„In memoria revolutici

Din

1848-1849.

Gábor Áron

Cu pribejul comemoráni a 120 de ani

De la moartea lui.

Az 1848-1849-es szabadságharc hőse

Gábor Áron

emlékére

halálának 120. évfordulóján.”

A másik tábla:

„Gábor Áron és Thuróczy Mózes

székely társaikkal

e telken öntöttek 1848-49-ben templomok,

harangjaiból 64 ágyút a magyar szabadság

és függetlenség védelmére.

Megjelölte a Kézdivásárhelyen szüniödő tanuló ifjúság.

1904.”

Április 7-én reggel Szerénke átjött velem Brassóba, így az utazás zökkenőmentes volt. A vonaton egy Gyulafehérvárra utazó kántornövendék beszélgetett velem. Érdeklődött hogyan van nálunk, s elmondta itt nagyon nehéz az élet. Végül megadta

a gyulafehérvári várban a kollégium címét azzal, hogyha ott járok, hívassam le beszélgetésre. Tipikus székely fiatal volt, és bátor, mert mindenki füle hallatára beszélgetett velem magyarul. Igaz a vonaton utazók többsége magyar volt.

Brassó a régi, illetve változás, hogy a Városház-teret rendezték, megszüntették a járműforgalmat, sétáló térré alakították. A városban bármerre jártunk mindenütt párosával cirkáltak a rendőrök. Gondolom ez a tüntetés, a zavargások megelőzését szolgálja. A Pojánán a szállodában rajtunk kívül bolgár és szovjet csoportok voltak. A városban is bolgár és szovjet turistákat szállító autóbuszokat lehetett látni.

Itt mondták el csoporttársaim, hogy előző nap megnézték a kézdivásárhelyi és sepsiszentgyörgyi székely múzeumot. Mindkét múzeumban felsőbb parancsra akkor távolították el a kiállított tárgyakról a magyar szövegű ismertetőket.

Brassóból 8-án korán reggel indultunk Gyulafehérvárra. Útközben megálltunk Fogarason. A vár változatlan, a város azonban egy év alatt nagyon megváltozott. Eltűntek a régi házak, épülnek a blokkházak. Megnéztük a református templomot, a templomkertben Bethlen Kata sírját. A református papné kalauzolt bennünket. Ő mondta el most már az egész csoportnak mindazt, amit nekem Kézdivásárhelyen elmondtak. Konkrét tényként, hogy mi most látjuk így utoljára ezt a helyszínt, mert rövid időn belül lebontják a paplakot, hogy ők hová mennek, még nem tudják. A temetőben megmutatta hová tervezik a blokkház építését. Az egyház jogásza kilinccsel, vétőz, mert ugye egyházi vagyon amit felszámolnak, egyelőre eredménytelenül.

A jelenlegi református templomot 1715-ben kezdték építeni. A torony alatti bejárat fölött van az alábbi felirat.

„1700-1759.

E torony oldala tartja a nagy követ.

E kö befoglalja ama áldott nevet.

Melyről akár ki is méltán példát vehet.

S példáját követvén az egekbe mehet,

Gróf Bethlen Kata az Bethlen Sámuelnek

Kit szült Nagy Borbála mint édes férjének.

Életében hív társa Teleki Józsefnek,

Ki volt főispánja Fejér vármegyének.

Ez ura templomot másoknál fundálta,

Ez asszony az után volt és reperádába vetete,

Költségét érte nem sajnálá melyből az istenre

Kérjen örök hála!

27 esztendő telt az özvegységben. Minden rendek

Előtt példány kedvességben, ötvenkilenceket

Világi életben, amint kívánt vagyon

Már Jézus ölében.”

A templomban bent három kopjafa van egymás mellett.

„Bornemissza Anna 1630-1688.

Árva Bethlen Kata 1700-1759.

Lorántffy Zsuzsanna 1600-1660.”

A papné megmutatta az ünnepi alkalomkor használatos úrasztalterítőt, amit Bethlen Kata ajándékozott a templomnak. A menyasszonyi ruhájából készült. Nagyon szép tűhímzéses, virágos selyem terítő. A hagyomány szerint Bethlen Kata maga hímezte.

A templomtoronnyal szemben van Árva Bethlen Kata egyszerű sírja, vasráccsal körülvéve. A sírkő felirati versét Bod Péter udvari pap írta.

„Teste e kö alatt Gróf Bethlen Katának.

Lelke szent kezébe vagon Jézusának,

Kibe hitt s tartott megváltó urának.

Magát alázatos hív szolgálójának.

Ezerhétszázban lett világra jövése,

Ötvenkilenc évben innen kimenése.

Özvegyi életben két ízben lépése.

Ebben sok ideig kegyesen élése.

Atyafi szerető, kegyes istenfélő.

Szegényt, oskolákat javával segélő,

Tiszta szent étellel mások előtt fénylő,

Volt mértékletes s ártatlanul élő,

Ezért mindenféle rend őtet becsülte,

Tőle félt a gonosz és távol kerülte.

Áldott neve maradt ezt jósága szülte.

Győzelmi székét már égbe beülte.”

Tovább haladva Gyulafehérvár felé, kitérőt tettünk Karc faluba, ahol megnéztük az Imre király által 1198-ban alapított cisztercita apátság romjait. A romok előterében ma evangélikus templom működik. A gondozott előkertben az első és a második világháborúban elesett német katonák sírjai láthatók.

Megálltunk Nagyszébenben, séta közben láttam az élelmiszerboltok előtt várakozó hosszú sorokat. Az egyik húsboltban rendőri biztosítással húst osztottak.

Gyulafehérváron a várban megcsináltuk a szokott sétát, a Székesegyház megtekintését. Séta közben egy szakasz katonával találkoztunk, akik magyar beszédükkel hívták fel magukra figyelmünket. Ők is mentek, mi is mellettük haladtunk közben beszélgettünk. Érdeklődtek honnan jöttünk, voltunk-e falujuk felé, ugyanis Nagyvárad környéki falvakba valók voltak. Néhány hét múlva szerelnek le. A cigarettát, cukorkát nem fogadták el, mondván nem szabad nekik semmit elfogadni, azzal is vétettek, hogy beszélgettek velünk.

A szállodai ellátásunk itt volt a legsilányabb. Májat kaptunk előételnek és főételnek is. Nem tudtak elegendő borvizet adni. A reggeli hidegsomagot se volt miből összeállítani, így e nélkül jöttünk el.

9-én kora reggel indultunk haza. Első állomásunk Déva volt, ahol kívülről körbejártuk a Bethlen-kastélyt, amiben jelenleg valamilyen múzeum van, de nem látogatható. Főlnéztünk Déva-vára romjaira. Autóbuszsal körbementünk a városban. A városkép a múlt év óta megváltozott, eltűntek a régi házak, emeletes blokkházak épültek, amik kívülről mutatósak, hogy a lakások milyenek, azt nem tudtuk meg.

Vajdahunyadon megnéztük a várat, helyi idegenvezetőt nem kaptunk, mondván senki nem tud magyarul. Tolmácsunk pedig már nem volt, mert Dávid Gyulafehérváron elbúcsúzott tőlünk.

A Maros völgyében haladtunk Arad felé. Pihenőt tartottunk Máriaradnán, a híres búcsújáró helyen. Megnéztük a templomot, a Radnai Mária szobrot.

Aradon virágot helyeztünk el a vértanúk emlékhelyén és elindultunk Nagylakra.

Nagylakon álltunk három órát. Előttünk volt két nyugatnémet autóbusz. Az utasait kiszállították és minden bőröndjüket alaposan átnézték a román vámosok. Ezt látva mi is hasonló vámvizsgálatra számítottunk. Velünk nem ezt csinálták, az autóbuszból nem kellett kiszállni. A román vámos végigsétált közöttünk, felnézett a csomagokra és engedélyt adott a határ átlépésére. A magyar oldalon az útlevelek kezelése után engedtek tovább bennünket.

A kivitt román pénzt visszahoztam, nem volt mire elköltenem. A határon azzal a gondolattal jöttem át, hogy utoljára voltam szülőföldemen, mert e megváltozott körülmények között, ha élek se igen lesz lehetőségem az évenkénti látogatásra.

Április 19-én Romániában nyilvánosságra hozták a több mint 7000 település megszüntetésére elkészült tervet. Ezt gyakorlatilag már megkezdték. Brassóból Fogaras felé haladva az autóbuszból néztük a már lakatlan szász falvakban az ősi házakat megsemmisítő dömpereket.

Kertész Péter

SZENT KERESZT TISZTELETÉRE...

A jászszentandrásai templom megépülésének 100., festésének 70. évfordulójára állít emléket Dávid Áron 2003-ban megjelent első könyve. A jászszentandrásai származású fiatal szerző a Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi karának V. éves néprajz-régész szakos hallgatója. A több éve folyó lelkes kutatómunka eredményeként egy hiánypótló művet ad a vallási életet tanulmányozó kutatók és az érdeklődők kezébe. Lelkiismeretes munkájának köszönhetően tudományos alapossgal tárja az olvasó elé szülőfaluja rövid történetét, templomának megépítését, a művészi szempontból egyedülálló falfestményeinek bemutatását, továbbá a településhez kapcsolódó huszonhat szakrális emlék leírását és rövid történetét.

A *Szent Kereszt tisztelete...* rendkívül érdekes, értékes mű, amely a sok, mérnöki pontossággal közölt adat ellenére nem csupán száraz adathalmaz. A sorok közül kitűnik, hogy Dávid Áron célja főleg a néprajzi-történeti-művészettörténeti ismeretterjesztés. Annak ellenére, hogy a szerző olvasóközönségként elsősorban nem a „szűk szakmai kört” célozta meg, a könyvben felsorakoztatott lajstromok, táblázatok, térképek és fotók forrásértékkel bírnak. Hadd utaljak itt a teljes egészében közölt plébánia 1897. évi alapítólevelére, az 1902-ben és 1903-ban összeállított templomleltárra, a papok, kántorok, harangozók névsorára, vagy a falu szakrális emlékeinek bemutatására. A könyv mellékletét nem csak az olvashatóan közölt levéltári anyagok, hanem Szemán Paul és Varga János kiváló fotói teszik szinte már-már tudományos értékűvé.

Az olvasó nyomon követheti Jászszentandrás történetét a XIII. századi Endrefalvától egészen a XX. század első feléig. Betekintést nyerhetünk a Jászság erősen vallásos életébe, a nép és az egyház viszonyába. Felelevenedik a XVIII. századi Szent Kereszt Felmagasztalásának tiszteletére szentelt kicsiny kápolna rövid története, a falu önálló parókiájának megszervezése, és első plébánosának áldozattal teli, napjainkig eredményes munkája. Kovács Mihály plébános hivatástudatán keresztül Dávid rávilágít a XIX-XX. század fordulóján élt falusi papok fáradhatatlan harcára, miképp vet szépen sarjadzó magot az emberek lelkében, s dolgozik szakadatlanul a vallási közösségek, társulatok összekovácsolásán. Felfedi előttünk a katolikus jászok áldozatkészségét, hogyan, mi módon szerezték meg a templom felállításához szükséges összeget, s ezért milyen hétköznapi akadályokkal kellett szembenézniük. Szinte művészettörténeti alapossgal írja le az Aba-Novák Vilmos keze alatt életre kelt falfestményeket, keletkezésük körülményeit, a mester egyik legkiválóbb expresszionista alkotását. A freskók olyannyira megosztották a korabeli

Kertész Péter

SZENT KERESZT TISZTELETÉRE...

A jászszentandrásai templom megépülésének 100., festésének 70. évfordulójára állít emléket Dávid Áron 2003-ban megjelent első könyve. A jászszentandrásai származású fiatal szerző a Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi karának V. éves néprajz-régész szakos hallgatója. A több éve folyó lelkes kutatómunka eredményeként egy hiánypótló művet ad a vallási életet tanulmányozó kutatók és az érdeklődők kezébe. Lelkiismeretes munkájának köszönhetően tudományos alapossgal tárja az olvasó elé szülőfaluja rövid történetét, templomának megépítését, a művészi szempontból egyedülálló falfestményeinek bemutatását, továbbá a településhez kapcsolódó huszonhat szakrális emlék leírását és rövid történetét.

A *Szent Kereszt tisztelete...* rendkívül érdekes, értékes mű, amely a sok, mérnöki pontossággal közölt adat ellenére nem csupán száraz adathalmaz. A sorok közül kitűnik, hogy Dávid Áron célja főleg a néprajzi-történeti-művészettörténeti ismeretterjesztés. Annak ellenére, hogy a szerző olvasóközönségként elsősorban nem a „szűk szakmai kört” célozta meg, a könyvben felsorakoztatott lajstromok, táblázatok, térképek és fotók forrásértékkel bírnak. Hadd utaljak itt a teljes egészében közölt plébánia 1897. évi alapítólevelére, az 1902-ben és 1903-ban összeállított templomleltárra, a papok, kántorok, harangozók névsorára, vagy a falu szakrális emlékeinek bemutatására. A könyv mellékletét nem csak az olvashatóan közölt levéltári anyagok, hanem Szemán Paul és Varga János kiváló fotói teszik szinte már-már tudományos értékűvé.

Az olvasó nyomon követheti Jászszentandrás történetét a XIII. századi Endrefalvától egészen a XX. század első feléig. Betekintést nyerhetünk a Jászság erősen vallásos életébe, a nép és az egyház viszonyába. Felelevenedik a XVIII. századi Szent Kereszt Felmagasztalásának tiszteletére szentelt kicsiny kápolna rövid története, a falu önálló parókiájának megszervezése, és első plébánosának áldozattal teli, napjainkig eredményes munkája. Kovács Mihály plébános hivatástudatán keresztül Dávid rávilágít a XIX-XX. század fordulóján élt falusi papok fáradhatatlan harcára, miképp vet szépen sarjadzó magot az emberek lelkében, s dolgozik szakadatlanul a vallási közösségek, társulatok összekovácsolásán. Felfedi előttünk a katolikus jászok áldozatkészségét, hogyan, mi módon szerezték meg a templom felállításához szükséges összeget, s ezért milyen hétköznapi akadályokkal kellett szembenézniük. Szinte művészettörténeti alapossgal írja le az Aba-Novák Vilmos keze alatt életre kelt falfestményeket, keletkezésük körülményeit, a mester egyik legkiválóbb expresszionista alkotását. A freskók olyannyira megosztották a korabeli

közvéleményt, hogy a lapok hasábjain kirobbant vitasorozat rágalomhadjárához vezetett, amely a Szentszékig is eljutott az 1930-as években. Ezen vitákból érdekes kép tárul az olvasó elé a kor egyházi, politikusi, művészi elitjének gondolkodásáról.

A *Szent Kereszt tiszteletére...* című könyv nem egy fiatal egyetemista kezdő szárnypróbálgatása, hanem megfelelő igényességgel megírt tudományos-ismeretterjesztő mű. Nem hiányozhat azok polcáról, kik némiképp vonzódnak a falukutatáshoz és a magyarság vallási életéhez. S végezetül idézzük azokat a szavakat, melyek a pápa ajkát hagyták el, mikor a fent említett vitás időszakban megnézte a Jászszentandrási freskó fényképeit: „Nagyon örülök, hogy Magyarországon ilyen van!” (Dávid Áron: *Szent Kereszt tiszteletére Jász szó Alapítvány Jászszentandrás* 2003. 158. p.)

KRÓNIK A JÁSZSÁGI TELEPÜLÉSEK ELMÚLT ÉVI ESEMÉNYEIBŐL

JÁSZAPÁTI¹ 2003

Május

1. 1. Majális a sportpályán. Felléptek az általános- és alapfokú művészeti iskolák diákjai. Öjkj 9/2003
2. 2-4. Öt fős önkormányzati delegáció látogatott a lengyelországi Lancut testvérvárosba. Öjkj 9/2003
3. 17. A művelődési házban a Mészáros Lőrinc Gimnázium gyermekkórusának hangversenyét rendezték meg. M.
4. 21. Az ÁNTSZ környezetvédelmi vetélkedőjén a Jászapáti Ipari, Mezőgazdasági, Kereskedelmi és Vendéglátóipari Szakképző Iskola 2. helyezést ért el. 22.
5. 30. Az Önálló Óvodai Intézmény megrendezte a IX. Óvodai Országos Esztétikai tanácskozást. M.
6. 31. A Városi Könyvtár és Művelődési Központ városi gyermeknapot rendezett. Öjkj 10/2003

Június

7. 5. Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Pedagógiai Díjban részesült Lékó Béláné nyugalmazott általános iskolai igazgató. N. 06. 6., Öjkj 10.
8. 6. Vágó Pál születésének 150. évfordulója alkalmából a Vágó Pál Általános és Alapfokú Művészeti Iskola vetélkedőt szervezett. A zsűri elnöke Vágó Pálné, Judit asszony volt. Öjkj 10/2003
9. 7. Győri Gyula nyugalmazott középiskolai tanár, nyelvész Jászságért Díjban részesült, melyet a Jász Világtalálkozón vett át. N. 05.22., 06.2., 06.10., 06.13., 07.3., Öjkj 10/2003
10. 7. A Jásztánc Alapítvány hagyományos pünkösdi bálja, melyen a városunkban tartózkodó francia delegáció is részt vett. Öjkj 10/2003
11. 13-15. Jászsági Randevű; a programból: játékos ügyességi versenyek, zenés műsor, labdarúgó torna, koncertek, néptánc-, operett- és nótagála, tűzoltó verseny és tűzijáték . N. 06.13., 06.16., Öjkj 10/2003
12. 14. Tizenhárom közösség részvételével nyugdíjasklub találkozót szerveztek a Jászsági Randevű keretében. N. 06.13.

¹ Összeállította: Friczné Urbán Magdolna

KRÓNIKA A JÁSZSÁGI TELEPÜLÉSEK ELMÚLT ÉVI ESEMÉNYEIBŐL

JÁSZAPÁTI¹

2003

Május

1. 1. Majális a sportpályán. Felléptek az általános- és alapfokú művészeti iskolák diákjai. Öjkj 9/2003
2. 2-4. Öt fős önkormányzati delegáció látogatott a lengyelországi Lancut testvérvárosba. Öjkj 9/2003
3. 17. A művelődési házban a Mészáros Lőrinc Gimnázium gyermekkórusának hangversenyét rendezték meg. M.
4. 21. Az ÁNTSZ környezetvédelmi vetélkedőjén a Jászapáti Ipari, Mezőgazdasági, Kereskedelmi és Vendéglátóipari Szakképző Iskola 2. helyezést ért el. 22.
5. 30. Az Önálló Óvodai Intézmény megrendezte a IX. Óvodai Országos Esztétikai tanácskozást. M.
6. 31. A Városi Könyvtár és Művelődési Központ városi gyermeknapot rendezett. Öjkj 10/2003

Június

7. 5. Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Pedagógiai Díjban részesült Lékó Béláné nyugalmazott általános iskolai igazgató. N. 06. 6., Öjkj 10.
8. 6. Vágó Pál születésének 150. évfordulója alkalmából a Vágó Pál Általános és Alapfokú Művészeti Iskola vetélkedőt szervezett. A zsűri elnöke Vágó Pálné, Judit asszony volt. Öjkj 10/2003
9. 7. Győri Gyula nyugalmazott középiskolai tanár, nyelvész Jászságért Díjban részesült, melyet a Jász Világtalálkozón vett át. N. 05.22., 06.2., 06.10., 06.13., 07.3., Öjkj 10/2003
10. 7. A Jásztánc Alapítvány hagyományos pünkösdi bálja, melyen a városunkban tartózkodó francia delegáció is részt vett. Öjkj 10/2003
11. 13-15. Jászsági Randevű; a programból: játékos ügyességi versenyek, zenés műsor, labdarúgó torna, koncertek, néptánc-, operett- és nótagála, tűzoltó verseny és tűzijáték . N. 06.13., 06.16., Öjkj 10/2003
12. 14. Tizenhárom közösség részvételével nyugdíjasklub találkozót szerveztek a Jászsági Randevű keretében. N. 06.13.

¹ Összeállította: Friczné Urbán Magdolna

13. 15. 37 tűzoltócsapat mérte össze tudását a hagyományos járszági tűzoltó versenyen Jászapátin. Felnőtt férfi kategóriában első Jászszentandrás, nőknél és gyermek fiú kategóriában Jászapáti, ifi fiú és lány kategóriában Jászivány, gyermek lány kategóriában Pusztamonostor csapata lett az első. A létesítményi tűzoltóságok között a Jászberényi Aprítógépgyár Rt. csapata győzött. N. 06.13., 06.17., Ökj 10/2003
14. 21. 4-es erősségű földrengés rázta meg a Jászságot Jászapáti epicentrummal. Múlt év októbere óta ez már a negyedik érezhető rengés volt a térségben. N. 06.23.
15. 22. Jászapáti labdarúgó csapata veretlenül megyei bajnok lett. N. 06.26.
16. 23. Az országgyűlés 3,88 milliárd forintot szavazott meg a 7,9 milliárd összköltségű Jászberényt, Jászapáti, Jászszentandrás, Jászkisért és Jászárokszállást érintő szennyvízcsatorna-beruházáshoz. Városunkban áprilisra 2685 magánszemély csatlakozott a társulathoz. N. 06. 25., 11. 24., 11. 29., 12. 29., 02.09., 03.12., 04.03., JH 02.05., Ökj 15/2003
17. 27. Nem döntött a megyei közgyűlés az Ipari, Mezőgazdasági, Kereskedelmi és Vendéglátóipari Szakképző Iskola igazgatói posztjára kiírt pályázatról. N.06.24., 06. 28., 12.18.
18. 27. A Városi Sportegyesület Labdarúgó Szakosztálya az NB II-es bajnokságba való feljutásának alkalmával az önkormányzat nevében Szabó Lajos polgármester kiosztotta az eredményért járó díjakat. Ökj 13/2003
19. 27. Kisebb földrengést érzektek a lakók Jászapáti térségében, amely az egy héttel előbbi földmozgás utórengése volt. N. 06.28.
20. 28. Járvás István egy. képviselő nyitotta meg a Somos Agrár Napokat Jászapátin: a jászapáti gazdakör szervezésében korhű öltözékben kézi aratást mutattak be a hagyományápoló rendezvényen. Pócs János volt a házigazdája a dinnyetermelők országos tanácskozásának, amely az Agrár Nap rendezvényét zárta. Előadók voltak még: Mártonffy Béla, a Magyar Zöldség- Gyümölcs-Termék-tanács ügyvezető igazgatója, Magda Sándor, az Országgyűlés Mezőgazdasági Bizottságának elnöke. N. 2003.06. 30., M

Július

21. 7. Németh Imre földművelésügyi és vidékfejlesztési miniszter a Jászapáti 2000 Mg. Rt.-ben határszemlét tartott, ahol Tajthy József főigazgató fogadta a vendéget. N. 07. 8.
22. 11. A Jász Alkotók Köre a kéthetes alkotótábor befejezéseként a Vágó Pál Múzeumban kiállítást rendezett. Ökj 13/2003
23. 12. Hetedik alkalommal szervezte meg a Jászapátiak Baráti Egyesülete a hagyományok felelevenítését célzó aratónapot és kakasfőző versenyt. N. 07.14, R. augusztus, Ökj 13/2003

24. 16. Amit a földrengésről tudni kell címmel Csák Béla és Varga Péter tudományos kutatók tartottak előadást igen nagy érdeklődés mellett. JH 06, Ökjk 13/2003
25. 26. Negyven fős delegáció képviselte városunkat Bátaapátin, ahol a Rácz Aladár Zeneiskola fiataljai nagy sikerű műsort adtak elő. Ökjk 13/2003
26. 26. Hatalmas sikert aratott a Hétszínvirág Táncegyüttes a lengyel Sucha-Beskidzka városban, a Komorowski kastélyban megrendezett magyar esten. N. 08.1.
27. 26. A Cigány Fialatok Kulturális Szövetsége Rácz Aladár emléknapot rendezett. Megnyitotta Teleki László, a Miniszterelnöki Hivatal cigány ügyekért felelős államtitkára. Fellépett Mága Zoltán hegedűművész, Ókrös Oszkár cimbalomművész és a Groove House együttes. JH 07, Ökjk 13/2003
28. 29. A képviselő-testület a beiskolázási segély mértékéről döntött. Ökjk 11/2003

Augusztus

29. 9. Jászberényben a Jász Expo megnyitóján a város fődját Szöllösi Zoltán, a jászapáti Téba tűzép vezetője vette át. N. 08. 11.
30. 20. A városi ünnepségen adták át "Jászapáti városért" kitüntető díjat, melyet Jáger Sándor, a Jásztej Rt. ügyvezető igazgatója kapott. JH 08., Ökjk 11/2003,13/2003
31. 21. Az Ilona és Dankó úti romatelepen 13 házat talált jutalmazásra méltónak a tisztasági programban az önkormányzati és vöröskeresztes tagokból álló zsűri. N. 08. 22., 08. 23.
32. 25-től 4 millió forint felújítást végeztek a városi művelődési házon: Dávid Sándor fafaragó népi iparművész újította fel a székeket és Kalmár Viktor készítette el a kárpitos munkát. N. 10.10.

Szeptember

33. 6. Jászsági Romanap. A programból: sportmérkőzések, hagyományörző együttesek bemutatója, hajnalig tartó cigánybál. N. 09.5., 09.09.
34. 16-22. Mobilitási hét és autómentes nap. A Zöld Pont Egyesület irodájában rajzkiállítást, a tanyamúzeumban édes-sós partit, a napközi otthon udvarán görkorcsolya versenyt, zöld kerékpártúrát, egyéni kerékpáros ügyességi versenyt, a könyvtárban környezetvédelmi előadást, a Vágó Pál Általános Iskolában bélyegbemutatót tartottak. A rendezvény a Black Fever koncertjével zárult. JH 09., Ökjk 10/2003, 15/2003
35. 2 7. A Horton és Gyöngyösön megrendezett országos szántóversenyen I. kategóriában Király András a 7. helyen végzett. N. 10. 2.

Október

36. 4. A művelődési házban a Kamillianus Község Jótékony célú bált rendezett. Öjk 15/2003, M
37. 4-5. A nagykállói néptánc fesztiválon a Hétszínvirág Táncegyüttes tisztes helytállást mutatott. N. 10. 10.
38. 11. Rokkantak napi ünnepséget rendezett a Mozgássérült Egyesület Jászapáti Csoportja. Öjk 15/2003
39. 13. Az önkormányzat az állami lakáscélú támogatásra benyújtott pályázaton 59 351831 Ft támogatást kapott. Öjk 15/2003
40. 15. Megemlékezés Vágó Pál születésének 150. és halálának 75. évfordulója alkalmából. A programból: szavalóverseny, koszorúzás Vágó Pál sírjánál és szülőházánál, kiállítás a város, a Magyar Nemzeti Múzeum, a szolnoki Damjanich János Múzeum, illetve magángyűjtők tulajdonában lévő Vágó képekből. A műteremben Vágó Pál és Ernst Lajos műgyűjtő levelezését állították ki, a művelődési házban Bóna István művészettörténész tartott előadást. A köztéri Vágó-szobor koszorúzása után ünnepi szentmisét celebráltak a templomban a jeles festőművész emlékére. R. 10., N. 10.10., 09. 16., JH 09., 10., Öjk 15/2003, M
41. 17. A vakok és gyengénlátók helyi csoportja szervezésében a könyvtárban a Fehér Bot Napja alkalmából ünnepséget rendeztek Öjk 15/2003
42. 18. A Színjátszó kör Jászberényben mutatta be a Mágna Miska című operettet N. 10.20.
43. 23. Megemlékezés az önkormányzat, az Ipari, Mezőgazdasági, Kereskedelmi és Vendéglátóipari Szakképző Iskola és Kollégium valamint a Városi Könyvtár és Művelődési Központ szervezésében. JH 10.

November

44. 1. Az önkormányzat a könyvtár előtt lévő II. világháborús emlékmű mellett elhelyezte az elesettek emlékét megőrkítő márványtáblát. Öjk 16/2003
45. 8. Pókász Endréne nyugdíjas gimnáziumi tanárnő aranydiplomát vett át Budapesten. A Pázmány Péter Tudományegyetem magyar-olasz-német szakán végzett nyugdíjas tanárnő több mint 30 évet tanított a jászapáti gimnáziumban. N. 11.11.
46. 10. Elkezdődött a szelektív hulladékgyűjtés. A kialakított 10 hulladékgyűjtő szigeten műanyag, papír, üveg és alumínium tárgyak helyezhetők el. JH október, november
47. 14. Megalakult a Víziközmű Társulat. Az Intézőbizottság és Társulás elnöke Szabó Lajos, az ellenőrző bizottság elnöke Rusvai István lett. Öjk 16/2003
48. 22. Ünnepség a Jászapáti Néptáncegyüttes megalakulásának 25. évfordulója

- alkalmából. A kiírt rajzpályázatra 200 rajz érkezett, este pedig gálaműsort rendeztek. N. 11. 24.
49. 22. A Budapesten rendezett felnőtt fekvényomó magyar bajnokság győztese Béres Csilla, a férfiak mezőnyében Béres Zsolt 10., Juhász Attila pedig kategóriájában a 9. helyet szerezte meg. JU 2004.01.
50. 28. A Jászapátiak Baráti Egyesülete jelentette meg Rusvai Lajos Jászapáti története című könyvét, melyet Hortiné Bathó Edit, a Jász Múzeum igazgatója ajánlott a könyvbemutató részvevőinek figyelmébe. A könyv szerkesztői munkáit Suba Györgyné és férje, lektorálását Győri Gyula végezte, a borítót Szalkári Rózsa készítette. A könyvbemutatón Lóczi Miklós, a JABE elnöke, az egyesület terveiről beszélt. N. 12. 13., R 12., JU 2004.01., M

December

51. 13. Karácsonyi koncert a Rácz Aladár Zeneiskola szervezésében. Öjkj 2/2004
52. 13. Az év ifjúsági sportolója ifj. Bíró László kempo karate abszolút magyar bajnok, női kategóriában Béres Csilla erőemelő magyar bajnok, férfi kategóriában Pagonyi László erőemelő magyar bajnok lett. Az év edzője László István, a felnőtt labdarúgó csapat edzője, az év utánpótlás edzője Béres Gábor, az év csapata városunk felnőtt labdarúgó csapata lett. Urbán Miklós és Farkas János szponzorok Jászapáti Labdarúgásáért kitüntetést kaptak. JU 2004.01., Öjkj 2/2004
53. 14. A Gödöllőn a Zen Bu Kan Kempo nyílt junior és felnőtt Kempo Kupán első helyezéseket értek el a jászapáti Kígyó Dojo HSE sportolói: Fazekas Flóra, Takács Hedvig, Nagy Emese, András Judit. JU 2004.01.
54. 15. Jász-Nagykun-Szolnok Megye Labdarúgásáért Díjban részesült Tajti Gábor, aki korábban labdarúgó, majd mint kapus, most pedig mint sportvezető tevékenykedik. N. 12.16.
55. 16-17 Az önkormányzat hagyományos nyugdíjas találkozóján a város művészeti csoportjai adtak műsort a művelődési házban. Öjkj 17/2003, 2/2004
56. 21. A Cigány Fiatalok Kulturális Szövetsége karácsonyi ünnepséget rendezett a művelődési házban. Öjkj 2/2004
57. 29. Kiemelkedően sokan, 114-en adtak vért a városi véradáson, a Mezőgazdasági Rt.-ben 55 véradó jelent meg. Köszöntötték a többszörös véradókat, a közülük is kiemelkedő Bartha Istvánt, aki 75-szörös véradó. JU 2004.01.

2004*Január*

58. 7. Az Ipari, Mezőgazdasági, Kereskedelmi és Vendéglátóipari Szakképző Iskola és Kollégium új igazgatója: Szűcs Imréné. N.01.17., 01. 24.
59. 23-31. A Nemzeti Színházban megyénk bemutatkozásakor a Tajti Erzsébet irányításával működő Rokolya Varróműhely mutatta be a Jász viseletek régen és ma című kiállítást. Az önkormányzat támogatásával 25-én városunkból 50 fős csoport vett részt a Gyermekzsivaly című táncművészeti rendezvényen, illetve tekintette meg a kiállítást. JU február, Ökj 2/2004
60. 24. A Magyar Kultúra Napja alkalmából a művelődési házban ünnepséget rendeztek. Kalmár Józsefné, az önkormányzat Oktatási, Kulturális Bizottságának elnöke ünnepi beszédet mondott, a műsorban fellépett Kóródi Anikó operaénekes és Réz Lóránt orgonaművész. JU január, február
61. 27. A képviselő-testület a művelődési házban közmeghallgatást tartott, melynek témái: tájékoztató a 2004-ben induló nagy beruházásokról, aktuális kérdéseiről és 2004. évi költségvetés terveiről. Ökj. 2004. január 27.
62. 29. Jászapáti város csatlakozott az Apáti nevű települések Közalapítványhoz, melyben az elnöki tisztet Lóczi Miklós tölti be, a kuratórium tagjai Bozóki Judit és Urbán Péterné lettek. Ökj. 15/2003, 1/2004, 3/2004
63. 29. Az önkormányzat elfogadta a város Köznevelési Minőségirányítási Programját és a köznevelési feladat ellátás, intézményhálózat működtetési és fejlesztési tervét. Ökj. 1/2004
64. 31. Az István Király Általános Iskola Tehetséges Gyermekekért Alapítványa jótékonyági bált rendezett. Ökj 2/2004

Február

65. 3. A Zöld Pont Iroda a Tisza emléknapja tiszteletére A víz összeköt címmel programot szervezett. Vendég: Szerencsés István halbiológus volt. JU 02, N. 02.04.
66. 7. A Városi Önkormányzat Ifjúsági-, Sport- és Kapcsolatok bizottsága meghirdette a III. Tölgyes Amatőr Úszóversenyt. JH 01, JU 01, 03.
67. 12. A Vágó Pál Általános és Alapfokú Művészeti Iskola Diákönkormányzata a két általános iskola tanulóinak Valentin-napi bált rendezett. Ökj 3/2004
68. 12. A városi önkormányzat elfogadta a 2004. évi költségvetését, melynek főösszege 1.488.452 E forint Ökj 2/2004
69. 28. A Jászapátiak Baráti Egyesülete jótékony célú bált rendezett, melynek bevétele a Jászapáti története képekben című fotóalbum kiadását szolgálja. JH 01, JU 02, N. 03.08., 03. 12., JU 04, Ökj 3/2004

Március

70. 6. A Barátság Vadásztársaság hagyományos évváró bálját rendezte, ahol a nőnap alkalmából köszöntötték a hölgyvendégeket is. N. 03. 12., Ökj 3/2004
71. 9. A polgármesteri hivatal épületében megalakult a Jászapáti Civil Fórum. M
72. 15. Városi ünnepség a Petőfi-szobornál, az ünnepségen részt vett a lengyel Lancut járás küldöttsége is. U.N 03.12., JU 04 , M
73. 16. Makó Pál diáknapiak a gimnáziumban. Wirth Lajos főiskolai docens a névadó munkásságáról tartott előadást. A tantestületi értekezleten Brassói Sándor, az Oktatási Minisztérium főosztályvezetője az európai uniós csatlakozás közoktatásra gyakorolt várható hatásairól tartott beszámolót. N.03.12., Ökj 3/2004
74. 17. A kormány jóváhagyta a kiemelt beruházások tervét, melyben a Jászapáti Mészáros Lőrinc Gimnázium és Szakközépiskola teljes körű felújítása is szerepel. N. 03.18.
75. 20. A Rácz Aladár Zeneiskola tanárainak sikeres hangversenyét rendezték meg a művelődési házban. JU 05. , M

Április

76. 1. 111 munkavállalónak teremtettek álláslehetőséget a Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium közmunka pályázatán. N. 03. 26.
77. 1-6. A Vágó Pál Általános Iskola népdaléneklő versenyt rendezett „Tavaszi szél vizet áraszt” címmel. JU 05.
78. 8. A képviselő-testület határozatot hozott a polgármesteri hivatal informatikai fejlesztésére, amely a megyei terület fejlesztési tanács támogatásával 6.938.750 Ft-ba kerül. Ökj 4/2004
79. 14. Megkezdték az új autóbusz állomás építését. JH 04.
80. 17. Az Egri Egyházmegye megalapításának 1000 éves évfordulójára a katolikus templomban ünnepi orgonahangversenyt rendeztek, melyen miskolci zenészek is felléptek. JU 05.
81. 17. Gyermekek- és ifjúsági sakkversenyt rendeztek Jászapáti 45 indulóval. JU 05. 04. 19. Elkezdődtek a Mészáros Lőrinc Gimnázium, Szakközépiskola és Kollégium felújítási munkálatai. Ökj 4/2004
82. 21. A városi bölcsőde ünnepséget rendezett a Bölcsődék napja alkalmából. Ökj 5/2004
83. 23. A Zöld Pont Környezetvédelmi Egyesület előadást rendezett Földünk a természetfotós szemével címmel. Kékesi Olga és Kiss Imre volt a rendezvény vendége. JU 04.
84. 30. Az önkormányzat az európai uniós csatlakozás alkalmával rendezvény-sorozatot tartott a művelődési házban, a sportpályán és a Vágó Pál Általános Iskolában. N.03.09., 04. 29., JU 04., JU 04., Ökj 6/2004

85. 30. A Jászapátiak Baráti Egyesülete által kezdeményezett Apáti nevű települések találkozóján Pornóapáti a delegációban a színjátszó kör is részt vett, mely sikeres műsort mutatott be. N. 03.19., Ökj. 6/2004

JÁSZÁROKSZÁLLÁS²

2003

Május

86. 1. Kötüntetések: Jászárokszállás Város Díszpolgára Lennart Nilsson, a Carrier CR Magyarország Kft. ügyvezetője lett. Jászárokszállás Városért kitüntetés a Kertbarát Kör és Bobák Sándor, az ÁFÉSZ nyugalmazott főkönyvelő-helyettese kapta. Jv., 05. 29.
87. 2. A civil Fórum kezdeményezésére 12 civil szervezet képviselői megkezdték a Civil Liget kialakítását. Jv., 05. 29.
88. 2. A Magyar Vöröskereszt Munkáért arany fokozata kitüntetését kapta Márkus Andrásné, a helyi Vöröskereszt titkára. Jv., 05. 29.
89. 2. Ülésezett a Jászárokszállás Városáért Alapítvány Kuratóriuma. Az adományokból, kamatokból és az 1%-os SZJA adórész felajánlásából összegyűlt 598 000,-Ft-ot a tetető szilárd burkolatú útépítésének folytatására szavazták meg. Jv., 05. 29.
90. 3. VI. alkalommal került sor a Fut-árok napra. Jv., 05. 29.
91. 21. Faragó Jánosné nemzetközi elismerést, Florence Nightingale Emlékérmet kapott a II. világháborúban végzett önzetlen, áldozatkész vöröskeresztes munkájáért. Jv., 06. 26.
92. 24. A Gödöllőn megrendezett rövidtávú országos tájfutó bajnokságon Balogh Katalin junior kategóriában I. helyezést ért el. Jv., 06.26.
93. 24. Gödöllőn az Országos Cukorbeteg találkozón megrendezett vetélkedőn I. helyezést ért el a Jászárokszállási Cukorbeteg Klubja. Jv., 05. 29.
94. A Tehetségért Alapítvány Kuratóriuma 13 fő tanuló pályázatára 205 ezer Ft-ot osztott ki. A kuratórium javaslata alapján a Szociális Bizottság döntése alapján további 305 ezer Ft-ot kapott 20 tanuló. Jv., 06. 26.
95. 25. Az egyházközség új világi elnöke: Birinyi János, világi jegyzője: Csombók Béláné, világi pénztárosa pedig Bobák Sándorné lett. Jv., 06. 26.
96. A Területfejlesztési Tanács a rendezési terv elkészítését 8 380000, az Idősek Otthonának fejlesztését 16 936000, az Ipari Park területén levő kerékpárút megvilágítását 5 140000 Ft-tal támogatta. Jv., 06. 26.

² Összeállította. Ádám Gáborné

97. 27. 8. alkalommal rendezte meg a Széchenyi István Általános Iskola a triatlon versenyt. Jv., 06. 26

Június

98. 14. Farkas János horgász emlékversenyt rendeztek. Jv., 06. 26.
99. A Jászságért Alapítvány Kuratóriumának pályázatán Majkutné Tóth Emma magyar - német szakos tanár kapott tanulmányi ösztöndíj támogatást. Jv., 06. 26.
100. A Fiatalok Fóruma rajzpályázat egyik nyertese Jakus Judit, a Széchenyi István Általános Iskola tanulója. A rajzokat Rómában állították ki. Jv., 06. 26.

Július

101. A szennyvízberuházásra beadott pályázaton a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztériumtól 300 millió forint vissza nem térítendő támogatást nyert a város. Jv., 07. 31.
102. 12. A Fortuna TSE táncgáláján 6 egyesület 150 táncosa vett részt. Jv., 07. 31.
103. 12-13-án negyedik alkalommal került sor az Árokszállási Nyár programjára.
104. 19. A Cigány Kisebbségi Önkormányzat első alkalommal rendezett Román napot, hagyományörző céllal.

Augusztus

105. 16. Jótékonyági Tolerancia Bál a Kisebbségi Önkormányzat rendezésében. Jv. 09. 25.
106. 17. Nagyboldogasszony napi nagyárki búcsú. Emléktáblát avattak az egykori tanyás gazdák tiszteletére a Zádra-kápolnában.
107. 19. Iparos-kézműves kiállítások a Széchenyi Általános Iskolában. A Piactéren kézműves foglalkozások, játszóház, gyermekműsor, utcabál, tűzijáték és a Fiesta együttes könnyűzenei koncertje.
108. 20. Szent István Napi ünnepség. Meghívott vendég Persányi Miklós környezetvédelmi miniszter és Gedei József egy. képviselő. Kimagasló szakmai munkájáért "Életműdíj a közszolgálatért" kintüntetést Szerencsés Zoltán és felesége Szerencsés Zoltánné kapott. „Jászárokszállás tanulói fűjúságáért” kintüntetésben Varga Sándorné részesült. A „Jászárokszállás sportéletéért” díjat első ízben Csikós József ifjúsági labdarúgó csapat edzője kapta. Jv. 08. 28.
109. Megkezdődött a szelektív hulladékgyűjtés. melyre 18,5 millió forintot nyert pályázaton a város. Jv., 08. 28.

Szeptember

110. A régi ÉMÁSZ épület helyén elkezdődött az idősek apartman házának építése. A 122 millió forintba kerülő apartman házban 28 idős embernek biztosítanak helyet. Jv., 09. 25.

111. 11. A Nyugdíjas Egyesület megválasztotta 9 fős új vezetőségét. Jv., 09. 25.
112. 15. Egy hétig szólt délben a Kossuth Rádióban a római katolikus templom harangja. Jv., 09. 25.
113. 19. Széchenyi István emlékünnepe az Általános Iskolában. Jv., 09. 25.
114. 21-22. Széchenyi Kupa díjugrató lovas emlékverseny a Jeddi-farmon. Jv., 09. 25.

Október

115. Idősek és betegek napja az egyházközség szervezésében. Jv., 09.25.
115. Megkezdődött a csatornatársulat szervezése. Jv., 10. 30.
116. 4. 15 éves évfordulóját ünnepelte a Mozgáskorlátozottak Városi Csoportja, amely 584 fős taglétszámmal a város legnépesebb civil szervezete. Jv., 10. 30.
117. 19-23. Bécs-Budapest szupermaraton versenyen szerepelt az Árokszállási Szabad Jászok 4 fős csapata. Eredményük: korcsoportjukban az 5.helyen végeztek. Jv., 10. 30.
118. 23. Városi ünnepség. Beszédet mondott Pomogáts Béla irodalomtörténész. Jv., 10. 30.
119. 25. Az Árokszállásiak Baráti Körének közgyűlése. Jv., 10. 30.
120. 25-26. A Csörsz Vezér Galamb, Díszmadár és Kisállattenyésztő Egyesület kiállítása. Jv., 11. 27.
121. Megváltozott munkaképességűeknek teremtett munkaalkalmat egy gyöngyösi vállalkozás. Jv., 09. 25.

November

122. 6. Városunkban tartotta ülését a Jászsági Balesetmegelőzési Bizottság. Jv., 11. 27.
123. 8. A Plébániaközség együtt ünnepelt azokkal, akik 50 és 25 évvel ezelőtt kötöttek szentségi házasságot. Jv., 11. 27.
124. 15. A Cigány Kisebbségi Önkormányzat és a Városi Könyvtár közösen rendezett író-olvasó találkozót. Meghívott vendégek: Szécsi Magda író-illusztrátor, Ficiz Mária író-költő és Paksi Éva a LUNGO-DROM újság főszerkesztője. Jv., 11. 27.
125. 18. Cukorbeteg Világnapja. Vendégek: Jakus Zoltán kórházigazgató, Vaskó Zita dietetikus és Czigány Tamás diabetológus. Jv., 11. 27.
126. 26. A Flóra Virágkedvelők Egyesülete klubdelutánján ötleteket adtak a karácsonyi hangulatot idéző otthon díszítéséhez. Jv., 12. 18.

December

127. 6. A Görbe János Színkör hetedik bemutatója. Ebben az évben Aldobolyi Nagy György-Romhányi-Katajev: Bolond vasárnap című kétfelvonásos zenés vígjátékát adták elő. Az előadáson részt vett Aldobolyi Nagy György is. Jv., 12. 18.

128. Pályázati és saját források felhasználásával készül a város rendezési terve. Jv., 12. 18.
129. 5. Elhelyezték az első szelektív szemétszigetet a Piac téren. Jv., 12. 18.
130. 13. Mikulás gálát rendezett a Fortuna Tánc Sportegyesület. Jv., 12. 18.
131. 19. Teadélután a szeretet jegyében-az Árokszállások Baráti Köre rendezésében. Jv., 2004. 01. 29.

2004.

Január

132. 19 A Kertbarát Kör elnökének újból Bódis Ferencet választották meg. Jv., 01. 29.
133. 23. A Magyar Kultúra Napján a Petőfi Művelődési Házban Gedeon Zoltán festőművész, a Városi Könyvtárban pedig Benke Róbert fotóiból nyílt tárlat. Jv., 01. 29.

Február

134. 11. A Kazinczy Ferencről elnevezett Szép magyar beszéd versenyen 42 tanuló vett részt. Jv., 02. 26.
135. 16. Elkezdődött a Termálstrand úszómedencéjének az átépítése. A 70 millió forintos beruházáshoz 39 milliót pályázaton nyert az Önkormányzat. Jv., 02. 26.
136. 21. Árokszállási Jász bál. Tamás Zoltán jászkapitány báli köszöntője után Gedei József egy. képviselő mondott pohárköszöntőt. Jv., 02. 26.
137. 23. Balogh Katalin junior tájfutó bajnokot választották az év sportolónőjének a Jász- Nagykun-Szolnok megyében. Jv., 02. 26.
138. 29. A helyi Kábel TV műsorszolgáltatójával, Farkas Jánossal az önkormányzat szerződése megszűnt. A helyi hírekről szóló műsorok elkészítésére a Gyöngyösi TV-vel kötött szerződést az önkormányzat. Jv., 02. 26.

Március

139. 15. Ünnepség. Ünnepi beszédet Danyi Lajos gimnáziumi tanuló mondott, aki korábban a beszédíró verseny győztese volt. Jv., 03. 25.
140. Város Önkormányzata városközpont felújítási pályázatot adott be a Sapard pályázat keretében járdák, parkolók, parkok rendezésére. Jv., 04. 29.
141. 3. Csetlik-botlik táncversenyt rendeztek a Szent Vince úti tornateremben. Jv., 04. 29.
142. 18. Roma fórumot tartott a Kisebbségi Önkormányzat. Jv., 04. 29.
143. 19-én Dávid Mónika rendőrhadnagy előadása a közbiztonság helyzetéről a Kertbarát Körben. Jv., 04. 29.
144. A Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium és a Magyar Turizmus Rt. pályázatán 1,5 millió forintos elismerést és oklevelet kapott a város. Jv., 05. 27.

JÁSZBERÉNY³

2003.
Június

145. 2. Pedagógusnapi ünnepség a Városházán. Jutalmazták a kiemelkedő munkát végzőket. Arany, gyémánt és vasdiplomákat adtak át. Nagy Andrást, az LVG igazgatóját a Pedagógus Szakszervezet az Eötvös Érem bronz fokozatával tüntette ki. J. 03.jún.7.
146. 8. A Jászok Világtalálkozóját Jászelken rendezték meg. A Jászságért-díjat Györi Gyula, a jászapáti gimnázium tanára kapta. Jászkapitánnyá Tamás Zoltánt választották, megalakították a jászkapitányok tanácsát. J. 03. jún. 14.
147. 21. 4-es fokozatú földrengés volt a Jászságban. Jászberényben is észlelték. J. 03. jún.28.)
148. 25. A képviselő-testület intézményvezetők kinevezéséről döntött. A régi igazgatókat választották újra: Városi Könyvtár – Szabó Jánosné, Klapka György Szakmunkásképző – Dézsi Zoltán, Déryné Művelődési Központ – Sas István. J. 03. jún.28.
149. 27. Háromhetes vendégszereplésen járt Kanadában a Jászság Népi Együttes Drummondville városában nemzetközi fesztiválon vettek részt. J. 03. júl.26.)

Július

150. 2. Semmelweis napi ünnepséget tartottak a Városházán, ahol egészségügyi dolgozókat jutalmaztak. J. 03. júl.6.
151. 3-12. Miskolcon tartották meg a Magyar Korosztályos Nemzeti Sakkbajnokságot. A 10 éves fiúk versenyében Dobák Dániel lett a magyar bajnok. J. 03. júl.19.
152. 12. Csákrberényben tartották meg a Berény nevű települések találkozóját. Jászberényt önkormányzati delegáció és a jászberényi Gazdák és Polgárok Köre képviselte. J. 03. júl.19.
153. 13. A Táncsics Mihály utcai emléktáblánál az 1919-es sortűz áldozataira emlékeztek. Az ünnepség szónoka Wittner Mária volt. J. 03. júl.19.
154. 24. A Jász Múzeumban megnyílt Korniss Péter „Erdélyi képek” című fotókiállítása. J. 03. júl.26.
155. 26-aug.3. A Jászság Népi Együttes huszonkettedik alkalommal rendezte meg a nemzetközi táncház és zenésztábort. J. 03. aug.2.
156. 27. Nyolcadszor rendezték meg az Electrolux Díjugrató Lovasversenyt. Az ifjúsági versenyben a jászberényi Ugrin Ildikó első helyezett lett. J. 03. aug.2.
157. 28. A Lehel Filmszínházban nyílt meg a Hamza Stúdió fiatal művészeinek kiállítása „Tűz” címmel. J. 03. aug.2.
158. 30. A Városi Könyvtárban megnyílt Sárközi János fotótörténeti és fényképkiállítása. J. 03.aug.2.

³ Összeállította: Hasznos Rozália

159. 30. A Jász Múzeumban mutatták be Kiss Erika „A Hütőgépgyár és Jászberény fél évszázada” című könyvét. J. 03. aug.2.
160. 31-aug.3. Hatodik alkalommal rendezték meg a Jász Expót. Átadták a vásárdíjat, Jász-Nagykun-Szolnok megye díját. J. 03. aug.2.
161. 31-aug.10. Jászberényi Nyár-Vigadalmi Napok. Műsorok, kiállítások, helyszínek. J. 03.júl.19.

Augusztus

162. 1. A Neszúriek Baráti Köre szervezésében forgalomlassító demonstrációt tartottak, követelvén a nagyobb közbiztonságot. J. 03. aug.9.
163. 1-3. XIII. Csángó Fesztivál. A megnyitó beszédet Magyar Levente polgármester mondta, Johanna Schicker átadta városunknak az Európa Tanács Elismerő Emlékplakettet. Vendégként megjelent Conselve és Sucha Beskidzka polgármestere is. J. 03. aug.9.
164. A Klapka György Szakközép-és Szakmunkásképző Iskolában nyílt meg Kocsán László fotókiállítása. J. 03. aug.9.
165. A Római Katolikus Szeretetszolgálat Otthonának belső udvarán Kóródi Anikó Jászdózsán élő operaénekes műsora hangzott el. J. 03. aug.9.
166. 8. A Jászsági Vendéglátók Egyesülete, a Jászság Népi Együttes a Margitszigeten rendezte meg hagyományörző műsorát, a jászsági lakodalmast. A vőfély Rékasi Károly színművész volt. J. 03. aug.16.
167. 8-9. XVI. Nemzetközi Mézvásár és Méhésztalálkozó. A rendezvények színhelye a DMK Ifjúsági Háza és a Bercsényi úti iskola sportcsarnoka volt. Mézkirálynővé Horváth Zsófia főiskolást választották. J. 03.aug.16.
168. 15. Tóth János nyugalmazott múzeumigazgatót a Jász-Nagykun-Szolnok Megyéért Díjjal tüntették ki. J. 03. nov.1.
169. 18-19. Állami kitüntetések adtak át augusztus 20. alkalmából. Magyar Levente a Magyar Köztársasági Érdemrend Tiszti Keresztje, Sas István a Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztje, Bethlendy Béla a Magyar Köztársasági Ezüst Érdemkeresztet, Gömöri Árpád a Magyar Köztársasági Bronz Érdemkereszt kitüntetést kapta. J. 03. aug.23.
170. 28-szept.1. 10 éves a testvérvárosi kapcsolat Conselve és Jászberény között. A jubileum alkalmából önkormányzati küldöttség utazott Conselvébe, ahol aláírásukkal megerősítették a két város szerződését. J. 03. szept.6.
171. 29. A SZIE Jászberényi Főiskolai Kara és a Hamza Múzeum Hamza D.Ákos századik születésnapján tanácskozást rendezett. A Hamza Múzeum bejáratánál emléktáblát avattak. J. 03. szept.6.
172. 29. A Gróf Apponyi Albert Általános Iskola átadásának 20. évfordulóját ünnepelte. J. 03. szept.6.

Szeptember

173. Az LVG iskolagalériájában megnyílt Faragó László fotókiállítás. J. 03. szept.27.
174. 6. A Fogyatékkal élők Európai Éve alkalmából a Bajcsy Zs. úti általános iskolában rendezték meg a jászsági sérültek kulturális és sporttalálkozóját. J. 03. szept.13.
175. 7 A Nagytemplomban a KÉSZ, a főplébánia és a Jászok Egyesülete rendezésében tartották meg az első egyházi népezenes találkozót. J. 03. szept.13.
176. 30. A Déryné emlékünnepe alkalmából kihirdették a vers-és prózaíró verseny eredményeit. A Déryné Emlékplakett kitüntetettjei: Deméné Ilonka Gabriella zenepedagógus és Kóródi Anikó operaénekes. J. 03. okt.4.

Október

177. A Jászsági Önkormányzatok Szövetsége Jászboldogházán tartott tisztújító közgyűlésén újra Györiné Czeglédi Mártát választották elnökké. J. 03. okt.18.
178. 2-4. Ünnepségsorozattal emlékeztek városunkban Jászberény és Vechta testvérvárosi kapcsolata felvételének 10. évfordulójáról. A Jász Múzeumban és a Városi Könyvtárban kiállítás nyílt. A DMK-ban ünnepség keretében a polgármesterek aláírásával erősítették meg a két város együttműködését. J. 03. okt.4., okt.11.
179. 6. A Jászberényi Polgári Kör tagjai hagyományteremtő szándékkal a 48-as emlékműnél emlékeztek meg az aradi vértanúkról. J. 03. okt.11.
180. 10. Elhunyt Vitéz Medve Pál néptanító, agronómus, tároगतóművész. J. 03. okt.25.
181. 12. A Tuti-Peso Kft. rendezésében tartották meg ötödik alkalommal, több mint ezer résztvevővel a Jászfürt Futófesztivált. J. 03. okt.18.
182. 15-16. A Gépipari Tudományos Egyesület Háztartási Gépek Szakosztálya megtartotta XIX. Háztartási Készülék Szemináriumát. Az egyik előadóként Takács János vezérigazgató az Electrolux magyarországi fejlesztési terveiről beszélt. J.03.okt.18.
183. 18. XIII. alkalommal rendezte meg a Lungo Drom és a Jászberényi Cigány-Nyelv-és Hagyományörző Egyesület a jászsági cigánynapot. Előadások hangzottak el, hagyományörző csoportok léptek fel, cigánybállal zárult a rendezvény. J. 03. okt.25.
184. 20. A DMK dísztermében megnyílt a Berényi Műhely XIV. őszi tárlata. J. 03. okt.25.
185. 23. Az ünnepi műsort a Nagyboldogasszony Ált. Iskola tanulói adták. A szónok Máthé Lajos és Pintér Lajos volt. Kitüntetések adtak át, a Sáros András Alapítvány szavalóversenyt rendezett. J. 03. okt.25.

186. 23. Az 1956-os forradalom évfordulóján országos elismerésben részesült vitéz Váradi János, aki 56-os emléklap kitüntetést, vitéz Csiklya Géza és vitéz Kabai Sándor akik a Hazáért Érdemkeresztet kapták meg. J. 03. nov.1.
187. 26. Elhunyt Potemkin Károly a város díszpolgára, aki az 1956-os forradalom idején a Jászberény Járási és Városi Nemzeti Forradalmi Bizottság elnöke volt. J. 03. nov. 8.

November

188. 4.Ünnepi gyertyagyújtással, előadással emlékezett az 1956-os forradalom jászberényi áldozataira az 1956-os Szövetség helyi szervezete és a Jászberényi Polgári Kör. A Nagytemplom előtt emléktáblát és emlékkövet avattak. J. 03.nov.8.
189. 5.A Rákbetaegyek Országos Szövetsége támogatásával városunkban megalakult az Ölelj Klub önszervező szervezet. J. 03.nov. 8.
190. 7. Megalakult a Vízközmű Társulat a lakossági szennyvíz-beruházások lebonyolítására. Elnöke Tamás Zoltán képviselő lett. J. 03. nov.15.
191. 7. Jászfényszaruban került sor a Jászsági Évkönyv 2003-as kötetének bemutatására. Egyben a Jászfényszaru és Vidéke Takarékszövetkezet megalakulásának 40. évfordulójára is emlékeztek. J. 03. nov.15.
192. 12. A Szociális Munka Világnapján a Városházán ünnepség keretében jutalmakat adtak át. J. 03. nov.15.
193. 12. A Jász Múzeumban megnyílt Baráth Károly fényképészmeister jubileumi kiállítása. J. 03. nov.15.
194. 16. A Nagytemplomban ünnepi szentmisével emlékeztek a Máltai Szeretetszolgálat Jászberényi Csoportja megalakulásáról. Vendég Kozma Imre atya volt. J. 03. nov.22.
195. 18. Taczman Elek fogathajtó a Magyar Mozgáskorlátozottak Sportszövetsége kitüntetését vehette át. J. 03. nov.22.
196. 23. Az MTV 1-es csatornájának Fötér című műsorában a jászberényi kistérséget 45 perces műsorban mutatták be. J. 03. nov.29.
197. 26. A Jász Múzeumban ünnepség keretében emlékeztek meg a Jász Múzeumért Alapítvány és a Redemptió c. honismereti lap alapításának 10. évfordulójáról. Köszöntötték Sugárné Koncsek Aranka helytörténeti kutatót 85. születésnapján. J. 03. nov.29.

December

198. 3. Megalakult a Magyar Írók Nemzetközi Szövetségének Jászsági Baráti Köre. Kulturális Tájékoztató, 04.febr.
199. 4. A Városi Könyvtárban megnyílt Hlavacska András "Adventi templomkoszorú" című fotókiállítása. J. 03. dec.6.

200. 7. A Jászság Népi Együttes a Bercsényi úti sportcsarnokban nagy érdeklődés mellett mutatta be „A kor falára” című új műsorát. J. 03. dec.20.
201. 9. Szolnokon a megyeházán köszöntötték a 2002/2003 tanév diákolimpiai bajnokait, köztük a 19 bajnoki címet szerzett jászberényi fiatalokat. J. 03. dec.13.
202. 22. Nagy Mariann gyorskorcsolyázó hetedik alkalommal kapta meg a Magyar Köztársaság jó tanulója jó sportolója kitüntetését. J. 04. jan.10.
203. 26. A Magyar Televízió Riporter kerestetik vetélkedőjének jászberényi győztese lett: Dézsi Zoltán. J. 04. jan.10.
204. 29. Óévbúcsúztató sportnapot rendezett az önkormányzat sportbizottsága rekord létszámú részvétellel. J. 04. jan.10.
205. 31. Elhunyt Gyurkó Miklósné Pro Urbe díjas pedagógus, helytörténész. J. 04. jan.10.

2004.

Január

206. Darók Adrián megnyerte az első alkalommal kiírt motocross junior magyar bajnokságot. J. 04. jan.24.
207. 12. Gyászmisével, gyertyagyújtással emlékeztek a Don-kanyar második világháborús áldozataira. J. 04. jan.17.
208. 19. Rendkívüli tisztújító közgyűlést tartott a CO-OP Star Rt. Az elnökövezérgazgató továbbra is Rédei István lett. J. 04. febr.7.
209. 22. A Magyar Kultúra Napján a DMK dísztermében ünnepi műsor keretében jutalmakat adtak át. Kitüntetettek: Pethő Lászlóné, Hanuszek Lászlóné, Timár Gábor, Kocsán László. J. 04. jan. 24.
210. 22. Az Electrolux Lehel Kft. vezetői a nyíregyházi ipari parkban ünnepélyesen elhelyezték az új gyár alapkövét. J. 04. jan.24.
211. 27. A Honvéd Jász Kaszinó épületében a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Hadkiegészítő Parancsnokság toborzó irodát nyitott. J. 04.jan.31.
212. 30. Megalakult az Ifjúsági Demokrata Fórum jászberényi szervezete. J. 04. febr.7.

Február

213. 7. A DMK-ban rendezték meg a XI. Gazdabált. J. 04. febr.14.
214. 14. A XV. Jász bált rendezték meg a DMK-ban. Bálanya Puskásné Suhaj Csilla, bálkirálynő Vaprezsán Krisztina, a bál hercege ifj. Horti István volt. J. 04. febr.21.
215. 21. A SZIE Főiskolai Karán tartotta tanácskozását az MSZP társulás a szociáldemokrata értékekért platformja. J. 04. febr.28.

216. 21. Tizedik alkalommal a DMK-ban rendezte meg a GTE jászberényi szervezete a műszaki bált. J. 04. febr.28.
217. 23. Szolnokon adták át a "Jó tanuló-jó sportoló" díjat, öt jászberényi fiatal is jutalmaztak. J. 04. febr.28.

Március

218. 1. Jászberényben megalakult a Jászsági kistérségi civil kerekasztal. Jv., 04. márc.25.
219. 9. Jászberény önkormányzata belügyminiszteri elismerést kapott az uniós jogharmonizációs munkájáért. J. 04. márc.13.
220. 12. Megalakult az MSZP kerekasztal alapszervezete. J. 04. márc.27.
221. 15. A Belvárosi Általános Iskola rendezte a városi 1848-as megemlékezést, a Fehértői temető honvéd emlékoszlopánál Besenyi Vendel tartott ünnepi beszédet. J. 04. márc.20.
222. 20. A DMK-ban rendezték meg a Jászkun Világ Gyermekek és Ifjúsági Művészeti Szemle területi bemutatóját. J. 04. ápr.3.
223. 25. Emlékiállítás nyílt a Jász Múzeumban Litkei József jászberényi születésű festőművész 80. születésnapja alkalmából. J. 04. márc.27.
224. 26. Második vidéki üzletét Jászberényben nyitotta meg a Blue fish Computers Kft. J. 04. ápr.3.
225. 29. A DMK Ifjúsági Házában került sor a 2003. évi sportleg-díjak átadására. J. 04. ápr.3.

Április

226. Németh Virág Új-Zélandról készült fotóiból nyílt kiállítás a DMK-ban. J. 04.ápr.24.
227. 4. A Városi Napja rendezvényei: ünnepi szónok Babucs Zoltán történész, Jászberény Kultúrájáért kitüntetést Deméné Ilnoka Gabriella kapta, Pro Urbe díjas Bedőné Bakki Katalin. Átadták a Közzolgálati Életmű-és Közzolgálati Nívódíjakat is. J. 04. ápr.10.
228. 6. A Városi Könyvtár és a DMK közös szervezésében ünnepi műsorral emlékeztek a Költészet Napjára Őze Áron és Balogh Erika előadóművészek közreműködésével. Emlékfát ültettek Déryné egykori szülőháza közelében. J. 04. ápr.10.
229. 16. Önkormányzati delegáció járt a lengyelországi Sucha Beskidzka-ban. J. 04. ápr. 24.
230. 23. A Jászsági Területfejlesztési Önkormányzati Társulás és a Jász Önkormányzatok Szövetsége konferenciát szervezett Jászkiséren. J. 04. ápr.30.
231. 23-május 3. „Barátságfutás” Szabó Gyula testnevelő tanár vezetésével Jászberény és Vechta között a testvérvárosi kapcsolat 10. évfordulója tiszteletére. J. 04. ápr.30.

232. 24. Tizenharmadik alkalommal rendezték meg a Hajta 50/25 gyalogos teljesítménytúrát rekordszámú résztvevővel. J. 04. ápr.30.
233. 24. A Székesfehérváron megrendezett ifjúsági és junior zen bu kan kempo karate magyar bajnokságon a jászberényiek 6 aranyérmet nyertek. J. 04. máj. 8.
234. 25. Huszonharmadik alkalommal került megrendezésre az Electrolux futófesztivál. J. 04. ápr.30.
235. 26. A Jászok Egyesületének jászberényi csoportja új elnöke Kármán Antal lett. J. 04. ápr.30.
236. 26. Conselvéből a Gróf Apponyi A. Ált.Iskolába látogatott testvériskolájuk, a Nicolo Tommaseo iskola küldöttsége. J. 04. máj.8.
237. 27. Tisztújító és küldöttválasztó közgyűlést tartott a TIT Jászsági szervezete. Elnöknek újraválasztották Farkas Ferencet. J. 04. máj.8.
238. 30-május 1. Az Európai Unióhoz való csatlakozást is ünnepelte Jászberény. Átadták az Adu Jász 2000 Oktató és Szolgáltató kft. oktatási központját. A május 1. ünnepség helyszíne a Kiserdő volt. J. 04. máj.8.

Május

239. 1-4. Jászberényi önkormányzati delegáció járt Vechtában a testvérvárosi szerződés aláírásának tízéves jubileumát ünnepelve. J. 04.máj.15.
240. 4. Nagy István tűzoltóparancsnok a belügyminiszertől vehette át az Év tűzoltója kitüntetést. J. 04. máj.8.
241. 7. A Belvárosi Ált.Isk. Székely Mihály tagozata névadójára emlékezett. A Székely Mihály díjat Juhász-Nagy Dóra kapta. J. 04. máj.22.
242. 14. A DMK-ban aláírták Jászberény és a lengyelországi Sucha Beskidzka polgármesterei a testvérvárosi szerződést. J. 04. máj.22.
243. 15. A Városi Könyvtár helyén állt egykori zsinagóga környékén létesítették 80 éve a gettót. Az eseményről a könyvtár falán elhelyezett emléktábla megkoszorúzásával s kiállítással emlékeztek. J. 04. máj.22.
244. 15. A DMK-ban tartották meg a Pedagóguskórusok Országos Dalostalálkozóját. J. 04. máj.29.
245. 22-23. A megyei természettudományi diákszimpoziumot a Lehel Vezér Gimnázium rendezte. J. 04. máj.29.
246. 26. A képviselő-testület döntése alapján Buschman Évát 5 évre kinevezték a Jászkürt újság főszerkesztőjévé. J. 04. máj.29.
247. 27. A Hamza Múzeum és Jász Galériában nyílt meg Telek Béla festőművész, művésztanár kiállítása. J. 04. jún.5.
248. 27. Vásárhelyi emlékünnepeket tartottak a Gróf Apponyi A.Ált.iskola Bajcsy úti egységében. Vásárhelyi emléklappal tüntették ki Vidra Tamás természetvédőt és Fercsik Pétert az állatkert igazgatóhelyettesét. J. 04. máj.29.
249. 27. A Hamza Múzeumban tartotta alakuló ülését a Jászsági Művészetbarátok Egyesülete. J. 04.jún.5.

250. 27. Kórushangversennyel emlékeztek a DMK-ban az Éneklő Ifjúság mozgalom 70 éves jubileumán. J. 04. jún.5.
251. 27-30. A skóciai Edinburghban megrendezett mozgássértültek egyes fogathajtó világbajnokságán Taczman Elek ismét világbajnok lett. J. 04. jún. 11.
252. 30. Megemlékezés a Hősök Napján a Szentkúti templomban szentmisével, a II. világháborús emlékműnél koszorúzással. Ünnepi szónok Antics István történelem tanár volt. J. 04. jún.5.
253. 30. A Bercsényi úti sportcsarnokban tartották a pünkösdi táncversenyt, a szervező a megalakulásának 35. évfordulóját ünneplő Lehel Táncklub volt. J. 04. jún.5.

JÁSZFÉNYSZARU⁴

2003

Január

254. 10. Ki mit tud-ot rendez a Diákönkormányzat. = Mf. január 5. p.
255. 29. Közmeghallgatást tart a Képviselő-testület. = Mf. február 1., 9. p.

Február

256. 10. Esélyegyenlőség az unióban címmel ismeretbővítő előadást szervez a Bedekovich Lőrinc Népfőiskolai Társaság. = Mf. február, 6. p.
257. 11. Benedek Fülöp címzetes államtitkár fórumot tart az agrártárca állásfoglalásáról, az uniós csatlakozásról. = Mf. február 4. p.
258. 15. A Fényszaruiai Baráti Egyesülete megrendezi X. jótékonyági bálját. = Mf. február 8. p.
259. 22. Nagyszabású farsangi bált rendez a művelődési házban az alsó tagozatos munkaközössége. = Mf. március, 5. p.

Március

260. 14. Emlékezés 1848. március 15-re a Petőfi-szobornál és a művelődési házban. = Mf. március 1., 3. p.
261. Magyar Köztársasági Arany Érdemkereszt kitüntetésben részesül Tóth Tibor önkormányzati képviselő, a Fényszaruiai Baráti Egyesületének elnöke. = Mf. március 1. p.
262. 23. Fennállásának 30. évfordulója alkalmából a Fortuna Együttes bemutatja Illyés Gyula Bolhabál c. darabjának adaptált változatát. = Mf. április 4. p.
263. 28-29. Erdélyi turnén szerepelt a Fortuna Együttes. = Mf. április 6. p.

⁴ Összeállította: Kovácsné Urbán Éva

Április

264. 1. Jászfényszaru várossá avatásának 10. évfordulója. Az ünnepségen neves közéleti személyek is részt vesznek: Göncz Árpád volt köztársasági elnök, Kis Zoltán politikai államtitkár. = Mf. április 1., 3. p., N. április 2. 1. p.
265. 2. Ismét megrendezik a Dicsőséges Tavaszi Hadjárat emlékére a hagyományos csatabemutatót. = Mf. április 4. p., május 5. p.
266. Megújulva várja ügyfeleit a jászfényszarui Postahivatal. = Mf. április 2. p.
267. Elkészül a tízmilliomodik Samsung-tévé a jászfényszarui gyárban, amelyet K. D. Cho elnök ad át Csillag István gazdasági, közlekedési miniszternek. = N. április 9. 1. p.
268. 7. A dal ünnepe. Rendezvény a Bedekovich Lőrinc Népfőiskolai Társaság szervezésében. = Mf. április 4. p.
269. 11. A Költészet napja alkalmából szavalóversenyt rendez az iskola a művelődési házban. = Mf. április 5. p.
270. 12. A Fényszaruiak Baráti Egyesülete kereteiben megalakul a Jóbarátok ifjúsági klub, amely a Teleházban működik. = Mf. április 4. p.
271. Húsvétra elkészült az új szentsír és a felújított Jézus-szobor. = Mf. május 6. p.

Május

272. 1. Megjelenik Lantos Péter Jászfényszaru története a redemptiótól a jász kiváltság megszűnéséig című könyve. = Mf. május 1., 3. p.
273. 30-31. A Bedekovich Lőrinc Népfőiskolai Társaság részt vesz a III. Női Civil Kerekasztal Konferencián, Budapesten. = Mf. augusztus 2. p.

Június

274. Fennállásának 30. évfordulóját ünnepli az ABC-áruház. = Mf. július 5. p.
275. Könyvkiállítást és nonstop irodalmi vetélkedőt rendez a Városi Könyvtár az Ünnepi Könyvhét alkalmából. = Mf. június 5. p.
276. 12. Györiné Czeglédi Márta fogadást ad a tanévben legjobb tanulmányi eredményt elért iskolásoknak. = Mf. június 4. p.
277. 16. Jászfényszarura látogat Penczner Pál Amerikában élő festőművész, a város díszpolgára. = Mf. június 1., 3. p.
278. 19-23. Szlovéniába látogat a Szűcs Mihály Huszárbandérium. = Mf. július 2. p.
279. 28. Hollókőre tesz kirándulást a Vakok és Gyengénlátók helyi csoportja. = Mf. július 2. p.

Július

280. Megkezdődnek a Samsung új parkolójának és a hozzá vezető feltáró út építési munkái. = Mf. július 1. p.
281. 22-27. Honismereti tábort szervez a Fényszaruiak Baráti egyesülete Partiumba. = Mf. augusztus 6. p.

282. 26. A művelődési ház Őszirozsa nyugdíjas klubjának tagjai mátrai kiránduláson vesznek részt. = Mf. augusztus 8. p.
283. 28. Civil kerekasztal beszélgetésen vesznek részt a városházán a helyi civil szervezetek képviselői. = Mf. szeptember 2. p.
284. Az Általános Iskola, Kooperatív Művészeti Alapiskola és a Bedekovich Lőrinc Népfőiskolai Társaság Drámapedagógiai Műhelye az Őrségbe szervezett kirándulást a gyerekeknek. = Mf. augusztus 5. p.

Augusztus

285. 9. A Jász Expón megrendezik a hagyományos jászsági ételek fesztiválját, amelyen jászfényszaruí versenyzők is szép sikert érnek el. = Mf. augusztus 6. p.
286. 19. Átadják a Samsung Rt. és az önkormányzat közös beruházásában megépült kamionparkolót és logisztikai központot. - A város vezetése és a Samsung Rt. közösen ünnepli állami ünnepüket. - Átadják a helyi kitüntetések: a Jászfényszaruért kitüntetést megosztva kapják a Bedekovich Lőrinc Népfőiskola Társaság és a Fényszaruíak Baráti Egyesülete. A Jászfényszarun a köz szolgálatáért kitüntetésben részesülnek Berze Jánosné, Kollár Ferencné és Sugár Istvánné. - Légi bemutatót tart Besenyei Péter műrepülő világbajnok. = Mf. augusztus 1., 4. p.
287. 25. Az önkormányzat nevében köszöntik a 100. születésnapján Pető Vencelnét. = Mf. augusztus 1. p., szeptember 4. p.
288. 30. Fennállásának 10. évfordulóját ünnepelte a Fényszaruíak Baráti Egyesülete. - Csak szív kell címmel a FÉBE kiadásában verseskötet jelenik meg. - Rendőregyenruhák és relikviák címmel kiállítás nyílik a művelődési házban a FÉBE szervezésében. = Mf. augusztus 1. p., szeptember 2., 4. p.

Szeptember

289. 1. Megkezdődik a Fürst Sándor utcai volt KMB-iroda bővítése rendőrörs céljából. = Mf. augusztus 1. p.
290. 20-21. Megrendezik az OASIS 5.5 pilot mikroprojekt nyitó workshopját Brüsszelben, amelyen részt vesz a jászfényszaruí Berze Péter. = Mf. október 4. p.

Október

291. 4. Az aradi vértanúkra emlékeznek ünnepi állománygyűlés keretében a Szűcs Mihály Huszárbandérium tagjai és vendégei. = Mf. november 5. p.
292. 10. Lakossági fórumot tart Gedei József országgyűlési képviselő. = Mf. október 5. p.
293. 17. Megemlékezés Deák Ferenc születésének 200. évfordulóján a FÉBE

- szervezésében a Városházán. Előadást tartott Kotánné Kovács Tímea. = Mf. november 3.
294. 23. Ünnepi szentmisén emlékeznek az 1956-os forradalom áldozataira. = Mf. október 1. p.
295. 29. A Kastély Panzióban tartja összejövetelét a jászberényi Menedzser Klub Egyesület. A vitaindító előadást Dobák Miklós egyetemi tanár, Jászfényszaru díszpolgára tartotta. = Mf. november 1.
296. Fennállásának 10. évfordulóját ünnepli a Bedekovich Lőrinc Népfőiskolai Társaság. Ebből az alkalomból Hagyományaink, értékeink címmel kerekasztal beszélgetést rendeztek a Városi Könyvtárban, a művelődési házban megtartják a hagyományos Erzsébet-napi népművészeti vásár. = Mf. december 4. 5.p. .

December

297. Jászfényszaru önkormányzata műsoros rendezvényen köszöntötte az idős, nyugdíjas lakosokat a művelődési házban. = Mf. december 2. p.
298. 17. Karácsonyi ünnepi klubfoglalkozást tart a Vakok és Gyengélátók helyi szervezete. = Mf. 2004. január 4. p.

2004

Január

299. 12. Civil kerekasztal. Jászfényszarui civil szervezetek vezetőinek találkozója a Városházán. = Mf. január 1. p.
300. 15. A gazdaképzésről tart ismertetést a Bedekovich Lőrinc Népfőiskolai Társaság és a Jászapáti Szakképző Iskola vezetősége. = Mf. január 2. p.
301. 21. A rendőrörs a Fürst Sándor utcai új irodába költözik. = Mf. január 1. p., N. február 20. 4. p.
302. 23. Bocskai István születésének 400. évfordulójára emlékezve Lantos Péter tart előadást. = Mf. 2003. december 1. p.

Február

303. 3. Megalakul a Civil Fórum. Települési civil képviselőnek választják Kovács Béláné Pető Magdolnát. = Mf. február 5. p.
304. 14. Nagyszabású jelmezbált szervez az alsós munkaközösség a művelődési házban. = Mf. február 6. p.
305. 21. A FÉBE 11. alkalommal rendezi meg jótékonysági bálját. = Mf. március 4. p., N. március 26. 7. p.

Március

306. 11. Megjelenik a Bedekovich Füzetek 4. kötete Esélyegyenlőség az Európai Unióban címmel, szerzője Kovács Béláné Pető Magdolna.

307. 15. Emlékezés az 1848/1849-es forradalomra és szabadságharcra a Petőfi-szobornál. Megemlékezést tart Kauzli Katalin közgadász. = Mf. március 1. p.

Április

308. Tisztán Európába! Takarítás a város utcáin, közterein és a külterületeken. = Mf. április 1., 4., 5. p., N. március 26. 7. p.
309. 24. IV. Jász Fény vers- és prózamondó találkozó a városházán. = Mf. május. MELLÉKLET/2.
310. 29. Ember és környezete címmel képzőművészeti kiállítás a művelődési házban Bartos Kinga, Berze Éva és Palkovits Edina alkotásaiból. = Mf. április 1. p.

Jászkóhalma⁵

2003

Május

311. 13. Megalakul jákóhalmi székhellyel a Jászsági Honismereti Egylet a 18 jászsági település helytörténészeinek részvételével. Elnökül Fodor István Ferencet választják.

Június

312. 17. Katkó István író szülőházán – Honvéd utca 4. – emléktáblát avat a Honismereti Szakkör.

Július

313. 30. Besenyszög tizenkilencedikként csatlakozik a Jászsági Honismereti Egylet a jákóhalmi soros összejövetel alkalmával.

Augusztus

314. 9. A Tarna-szigeten először találkoznak az 1990. szeptember 30-án megválasztott jászsági rendszerváltó polgármesterek, akik döntenek arról, hogy évente összejönnek.

Szeptember

315. 14. A kartali Forrás SE kerékpáros csapata végig kerékpározott a Tarna mentén Ceredtől Jászkóhalmáig, ahol Fodor István Ferenc honismereti szakkör vezető és társa csatlakozott a csapathoz és kikísérte a torkolatig.
316. 23. Szabó Szabolcs rajzfilmrendező – a község szülötte és díszpolgára-debreceeni temetésén képviselte magát Jákóhalma küldöttsége is.

⁵ Összeállította: Kiss Béláné

Október

317. 2. Gazda-iparos európai uniós tájékoztatót tart a Gazdakörben Kassai Róbert az IPOSZ alelnöke és Jakab István a MAGOSZ elnöke.
318. 4. XI. Jász Dalos találkozó a Gazdakörben 14 csapat – köztük Jászszentlászló és Apátfalva- részvételével.

November

319. 2. A gyógyszerháron- Szabó Szabolcs szülőházán – emléktáblát helyez el a Honismereti Szakkör és a JÁKOB.
320. 4. Jászfákóhalma legöregebbjét – a 101 éves Csipe Józsi bácsit köszöntötték. N. 11. 08.
321. 15. A honismeret negyven éve – Társszakkörök és testvértelepülések képviselőivel közösen ünnepelt a 40 éves Horváth Péter Honismereti Szakkör. Ünnepi beszédet mondott Halász Péter a Honismereti Szövetség országos elnöke. N. 11. 17

December

322. 13. A jászapáti színjátszók előadják a Gazdakörben a Mágna Miskát.
323. 22. Adomány a galéria gyarapításhoz – Horváth István autodidakta festő lánya 1-1 képet adományozott a Jász Múzeumnak és a Hamza Múzeumnak. N. 12. 31

2004*Január*

324. 12. Országos megemlékezés részeként máglyát gyűjtöttek az emlékezők a II. világháborús emlékmű előtt az urívi áttörés évfordulóján, ahol Fodor István Ferenc szólt a Don-kanyarban elhunytakról.

Február

325. 12. Pozsgay Imre megemlékezik 15 évvel ezelőtti bejelentéséről – mely szerint 1956 népfelkelés volt- községi ünnepség keretében
326. 18. Molnár Tamás és Nagy Ervin a JOBBIK Mozgalom-Párt országos vezetője fórumot tart.

Március

327. 10. Az idén 284 millióból gazdálkodhat az önkormányzat, Lukácsi Pál polgármester tájékoztatója alapján.

Április

328. 3. Tizenötödik alkalommal indult a Történelmi Lovasegyesület felvonulása-

Közép-Európa legnagyobb lovas rendezvénye- mely alkalomból emlékszázlót adtak át a községnek.

329. 7. A Bieder Kft-nél a politúrozással ismerkedtek a vechtai német asztalos tanulók.
330. 8. Aradi Csaba a Hortobágyi Nemzeti Park igazgatója tartott előadást Jászsájkóhalmán. Témája a tervezett Jászsági Tájvédelmi Körzet volt.
331. 22. Három csoportban másfél száz budapesti OTP nyugdíjas kereste fel a Helytörténeti Gyűjteményt.

Május

332. 6. Fodor István Ferenc: A jákóhalmi iparosság fénykora (1867-1945) című könyvének ösbemutatója az Iparoskörben a Jászok Napja alkalmából, melyet méltat Farkas Ferenc főiskolai tanár, és Kassai Róbert lektor

Június

333. 6. 10. alkalommal szervezik meg a varjasi tanyavilágból elszármazottak találkozóját, mely alkalomból az érintettek és a Gubicz András Gazdakör emléktáblával jelöli meg a volt varjasi iskola helyét elbontásának negyvenedik évfordulóján.

Július

334. 17-18. Kétnapos uniós kirándulás alkalmával ismerkedik Szlovéniával és Ausztriával a honismereti szakkör tagsága.
335. 21. Megalakul a Jászvidéki Ifjak Köre, melynek elnökéül Bárdos Bencét választják az alapító tagok

Augusztus

336. 19. A helyi Horgász Egyesület halásztanyát avat a Halastó partján az előző és a jelenlegi önkormányzat részvételével.

JÁSZKISÉR⁶

2003

Június

337. 20-21. Pendzsom Folk Fesztivál (N. jún. 19., 23.)
338. 29 -07. 8. A Természetjárók Gyermek Egyesületének 44. tábora Irotán.

Július

339. Tribili színháztábor Jászszentandráson. (K. július)
340. 28 - aug.1. Iskolai német nyelvi és informatikai tábor. (K. július)

⁶ Összeállította: Szakál Jánosné

Augusztus

341. 9. VI. Országos Szántóverseny területi döntője. A verseny abszolút győztese a III. kategóriában indult helybeli Farkas Gábor. Kisériek további helyezései: I. kategória 3. hely Csajka Zoltán, V. kategória 2. hely Fazekas Ottó, 3. hely Gábor János; Lófogatú szántás 2. hely Kalmár László, 3. hely ifj. Mráz Ferenc. (Nl. szept. 6.;
342. 18. Leégett a Dohánybeváltó épülete. (K. aug.-szept.; N. szept. 6)

Szeptember

343. Indul a szennyvízberuházás előkészítése. (N. szept. 6.)
344. A Csete Balázs Általános Iskola tanulói ingyen jutnak hozzá a tankönyvekhez.
345. Szabó Ferenc biotermesztésben műveli 7 hektáros homoktövis-ültetvényét.
346. Sajat erőből és pályázatokon nyert összegekből felújítják a Polgármesteri Hivatal százéves, műemlék jellegű épületének tetőszerkezetét.
347. „Romák a romákért” program indult a településen.
348. A Jászkisériek Baráti Egyesülete kezdeményezésére Szanics Mihály szobrászművész tervei alapján készül II. Rákóczi Ferenc szobra.
349. A Viganó Alapfokú Művészeti Iskola néptánciskolai képzést indított Jászkiséren.
350. Pályázatokból – 13 millió forintból – korszerűsítették a napközi konyhát.
351. A Horton és Gyöngyösön megrendezett Országos Szántóversenyen a jászkisériek a következő eredményeket érték el: I. kategória 1 hely Farkas Péter, 9. hely Csajka Zoltán tanuló; III. kategória 1 hely Farkas Gábor, 5. hely Németh János; IV. kategória 3. hely Fazekas Ottó. Farkas Péter és Farkas Gábor a szántó Európa illetve világbajnokságon képviselik Magyarországot. (N. okt. 2.)
352. 29. Elhunyt Tiszay József az Általános Iskola nyugállományú igazgatója, a Református Egyházközség kántora, Jászkisér díszpolgára. (K. okt.)

Október

353. 4. A Búzavirág Népdalkör fellépett a Jászkákóhalmán megrendezett Jász Dalos Találkozón. (K. okt.; N. dec. 11.)
354. 13. Berecz András ének- és mesemondó az Őszi Könyvtári Napokon. (Jk. Tud. november)
355. 15. Lakossági Fórum a szennyvízberuházásról, a szelektív hulladékgyűjtésről és a Jászsági Főcsatorna belvíztározójának építéséről. (Jk. Tud. különszám)

November

356. 8–9. A Pedagógus Női Kar Pápan lépett fel a Pedagóguskórusok Országos Találkozóján. (K. - Jk. Tud. december)

December

357. 3. Megalakult a víziközmű társulat.
358. 13-14. Apáról-fiúra: népi gyermekjátékok közösségi bemutatója. (Jk. Tud. 2004/1.)
359. 13–14. Kerületi Versenygalamb kiállítás a Jászkiséri R-18 Posta Galambsport Club rendezésében az Általános Iskolában. (K. dec.)
360. 17. A Pedagógus Noi Kar hangversenye a Református Templomban. (Jk. Tud.2004/1.)
361. 28. Bordás Béla Világgyőztes apától származó Kócos Komondor kenneljének Kócos Olga nevű szukája elnyerte a Tenyésztők Nagydíját, Szentgyörgyi Kócos Alice az Aranyfácán Üzletek Vándorserlegét és a Bolhás Duna (a legszebb komondor szukanak járó) emlékdíjat.

2004*Január*

362. 4 – 10. Általános iskolai sítábor Kokaván. (Jk. Tud.2004/2.)
363. 20. 1 – 4. évfolyamos diákok versmondó versenye a Magyar Kultúra Napja alkalmából. (K.05.)
364. 23. Szabó János „Kérdések a tudományhoz” címmel vezetett beszélgetést a Könyvtárban. (Eseménynaptár 2004.)

Február

365. 20. Csillik Zoltán középiskolai tanár kárpátaljai diavetítéses élménybeszámolója a Könyvtárban. (Eseménynaptár 2004.)

Március

366. A szennyvízberuházás megvalósítása érdekében az Önkormányzat takarékosági intézkedéseket vezet be intézményeinél és a Polgármesteri Hivatalban. (N. márc. 5.; márc. 16.)
367. 6. A '48-as Polgári Egyesület jótékonyági bált rendezett a Csete Balázs Általános Iskola javára. (Jk. Tud.2004/2)
368. 13. A Csete Balázs Honismereti Szakkör közgyűlése. (Eseménynaptár 2004.)
369. Felújították Csete Balázs rajztanár, néprajzkutató sírját a jászkiséri temetőben (K. április)
370. 15. Az 1848-49-es Forradalom és Szabadságharc tiszteletére rendezett ünnepség keretében megkoszorúzták Hegedűs Zsigmond jászkapitány és Csete Balázs helytörténész sírját. (Eseménynaptár 2004.)
371. 18. Juhász László tanár élménybeszámolója a Maldív-szigeteken tett utazásáról. (Eseménynaptár 2004.)

372. 26. A Roma Kultúra Napja a CÉSZ jászkiséri szervezete és a Nagyközségi Könyvtár szervezésében. (Eseménynaptár 2004.)
373. 29. Meseíró verseny döntője a Csete Balázs Általános Iskola és a Nagyközségi Könyvtár rendezésében. (Eseménynaptár 2004.; K.05.)

Április

374. 9. Várad Edit énektanár - hitoktató „Elmélkedés Jézus 7 szavára” című műsora a Könyvtárban. (Eseménynaptár 2004.; K.05.)
375. Pályázatot nyert a Teleház és a Nagyközségi Könyvtár eMagyarország Pont létesítésére és a szélessávú internet kiépítésére. (K.05.)
376. 16 – 19. 10 éves a Jászkisér – Niederlenz testvérkapcsolat, rendezvénysorozat. (Eseménynaptár 2004.)
377. 23. A Jászsági Területfejlesztési Önkormányzati Társulás tanácskozása a vidék- és területfejlesztésről. (N. ápr. 14.)
378. Az Önkormányzat a Hősök terének felújításához SAPARD pályázatot nyújt be.
379. Aláírták a Jászkisér – Szczyrk közötti testvérvárosi szerződést.

Május

380. 1. „Ujjé a ligetben...” majális és főzőverseny a Kulturális Bizottság szervezésében (K.05.)
381. 21 – 22. IV. Gyermek- és Falunap a Művelődés Háza szervezésében.
382. 22. Jászkisér Díszpolgára kitüntetést kapott Tánczos Ferenc agrármérnök. Nagyközségért elismerésben részesült az Önkéntes Tűzoltó Egyesület.
383. 22. Az XLVIII. Országos Néprajzi Gyűjtőpályázaton a felnőtt kategória I. díját Győri Jánosné kapta „Hetven év – ezer emlék. Egy református család története és viszontagságai. “ című munkájáért. Dicsérő oklevélben részesültek: Győri János „A zsidóság története Jászkiséren” Molnár Ferenc „Hadifogságom története” és a Csete Balázs Honismereti Szakkör „Mai tárgyaink története – eszközleltárak készítésével” című dolgozatai. (K.06. – július)
384. Balog László az Önkéntes Tűzoltó Egyesület elnöke megyei kitüntetésben részesült.

JÁSZLADÁNY⁷

2003*Január*

385. 14. Pataki Vidor kanonok úr meghívására Dankó István polgármester a környező települések egyházi vezetőivel találkozott egy munkaebéd alkalmával
386. 24. Járvas István egy. képviselő fogadóórát tartott a településen.
387. 28. A Művelődési Ház vezetőjének Major Ferencné jászladányi lakost neveztek ki.
388. Folytatódtak a Könyvtárban a Széchenyi-terves informatikai pályázaton nyert számítógépeken a számítógépes tanfolyamok.

Február

389. 11. A képviselő-testület rendeletet alkotott a településen élők első lakáshoz jutásának támogatásáról és megvitatta Jászladány Nagyközség Önkormányzata négy éves fejlesztési tervét (2003-2006).

Március

390. 15. Ünnepi megemlékezés a 1848-as forradalomról és szabadságharcról.
391. 24. Megbeszélés a Polgármesteri Hivatalban a roma közösségi ház létrehozásáról.
392. 27. A képviselő-testület tagjai tanulmányúton jártak Komádiban a várossá válás témaköréhez kapcsolódóan.

Április

393. 2. Dankó István a Hír TV reggeli műsorában az Alapítványi Iskola helyzetéről nyilatkozott.
394. 3. A Művelődési Házban a megyei FVM szervezésében EU-s fórumot tartottak.
395. 10. Geskó Sándor szociológus részvételével készül a települési szintű komplex cigány integrációs program.
396. A könyvtárban befejeződött az a számítógépes tanfolyam, amelyen 60 fő sajátította el az internetezéshez szükséges alapfokú számítástechnikai ismereteket, így a könyvtár eleget tett a Széchenyi-terv informatikai pályázatában előírt kötelezettségének.

Május

397. 5. Köztisztasági, településtakarítási nap.

⁷ Összeállította: Major Judit

398. 28. A környező települések nyugdíjas klubjainak találkozója a Jászföld Rt. Éttermében.
399. 29-30 Társadalmi munkában folyó járdaépítés volt: (az építőanyagot és a szakembert az önkormányzat biztosította) az utcák lakói a munkaerejükkel támogatták a kezdeményezést (Garami u., Sas u., Remecz Máté u., Bodzás u., Hóvirág u., Munkás u.).

Június

400. 13. A Fővárosi Bíróság tárgyalta a ZSINOKA (Zana Sándor Imre Nevelési, Oktatási Közhasznú Alapítvány) perét és a felperes ZSINOKA-t pervesztesnek nyilvánította.
401. 16. Tanévzáró az Általános Iskolában
402. 24. A könyvtár vezetőjének Major Judit budapesti lakost, a Gondozási Központ vezetőjének pedig Baginé Gavaldik Lívია jászladányi lakost nevezték ki. A Gondozási Központ nevét Szociális és Gyermekvédelmi Szolgáltató Központ-ra módosította a képviselő-testület.
403. 25-én üzembe helyezték a Pannon GSM mobiltelefon erősítőt (a Westel és a Vodafon már korábban is működött).

Július

404. 4-5 Jászladányi Falunapok
405. 6. Búcsú és kirakodóvásár

Augusztus

406. Az Általános Iskola igazgatójának Berkes Anna szolnoki lakost nevezték ki
407. 22. az Országos Cigány Önkormányzat elnöke, Kolompár Orbán Jászladányon járva tájékozódott a jászladányi iskola helyzetéről.
408. 25. Lévai Katalin esélyegyenlőségi miniszterasszony és Berki Judit helyettes államtitkár járt Jászladányon, tájékozódva a cigányság társadalmi integrációjáért megindult helyi programról.
409. 29. Az önkormányzat a Legfelsőbb bírósághoz nyújtotta be a Magyar Bálint oktatási miniszterrel szemben elvesztett per felülvizsgálati kérelmét. Az önkormányzat képviselője Kolláth György ügyvéd, alkotmányjogász.
410. 31. Az alapítványi iskola tanévnyitó ünnepélye.

Szeptember

411. 1. Az óvodabővítés műszaki átadása.

Október

412. 7. Polgári védelmi gyakorlat.
413. 11. A Jászsági Hagyma Napja

414. 22. Ünnepi megemlékezés az 1956-os forradalomról és szabadságharcról, fáklyás felvonulás.

November

415. 11. Az Antal Mihály alapítványi iskola nyílt tanítási napja.
416. Önkéntes véradás a Művelődési Házban
417. 19. Nyugdíjas Klub évváró ünnepsége.
418. 20. Az önkormányzati iskola nyílt tanítási napja.
419. 27. Tejivó Nap az önkormányzati és az alapítványi általános iskolában.

December

420. 5. Mikulás járt a Bölcsődében, az óvodában és az általános iskolában!
421. 12. Falugyűlés a Művelődési Házban.
422. 12. Jászladányi véradók találkozója, ünnepi vacsora.
423. 31. Szilveszteri évbúcsúztató zenés-táncos mulatság a JászFöld Rt. éttermében

Rövidítések:

- J = Jászkürt
JH = Jászapáti Hírmondó
JU = Jász Újság
Jv = Jászvidék
K = Kisér
M = Meghívó
Mf = Mi Újság Fényszarun?
N = Új Néplap
Ökjk. = Önkormányzati jegyzőkönyv
R = Redemptio

T Á R G Y M U T A T Ó

Adu Jász 2000 Oktató és Szolgáltató Kft:	238
Alapítványi iskola:	393, 400, 409, 410, 415
Antal Mihály alapítványi iskola:	415
Apáról fiúra népi játék bemutató:	358
Apáti nevű helységek:	25, 62, 85
Aranydiploma:	45, 145
Arany, ezüst lakodalom:	123
Aratónap:	23
Árokszállási nyár:	103
Árokszállásiai Baráti Köre:	120, 131
Bál:	10, 67, 69, 70, 105, 136, 183, 213, 214, 216, 258, 259, 304, 305, 367
Barátság Vadásztársaság:	70
Bátaapáti:	25
Bedekovich Lőrinc Népfőiskolai Társaság:	256, 268, 273, 284, 286, 296, 300
Belvárosi Általános Iskola:	221, 241
Berény nevű települések:	152
Berényi Műhely:	184
Bluefish Computers Kft.:	224
Bölcsöde:	82
Búcsú:	106, 405
Búzavirág Népdalkör:	353
CÉSZ:	372
Cigány Fiatalok Kulturális Szövetsége:	27, 56
Cigány Kisebbségi Önkormányzat:	104, 105, 124, 142, 183
Cigány, roma kultúra, cigánybál:	33, 183, 391, 395, 407, 408
Civil Fórum:	87, 303
Civil kerekasztal:	283, 299
Conselve:	163, 170, 236
CO-OP Star Rt:	208
Csákberény:	152
Csángó Fesztivál:	163
Csatorna társulat:	116
Csete Balázs Általános Iskola:	345, 367, 373
Csete Balázs Honismereti Szakkör:	368
Csörsz Vezér Galamb, Díszmadár...Egyesület:	121
Demonstráció:	162

Déryné-emlékfa:	228
Déryné-emlékünnepeég, emléklakett:	176
Diákolimpia:	201
Díjak: ld. Kitüntetés	
Díszpolgár:	86, 187, 277, 316, 352, 382
DMK:	148, 178, 184, 213, 216, 222, 225, 226, 228, 244, 250
Dohánybeaváltó (J.kisér):	342
Ebtenyésztés:	361
Egyházi népénekes találkozó:	175
Egyházközség:	95
Electrolux Díjugrató Lovasverseny:	156
Electrolux Futófesztivál:	234
Electrolux Lehel Kft:	182, 210
eMagyarország Pont:	375
Emléktábla, emlékmű:	44, 106, 171, 188, 312, 319, 333, 348
Emlékszázló:	328
Éneklő Ifjúság verseny:	250
Európa Tanács Elismerő Plakett:	163
Európai Unió:	84, 219, 238, 256, 257, 317, 394
Az Év Sportolója:	52, 137
Az Év Tűzoltója:	240
1956-os Szövetség:	188
Falugyűlés:	421
Falunap:	381, 404
Fehér Bot Napja:	41
Fekvenyomó magyar bajnokság:	49
Fényszaruia Baráti Egyesülete:	258, 270, 281, 286, 288, 293, 305
Florence Nightingale Emlékérem:	91
Fogathajtás:	195, 251
Fogyatékosok, fogyatékkal élők:	41, 174
Fortuna Együttes:	102, 130, 262, 263
Fotó:	154, 158, 164, 173, 193, 199, 226
Földrengés:	14, 19, 24, 147
Futóverseny:	90, 92, 118, 231
Galamb- és Kisállattenyésztők:	359
Gazdakör:	333
Gépipari Tudományos Egyesület:	182, 216
Gettó:	243

Görbe János Színkör:	127
Gróf Apponyi Albert Általános Iskola:	172, 236, 248
Gyermeknap:	6, 381
Gyorskorcsolya:	202
Hajta-túra:	232
Hamza Múzeum:	171, 247, 249, 323
Hamza Stúdió:	157
Hangverseny:	3, 51, 75, 80, 107, 165, 250, 268, 356, 360
Hazáért Érdemkereszt:	186
Hétszínvirág Táncegyüttes:	26, 37
Holokauszt emléknap:	243
Honismereti mozgalom, pályázat:	281, 311, 312, 313, 319, 321, 331, 334, 368, 369
Honvéd Jász Kaszinó:	211
Horgászat, halfogás:	98, 336
Horváth Péter Honismereti Szakkör:	321
Hősök Napja:	252
Ifjúsági Demokrata Fórum jászberényi szervezete:	212
Idősek Napja:	115
Ipari Mezőgazdasági Kereskedelmi- Vendéglátóipari Szakképző Iskola:	4, 17, 58
Író-olvasó találkozó:	124
István Király Általános Iskola:	64
Jász Alkotók Köre:	22
Jász bál:	136, 214
Jász dalos találkozó:	318, 353
Jász Expo:	29, 160, 285
Jász Múzeum:	154, 159, 178, 193, 197, 223, 323
Jász Múzeumért Alapítvány:	197
Jász Világtalálkozó:	9, 146
Jászapáti Civil Fórum:	71
Jászapáti Városért:	30
Jászapátiak Baráti Egyesülete (JABE):	23, 50, 85
Jászárokszállás Díszpolgára:	86
Jászárokszállás Városáért:	86
Jászárokszállás Városáért Alapítvány:	89
Jászberény Díszpolgára:	187
Jászberény Kultúrájáért:	227
Jászberényi Gazdák és Polgárok Köre:	152
Jászberényi kistérség:	196

Jászberényi Nyár:	161
Jászberényi Polgári kör:	179, 188
Jászfényszaru és Vidéke Takarékszövetkezet:	191
Jászfényszaruért kitüntetés:	286
Jászkapitány:	146
Jászkapitányok tanácsa:	146, 370
Jászkisér Díszpolgára:	382
Jászkisér Nagyközségért Díj:	382
Jászkisériek Baráti Egyesülete:	348
Jáskun Világ Gyermek és Ifjúsági Művészeti Szemle:	222
Jáskürt Futófesztivál:	181
Jáskürt (újság):	246
Jász-Nagykun Szolnok Megye Labdarúgásáért Díj:	54
Jász-Nagykun-Szolnok Megyéért Díj:	168
Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Pedagógiai Díj:	7
Jászok Egyesülete jászberényi csoportja:	235
Jászok napja:	332
Jászság Népi Együttes:	149, 155, 166, 200
Jászságért Alapítvány:	99
Jászságért Díj:	9, 146
Jászsági Cigánynap:	183
Jászsági ételek fesztiválja:	285
Jászsági Évkönyv:	191
Jászsági hagyomány:	413
Jászsági Honismereti Egyesület:	311, 313
Jászsági kisebbségi civil kerekasztal:	218
Jászsági lakodalmás:	166
Jászsági Művészetbarátok Egyesülete:	249
Jászsági Önkormányzatok Szövetsége:	177, 230
Jászsági Randevú:	11, 12
Jászsági Romanap:	33
Jászsági Tájvédelmi Körzet:	330
Jászsági Vendéglátók Egyesülete:	166
Jásztánc Alapítvány:	10
Jásztej Rt:	30
Jászvidéki Ifjak Köre:	335
Jóbarátok Ifjúsági Klub:	270
„Jó tanuló-jó sportoló” díj:	217

Jótékonysági bál, hangverseny, műszak:	36, 64, 69, 105, 258, 305, 367
Jubileum:	40, 48, 80, 117, 170, 171, 172, 178, 194, 197, 239, 253, 262, 264, 274, 288, 296, 321, 376
Kábel tv:	138
Kamilliánus közösség:	36
Kanada:	149
Karate:	52, 53, 233
Képviselő-testület:	2, 28, 39, 61, 63, 148, 204, 229, 239, 246, 255, 297, 327, 389, 392, 409
Keresztény Értelmiségiek Szervezete /KÉSZ/:	175
Kertbarát kör:	132
Kiállítás:	22, 40, 59, 107, 121, 133, 154, 157, 158, 164, 173, 178, 184, 193, 199, 223, 226, 247, 288, 310, 359
Kígyó Dojo HSE:	53
Kitüntetések:	7, 9, 18, 29, 30, 52, 54, 86, 88, 91, 108, 144, 145, 150, 168, 169, 176, 185, 186, 192, 195, 201, 202, 209, 217, 219, 225, 227, 240, 241, 248, 261, 286, 332, 383, 384
Klapka György Szakmunkásképző:	148, 164
Kórusok:	250
Költészet Napja:	228, 269
Könyvbemutató:	50, 159, 191, 288, 332
Könyvtár:	6, 43, 124, 133, 148, 158, 178, 199, 228, 243, 275, 354, 364, 365, 372, 373, 374, 375, 388, 396, 402
Környezetvédelem:	4, 34, 46, 65, 397
Közmeghallgatás:	61, 255
Közzolgálati Díj:	108, 227
Labdarúgás:	15, 18, 54
Lancut (Lengyelország):	2
Lehel Táncklub:	253
Lehel Vezér Gimnázium (LVG):	173, 245
Lovassport:	114, 156, 195, 251
Magyar Írók Nemzetközi Szövetségének Jászsági Baráti Köre:	198
Magyar Köztársasági Arany Érdemkereszt:	261
Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztje:	169
Magyar Köztársasági Érdemrend Tiszti Keresztje:	169
Magyar Köztársasági Ezüst Érdemkereszt:	169
Magyar Kultúra Napja:	60, 133, 209, 363
Magyar Vöröskereszt Munkáért arany fokozat:	88
Majális:	1, 238, 380
Makó Pál diáknapiak:	73

Máltai Szeretetszolgálat:	194
Március 15. (ünnepség):	72, 139, 221, 260, 307, 370, 390
Mészáros Lőrinc Gimnázium:	3, 73, 74, 81
Mézkirálynő:	167
Motocross:	206
Mozgássérültek Egyesülete:	38, 117
MSZP kerekasztal alapszervezet:	220
Műemlékvédelem:	271, 346, 369
Műszaki bál:	216
Művelődési házak:	3, 6, 32, 36, 60, 133, 387
Nagyboldogasszony Kéttannyelvű Általános Iskola:	185
Nagytemplom:	175, 188, 194
Nemzetközi Táncház és Zenésztábor:	155
Népművészet, néptánc:	26, 37, 48, 163, 200, 296, 337, 349
Neszûriek Baráti Köre:	162
Niederlenz:	376
Nyugdíjasok:	12, 55, 111, 282, 297, 398, 417
Október 23. (ünnepségek):	43, 119, 185, 294, 414
Óévbúcsúztató sportnap:	204
Óvodák:	5
Ölelj Klub:	189
Pedagógusnap:	145
Pedagógus Női Kar:	356, 360
Pedagógusok Országos Dalostalálkozója:	244
Pendzsom Folk Fesztivál:	337
Polgármester találkozó:	314
Pornóapáti:	85
Posta:	266
Pro Urbe Díj:	86, 205, 227
Rácz Aladár Emléknap:	27
Rácz Aladár Zeneiskola:	25, 51, 75
Rajzpályázat:	48, 100
Redemptio (folyóirat):	197
Rendőrség:	301
Rokolya Varróműhely:	59
Roma Kultúra Napja:	104, 372
Sakk:	81, 151
Samsung jászfényszaru gyára:	267, 280, 286

Sáros András Alapítvány:	185
Semmelweis-nap:	150
Sítábor:	362
Somos Agrár Napok:	20
Sportegyesület, sport díjak:	225
Sucha Beskidzka (Lengyelország):	16, 163, 229, 242
Szántóverseny:	35, 341, 351
Szavalóverseny:	185, 269
Szczyrk (Lengyelország):	379
Széchenyi István Általános Iskola:	97, 113
Széchenyi kupa:	114
Székely Mihály díj:	241, 343, 355
Szelektív hulladékgyűjtés:	46, 109, 129, 355
Szennyvízcsatorna:	16, 47, 101, 190
Szent István napi ünnepség:	107, 108, 286
SZIE Jászberényi Főiskolai Kara:	171, 215
Színjátékok:	42, 85, 127, 262, 322, 339
Szociális és Gyermekvédelmi Szolgáltató Központ:	402
Szociális Munkások Napja:	192
Szűcs Mihály Lovasbandérium:	278, 291
Tábor:	22, 338, 362, 339, 340
Táncverseny:	102, 141, 253
Tanácskozás:	5, 20, 171, 182, 215, 230
Téba tűzép:	29
Tehetségért Alapítvány:	94
Tejivó nap:	419
Teleház:	375
Termál strand:	135
Testvériskola:	236
Testvérvárosok, testvérközségek:	2, 163, 178, 231, 239, 242, 376, 379
TIT Jászvári Szervezete:	237
Történelmi Lovasegyesület:	328
Triatlon:	97
Tuti-Peso Kft:	181
Tűzjáték:	11, 107
Tűzoltók:	13, 382, 384
Úszóverseny:	66
Ünnepi Könyvhét:	275

Vakok és Gyengénlátók Klubja:	279, 298
Vágó Pál Általános Iskola:	8, 67, 77
Vágó Pál Múzeum:	22
Vágó Pál emlékünnepség:	40
Varjas:	333
Város Napja:	227
Vásárhelyi-emlékünnepség:	248
Vechta:	178, 231, 239
Véradás:	57
Verseny, vetélkedő:	4, 8, 11, 34, 77, 81, 93, 134, 176, 203, 254, 275, 309, 363
Viganó Alapfokú Művészeti Iskola:	349
Vízközmű Társulat:	47, 190, 357
Zana Sándor Imre Nevelési, Oktatási Közhanszú Alapítvány:	400
Zöld Pont Egyesület:	34, 65, 83

A JÁSZSÁGI ÉVKÖNYV EDDIG MEGJELENT SZÁMAINAK TARTALOMJEGYZÉKE

1993

<i>ELŐSZÓ</i> (Pethő László)	7
<i>KITEKINTÉS</i>	
Teller Ede: A reaktoroknak jól kell működniük	9
Henderson, Frank N.: Impressions of the Jászság - Jászsági benyomások	14
Echo - Visszhang az Oldenburger Münsterland tudósításaiból	19
Fodor István: Egy értékes kapcsolat	24
<i>A RENDSZERVÁLTÁS DOKUMENTUMAI</i>	
Hasznos Rozália: Lépcséváltás avagy a rendszerváltás jászberényi krónikája ..	26
Adattár (<i>A születések, házasságkötések, halálozások alakulása.</i> <i>A kiadott építési engedélyek és a munkanélküliség mutatói.</i>)	44
<i>HISTÓRIA</i>	
Kiss József: Adatok Apponyi Albert oktatásügyi alkotásaihoz	47
Tóth Pál Péter: Czettler Jenő és utolsó műve, az Agrárpolitika	60
H. Bathó Edit: Adatok az első jász-zsidó család történetéből	67
Muhoray György: Jászberény díszpolgárai	76
<i>KÖRNYEZETÜNK</i>	
Berényi István: A Jászság földhasználatának változásai	89
Bordás Anna: A Jászság környezeti állapotáról	99
Buschmann Ferenc: Jászberény és környéke természetvilágának kutatótörténete 1795 - 1992	107
<i>JELÉN ÉS JÖVŐ</i>	
Mit vár Ön 1994-től? (<i>Körkérdés országgyűlési képviselőkhöz és polgármesterekhez</i>)	121
Valér Éva: A Jászság településállománya, változásai és fejlődési tendenciái...	127
Kiss Erika: Idegenforgalmi ténykép - kincs, ami nincs	140
Pázmándi István: A Hűtőgépgyár privatizáció után	145
Rózsa Sándor: Daganatos betegek számítógépes nyilvántartása a Jászságban .	152
Pethő László: Maradnak, elmennek vagy visszatérnek? (<i>A megállapodott korú jászsági fiatalok migrációs vizsgálatának tapasztalataiból.</i>)	161

A JÁSZSÁGI ÉVKÖNYV EDDIG MEGJELENT SZÁMAINAK TARTALOMJEGYZÉKE

1993

<i>ELŐSZÓ</i> (Pethő László)	7
<i>KITEKINTÉS</i>	
Teller Ede: A reaktoroknak jól kell működniük	9
Henderson, Frank N.: Impressions of the Jászság - Jászsági benyomások	14
Echo - Visszhang az Oldenburger Münsterland tudósításaiból	19
Fodor István: Egy értékes kapcsolat	24
<i>A RENDSZERVÁLTÁS DOKUMENTUMAI</i>	
Hasznos Rozália: Lépcséváltás avagy a rendszerváltás jászberényi krónikája ..	26
Adattár (A születések, házasságkötések, halálozások alakulása. A kiadott építési engedélyek és a munkanélküliség mutatói.)	44
<i>HISTÓRIA</i>	
Kiss József: Adatok Apponyi Albert oktatásügyi alkotásaihoz	47
Tóth Pál Péter: Czettler Jenő és utolsó műve, az Agrárpolitika	60
H. Bathó Edit: Adatok az első jász-zsidó család történetéből	67
Muhoray György: Jászberény díszpolgárai	76
<i>KÖRNYEZETÜNK</i>	
Berényi István: A Jászság földhasználatának változásai	89
Bordás Anna: A Jászság környezeti állapotáról	99
Buschmann Ferenc: Jászberény és környéke természetvilágának kutatástörténete 1795 - 1992	107
<i>JELÉN ÉS JÖVŐ</i>	
Mit vár Ön 1994-től? (Körkérdés országgyűlési képviselőkhöz és polgármesterekhez)	121
Valér Éva: A Jászság településállománya, változásai és fejlődési tendenciái...	127
Kiss Erika: Idegenforgalmi ténykép - kincs, ami nincs	140
Pázmándi István: A Hűtőgépgyár privatizáció után	145
Rózsa Sándor: Daganatos betegek számítógépes nyilvántartása a Jászságban .	152
Pethő László: Maradnak, elmennek vagy visszatérnek? (A megállapodott korú jászsági fiatalok migrációs vizsgálatának tapasztalataiból.)	161

ÖRÖKSÉGÜNK

Makovecz Imre: Rejtett zseni (<i>Elhangzott 1993. június 13-án, Sáros András kiállításának megnyitóján</i>)	173
Cenner Mihály: Déryné (<i>Születésének kétszázadik évfordulójára</i>)	176
Borbély Jolán: Bölcsőtől a koporsóig: Brassó-Sopron-Jászberény-Keszthely...(<i>Fejér Mária emlékezete</i>)	188
Tóth János: In memoriam Rédei István	190
Molnár János: Front és fogság (1915-1921)	193
Macsi Sándor: Iskolamúzeum Jászágon	204

1994**MŰVÉSZET, IRODALOM**

Gazdálkodom, tehát vagyok...- Tóth Pál Péter interjúja Sára Sándorral	7
Pap Gábor: Sisa József keresztjei	18
Irodalmi pályázatunk anyagából	23

KITEKINTÉS

Adre Calvas: Megismerni annyi, mint újjászületni	30
Andreas Kathe: Vechta hagyományos eseménye a Stoppelmarkt	33
Pethő László: Három falu közvéleménye - jászszági, erdélyi és osztrák falvak vizsgálatának tapasztalataiból	40
Sándor László: Fejlett automatikát tanulmányoztunk	50
Kislexikon Jászberény legújabb testvérvárosáról, az USA-beli Sedaliáról	53

HISTÓRIA

Selmeczi László: A jász ősök nyomában Jászágon	57
Kiss József: Húshagyókedd Árokszálláson 1740-ben	69
Papp Izabella: Görögök Jászberényben a 18-19. században	82
Babucs Zoltán: A jászkun huszárok a magyar hadtörténelemben	102
Gulyás Éva: Útmenti kereszttek, szobrok a Jászságban	110
Czettler Antal: Teleki Pál küzdelme a magyar függetlenség megőrzéséért	122

JELEN ÉS JÖVŐ

Valér Éva: A Zagyva-völgyi agglomeráció fejlődése 1970-1990	136
Zsámboki Sándor: Tulajdonosváltás és kárpótlás	146
Kármán Antal - Kollár Márton: Az Aprítógépgyár átalakulásának és privatizációjának krónikája	150
Az MSZP és az SZDSZ koalíciós megállapodása a mezőgazdaságról - Társelnök: Kis Zoltán	162

Gömöri Árpád: A szakmunkástanulók szövegalkotási problémái	169
Csőrgö Terézia: A radonszennyezettség mérési tapasztalataiból.....	175

ÖRÖKSÉGÜNK

Koncsek Aranka: Horváth Péter méltatása	185
Józsa László: Jászapáti telepesek Kunszentmártonban	192
Györi János: A jászakiséri 48-as egyesület története	197
Faragó László: Tanyai iskolák	
Gyurkó Miklósné: Adatok a négyszállási tanyai iskola történetéhez	204
Varga Kapisztrán: A kolduló barát emlékezete	216
Balla Ferenc: Bethlen István belügyminisztere megszerette Jászapátit	219
Cenner Mihály: Pethes Imre emlékezete	227
Bajtai Attila: Figus Albert munkásságának méltatása.....	233
Fodor István Ferenc: Benda Kálmán, a félig jász történész.....	235

KRÓNIKA ÉS ADATTÁR

Muhoray György: Jász világtalálkozó	237
Bagi Gábor: Önismeretünk könyvei	243
B. Jánosi Gyöngyi: Megnyílik a Hamza Múzeum.....	245
Mrena Istvánné: Kis alapítvány nagy célok szolgálatában	246
Telek Béla karikatúrái a Jászság országgyűlési képviselőjelöltjeiről	250
Jelentős események áttekintése településenként	250
(Összeállították: Ádám Gáborné, Fülöp Istvánné, Hasznos Rozália, Kiss Béláné, Mozsár Lászlóné, Sugár Istvánné, Szikszai Mária, Zsidei Andrásné)	
Adatok az iskolázottságról (Híves Tamás)	294

1995

JÁSZOK VILÁGTALÁLKOZÓJA

Ünnepi beszédek.....	11
Magyar Levente Jászberény polgármestere,	
Göncz Árpád köztársasági elnök,	
Kis Zoltán országgyűlési képviselő, államtitkár,	
Morteza Saffari Nantazi az Iráni Iszlám Köztársaság nagykövete,	
Csoóri Sándor a Magyaror Világszövetségének elnöke,	
Czettler Antal Svájc, a világban élő jászok képviselőjében	

HISTÓRIA

Hegyi Klára: Török katonaság a Jászságban	24
---	----

Karády Viktor: Beiskolázás és tanulmányi kitűnőség: felekezeti egyenlőtlenségek a jászberényi gimnázium diákságában (1911-1944)	41
Kertész Róbert: Az Alföld östörténeti vázlata a mezolitikum és a kora neolitikum időszakában	62
Kiss József: Anton Erhard Martinelli a barokk építészet élvonalában	
Tolnay Gábor: Epizódok a Nagyatádi-féle földreform jászszági végrehajtása történetéből	111

JELEN ÉS JÖVŐ

Dobos László: Büszke vagyok arra, hogy jász vagyok - beszélgetés Csányi Sándorral, az OTP elnök-vezérigazgatójával	127
Begovné Kasza Ágnes - Hajek Jánosné - Kocsisné Bakos Ilona - Mihályi Mária: Adatok a gyerekek olvasási szokásaihoz	142
Bíróné Fülöp Rozália - Rédei István: 50 éves a Jászszági Áfész	158
B. Kiss András: Az önkormányzati adóztatás első éve Jászberényben	168
Paksy Gábor: A jászberényi halmazos településrendszer szerkezetének megőrzése	179
Szabó Béla: Adatok a Jászszág pénzügyeinek múltjához és jelenéhez	189
Szalay György: Területi érdekek érvényesülése az 1994. évi helyhatósági választások során Jászberényben	202

KITEKINTÉS

Horti Béla: Közigazgatási tanfolyam Amerikában	216
Pethő László: A körülmények egyszerűen szerencsések voltak - berni beszélgetés Fritz A. Scheurer nyugalmazott jegyzővel	227
Szilágyiné Hodosi Zsuzsa: A francia oktatási rendszerről és a tanítóképzéséről	231

ÖRÖKSÉGÜNK

Faragó Jánosné: Emlékek szárnyán	236
Gulyás János: Emlékek két háborúból	245
Gyurkó Miklósné: Egy igazi lokálpatrióta - Németh Ferenc Pál emlékezete	253
A Jászszágból elszármazott művészek képei - Dobos László megnyitó beszéde a Gellért szállóban megrendezett kiállításon	263
Koós Judith: Emberség és egyetemesség	267
Rédei István: A jászok a Rákóczi szabadságharcban	272
Zádorné Zsoldos Mária: Levéltári források a jászberényi Erzsébet kórház történetéhez	284
Zsolnay László: Néhány új adat a jászberényi Nagyboldogasszony plébániatemplom építéstörténetéhez	290
<i>KRÓNIKA</i> a jászszági települések elmúlt évi eseményeiről	298

1996

MŰVÉSZET

Buna Konstantin: Berényi Műhely	11
Aradi Nóra: Laki Ida képeiről, módszeréről	21

HISTÓRIA

Szántó Konrád: A ferencesek tevékenysége Magyarországon az Anjouk korában	24
Kiss József: Kulturális fejlődés és egyházi iskolázás Árokszálláson 1730-1770-ig	47
Tóth Gábor: A Jászberényi Tanítóképző kapcsolata a várossal és a Jászsággal 1917-1944	66
Babucs Zoltán: A 12-es jászkun huszárok ezredtörténete	82
Bagi Gábor: Cigányok a Jászságban 1768-ban	103
H. Bathó Edit: Adatok a Jászság XVI-XIX. századi szőlőtermeléséhez	116
Papp Izabella: Boldogháza önálló községgé válása	133

JELEN ÉS JÖVŐ

Boros Dezső – Pethő László: A szerencsés vegyészprofesszor - interjú Holló János akadémikussal	148
Kiss Erika: Fejezetek a jászsági telefónia történetéből	156
Nagy Orsolya: A házassági bontóperekről	181
Kovács Béláné Pető Magdolna: Bedekovich Lőrinc Népfőiskola Jászfényszarun	195
Pethő László: Itt annyi akarás van és olyan kevés segítség érkezik - interjú Szekeres Imre országgyűlési képviselővel	198

ÖRÖKSÉGÜNK

Fodor István Ferenc: Jászfákóhalmi zarándokutak a Szentkúthoz	209
Gyurkó Miklósné: Jászberény polgárosszonyai	217
Kerékgyártó Gyula: Múltjárás	226
Mizsei Béla: Szamárordítástól volt hangos a Fötér	236
Községi Szociális Otthont Létesítő Alapítvány - Jászdózsa	249
II. világháborús Hagyományörző Egyesület	250

KITEKINTÉS

Babucs Zoltán: Svájci-magyar könyv Teleki Pál külpolitikájáról	252
Boros Dezső - Horti Béla: Angol nyelvi tábor testvérvárosi alapokon	254
Furcsa Laura: Vechta iskoláiról	257
Kiss József: Az angol önkormányzatok gazdálkodásáról	261
Magyar Levente: Közigaztási tanulmányút az Amerikai Egyesült Államokban	267
Ronald D. Wahlen: A nyelv természetes módon való elsajátítása	271
<i>KRÓNIKA</i> a jászsági települések elmúlt évi eseményeiről	273

1997

MŰVÉSZET

Bistey András: Újabb lapok a jász dekameronból	11
B. Jánosi Gyöngyi: A szobrász és a város - portrévázlat Máté György szobrászművészről	23
Sáros László: Az építész felelőssége	29

HISTÓRIA

Babucs Zoltán: Adalékok a jászkun önkéntes huszárok 1859. évi megalakulásához	38
Kiss József: A koronabirtokok közjogi küzdelme a 18. században	50
Török Enikő: Humánökológiai vonatkozások 17-18. századi térképeken	69
Zádorné Zsoldos Mária: Gyógyszertár vizsgálati jegyzőkönyvek a Jászságban a 19. századból	81

JELEN ÉS JÖVŐ

Bartusné Major Ágnes: A beszédzavarok és tanulási nehézségek összefüggései az általános iskolában	92
Fábián Zoltán: 8-12 éves jászsági gyermekek értékrendjének és iskolai közérzetének változásai	98
Kármán Gabriella: A grafológia a büntetőeljáráásban	110
Kazsuba Attila: A gasztroenterológia három évtizede Jászberényben	124
Kis Zoltán: Csatlakozásunk az Európai Unióhoz - a magyar mezőgazdaság és a Jászság lehetőségei	151
Lukács István: A Jászság közbiztonságáról az 1996. évi tapasztalatok tükrében	162
A hídépítő emlékei magyarországi munkájáról - interjú Kertész Tiborral az Electrolux elnök-vezérigazgatójával (Kiss Erika)	168
Pápai Júlia: A jászsági gyermekek testfejlődése és fizikai teljesítménye az 1980-as évek elején	176
Sebőkne Lóczi Márta: A szomatikus nevelés helyzete, problémái a tanítóképzésben	201

KITEKINTÉS

Axel Fahl Dreger: Német testvérvárosunk új múzeuma a Zeughaus	212
Szép Sándor: Adatok Jászvásár történetéhez és magyar vonatkozásaihoz	218

A CIVIL SZERVEZTEK ÉLETÉBŐL

Hortiné Bathó Edit: Tízéves a Barkóca Gyermektáncegyüttes	224
Fábiánné Kocsis Lenke: Jászsági Pedagógiai Műhely	231
Kárpáti Zoltánné: Sáros András Alapítvány	237
Hortiné Bathó Edit: A Városvédő és Szépítő Egyesület tíz éve	239

ÖRÖKSÉGÜNK

Fodor Dénes: Árokszállásnál volt egy veszedelem	244
Fodor István Ferenc: 70 éve épült a varjasi iskola	249
Gaál István: A nagy dabi tűzvész Jászladányban	254
Gyurkó Miklósné: Az Alvég	258
Kékkői László: Prepaélet a harmincas években	270
Mizsei Béla: A női kalap tönkremegy, ha sárba tapossák	279
Tajthy Tihamér: Adatok a Tajti-Tajthy család (had) történetéhez	293

KRÓNIKA - eseménynaptár

A jászsági települések előző évének eseményei	307
---	-----

1998*MŰVÉSZET*

Szjő Rezső: Vágó Pál festőművészről és művészetéről	11
Macsí Sándor: Görbe János a színpadon és a hétköznapiakban	16
Válogatás az 1848/49-es forradalmat és szabadságharcot idéző pályázatok anyagából	

HISTÓRIA

Babucs Zoltán: Jász honvédek a Don-kanyarban	30
Kiss József: Emlékezetes határpercek az eladottság éveiben	41
Mandl Erika - Nagy Levente: A jászok és a magyarok szerepe lasi (Jászvásár) korai történetében	60

JELEN ÉS JÖVŐ

Dobák Miklós közgazdászprofesszor beszéde a Jászok Találkozóján	74
Györiné Czeglédi Márta - Mészáros László: Jászfényszaru öt éve város	77
Kékesi Olga: Egy felhagyott szeméttelep utóhatásai	81
B. Kiss András: Jászberény legnagyobb adófizetői	84
Milyen lesz a Jászság a jövő évezredben? - gyermekpályázat	87
Pethő László: Bátorság és kényszer - interjú Járvás István FIDESZ MPP képviselővel	93

KITEKINTÉS

Gulyás Erzsébet: Látogatás angol könyvtárakban	102
Frank Káthler: Az elégedett polgár megbízható reklámhordozó (Fordította: Stanitz Károly)	106

Joachim Kuroпка: A demokratikus önkormányzatok újjáalakulása Vechtában és közigazgatási körzetében (Fordította: Palla Lászlóné)	117
Hermann von Laer: Egy kistrégió lehetőségei (Fordította: Szívós Anita)	129
Horti Béla: A boszniai helyhatósági választások margójára	135

A CIVIL SZERVEZTEK ÉLETÉBŐL

Fodor István Ferenc: 35 éves a Horváth Péter Honismereti Szakkör	147
Tóth Tibor: Ötéves a Fényszaruiai Baráti Egyesülete és a Jászfényszaruért Alapítvány	153

ÖRÖKSÉGÜNK

Gyurkó Miklósné: Felvég	168
Farkas Ferenc: Külföldi csereüdülés termelőszövetkezeti szervezésben	181
Kókai Magdolna: Keresztelési és névadási szokások Jászárokszálláson	196
Mizsei Béla: Hogyan lettem először országgyűlési képviselő?	210
Selmeczi Kovács Attila: Csete Balázs Kalotaszeg kutatásai	214
50 éve alakult a jászberényi Kossuth Termelőszövetkezet	221

KRÓNIKA - eseménynaptár

A jászsági települések előző évének eseményei	228
---	-----

1999

MŰVÉSZET

Sas István: A kávéházi asztal mellett nem születnek képek - Interjú Gecse Árpád festőművésszel	7
Macsi Sándor: Görbe János a filmszalagon	15
Varga Imre: Jászberényből a Szentföldre	24

KÖNYV, OLVASÁS

Ünnepi könyvhét - Farkas Ferenc, Rékasi Károly	44
Vidra Szabó Ferenc: A könyvtárhasználati szokások változásai az utóbbi évtizedben	50

HISTÓRIA

H. Bathó Edit: Adalékok a Lehel-kürtje történetéhez	60
Sugárné Koncsek Aranka: A jászberényi Szentháromság téri Kálvária története	76
Czettler Antal: Elkerülhető volt-e Magyarország német megszállása?	83

JELÉN ÉS JÖVŐ

Fodor István Ferenc: Jászkákóhalma belső és külső térkapcsolatai	92
Hajdú László: Lehetőségek és feladatok Jászkiséren	109
Kollár Márton: Jászberényiek a Miskolci Egyetemen	113
Sinka Róbert: Intelligens települések	122

KITEKINTÉS

Berente Judit: Jászkisér élő külkapcsolatai	131
Hans Joachim Hornig: Istenek minden jászok által épített hajléka – Lukácsi Pál ajánlásával	138
Günther Warnken: Újszerű jelenségek a társadalomban és az iskolában	151

A CIVIL SZERVEZETEK ÉLETÉBŐL

Györi János: A Csete Balázs honismereti szakkör 30 éve	160
Adatok a 75 éves jászkiséri sportegyesület történetéhez	169
Balogh Tamás - Sebestyén Klára - Szabó Andrea: A teleházról	171
Szabó Gábor: Jászberényi mentőkutya iskola	214

ÖRÖKSÉGÜNK

Farkas Ferenc: Mozaikok egy jászapáti tanár életéből – Interjú Györi Gyulával	173
Gledura Lajos: Fábián Zoltán emlékezete	186
Gyurkó Miklósné: Emlékezés egy sokat próbált iskolai generációra	188
Mizsei Béla: Az a bizonyos „K” vonal	194
Muhoray György: Részletek egy jász diák naplójából	200

<i>KRÓNIKA</i> - eseménynaptár	216
A jászsági települések előző évének eseményei	216

2000*MILLENNIUM*

Dávid Ibolya beszéde Jászberény emlékszólójának átadásakor	7
Györi János beszéde a Jászok világtalálkozóján	9

MŰVÉSZET

Interjú Tóth Ernővel a stockholmi Királyi Operaház tagjával	13
(Pethő László)	
Fodor István Ferenc: A vízipók alkotója	22

HISTÓRIA

Csösz László: Antiszemita törvények árnyékában (A jászberényi zsidóság a két világháború között)	27
Koncsek Aranka: Adatok Jászberény múltjából (1918-19)	47

JELEN ÉS JÖVŐ

Fodor Erzsébet: A jászberényi Okmányiroda működéséről	56
Gergely András: A Jászság kulturális antropológiai megértése	58
Pápai Júlia: A testmagasság és a tömeg szekuláris változásai a jászberényi hallgatónőknél	77
Pápai Júlia – S. Lóczi Márta. A tanítójelöltek sporttal kapcsolatos attitűdjeinek vizsgálata	89
Péter Judit: Fiatal értelmiségiek kötődése a Jászsághoz	102
Szarvák Tibor: Hat kistérség, egy megye, közös fejlesztési irányok	112
Tóth Tibor: 10 éves az Autoelektro Kft	120

KITEKINTÉS

Csöke Anita: A német és a magyar iskolarendszer összehasonlítása	139
Lévai Mónika: A tímárműhelytől a modern autotechnikáig	153
Sebők Balázs: Krajčinák virágzása és romlása Horvátországban	157

ÖRÖKSÉGÜNK

Fodor Dénes: A jászsági képfestés hagyományai	174
Gyurkó Miklósné: Jászberény frontbéli megpróbáltatásai	188
Kókai Magdolna: A vőfélyek szerepe az árokszállási lakodalmban	197
Nagy Lajosné: Útmenti kökeresztek Jászárokszálláson	208

<i>KRÓNIKA</i> - A jászsági települések előző éveinek eseményei	232
---	-----

2001

<i>MŰVÉSZET</i>	7
Friczné Urbán Magdolna: Millenniumi emlékpark Jászapátin	7
Muharay György: Most lenne százéves Muharay Elemér	9
Tóth Tibor: A kollégiumi rádiótól a Magyar Rádióig	
- interjú Zsámboki Zsolt rádióbemondóval	20

HISTÓRIA

Czigány István – Goda Zoltán: Munkástanács az Aprítógépgyárban	26
--	----

Györi Gyula: Latin nyelvű feliratok Jászapátin	51
Kollár Márton: Fejezetek az Aprítógépgyár történetéből	62
Töröcsik István: Rómaiak a Jászságban?	86

JELEN ÉS JÖVŐ

Bordás Anna: Jászapáti fejlesztési tervei	98
B. Kiss András. Regionális hulladéklerakó a Jászságban	102
Orosz István: Világtalálkozó Jászdózsán	106
Pápai Júlia – Huszárné Medve Mária: A testméretekkel való megelégedettség a valós méretek tükrében	110
Szarvák Tibor - Szoboszlai Zsolt: Ifjúsági életmód és szokásvizsgálat Jászberényben	120

KITEKINTÉS

Holger Morawietz: Vechta és a vectai járás iskoláiról (Fordította: Miklósné Kis Ildikó)	132
Gecse Mária: Grafenstein és Jászapáti testvérkapcsolatainak alakulása	142

A CIVIL SZERVEZTEK ÉLETÉBŐL

Bordás Andrea-Urbán Péterné: A Jászapátiak Baráti Körének tevékenységéről	144
B. Jánosi Gyöngyi: A Hamza Múzeum Alapítvány tíz éve	146
Mihályi József: 25 éve alakult a jászapáti Vándorfy János Honismereti Szakkör	155
Szögyi Lenke: Jászsági civil szervezetek	159

ÖRÖKSÉGÜNK

Bartos Nándor: Jászladányi kubikosok	169
Dózsa István – Dózsa Katalin: Adatok a makfalvi Dósa és a Sóti család történetéhez	176
Gyurkó Miklósné: A piac	187
Györi János: Jászkisér városalapító oklevelének hazatérése (1818 – 1991)	193
Kertész Tamás: Jászberény és a Holocaust	200
In memoriam Kiss József történész	207
Koncsek Aranaka: Papválasztó jászberényi jászok	212
Mízsei Béla: Adalékok a Kisgazdapárt 1988–90-es újjászervezéséhez	219
Rüblein Richárd: Egy kitelepített emlékei 1951-ből	227
Sas István: Vuics István emlékére	227
Szabó Ervin: Dohánytermesztés Jászkiséren	229

KÖNYVISMERTETÉSEK

Fényszaru és a Millennium (Sebök Balázs)	247
Látható történelem (Farkas Ferenc)	248
Egy könyvről, amelynek katonahősei példaként állnak az utókor előtt (Sebök Balázs)	252
<i>KRÓNIKA - ESEMÉNYNAPTÁR</i>	255
A jázsági települések előző évének eseményei	255

2002

<i>MŰVÉSZET</i>	7
Egri Mária: Jázsági festészet a 20. században	7
Kelényi István: Portré egy fotósról	11
A jázsberényi piac – Lukács Feri fotóművész munkáiból	14
Muhoray György: Részletek a Palotásy János Vegyeskar történetéből	25
Tál Gizella: A zenetudomány gyorsvonalán – beszélgetés Somfai László akadémikussal	38
Varga Imre: Magyarok, jászok egy francia versgyűjteményben	44
<i>HISTÓRIA</i>	52
Besenyi Vendel: Egyházi internálótábor 1950-ben Jázsberényben	52
Czettler Antal: Hatalomátvétel „szalámitaktika” útján	63
Fözerné Sándor Ildikó: A Hütögépgyár létesítésének történetéhez	81
Hubai László: Vágó Pál meghurcoltatása és elégtétele	92
Kocsis Gyula: Elvándorlás a Jázságból a XVI–XVII. században	98
Nagy Varga Vera: Adatok a jázsberényi baromfikereskedők működéséhez	122
Wirth Gábor: A Szolnoki Rádió 1956-ban	135
<i>JELÉN ÉS JÖVŐ</i>	150
Erki Béla: Városkép és dendrológia	150
Fodor István Ferenc: Hol a Jázság közepe?	156
Hogyan értékeli az elmúlt 10 évet és mit vár Ön 2003-tól? – közéleti személyek válaszai	159
Kováts Dániel: A Széphalomtól a Jázsági Évkönyvig	166
Nagy András: A nyolc évfolyamos gimnáziumi képzésről	174
Sebők Lóczi Márta: A tanítójelöltek tanítási-tanulási folyamatának háttérvizsgálata	178
Szántai Tibor: Jázsberényiek a téli olimpián	188

<i>KITEKINTÉS</i>	194
Bangó Jenő: Európa legjobban védett kisebbsége?	194
Karl-Heinz Wehry: Jászberény és Vechta kapcsolatainak alakulása	201
Szécsi Tünde: Multikulturális nevelés alapkérdései	207
Uferné Sárközy Ágnes: Jász szemmel Drezdából	213
<i>A CIVIL SZERVEZETEK ÉLETÉBŐL</i>	221
Kármán Antal: A Menedzser Klub Egyesület munkájáról	221
Kárpáti Zoltánné: A Sáros András Alapítvány munkájáról	226
Tóth Tibor: Tanítók emlékműve Jászfényszarun	240
<i>ÖRÖKSÉGÜNK</i>	246
Besenyi Vendel: In memoriam Pesti Kálmán	246
Fodor Dénes: Fazekas Dávid jákóhalmi betyár históriája	248
Friczné Urbán Magdolna: Mihály Béla	254
Gyurkó Miklósné: Jászberény régi polgármestereiről	256
Györi János–Szüle Katalin: Jászkiséri harangok	264
Kiss Józsefné: Gondúzó	268
Koncsek Aranka: Papválasztások Jászberényben	274
Macsí Sándor: Jászágó ötvenéves	281
Rüblein Richárd: Jászapáti emlék	289
Szathmáry István: Farkas Mátvás	292
<i>KRÓNIKA – ESEMÉNYNAPTÁR</i>	295
A jászvárosi települések előző évének eseményei	295

2003

<i>A JÁZSÁG MONOGRÁFUSA</i>	7
Pethő László: Portrévázlat Fodor Ferencről	7
<i>MŰVÉSZET</i>	23
Búzás Sándor: Adatok a Hamza-hagyaték hazakerüléséhez	23
B. Jánosi Gyöngyi: 100 éve született Benke László festőművész.....	28
Kennedy György: A múlt század kiemelkedő operaéneke – méltató sorok Székely Mihályról (Fordította: Kiss Henriett)	32
Pónyai Györgyi: Hamza D. Ákos és Karádi Katalin közös filmjei	37
Tímár Gábor: Hagyomány és jelen a zenepedagógiában	49
<i>HISTÓRIA, DOKUMENTUMOK</i>	59
Erdészné Molnár Marietta: A felsőfokú státus elnyerése a Jászberényi Tanítóképző Intézetben	59

Földi József: Árokszállásiak nyomában Hantoson	69
Györi Gyula: Latin nyelvű feliratok Jászberényben	79
Kiss Gábor: A repülőgép zuhanásból való felvétele nem sikerült	87
P. Kiss Szaléz: A katolikus Jászberény	101
Sallai Sándor: Jászsószentgyörgy az első katonai felmérésen	107
Szabó Béla: Apponyi Albert alakja a helyi sajtóban	109
<i>JELEN ÉS JÖVŐ</i>	119
A Jászfényszaru és Vidéke Takarékszövetkezet 40 éve	119
Bordás Mariann: A szitakötők titokzatos birodalma	147
Fűkőh Levente: A Jászság természettudományi kutatásának eredményei és távlatai	152
Gömöri Árpád: Mérlegen az anyanyelv ápolása	156
Szikra Ferenc: A földhasznosítás tendenciái a Jászságban	162
Varró Ferencné: A nem-formális nevelés elismertetése	169
<i>KITEKINTÉS</i>	185
Bogoly Magdolna: A multikulturalitásról egy felmérés tükrében	185
Peter Nitschke: A regionális identitás és mentalitás változása az európai integráció folyamatában (Fordította: Telekes Nikolett)	192
Szécsi Tünde: A jászberényiek pártfogója Buffalóban	200
<i>ÖRÖKSÉGÜNK</i>	206
Balla Gábor Tamás: Egy történelemformáló pedagógus életpálya: Tóth Gábor	206
Besenyi Vendel: Arc a félműltből: Konkoly Béla	209
Fodor Dénes: Arccal napkelet felé	216
Fodor István Ferenc: A Szent József tér kalandos negyedszázada	221
Koncsek Aranka: Jászberény két Szentháromság oszlopa	224
Uforné Sárközy Ágnes: Emlékező ház Jászberényben	228
Zakróczy Béla: Adatok a jászberényi kéményseprők történetéhez	248
<i>KÖNYVISMERTETÉSEK</i>	254
Bálint Pál: Családi történet (Uforné Sárközy Ágnes)	254
Könyörületesség a fegyverek között (Faragó Jánosné)	255
Lantos Péter: Jászfényszaru története (Bánkiné Molnár Erzsébet)	265
<i>KRÓNIKA – ESEMÉNYNAPTÁR</i>	268
A jászsági települések előző évének eseményei	268
<i>HÁZUNK TÁJA</i>	308

A kötet megjelenését támogatták:

a Nemzeti Kulturális Alapprogram
és
Jászkisér Önkormányzata.

Tisztelt Támogatóink!

Az 1996. évi CXXVI. törvényben foglaltak alapján alapítványunk 2004-ben a személyi jövedelemadó meghatározott részéből **75 186** Ft támogatásban részesült, mely összeget az évkönyv szerkesztési és egyéb költségeinek fedezésére fordítottunk.

Az évkönyv kiadója, a Jászsági Évkönyv Alapítvány
hálásan megköszönve az eddigieket,
továbbra is szívesen fogad felajánlásokat és várja újabb támogatóit.
(Számlaszámunk: OTP Jászberény, 11745035-20009362)